

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Armağan Öztürk
İZLENİMLER
akp türkiye'si



gündoğan yayınları

Ücretsiz PDF Kırıp Arşivi - <https://rantey.org>

İZLENİMLER
AKP TÜRKİYE'Sİ
Armağan ÖZTÜRK
Gündoğan Yayınları / www.gundogan.com

*‘kimse bir başkasını satın alabilecek kadar zengin ve kendisini
satmak zorunda kalabilecek kadar fakir olmamalıdır.’*

Jean Jacques Rousseau

Armağan ÖZTÜRK,

1980 yılında doğdu. Lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünde tamamladı. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde Siyaset Bilimi alanında doktora derecesi aldı. Halen Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışan Öztürk'ün çalışmaları daha çok siyaset felsefesi ve siyaset teorisi alanlarında somutlaşmıştır. Yazarın akademik makaleleri Ankara SBF, İstanbul SBF, Toplum ve Bilim, Doğu Batı, Düşünen Siyaset, Felsefe Tartışmaları, Felsefelogos, Cogito ve Birikim gibi belli başlı dergilerde yayınlandı. Ayrıca Öztürk'ün Toplumsal Üzerine Yeni Perspektifler, Yeni Sol Yeni Sağ, Postyapısalcılık, Liberal Adalet, Res Publica ve Prometheus Ateşiyadıyla bir dizi kitabı basıldı.

Armağan ÖZTÜRK

İZLENİMLER

AKP TÜRKİYE'Sİ



GÜNDOĞAN YAYINLARI

Armağan ÖZTÜRK
İZLENİMLER,
AKP TÜRKİYE'Sİ

Gündoğan Yayınları: 13.325

Değerlendirme / Deneme Dizisi: 11.76

Yayıncı: Eren Gündoğan

Yayıma Hazırlayan: Tuğba Tuğçe Gündoğan

Dizgi, Sayfa Düzeni: Döndü Salman

Kapak Düzenleme: Mehmet Cemal Arpacı

Baskı, cilt: Metin Copy Matbaacılık

Birinci Baskı: Eylül 2015

ISBN: 978-975-520-325-6

© Gündoğan Yayınları Ltd.şti.

www.gundogan.com

Ticarethane Sok. 41/30

Cağaloğlu / İstanbul

e mail: gundoganyayinlari@gmail.com

samyayinlari@gmail.com

Tel: 0 212 519 94 83 - 535 542 27 07

Faks: 0 212 519 94 83

© Bu kitabın tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilmeksizin kitabın tamamı
veya bir kısmı hiçbir yöntemle kopya edilemez, çoğaltılamaz ve
yayınlanamaz.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

7

AKP YAZILARI

Çoğunluğun Tiranlığı	10
YÖK'leşmek	13
Halk Egemenliği ve Sezarizm	16
Didaktik Laiklikten Didaktik Demokrasiye	19
AKP'nin Seçim Kampanyası	22
Neden Oy Kaybetmiyor	25
Hukuk ve Siyaset	28
Helal İnternet	31
AKP ve Emperyalizm	34
Olağan Şüpheliler	37
3 Çocuk	40
Liberaller ve AKP	43
Laiklik ve Dindarlık	46
Kurucular ve Biz	49
Sünni İslam Otoriterliği	52
Türk Hava Yolları ve AKP	55
Narsisizm ve Başkanlık	58
Erdoğan'ın Diktatörlüğü	61
Atatürk mü Özal mı?	64
AKP'nin Gerçeküstü Gerçekçiliği	67
Ara Rejim Günlükleri	70
Mahçupyan'ın Devrimci AKP'sine Bir Dizi İtiraz	74

CHP YAZILARI

CHP'de İdeoloji Sorunu	80
CHP'nin Kürt Siyaseti	83
CHP, Tarih ve Siyaset	85
Bağımsızlık mı Sorumsuzluk mu?	89
Olmayan Parti	92
Sarıgül'ün Adaylığı	95

Ulusalcılar ve CHP	98
CHP'nin Seçim Mahcubiyeti	101
Karşı Hegemonya, Ama Nasıl Olmalı?	104
CHP ve HDP	108

KÜRT MESELESİ

Ulusal Egemenlik, Kürt Sorunu ve Temsil	112
PKK ve Sol	115
Barış mı Özgürlük mü?	118
Kürt Hareketi Nereye?	121
Kürt Hareketinin MSP'leşmesi.	124

KÜLTÜR POLİTİK

Biz Asistanlar	128
İnsani Müdahale	131
Liberal Milliyetçilik ve Anti-Liberal Milliyetçilik	134
İşgal 1453	140
İcat Edilen Gelenek	143
Somut Durumun Somut Tahlili	146
Atilla Yayla Liberalizmi'ne Genel Bir Bakış	149
Din ve Demokrasi	154
Ulusalcılığın Güçlü ve Zayıf Yanları	157
Halkın Afyonu: Dış Politika	160
Liberalizmin Hukuk Politikası	163
Ötekileştirilen Kemalizm	167
Gezi'nin Ağaçları ve Sağ Liberalizmin Mezar Taşları	170
Türkiye'nin 2013 İlerleme Raporu: Araftan Notlar	175
Post-Kemalist Demokrasi Tahayyülünün Çöküşü	179
Sivil Atatürkçülüğün Reel Politikası	182
HSYK Seçimleri ve Hukukun Yokluğu	185
Syriza, Kapitalizm ve Sol	188
Tarihle Yüzleşmemeyi Önermek	191
Soykırımı ve Tarihi Birlikte Düşünme	194
Bürokrasinin Çöküşü	197
Yetmez Ama Evet	199

ÖNSÖZ

İzlenimler'i Türkiye yakın tarihinin bir özeti olarak da düşünebiliriz. Kitap içerisindeki ilk makale 2011 baharında kaleme alındı. Son yazı ise 7 Haziran seçimleriyle ilgili. Bu dört yıl içerisinde ne oldu sorusunun yanıtı ise önemli ölçüde AKP rejiminin işleyiş tarzı ve niteliğiyle ilgilidir. Bahsi geçen işleyiş tarzı bir dizi farklı kerte veya katmanı içerisinde barındırmaktadır. Öncelikle sayısız seçim başarısı tarafından koşullanan bir siyasa içerisinde AKP liderliği daha az laik bir devlet ve sekülerizimden daha da uzaklaşmış bir toplum yaratma noktasında uğraş vermiştir. AKP sözcülerinin *normalleşme* diye adlandırdığı bu süreç cumhuriyetin hemen tüm kazanımlarında aşınma gibi bir anlama geliyordu.

Şüphesiz ki AKP'li yılları sadece İslami-faşist bir toplum ve devlet düzenine doğru gittikçe yoğunlaşan bir pasif devrim çabası olarak görmek eksik bir okumaya karşılık gelir. En az muhafazakarlık kadar önemli olan bir diğer husus Erdoğan'ın şahsında somut hale gelen diktatörlük özentsisidir. Özellikle Gezi olayları ve 17-25 Aralık soruşturmalarında rejimin baskın rengi haline geldiği üzere Yeni Türkiye'nin düzeni anayasası askıya alınmış bir keyfi yönetim aygıtında somutlaşıyordu. Bu yeni kertede burjuva hukukuna biçimsel anlamda bile uyulmamaktadır.

Hukukun üstünlüğünü bir kenara bırakan keyfi yönetim yurttaş özgürlüğü bakımından yeterince tehlikelidir. Ancak AKP'li yılların iki başat özelliği, emperyal dış politika ve neo-liberal ekonomik doğrultu bu bahsi geçen tehlikeyi daha da derinleştirir. Sünni İslam'ın liderliğini üstlenmek için çıktığı yolda terörü destekleyen ülke konumuna sürüklenmiştir Türkiye. Uluslararası kamuoyu özel olarak Erdoğan ve Erdoğan'a bağlı istihbarat teşkilatını genel olarak ise Türk hükümetini teröre destek vermekle itham etmektedir. Erdoğan rejiminin şiddetle olan sorunlu ilişkisi şüphesiz ki sadece Ortadoğu'da iç savaş çıkarmak ve terör örgütlerine silah göndermekle sınırlı değildir. Neo-liberal iktisat politikalarına koşulsuzca sadakat sonucu emek sömürsü devasa boyutlara ulaşmıştır. Soma'da 301 madencinin ölümü gibi trajik olaylar ve hükümetin emekçilerin hak mücadeleleri

karşısında takındığı uzlaşmaz tutum rejimin maddi zeminini gözler önüne serer. AKP’li yıllar sermayenin emek üzerindeki tahakkümünün daha da yoğunlaştığı bir döneme karşılık gelir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında ise *ne yapmalı* sorusu daha bir önem kazanıyor. 7 Haziran seçim sonuçları rejimdeki güç yoğunlaşması eğilimini bir ölçüde dizginlemiştir. Ancak AKP hala en büyük partidir. Ciddi bir seçmen kitlesi tüm hukuksuzluklara ve yolsuzluk iddialarına rağmen Erdoğan ve AKP’nin başat rol oynadığı bugünkü mevcut durumdan vazgeçmeye çok da istekli değildir. Dahası Kürt meselesi ile muhalif partilerin ideoloji ve örgütlenme sorunları bir süredir içinde debelendiğimiz kriz politiği daha da derinleştirmiştir.

İzlenimler’in sadece Türkiye yakın tarihine alternatif bir bakış açısı sunma ve bu bağlamda tarihe tanıklık etme meselesi bakımından değil, aynı zamanda ülkenin kronikleşmiş toplumsal kriz koşullarını aşma noktasında da okuyucusuna sayısızca ipucu verebileceğini düşünmekteyim.

Yazıların bölümlendirilmesiyle ilgili olarak şöyle bir hatırlatma yapılabilir: Birinci bölüm AKP, ikinci bölüm CHP yazılarından oluşuyor. Üçüncü bölümde Kürt meselesi çevresindeki tartışmaları ele alan bir dizi makale yer alıyor. Kürt politik adıyla kodlanan son bölüm ise kitabın ağırlıklı kısmını oluşturmakta. AKP’li yılların ideolojisi, kültürü, kurumları ve sosyal-ekonomik dönüşümü daha çok bu son başlıktaki yazılar aracılığıyla ele alındı.

Son olarak bu çalışmanın olgunlaşması sürecinde katkı sunan herkese teşekkür etmek isterim. Yazılarıma gazete, dergi ve internet sitelerinde yer veren tüm editörler, makalelerimi bastırmam konusunda teşvik ve desteklerini benden esirgemeyen sayın Prof. Dr. İbrahim Kaya hocam, yayın başvurumu kabul edip çalışma üzerinde emek harcayan başta Eren Gündoğan olmak üzere tüm Gündoğan Yayınları emekçilerine ayrı ayrı teşekkürü borç bilirim.

AKP YAZILARI

Çoğunluğun Tiranlığı *

AKP ile muhalifleri arasındaki mücadele yarışmacı demokrasi özelinde sonuç doğuran bir partiler arası rekabet durumunu değil de, büyük toplumsal blokların karşı karşıya geldiği bir hegemonya mücadelesi halini andırıyor. İki blok arasında bu ülkedeki siyasal ve ekonomik liderliğin kimde kalacağı noktasında başı sonu belli olmayan bir savaş yaşanıyor. Bahsi geçen kavgada epey bir süredir reel politik üstünlük muhafazakar kesimin eline geçmiş durumda. Muhafazakar siyasetin alternatifini tasfiye etmesinde tüm ülke için ilerletici bir yan gören ve önemli ölçüde AKP'nin organik aydınları tarafından formüle edilmiş ideolojik reçete ise çoğunlukçu bir halk egemenliği tezine dayanıyor. Yazıda böylesi bir tezin eleştirisi yapılacaktır.

Muhafazakar hegemonya kendi varlığını önemli ölçüde demokrasi özleminde meşrulaştırılıyor. Savunulan standart sağcı teze göre ülkede reel politığın sınırlarını ve bu sınırlar içerisinde nelerin dile getirileceğini, bir anlamda temel politik gündemi belirleyen askeri-bürokratik bir vesayet var. AKP yürüttüğü siyasetle kurucu ideolojiyi halka karşı koruyan elit kesime meydan okumakta ve halkına yabancılaşmış bu asalak zihniyete karşı milletin iktidarını gerçekleştirmektedir. Bu iddia bir hayli sorunludur: Çünkü Türk Milletinin çıkarlarını savunan sağ ile buna direnen halkına yabancılaşmış bir avuç laik elit imgeleri ampirik açıdan doğrulanacak nitelikte değildir. Sadece geçirdiğimiz şu son referandum deneyimi bile laik kesimin hiç de öyle birkaç elitten ibaret marjinal bir gruba karşılık gelmediğini göstermektedir. Halkın çoğunluğunu oluştursa da tamamını ifade etmeyen muhafazakar kesim, bu çoğunluğu tüm halk iradesi olarak yorumlamakta ve her türlü farklılığı boğmak ve siyasal çoğulculuğu bozmak pahasına fetişleşmiş bir yarı-faşist millet egemenliği tezinin arkasına sığınmaktadır. Ancak AKP sözcülerine çoğunlukçu demokrasiyi mahkum ederek böylesi bir itirazda

* “Çoğunluğun Tiranlığı”, *Radikal* 2, 06, 03, 2011.

bulunduğunuzda, “ne olacak peki, biz çoğunluğunuz, ülkeyi çoğunluk değil de bu güne kadar olduğu üzere azınlık mı yönetecek, her halükarda çoğunluğun yönetmesi azınlığın yönetmesinden daha demokratik olacaktır” yanıtını alacağız. Bu tür bir itiraza karşı çoğunluğun karar verme yetkisinin ideolojik sınırları hakkında da esaslı bir şekilde düşünmemiz gerekir.

Şüphesiz ki çoğunluğun ülkeyi yönetmesi azınlığın yönetmesine göre daha demokratiktir. Ancak iktidar çoğunluğa bırakılmalıdır tezi çoğunluk ve azınlığın yer değiştirdiği yerde söz konusu olmalıdır. Çakılı çoğunluklar ve çakılı azınlıklar varsa, yani sınıfsal, ideolojik ya da etnik-dini nedenlerle halkın bir kısmıyla diğer kısmı arasında belirgin bir şekilde ayırım yapılabiliyor ve bu ayırma konu olan kesimlerden biri sürekli olarak azınlıkta kalıyorsa, bu yolla yönetilen bir ülkede özel olarak azınlıklar genel olarak ise tüm toplum için bir özgürlükleri yaşama sorunu var demektir. Türk demokrasisinde bu çakılı çoğunluk-çakılı azınlık ikilemi sorunu iki noktada belirgin bir şekilde ön plana çıkmaktadır. Halkın çoğunluğu Türk kökenli azınlık ise Kürt kökenlidir. Bu nedenle Kürtlere verilecek hakların niteliği ve sayısı yoğun bir şekilde siyasi tartışmalara konu olmaktadır. Çünkü çakılı çoğunluğu elde tutan Türkler azınlıktaki Kürtlere kendileriyle Kürtler arasındaki farkı ortadan kaldıracak nitelikte tümüyle eşitleyici haklar verilmesine şiddetle karşı çıkmaktalar. Kürtçenin eğitim dili haline getirilmesine yönelik talepler ve bu taleplere çoğunluğun verdiği tepki çoğunluk-azınlık ikileminin Türkiye siyasetinde ne denli belirleyici olduğunu gösterir niteliktedir. Benzeri bir belirleyicilik alanı Sünniler ile Aleviler arasındaki tartışmada da baş göstermektedir. Sünni çoğunluk zorunlu din dersi yoluyla Alevileri Sünnileştirmekte ve Alevi ibadethanelerinin Sünni ibadethanesiyle eşit hukuki statüye kavuşturulmasına şiddetle karşı çıkmaktadır. Tıpkı Türk-Kürt meselesinde olduğu üzere Sünni-Alevi ikiliği de bir çoğunluk-azınlık ikilemi olarak iş görmekte ve ülkedeki siyasal özgürlükler yelpazesinin çeşitlenmesine engel olmaktadır.

Şu an geldiğimiz noktada Türk-Kürt ve Sünni-Alevi ikiliklerinin yanına bir de muhafazakar-laik ikiliğinin eklendiğini görülmektedir. Tıpkı diğer çatışma eksenlerinde olduğu üzere muhafazakar kesim de laikleri yok saymakta ve devlet organlarını kullanarak onları kararlı bir şekilde kamusal hayatın dışına itmektedir. Muhafazakar çoğunluk

ya da onun adına siyaset yapan AKP laiklerin iktidar nimetlerinden yararlanma olanaklarını her geçen gün biraz daha tıkamakta, kamusal müzakereye sırt çevirerek kararlı bir şekilde kendi çoğunluğu için, sanki bu ülke sadece muhafazakarlardan oluşuyormuş gibi yeni bir düzen inşa etmektedir. Bu inşa süreci sayısız çifte standart ve haksızlıkla birlikte yürüyüp gitmektedir. Mesela Ahmet Necdet Sezer rektör adaylarından birini daha düşük oy almasına rağmen sırf Kemalist olduğu için atadığında herkese demokrasi dersi verip özgürlük adına mevcut uygulamayı mahkum edenler Abdullah Gül en çok oyu alan adayı atamayıp onu yerine bir muhafazakarı rektör yaptığında sessizliğe gömülmeyi tercih etmektedir.

Tüm bu tartışmaların nihayetinde kendimize şu soruyu sormamız gerekir. Muhafazakarlar hep çoğunlukta kalacaksa -ki çoğunluklarını kaybedeceklerine dair hiçbir sosyolojik belirti yok- ve bu muhafazakar kesim laiklere hep dışlayıcı bir şekilde davranmaya devam edecekse laikler ile muhafazakarın aynı ülkede, tek bir ülkede, bu tek ülkenin eşit haklara sahip özgür vatandaşları olarak kalmaları için gerçekten bir sebep kalıyor mu? Demokrasinin temeli eşitliktir. Eşitlik aynı zamanda bir arada yaşamanın ahlaki dayanağıdır. Eşitliğin olmadığı yerde ise -Türkiye’de olduğu üzere- ortak yaşam istenilir bir şey olmaktan çıkar ve külfete dönüşür.

YÖK'leşmek*

Türkiye’de demokrasinin AKP iktidarıyla birlikte ivme kazandığı ve bahsi geçen süreçte bazı yol kazaları olsa dahi laik siyasete yönelik muhafazakar düzeltmenin olumlu olduğu tezi bu yazının temel sorunsalını ifade ediyor. İleri demokrasi propagandasıyla iş gören liberal-muhafazakar ideolojiye birkaç bakımdan itiraz edilebilir: Bir kere gerçekten niteliksel bir değişimin olup olmadığı sorgulanmalıdır. Bir şeylerin değiştiği açıkça ortada. Ama bu yaşanmakta olan şey düzenin özüne yönelik olarak yapısal bir farklılaşmayı beraberinde getiriyor mu? Kanımca bu soru olumsuz bir şekilde yanıtlanmalıdır. Çünkü çevrenin merkeze taşınması veya Kemalist ideolojinin yerini muhafazakar bir ideolojiye bırakması tek başına demokratik bir dönüşümün anahtarı olarak görülemez. Demokrasi yolunda ilerliyoruz iddiasında ısrarlı olanlar Kemalizm’le İslamcılık, yani yukarıdan aşağıya faşizm ile aşağıdan yukarıya faşizm arasındaki farkı ayrıntılı bir şekilde ortaya koyabilmeli. Görüntü değişti şüphesiz ki. Asker devlet yerini polis devletine bıraktı. Ergenekoncu derin devlet Fethullahçı derin devletle yer değişti. Dün avcı olanlar bugün av oldu. Dün fişlenenler bugün fişliyor. Ama bu gerçekten bir değişim mi? Yaşadığımız deneyimin bir elit grubunun yerini bir başka elit grubuna bırakmasının ötesinde bir anlama gelmediğini kanıtlamak için sayısızca örnek ve argüman sunulabilir.

Bir kere çatışmalar fazlasıyla kişisel. Gazetecileri gizlice dinleyen veya gözetleyen ve bu yasa dışı bilgileri şantaj kasetlerine dönüştüren ya da kendine bağlı savcılar harekete geçirerek olur olmaz nedenlerle herkesi Ergenekon sanığı konumuna düşüren “şark kurnazı” bir kafa süreci yönetiyor. Bu zihniyet aynı zamanda kurumsal ve dürüst bir siyasal dilin yerleşmesini olanaksız hale getiriyor. Ayrıca ileri demokrasi yolunda tüm bu yaşananlara gerekçe olarak sunulan askeri vesayet tartışması son derece yüzeysel bir tonda sürdürülüyor. Askeri vesayetin yapısal dayanakları konusunda adım atmaya kimse

* “YÖK’leşmek”, *Radikal* 2, 03, 04, 2011.

yanaşmıyor. Mesela iç savaşların olduğu ülkelerde askeri vesayet sona eremez. Kürt sorunu çözülmediği müddetçe Türkiye yarı faşist bir ülke olmaya devam edecek. Orduyu demokrasinin sınırları içinde tutmayı kendine amaç edinmiş bir anlayışın Kürt sorunu konusunda hamasetin ötesinde adımlar atması gerekir. Ama iktidar bu konuda adım atmaya yanaşmamakta. Çünkü yapısal sınırların bu haliyle korunması ya da tümüyle değişmesi meselesi kimin oligark olacağı konusundaki kavga bir yana iktidarın umurunda bile değil. Geldiğimiz nokta aşağı yukarı şöyle özetlenebilir: Gazeteciler de diğer yurttaşlar gibi yargılanmalı, dokunulmazlıkları olmamalı diyen hükümet yanlısı kesimler milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması konusunda hiçte muhalif unsurlara karşı yürüttükleri kampanyadaki kadar ses çıkaramıyor. Bu örnek de bir kez daha gösteriyor ki aslında sorun ayrıcalıkların kalkması değil, kimin ayrıcalıklı olacağı.

Yaşamakta olduğumuz dönüşümün daha eşitlikçi ve daha halkçı bir düzene doğru niteliksel bir değişimi içerisinde barındırmadığı tezini işledik. Bu iddiayı daha da somutlaştırma adına hükümetin attığı ve atmaktan kaçındığı adımlara değinelim. YÖK ve HSYK'da son zamanlarda yaşanan değişim mevcut iktidarın ülkedeki güç ilişkilerine bakışının sınırları oldukça açık bir şekilde ortaya koyuyor. Erdoğan Teziç döneminde ısrarla YÖK'ü eleştiren ve YÖK yönetiminde kristalize olan antidemokratik mantığı yeren AKP şu aralar olduğu üzere aynı gücün Yusuf Ziya Özcan yönetimi tarafından kullanılmasını pek de olumsuzlamıyor. YÖK düzeni tüm despotluğuyla yürürlükte. Ama hükümet YÖK'ü kaldırmak bir yana, polis devleti olanaklarını sonuna kadar kullanarak üniversiteleri daha da bir kuşatıyor. Benzeri bir durum HSYK için de söz konusu. Adalet Bakanlığına karşı yargı bağımsızlığının koruyucusu olması gereken HSYK, Adalet Bakanlığının bir dairesi haline gelmiş durumda. Bakanlığın hakim ve savcılara liste göndererek kendi adaylarını seçtirmesi Türkiye'de şu aralar yaşanmakta olan sürecin esaslı bir özetini sunuyor bizlere. Ülke giderek daha hızlı bir şekilde seçimlerin aslında formalite olarak yapıldığı, görüntüde demokratik bir yarış olsa da, bu görüntünün altında aslında her şeyin önceden hükümet tarafından belirlendiği üçüncü sınıf demokrasiler seviyesine geriliyor. Adalet Bakanlığın YARSAV'a karşı kazandığı seçim bir prova olarak görülebilir. Hakim ve savcı seçimi için kullanılan sahte demokrasiyi

hükümetin bundan sonraki seçimlerde uygulamaması önünde hiçbir engel yok. Yarın başbakan başkanlık sistemine geçmeyi bir seçenek olarak önümüze koyup tüm yürütme yetkilerinin kendisinde toplanmasına dair anayasa değişikliğini oylattığında Türkiye'nin başına gelecek olan şey çok değil birkaç ay önce HSYK'da olanın tekrarı gibi.

Tüm kurumların YÖK'leşmesi diye niteleyebileceğimiz süreç, yani en ufak bir derneğin başkanından cumhurbaşkanlığı makamına kadar her türlü kadroya başbakan tarafından atama yapılması hali zaten yeterince ürkütücü. Ama bu tabloyu daha da vahim kılan unsur aslında hükümetin yaptıklarından çok yapmaktan kaçındıkları. Yürütme yasama ve yargı karşısında güçlenirken gücün belli bir yerde yığılmasını önlemek adına birçok adım atılabilir. Bu olası adımlar aynı zamanda sertleşen sınıf çatışmasının yumuşamasına ve yumuşayan havaya paralel olarak taraflar arasında yeniden güven ortamının kurulmasına yol açabilirdi. % 10'luk seçim barajının daha makul bir seviyeye çekilmesi, dokunulmazlıkların kaldırılması ve siyasi partiler kanununda değişiklik yapılarak demokratik siyasetinin önünün açılması hemen herkesin kolaylıkla benimseyebileceği öneriler. Ama başbakan bu taleplere şiddetle karşı çıkıyor. Bu karşı çıkış hem AKP'nin demokrasiden anladığı şeyin bir tür çoğunlukçu demokrasi olduğu gerçeğini hem de bu sayede muhafazakar hegemonyanın sınıfsal ikiyüzlülüğünü belirgin bir şekilde deşifre etmektedir.

Halk Egemenliği ve Sezarizm*

AKP hegemonyasının temel ideolojik dayanağı halk egemenliği nosyonudur. Halk egemenliğine yapılan vurgu fetişleşmiş bir demokrasi anlatısıyla birlikte iş görür. AKP kendi siyasal varlığında halk egemenliğinin somut bir ifadeye büründüğünü savlar. Bu sunuş aynı zamanda Türkiye'nin AKP hükümetleri sayesinde gerçekten demokrasiye geçtiği iddiasını da kanıtlamaya çalışır. Başta başbakan olmak üzere hemen hemen tüm AKP sözcüleri ısrarla 2002'den önceki iktidarları elitist olmakla suçlamaktadır. İşlenen tez, Tayyip Erdoğan'ın iktidarıyla birlikte seçkinci anlayışın yıkıldığı ve halkın tam anlamıyla siyasal sisteme egemen olduğu yönündedir.

AKP zihniyetinin ideolojik özünü oluşturan bu jargona pek çok eleştiri yöneltilebilir: Her şeyden önce modern demokrasi katıksız bir halk egemenliği savunusu olarak düşünülemez. Bizim de tavır ve kurumlarını kendimize örnek aldığımız liberal demokrasiler temsili niteliği ağır basan bir anlayışa sahiptir. Yani aslında siyasal sistem doğrudan doğruya halkın kontrolünde değildir. Halk birbiriyle yarışan elit grupları arasında tercih yapar. Yapılan seçim belli aralıklarla tekrarlanır. Böylelikle iktidar ve muhalefet şekillenir. Halk egemenliği düşüncesi liberal demokratik ülkelerde gerçekte ne olduğunu değil, ne olması gerektiğini anlatır. Gerçeklikten çok bir ideolojiye karşılık gelen halk egemenliği nosyonu ise Tayyip Erdoğan örneğinde olduğu üzere sıklıkla demogoglar tarafından kendi iktidarlarını gizlemek için kullanılır. Tarih halkı kandırarak kendi yönetimlerinde sürekli olarak daha fazla güç toplamayı meşrulaştıran ve bu yolla tüm muhalif unsurları yok eden sözde demokratların acı örnekleriyle doludur. Bu bağlamda rahatlıkla denilebilir ki Sezar dönemi Roma'sı ile Erdoğan Türkiye'si arasında büyük bir benzerlik vardır.

Bu bahsi geçen benzerliği açılımı ve Türkiye'deki Sezarci eğilimleri deşifre etme noktasında bir dizi ayrıntıya değinilebilir. Tiranların yükselişi tarihin hangi döneminde olursa olsun benzer

* "Halk Egemenliği ve Sezarizm", *Radikal* 2, 17, 04, 2011.

süreçleri izler. Şöyle ki zenginlerin malına el koyan ve kendi zenginler sınıfını yaratan tiran topladığı ekonomik gücün bir kısmını fakirlere dağıtır. Böylelikle fakirlerin kendisine minnet duyması kaçınılmaz olur. Fakirleri arkasına alan ve zenginleri de sindiren tiran devlet içerisinde veya siyasette kendine biat etmeyen herkesi yok eder. Kimini sürer, kimini ise siyasetten çekilmeye zorlar. Birçoğunu tutuklatır ve cezaevine gönderir. Bu sürecin sonunda tüm geleneksel değerler yok olur. Çokluk teke iner. Hayatta kalmanın tek yolu iktidara hoş görünmek olur. Çünkü tiran ülkeyi mülkü gibi görür. İstemediği adamı görevinden alır. İstedikini getirir. Liyakate önem vermez. Soytarıyı vezir yapar. Beğenmediği binayı ya da heykeli yıktırır. İçkiyi yasaklar veya tümüyle serbest bırakır. Bir ülkede yönetimin tiranlaşp tiranlaşmadığını anlamanın en garantili yolu baştaki kişi ya da kişilerin gücüdür. Sezar olmaya hevesli yöneticiler yasalara hizmet etmek için değil yasalar kendisine hizmet etsin diye siyaset yapar. Bu kişilerin ağzından çıkan her söz yasa olur ve kimse onlara karşı çıkmaya cesaret edemez.

Halk egemenliğinin tiranlığı hem destekleyen hem de gizleyen ideolojik bir payanda olarak iş gördüğü iddiası konu sağ liderler olunca daha da açık bir şekilde ortaya çıkar. Çünkü sağ-muhafazakar siyasal tahayyül en başından beri millet egemenliği düşüncesini seçimi kazanan parti ya da liderin istediğini yapması şeklinde veya seçimi kazanan iradede millet egemenliğinin somutlaşması olarak yorumlamıştır. Türk sağının millet/halk egemenliğini iktidarla özdeşleştirmesi ve bu yolla muhalefeti gayrimeşru ilan etmesi demokratik kültürün yeterince olgunlaşamamasına yol açmıştır. Şu anki durum da bahsi geçen sorunlu yapının devamı niteliğindedir. Şöyle ki başbakan muhalefetle kendisi arasında doğal bir hiyerarşinin olduğuna inanmaktadır. Çünkü ona göre AKP millet iradesinin temsilcisidir. İktidar millet iradesini yansıttığına göre muhalefet de ancak millete yabancı bir unsur olarak görülecektir. Tabii bu söylem yapısı gereği dışlayıcı ve ayrımcıdır. Böylesi bir jargonla demokrasiye doğru yol almak ve hep propagandası yapılan ileri demokrasiler seviyesine ulaşmak imkansızdır.

Tüm bu söylenenlerden kendi demokrasi sorunsalımız için dersler çıkarılabilir. Her şeyden önce demokrasi sadece halk iktidarından ibaret değildir. Dahası halk iktidarı da tüm diğer iktidarlar gibi

meşruluğunu bizzat kendi özgünlüğünden değil özgürlüğe verdiği destekten alır. *Halkım neyler neylerse güzel eyler* tarzında bir kolaycılığa kaçmak ülkeyi küçük insan faşizminin kıyısına kadar götürür. Demokrasinin yozlaşması, dolayısıyla halk iktidarı görüntüsü altında demogogların kitleleri köleleştirmesi istenmiyorsa cumhuriyetçi değerlere ve kurumlara daha fazla atıfta bulunmak yerinde olur. Mesela kuvvetler ayrılığı her şeyin üstünde tutulmalı, denge-fren mekanizmaları aracılığıyla tiranlaşma eğilimleri en başta etkisiz hale getirilmelidir. Ama tabii Sezarcı kalkışmaların önlenmesi noktasında sadece kuvvetler ayrılığı yeterli olmayabilir. Yurttaşlık bilinci geliştirilmeli, böylesi bir bilinç için gerekli maddi koşullar hazırlanmalıdır. Bu bağlamda sosyal devletin güçlenmesi, güçlenen sosyal devlete paralel bir şekilde yurttaşlara asgari gelir desteği sağlanması hayati derecede önemlidir. Filozof Rousseau'nun dediği gibi *kimse bir başkasını satın alabilecek kadar zengin ve kendisini satmak zorunda kalabilecek kadar fakir olmamalıdır*. Özgürlük ancak zenginlik ve fakirlik gibi iki aşırı uca karşı ılımlı bir servet düzeniyle korunabilir. Liderlere patolojik bir şekilde bağlanmış kitleye ve bu bağlamda iş gören yozlaşmış demokrasiye karşılık modern demokrasinin gerçek formülü de yine bu ılımlılık veya sürekli bir şekilde makulü gözeten denge yanlısı siyaset tarzında yatar.

Didaktik Laiklikten Didaktik Demokrasiye*

AKP'nin 2002 seçim zaferinin Türk modernleşmesi bakımından bir dönüm noktası olduğu savı yoğun bir şekilde işlenmekte. Bu bağlamda savunulan standart liberal-muhafazakar teze göre AKP iktidarıyla birlikte devlet merkezli modernleşmenin yerini toplum merkezli modernleşme aldı. Sivil unsurların askeri ve bürokratik öğeleri terbiye ettiği/etmekte olduğu bir süreç başladı. Bahsi geçen dönüşüm siyasette epistemolojik bir kopuşu da beraberinde getirdi. Yeni bir demokrasi tahayyülü oluştu. Parti sözcüleri ve partinin basındaki organik aydınları bu yeni dili ileri demokrasi söylemi adıyla formüle ediyor. İleri demokrasi projesi ülkenin karanlık geçmişinden (Kemalist elitizm) arınmasının somut bir ifadesi niteliğinde.

AKP iktidarı sayesinde başka tür bir modernleşmenin kapısını aralığımız ve yeni bir siyasal dilin ortaya çıktığı iddiaları oldukça sorunludur. Şöyle ki muhafazakarlıkla Kemalizm arasındaki bağlantılar ve ileri demokratların demokrasiye yükledikleri dogmatik anlam iyimser olmamızı güçleştiriyor. Her şeyden önce demokrasi muhafazakar kesimlerin bizi inandırmak istediğinin aksine tüm zamanlar ve tüm insanlık için ortak ve bir o kadar da idealize bir sistemi ifade etmez. Her biri en az bir diğeri kadar meşru olan farklı çıkarlar ve farklı perspektifler arasında müzakereler yoluyla doğruyu ya da makulü bulma çabasının adıdır demokrasi. Ama AKP'nin organik aydınları demokrasiye CHP'lilerin laiklik için yaptığına benzer bir şekilde dogmatik bir üslupla yaklaşıyor. Onlar demokrasiyi çatışmaya gebe sivil toplumcu özünden uzaklaştırarak değiştirilmez ve tartışılmaz bir dizi ilke ve üsluba eşitler. Tabii bu tepeden inmecî tavır her türlü uzlaşmayı metodolojik açıdan gereksiz kılar. Star, Yeni Şafak, Zaman ya da Taraf gibi gazetelerinin yazarlarında somut bir içeriğe kavuştuğu üzere dogmacı demokratlar için demokrasinin ne olduğu ve demokrasi adına nelerin yapılması gerektiği apaçık bir şekilde bellidir. AKP'nin organik aydınları sürekli bir şekilde

* “Didaktik Laiklikten Didaktik Demokrasiye”, *Radikal* 2, 08, 05, 2011.

öğretmen gibi hareket eder, yazıları ve konuşmaları aracılığıyla halka ve daha da önemlisi kendileri kadar aydınlanmamış laik-milliyetçi ekibe demokrasi dersi verirler. Bu dersler aynı zamanda AKP'nin ülkeye getirdiği ileri demokrasi düzenini anlayamayan gerici kesimlerin rehabilite edilmesine yönelik pratikler olarak da okunabilir.

Oldukça ironik bir durum ama, bu tavır feci halde Kemalizm kokmaktadır. Tıpkı tek parti yıllarının CHP taraftarları gibi onlar da cahil halkı medeniyet yolunda eğitmeye kalkar. Tek parti AKP iktidarı ve bu iktidarın yapıp ettiklerini demokrasi adına meşrulaştıran söylem tek parti CHP iktidarı ve böylesi bir iktidar yapma tarzına eklenmiş laikçi söylemle ideolojik açıdan akrabadır. Çünkü her şeyden önce partinin devlete hakim olması bakımından 2000'lerin AKP'si 30'ların CHP'sine benzemektedir. Dahası tıpkı Kemalistler gibi İslamcılar da terbiye edici bu efendi-köle diyalektiğini ilerleme adına savunmaktan kaçınmamaktadır. Liberal-muhafazakar hegemonya İslamcı siyaseti kurucu özne pozisyonuna yükseltmiştir. Cahil laikleri aydınlatan İslamcılar neredeyse Kemalizm'le özdeşleşmiş o siyasal didaktik üslubu sonuna kadar kullanırlar. Tabii biçimsel de olsa tek bir farkla. Başöğretmen Kemal Atatürk yerini başöğretmen Recep Tayyip Erdoğan'a bırakmıştır.

Atatürk'ün hemen her konuda dediği bir şey vardı. Biz millet olarak onun sözlerini ezberledik. Tayyip Erdoğan'ın dili de benzer bir şekilde işler. Hangi heykelin ne kadar değerli olduğu, genç çiftlerin kaç çocuk yapması gerektiği ya da nükleer enerjinin zararları gibi sayısızca konuda, kısacası hakkında bilgi sahibi olmasa dahi her konuda konuşmakta ve halkın kendisi gibi düşünmesini beklemektedir başbakan.

Kemalizm ile İslamcılık, Tayyip Erdoğan ile Kemal Atatürk arasındaki benzerlikler laik kesimin muhafazakarlara yönelttikleri eleştirinin tarihsel ve ideolojik sınırları bakımından bir hayli öğreticidir. Şöyle ki Erdoğan'ın tek adamlığından şikayet eden kesimin ağırlıklı bir şekilde Atatürkçü olması oldukça düşündürücüdür. Atatürk dönemini tartışılmaz hale getiren ve her türlü farklı düşüncüyü cumhuriyet devrimleri filtresinden geçirmeye çalışan laik kitleler ısrarla Tayyip Erdoğan'ın padişah gibi davrandığını, onun şahsında bir diktatörlüğün kurulmakta olduğu ileri sürmektedir. Oysaki Erdoğan'ın siyasi gücü zamanında Atatürk ve

İnönü'nün sahip olduğu gücün yanına dahi yaklaşamaz. Tabii bu durumda haklı olarak şu soruyu sormamız gerekir: Atatürk her istediğini yapınca, mesela “artık Arap alfabesinden vaaz geçip Latin alfabesini kullanacağız” deyince devrim oluyor da Tayyip Erdoğan bundan sonra Anayasa Mahkemesi “şöyle değil de böyle olacak” dediğinde mi baskı oluyor?

Kemalizm’le İslamcı-muhafazakar siyaset tarzı arasındaki benzerlikler ileri demokrasi söyleminin ideolojik sınırlarını ortaya koyuyor. Bir kere tek adamcı zihniyet bakımından iki akım arasında tarihsel bir koşutluk var. Ayrıca Kemalizm’i totaliterleştiren tüm öğeler güçlü bir şekilde muhafazakar siyaseti de belirliyor. Muhafazakarlar tıpkı Kemalistler gibi uzlaşmayı önemsemeyen, farklılıkları sindirmeye çalışan ve tek bir doğru olduğu, o doğrunun da kendi tekellerinde olduğunu düşünen bir pozisyonda siyaset yapıyor. Uzlaşma kültürünün zayıflığı, demokrasinin derinleşememesi ve kurumların genelde oligarşiyi destekleyen bir şekilde örgütlenmesi Kemalist zihniyetle AKP tipi siyaset arasındaki ortaklığı karakterize ediyor.

Tüm bu yorumların bizi getirdiği nokta ise şöyle özetlenebilir: AKP’nin ileri demokrasisini bir yenilenme süreci ya da sivil toplumcu bir dönüşüm olarak görmek oldukça güç. Sağ hegemonya tüm kurumlarıyla yürürlükte. Bu bağlamda yaşadıklarımızı bir kopuş olarak adlandırmak naif bir okumaya teslim olmak anlamına gelir. AKP’yi değerlendirirken tutulacak en makul yol yeni bir modernleşme biçiminden çok yeni bir Kemalizm’le karşı karşıya olduğumuzu düşünmektir.

AKP'nin Seçim Kampanyası *

Seçimlere çok az bir süre kalmış olmasına rağmen ortada seçim havası yok. Yurttaş çoğunluğunda belirgin bir siyasi motivasyon eksikliği göze çarpıyor. Bu eksiklik bir ölçüde yılgınlığa yorulabilir. 12 Eylül referandumuna giden süreçte kamusal tartışma olanakları sonuna kadar kullanıldı. Bu sürece müdahil olmayıp boykotta karar kılan BDP'yi bir kenara bırakırsak siyasetin belli başlı aktörleri ellerindeki tüm kartları açtılar. Referandum bize merkez partilerin güçlü ve zayıf yanlarını, başta parti liderleri olmak üzere siyasi elitlerin kamusal tartışmalara etki edebilme gücünün sınırlarını gösterdi. Bu bağlamda yurttaşların büyük bir kısmı için 12 Haziran seçimleri sonunu önceden bildikleri bir filmi andırıyor. Pek çok kişi 13 Haziran sabahı ortaya çıkan tablonun 13 Eylüldeki manzarayı bire bir yansıtacağını düşünmekte.

Seçimlerin bu denli sönük geçmesinin bir diğer nedeni ise iktidar partisinin yürüttüğü seçim kampanyası. AKP sözcüleri yurttaşlarda koalisyon hükümetlerine yönelik korkuyu canlı tutan ve en iyi yönetimi tek parti yönetiminde somutlaştıran istikrar yanlısı bir söylem kullanıyor. *İstikrar sürsün, Türkiye büyüsün* sloganı bu tek partici ideolojiyi kısaca formüle etmekte. İktidar partisi liderliği koalisyon hükümetleri ile tek parti hükümetleri arasındaki farkı bir karanlık çağ-aydınlık çağ farkı olarak yorumluyor. Ayrıca kullanılan retoriğe baktığımızda iktidarın seçim stratejisinde nihai amacın hizmet siyaseti olduğunu görüyoruz. Her iki tercih de demokratik kültürün daha da zayıflamasına yol açan bir dizi soruna gebe.

Kamu yatırımlarına atıfta bulunarak seçmenden destek talep eden AKP propagandası siyaseti teknik bir faaliyet haline getiren apolitik bir politikayı ifade ediyor. İktidar partisi için çekilen reklam filmlerini izleyince baraj ve yol yapan bir mühendis ya da bu yatırımları finanse eden bir iş adamı ile bir siyasetçi arasındaki farkın tam olarak ne olduğunu anlayamıyorsunuz. Siyasetin ayırt edici niteliği, yani söz

* “AKP'nin Seçim Kampanyası”, *Radikal* 2, 05, 06, 2011.

söyleyerek ve(veya) eylemde bulunarak kamusal hayata dahil olma olanağı gündemden tümüyle düşmüş durumda. Kolaylıkla fark edileceği üzere siyaseti baraj/yol yapımı gibi bir teknik faaliyete indirgeyen bu ekonomik dil neo-liberal ideolojinin sağcı hegemonyasını hatırlatıyor. Neo-liberalizmin temellerinde politik etkinliği insandan ve ideolojiden arındırma amacı vardır. AKP de kalkınmacı jargonuyla hem neo-liberal dilden yararlanıyor hem de bu kültürü özellikle de kendi sermaye sahibi sınıfı için yeniden üretiyor.

Bir diğer tartışmalı sav koalisyonların kötü bir şey olduğu noktasında kristalize oluyor. Başbakan Erdoğan ve diğer AKP sözcüleri seçmeni koalisyon hükümeti tehlikesiyle korkutarak en hayırlı sonucun tek parti iktidarının devamı olduğu noktasında ikna etmeye çalışıyor. Bu argümana karşı öncelikle şu noktanın altını çizmek lazım. Koalisyonlar sadece demokrasilerde olur. Tek parti iktidarı ise hem otoriter rejimlerde hem de demokrasilerde olabilir. Koalisyon hükümetleriyle yönetim demokrasilerin ayırt edici bir özelliğidir. Dahası AKP örneğinde olduğu üzere koalisyonlara açıkça ve aşırı bir şekilde karşı çıkmak demokrasiyi yeterince anlamamanın işareti sayılır. Çünkü koalisyon-tek parti karşıtlığı en azından AKP'lilerin bu ikiliği formüle etme biçimi bakımından bir çoğulcu demokrasi-çoğunlukçu demokrasi karşıtlığını ifade eder. Bu bağlamda koalisyonları ve çoğulculuğu siyaseten gayri meşru haline getiren, bu yolla tüm yetkilerin tek bir yere devrini olumlayan AKP retoriği demokratik kültürü zayıflattığı ölçüde Sezarıcı eğilimleri güçlendiriyor.

Koalisyon eleştirisi aslında daha büyük bir resmin parçası. Koalisyonlar yoluyla çoğulcu demokrasiyi mahkum eden iktidar partisi kullandığı siyasi jargonu istikrar kavramıyla meşrulaştırmaya çalışıyor. Başbakan ve kurmaylarına göre istikrar en önemli siyasal erdem. Tek parti yönetimleri sayesinde istikrar devam edip refah artabilir. Her şeyden önce bu tez ampirik açıdan doğru değil. Türkiye ekonomisinin temel sorunları -işsizlik, gelir dağılımı bozukluğu, yüksek carı açık, yüksek dış ve iç borç, verimsizlik- yapısal birer mesele olarak süreklilik arz ediyor. Bu bağlamda AKP iktidarı 90'lı yılların koalisyon hükümetlerine göre daha başarılı değil. Hem tersi doğru olsa, yani tek parti hükümetleri koalisyonlara göre ekonomiyi daha iyi yönetse dahi kaygılı olmamıza neden olan faktörler olduğu

gibi yerinde duruyor. Öncelikle istikrar korkunç bir gelir dağılımı adaletsizliği üzerine kurulu. İstikrar kavramı bireyler ve sınıflar arasında gittikçe derinleşen eşitsizliği gizleyen ideolojik bir perde. Dahası refah artışı siyasal tercihlerin yönetilmesinde alternatif olmayacak ölçüde belirleyici olursa, mesela faşizmi neden demokratik bir yönetime tercih etmememiz gerektiğini açıklamakta güçlük çekeriz. Çünkü pek çok ülkede otoriter yönetimlerin zenginliği demokratik idarelere göre çok daha hızlı bir şekilde arttırabildiği görüyoruz. Buradan çıkan sonuç karşılaştığımız ikilemi özetliyor: Biraz fakir olup özgür yaşamak ile daha zengin olup bir tiranın kölesi olarak yaşamak seçenekleri arasında bocalamaktayız.

AKP'nin yürüttüğü seçim kampanyası çoğulculuğa karşı çoğunlukçu ve özgürlüğe karşı refah yanlısı bir eksende formüle edilmiş. Seçim kampanyaları partilerin niyetlerini ortaya koyar. Bu şartlar altında iktidardaki parti kampanyasına konu olan niyetleri hayata geçirmeye kalkarsa ülkeyi karanlık günler bekliyor demektir. *Ben bu halka odunu bile aday göstersem seçilir* cümlesi ya da *ayaklar baş mı olacak* yakınması tek parti iktidarlarının yarattığı ve yararlandığı çoğunlukçu siyasal iklimi karakterize ediyor. 13 Haziran sabahı ya her türlü denge-fren mekanizmasından mahrum bırakılmış bir şekilde başkanlık sistemine doğru çoğunlukçu siyasetin daha da güçlendiğine ya da seçmenden gelen uyarı sayesinde faşizme sürüklenme tehlikesinin atlatıldığına tanıklık edeceğiz.

Neden Oy Kaybetmiyor?*

Beklenen oldu. Meydanlara büyük kalabalıklar toplansa da, bu büyük kalabalıkların büyük heyecanları beraberinde getirmediği ve bu bağlamda siyasal ritmin bir hayli düşük seyrettiği, *bitse de artık gitsek havasında* geçen seçim süreci AKP'nin üst üste 3. kez hükümeti kuracak meclis çoğunluğunu elde etmesiyle sonuçlandı. İktidar partisi son 10 yıl içerisinde yapılan tüm genel ve yerel seçimlerden zaferle ayrıldı. Anayasayı iki defa referandum yoluyla değiştirmeye kalktı. Muhalefet partilerinin tüm itirazlarına rağmen her iki denemede de halkın olurlarını almayı başardı. Geline nokta çok açık. AKP bir tür *yenilmez armada* haline geldi. Parti oy kaybetmiyor ya da oy kaybı olsa dahi, bahsi geçen aşınma onu iktidardan uzaklaştıracak seviyeye ulaşmıyor. Neden oy kaybetmiyor diye sormak lazım. Bu soruya hakıyla yanıt vermek için de bir adım geriden başlamak ve soruyu tersine çevirerek yeniden sormak yerinde olabilir. Neden oy kaybetmek zorunda olsun ki?

Her organizma doğar, gelişir ve ölür. Yıpranma hayatın doğal bir gereğidir. AKP'de sonuçta robotlardan değil de insanlardan oluştuğu için aradan geçen 10 yılın ardından parti etkinliğinde iktidar yorgunluğundan izler aramak ve bu nedenle hareketliliğin yavaşladığına tanıklık etmek oldukça akla yakın bir beklenti. Ancak AKP bu makul beklentiye bir kez daha boşa çıkardı. Demokrat Partiden beri ilk defa bir parti üst üste üçüncü kez genel seçimlerden başarıyla ayrılıyor. Hatta yıpranmama meselesi bakımından AKP'nin DP'yi bile gölgede bıraktığı söylenebilir. DP oyları AKP'ye göre çok daha yüksek olsa da, yine de partinin girdiği son iki seçim bakımından 1954-1957 arası dönemde ciddi bir şekilde oy kaybettiği görülür. Demek ki Menderes'i bile etkisi altına alan iktidar yorgunluğu Tayyip Erdoğan hükümetinde yaşanmadı.

AKP'nin neden oy kaybetmediğine dair sorunun en kestirme yanıtı ise aşkın siyaset-içkin siyaset ayrımında gizli. AKP

* "Neden Oy Kaybetmiyor", *Radikal* 2, 19, 06, 2011.

rakiplerinden farklı olarak içkin siyasete dayalı olarak iş gören bir parti. Erdoğan'ın kişiliğinde somut bir içeriğe kavuştuğu üzere bu partinin yegane amacı iktidarda kalmak. AKP'yi yöneten heyetin iktidarı sürdürmek dışında kendi politik gündemlerini belirleyen ahlaki ya da siyasi anlamda herhangi bir aşkın amacı, bir vazgeçilmezi yok. Oysa diğer büyük partilerde tarihsel misyon, ideolojik konumlanış, dava ya da kurucu espri politik eylemliliği ve ortaya konan söylemleri belli yapısal sınırlar içinde tutuyor. Bildiğimiz anlamda bir tarihi ve bir ideolojisi olmayan AKP siyasi enstrümanları neredeyse sınırsız derecede esnek bir şekilde kullanabiliyor. Bu pragmatizm ona rakipleri karşısında mukayeseli bir üstünlük sağlıyor. Avrupa Birliğine Uyum Süreci, demokratikleşme, Alevi açılımlı, Kürt açılımlı ve İşlamlcılık tek büyük dava, yani iktidarda kalma davası adına kullanılan sayısızca araçtan sadece birkaçı. Bu nedenle önce Kürt sorunu vardır deyip ve hatta bu yolda açılımla yeltenip en sonunda Kürt sorunu yoktur Kürt kardeşlerimizin sorunları vardır diyerek kendini tümüyle yalanlayan ya da uzun yıllar türbanlı kızların mağduriyetlerini siyaseten kullanıp en güçlü anında hiç türbanlı vekil adayı göstermeyen AKP liderliğine tutarsızlık gibi bir eleştiri yapmanın anlamı yok. Çünkü başbakan sürekli olarak önceki kendi konumunu reddeden bir söyleme sahip olsa da, aslında bu kendi içinde müthiş çelişkili görüntünün ardında hiçbir rakip siyasetçinin ulaşamadığı lde büyük bir tutarlılık var. AKP heyeti iktidarda kalmak için o an neyi yapmak gerekiyorsa onu yapıyor. Bu nedenle asla yanılmıyor ve dolayısıyla yıpranmıyor. Çünkü iktidarda kalma bakımından kendilerine verdikleri söz dışında aslında kalıcı olarak hiçbir toplumsal kesime karşı bir taahhüdün altına girmiş değiller. Üstelik pragmatizm sadece amaçlar bakımından değil araçlarda da söz konusu. Muhalif general, yargıç ve siyasetçiler hakkında kasetler, bolca yasa dışı dinleme ve gözetleme, yeri geldiğinde müzakere ve diyalog, ama daha ziyade ajitasyon, demagoji ve tabii ki ötekileştirici ağır bir slup AKP sözcülerinin ellerindeki siyasi malzemeyi kullanma biçimini özetliyor.

İktidarı sürdürme dışında hiçbir ilkesi olmayan AKP'nin kar etmek dışında hiçbir amacı olmayan bir şirket gibi çalıştığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda AKP'nin mantığı aslında kapitalizmin mantığından başka bir şey değil. Tabii kapitalist aklın bu denli ön

plana çıkması seçmen başarısının nedenlerini de daha bir anlaşılır hale getiriyor. 12 Eylül'ün apolitik anayasal-siyasal düzeni ile neo-liberal anlayış siyasette niteliksel bir dönüşüme yol açtı. Bu bağlamda geldiğimiz nokta itibariyle rahatlıkla denilebilir ki bizde seçmen *yurttaş* olmaktan çok bir *müşteri*. Seçmenlerin ezici bir çoğunluğu son derece pragmatik bir şekilde hareket ediyor. Dolayısıyla seçmen çoğunluğunun gözünde iyi siyasetin niteliği, neyin kamusal çıkara uygun olduğu, özgürlüklerin nasıl korunacağı veya ne tür politikaların erdemli olduğu gibi meselelerin hiçbir anlamı yok. Başta parti liderleri olmak üzere vekil adaylarına sordukları soru neredeyse şaşmaz bir şekilde aynı: *Bana ne vereceksin, bu işten kazancım ne olacak?* İşte tam da bu noktada AKP'nin sınırsız pragmatizmiyle müşterileşmiş seçmenlerin iş bilirliği mükemmel bir şekilde birbirine eklemleniyor. Erdoğan halkın dilinden konuşuyor önermesi AKP liderliğinin seçmenlere yurttaş gibi değil de müşteri gibi davrandığı ve onları bu yolla memnun ettiği anlamına geliyor.

Sonuç olarak şu noktanın altı çizilebilir: AKP bir partiden çok bir hegemonya projesinin adı. Bu projenin özü ise tek bir mesajda kristalize oluyor. *Siyaset yapma, para kazan. Ben senin yerine siyaset yapıyorum zaten.* Liderinde kişiselleşen alıngan, baskıcı ve otoriter dil müşterileşmeye karşı yurttaş olmada direnen kitleyi yasal ve yasa dışı yollarla cezalandırıp aşağılıyor. Tüm bu süreçlerin vardığı yer ise korku toplumu ayracında kartelleşen siyasetten ibaret.

Hukuk ve Siyaset*

12 Haziran seçimleri ardından oluşan meclis iki özelliği nedeniyle oldukça dikkat çekici bir konumda bulunuyordu. Her şeyden önce yurttaşların % 85’inden fazlası yeni TBMM’nin yaratım sürecine katkı yapmıştı. Bu oran Batılı demokrasilerin pek çoğuna göre oldukça yüksek bir rakamı ifade ediyor. Seçimlere yönelik yoğun yurttaş katılımı hem yeni TBMM’nin anayasa yapacak ölçüde bir meşruluğa sahip olduğunu hem de toplum ile devlet arasındaki bu güçlü eklemlenme sayesinde sivil siyasetin alanının yeni yasama döneminde daha da genişleyebileceğini gösteriyordu. Bir diğer mesele mecliste grup kuran partilerin muhafazakar, sosyal demokrat, Türk milliyetçisi ve Kürt milliyetçisi gibi temel siyasi akımları temsil ediyor olması gerçeğinde somut hale geldi. Bahsi geçen akımlar toplam oyların % 95’i aldı. Bu oranda tıpkı katılım oranında olduğu üzere yeni meclisi bir hayli iddialı ve bir o kadar da meşru hale getiriyordu. Ancak YSK’nın Hatip Dicle’nin vekilliğini düşürmesi, buna karşılık BDP’lilerin meclisi boykot etmesi ve son olarak CHP’den 2, MHP’den 1 ve BDP’den 5 vekil için bu kişilerin yargılandığı mahkemelerin tutukluluğun devamı yönünde karar vermesi *güçlü TBMM* imgesini bir anda paramparça etti. Peş peşe gelen bu gelişmeler öncelikle Türk Demokrasi tarihinde ilk defa bir kişi milletvekili seçilmesine rağmen tutuklu olarak hala hapiste kaldığı için yargının yasamaya müdahalesi bakımından bir kuvvetler ayrılığı tartışmasını tetikledi. Ama daha da önemlisi atıf yapılan yasalar, anayasa maddeleri, mahkeme veya sanıkların adları değişse dahi epey bir süredir çok yoğun ve çok sert bir şekilde hukuk tartıştığımız için Türkiye’de *gerçekten bir hukuk siyaseti var mı ve yargıdaki kriz aslında neyin işaretidir* gibi bir dizi soruyla artık kesin bir şekilde hesaplaşmamız gerektiği gerçeğini ortaya çıkıttı.

Gerek alınan kararlar gerekse kararlara dayanak teşkil eden yasalar bakımından hukuk sistemimiz krizdedir. Ama hukuk özünde

* “Hukuk ve Siyaset”, *Radikal* 2, 03, 07, 2011.

siyaset tarafından yaratılan bir olgu olduğu ve dolayısıyla hukukun sınırları siyaset tarafından çizildiği için bizlerin hukuk krizi olarak duyumsadığımız şey aslında genel olarak siyasetin özel olarak ise AKP'nin hukuk siyasetinin krizidir. Şöyle ki AKP'nin hukuki meseleleri yeterince önemsemeyen tavrı hem kapsamlı bir yargı reformu yapma işinin sürekli olarak ertelemesinde hem de yapılan yasalar ile anayasa değişikliklerindeki özensiz dilde somut hale gelir. İktidar partisinin yargıda muhafazakar dünya görüşüne sahip yargıç ve savcılarının sayısını arttırmak veya bu tür kişileri yargı hiyerarşisinde daha üst noktalara taşınmak dışında herhangi bir amacının olup olmadığı şüphelidir. Gelineen nokta itibariyle Adalet Bakanlığına karşı yargı bağımsızlığını koruması beklenen HSYK bizzat bakanlık bürokratlarının üye olarak seçildiği ve bakanlığın dairelerinden biri gibi iş gören bağlı bir kurum haline gelmiştir. Dahası çok uzun bir süre Yargıtay ve Danıştay'ın üye ve daire sayısını arttırmaya yönelik adım atılmamıştır. Ancak yeni HSYK oluştuktan sonra yüksek mahkemeleri nispi olarak rahatlatacak bir reform yürürlüğe konmuştur. Sadece son 3-4 aylık yargı haberlerine yüzeysel bir bakış bile bahsi geçen bu reformun iktidar partisinin hukuk siyasetindeki olumlu bir değişiklikten çok yargıda kadrolaşma ihtiyacına işaret ettiği görülür. Bu bağlamda yeni HSYK'nın Yargıtay ve Danıştay'a seçtiği üyelerin bu kurumların başkanlık seçimlerinde blok olarak belli adaylara oy vermesi düşündürücüdür. HSYK eskiden hep belli bir ideolojiye mensup kişilere ayrıcalık tanır, Yargıtay ve Danıştay yolunda laikçi hassasiyetleri fazla olan yargıç ve savcılarını desteklerdi. Durum parti ya da ideoloji adı değişmek kaydıyla şimdi de aynıdır. Laiklerin yerini muhafazakarların aldığı bu yeni ortamda daha düne kadar *yargı tarafsız değil, belli bir ideolojinin esiri* diyen başbakanın söylemi *yargı bağımsızdır, tutuklamalar karşısında yargıçların kararlarına saygı duymamız gerekir* şeklinde başka bir jargonla yer değişmiştir.

AKP'nin hukuk siyasetindeki bir diğer sorun norm yazım süreçlerindeki affedilmez hatalarda kendini gösterir. Ceza usulüne yönelik yürürlükteki yasa şu anki iktidar partisinin iş başında olduğu dönemde hazırlandı. Ama bu süreçte tutuklamanın üst sınırını belirleyen hükümler o kadar kötü yazıldı ki sonuçta bir kişiyi 10 yıl kadar tutuklu olarak cezaevinde tutmak mümkün hale geldi. Yasa

kaleme alınırken zamanında tutuklamada üst sınır ve tutuklama nedenleri konusunda kişi hürriyetleri lehine daha güçlü bir dil tutturulsaydı bugün 8 muhalefet milletvekili cezaevinde olmayabilirdi. Tabii mesele sadece yasa yapım sürecindeki savrukluğa indirgenemez. En az bunun kadar önemli bir diğer husus hükümetin belli konularda norm koymaktan ısrarla kaçınmasıdır. Zorunlu din dersi gibi uygulamalar için yurttaşların AİHM'ye açtığı pek çok dava Türkiye aleyhine tazminat kararıyla sonuçlanmıştır mesela. Ama hükümet yine de yasal düzenleme yaparak insan haklarını genişletme gibi bir yolu tercih etmemiştir.

Geldiğimiz nokta itibariyle çok bilinen bir gerçeğe atıfta bulunarak yürüttüğümüz hukuk-siyaset tartışmasını bir sonuca bağlayabiliriz. Hukukun meşruluğu yasaların arkasındaki toplumsal mutabakatın varlığına sıkı bir şekilde bağlıdır. Bu bağlamda rahatlıkla diyebiliriz ki hukuk sisteminde yaşanan aksaklıklar toplumsal parçalanmanın izdüşümünden başka bir şey değildir. Başbakanın kişiliğinde kristalize olan otoriter-dışlayıcı üslup toplumu kabaca AKP ve karşıtları şeklinde ikiye bölmüştür. Toplumsal ayrışma ve siyasi kutuplaşmanın bu denli derin bir şekilde hissedildiği bir ülkede en iyi yasalar ve en tarafsız yargıçlar bile çaresiz kalır. Türkiye'de şu an yaşanmakta olduğu üzere adalet mülkün temeli olmaktan çıkmışsa ve her mahkeme kararı siyasi bir tartışmaya yol açıyorsa bu durumun yegane açıklaması insanların ortak bir adalet düşüncesine inanmaktan vazgeçtiği yönünde olacaktır.

Helal İnternet*

22 Ağustosta güvenli internet kullanımına yönelik test uygulaması hayata geçti. Hükümetin amacı 3 aylık bir deneme sürecinin sonunda filtreyi tüm ülkeye ve dolayısıyla tüm kullanıcılara yaymak. Aslında hatırlanacağı üzere Ağustos sonu itibariyle filtreye geçmemiz gerekiyordu. Hazırlanan ilk taslakta bir geçiş dönemi öngörülmemişti. Ancak internetime dokunma kampanyaları, *Anonymous* adlı grubun sansürcü hükümet kurumlarına yönelik saldırı teşebbüsleri ve Danıştay’a açılan iptal davası BTK ve TİB gibi kurumların geri adım atmasına yol açtı. Sansürün ne kadar da gerekli bir şey olduğunu kanıtlamaya çalışan ve bu uğurda epey bir çaba harcayan bürokratların birden süreci zamana yayan bir ajandaya doğru çark etmeleri önemli ölçüde hükümetin frene basmak istemesiyle açıklanabilir. Muhalif basınla arası iyi olmayan ve gazeteci tutuklamaları sebebiyle uluslararası topluma sürekli bir şekilde jurnallenen iktidar filtre adı altında uygulamaya sokacağı kurumsal sansürü biraz öteleyerek gelen eleştirileri yumuşatmayı amaçladı. Filtrenin içeriği ise aşağı yukarı şöyle: Bizi *Helal İnternet* çağına taşıyacak uygulama aile ve çocuk gibi iki ayrı profilinin oluşturulmasını öngörüyor. Bu iki profil üzerinden internete bağlanmak isteyen kullanıcılar birçok siteye erişemeyecek. Hangi sitelerin zararlı olduğuna Güvenli İnternet Hizmeti Çalışma Kurulu karar verecek. 11 kişiden oluşan bu kurul Türk toplumu ve Türk gençleri için nelerin ahlaklı olduğu konusunda son sözü söyleyecek.

Aileleri ve çocukları kötülükten kurtarmayı amaçlayan bu *masum* girişim iki tane soruna gebe: Devlet eliyle yürütülecek internet sansürü bizi öncelikle çocukların temel haklarının niteliği, ardından da muhafazakar siyasetin sınırları üzerine düşünmeye itmeli. Çocuk-aile meselesi hem yasakçı zihniyetin temel meşruluk kaynağı hem de özgürlük tartışmasının yumuşak karnı. Şu an bile binlerce site ve blog engellenmiş durumda. Kesintisiz bilgi ve imge akışını önleyen ve idare-mahkeme işbirliğiyle yürütülen internet yasakları birçok kişinin

* “Helal İnternet”, *Bianet*, 03, 09, 2011.

gözünde tartışmasız bir şekilde meşru. İnternet yasaklanmalı. Çünkü çocukları ve gençleri kötü düşünce ve tavırlardan korumanın başka bir yolu yok. Filtre bu kollama işini düzene sokarak istenilen amaçlara ulaşılmasını kolaylaştıracak.

Oysa mesele yasakçı tezin formüle ettiği kadar basit değil. Bahsi geçen gerekçelere karşı büsbütün başka bir manzaraya dikkat çekmek mümkün. Bir kere aile hiç de o kadar masum bir yer değil. Erkeğin kadın ve çocuklarına ve kadının çocuklarına uyguladığı şiddet gün ve gün daha bilinir hale geliyor. Ensest, çocuk istismarı, kötü söz, hakaret, çocukların zorla çalıştırılması ve özellikle kız çocukları üzerindeki ağır baskı Türk Aile yapısının karanlık yüzünü karakterize eden nitelikler. Tartışılmaya muhtaç bir diğer nokta çocukların kişiliklerine verilecek değerin niteliğiyle ilgili. Şüphesiz ki ergin olmayan bireyler üzerinde ebeveynlerin vesayet hakkı var. Ama bu bahsi geçen denetim hiçbir biçimde çocuğun anne-babanın malı gibi değerlendirilmesini haklı çıkarmaz. İnsan haklarına dayalı demokratik bir devlete düşen görev çocuklar ve gençler üzerindeki aile baskısını azaltacak tedbirler alması ve bu yolla çocuğun kişiliğinin az çok serbest bir ortamda oluşması için fırsatlar yaratmasıdır. Oysa Türk devleti kararlı bir şekilde aksi yönde davranıyor. İnternet yasakları hiyerarşiye dayalı muhafazakar aile yapısı ve böylesi bir yapının sürekli bir şekilde yeniden ürettiği itaatçi sosyal dilin daha da güçlenmesine yol açacak. Tabii bu durum da özellikle ergenler için korkunç bir özgürlük kaybı anlamına geliyor. Her ne kadar ebeveynleri böyle bir şeyin olmasını arzu etmese de, 15-6 yaşlarında bir genç kızın anne-babasının iradesine rağmen, hatta bizzat bu iradeyi çiğneme adına internetten grup seks pornosu izlemeye çalışması onun özgür bir kişi olarak yetişmesi süreci bakımından hayati derecede önemlidir. Unutulmamalıdır ki *özgürlüğün en sahi kullanımı kötüye kullanımıdır*. İnternet sansürünün tümüyle ve herkes için yanlış olan şeyleri yasakladığı konusunda kaygılı olmamız için yeterince sebep var. Ama durum böyle olmasa ve internet yasaklarına konu olan bilgi ve görüntüler herkes tarafından yanlış kabul edilse dahi, yanlışlardan büsbütün arınma ihtirasının özgürlüğü olanaksız hale getireceğini hatırmızda tutmamız gerekir. Çünkü aslında bizleri seçtiğimiz doğrular değil, seçebileceğimiz yanlışlar özgür kıyor.

Tartışmayı politik düzeye taşıdığımızda ise karşımıza muhafazakar siyaset gerçeği çıkıyor. Muhafazakar anlayış kamu-özel ayrımını kabul etmemeye eğilimlidir. Böylesi bir eğilim kendini kamusal alanın ahlakileştirilmesi projesinde somut hale getirir. Kolaylıkla fark edileceği üzere internet yasakları kamusal alanı mahrem olana benzetmeye kararlı muhafazakar aklın enstrümanlarından biri olarak iş görmekte. Epey bir süredir yaşam tarzı üst başlığı altında yapılan sayısız tartışmada kamusal alanın ahlakileşmesi ya da İslamileşmesinin çoğulculuğu nasıl boğduğuna tanıklık ediyoruz. Mümin bireyler dışındaki herkes bir biçimde eve çekilmeye zorlanıyor. Caddeler ve mekanlar giderek tek tip bir insanın zevk ve niyetlerine göre tanzim ediliyor. Bu bağlamda gerçek dünyada, mesela Beyoğlu'nda sokaklardan kaldırılan masalarla sanal dünyada, internet ortamında yasaklanan siteler arasında pek bir fark yok. Çünkü her iki eylemde AKP iktidarında kristalize olan muhafazakar hegemonyanın daha da yerleşmesine yardımcı oluyor.

Sonuç yerine geçecek şekilde şöyle bir uyarı yapmak yerinde olur sanırım. İnternet yasakları meselesi sadece hangi tercihlerin kamusal alanda meşru görüleceğine dair bir tartışmayla sınırlanmamalı. Epey bir süredir politik kalkışmaların internet üzerinden organize edildiği gerçeğine tanıklık ediyoruz. Bu olguya dayanarak rahatlıkla diyebiliriz ki filtre muhalif düşünme olanakları kadar politik direnişin örgütlenme sürecini de kontrol altına alıp, sindirecektir.

AKP ve Emperyalizm*

Türk dış politikasında eksen kayması yaşandığına yönelik tartışmalar epey bir süredir oldukça revaçta. İddia şu ki, Türkiye, özellikle AKP'nin yürüttüğü dış siyaset sebebiyle realize etmeye çalıştığı amaçlar ve kendisini ait hissettiği siyasal coğrafya bakımından Batılı ya da Batıya aday bir ülke olmaktan hızla çıkarak Doğulu bir aktör gibi davranma yolunda ilerliyor. Dış politikanın ritmi ve istikameti hemen her durumda iç politik bir karara, hatta bir oydaşmaya dayandığından bahsi geçen eksen kayması aynı zamanda Türk Devletinin siyasal kimliğinin nasıl tanımlanması gerektiği yönünde bir tartışmayla iç içe yürümekte. Eksen kayması yaşandığına dair tezin savunucularına göre ülkenin temel dış politik ilgi alanının Batı odaklı olmaktan çıkmasıyla içeride laik rejimin aşınması süreçleri arasında bir neden-sonuç ilişkisi var. Kamusal alan İslamileştikçe ve muhafazakar siyaset temel politik doğrultu olarak rakipsiz hale geldikçe dış politik tahayyülde Doğulu imgesi güçleniyor. Kısaca özetlenen bu panoramada bir ölçüde haklılık payı olmakla beraber, başta başbakan olmak üzere AKP sözcülerinin tavır, tutum ve niyetleri derinlemesine bir şekilde ele alındığında şu an tanıklık ettiğimiz dönüşümün Batı-Doğu ekseninde gerçekleşen bir hareketliliğin çok ötesinde bir şeye karşılık geldiği görülecektir. Şöyle ki, Türkiye aslında Batılı bir ülke olmaktan Doğulu bir ülke olmaya doğru değil, korumacı bir dış siyasetten kendisine nüfuz alanları arayan revizyonist ya da emperyalist bir siyasete doğru eviriliyor. Başbakanın son Kuzey Afrika seyahatinde karşımıza çıkan manzara AKP emperyalizmin geldiği noktayı özetler nitelikte.

Erdoğan'ın kişiliğinde somut bir içeriğe bürünen Türk emperyalizmi iki düzeyde incelenebilir: Şöyle ki, saldırgan dış politikanın bir ekonomi politik, bir de kültür politik dayanağı var. Bilindiği üzere emperyalizm kapitalizmin belli bir aşamasındaki davranış tarzını yansıtıyor. Bu bağlamda bir ülkenin emperyalist

* “AKP ve Emperyalizm”, *Radikal* 2, 02, 10, 2011.

siyasete doğru dümen kırmasını o ülkedeki kapitalist sınıfın çıkarları üzerinden anlamlandırmaya çalışmak hiç de yanlış görülmeyebilir. Bu bağlamda bizdeki durumu kapitalizm-emperyalizm ekseninde açıklamaya çalıştığınızda ise karşınıza şöyle bir manzara çıkıyor: Her şeyden önce kat ettiği tüm ilerlemelere rağmen Türk kapitalizmi niceliksel anlamda son derece yetersiz bir konumda. Türkiye'nin 2010 sonu itibariyle GSYH'si yaklaşık 750 milyar dolar. Dünya ekonomisi ise 63 trilyon dolar düzeyinde seyrediyor. Dünya ekonomisinin sadece % 1.2'si olan bir ülkenin kapitalizm üzerinden emperyalizme ihtiyaç duyması pek de rasyonel bir izah tarzı değil. Çünkü böylesi bir ekonomiye dayanarak büyük devlet ya da önemli güç gibi davranmanız, dolayısıyla bu uğurda askeri-siyasi emperyalizme ihtiyaç duyacağı kaynağı yaratmanız olanaksız. Ayrıca unutulmamalı ki İslami burjuvazi dahil olmak üzere Türkiye'deki kapitalist sınıfın hemen tüm başat öğeleri küresel kapitalist sisteme güçlü bir şekilde eklenmiş durumda. Bu nedenle yerli burjuvazinin AKP özelinde bir yerli emperyalizm yaratıp bu emperyalizm üzerinden batı sistemine alternatif olacak nitelikte yeni bir pazar paylaşımına destek vermesi seçeneği hiç de gerçekçi değil. Dolayısıyla AKP emperyalizmin ekonomi politik dayanağını Türk burjuvazisinin kendisine batıdan ayrı bir yol çizme isteğiyle açıklamaya çalışmak pek de makul görünmüyor. Geline nokta itibariyle yükselen Türk emperyalizmin asıl nedeni batıda her geçen daha da derinleşen ekonomik krizin yarattığı siyasi kaos. Amerika ve Avrupa ekonomileri çöktükçe Türkiye gibi orta büyüklükteki ülkelerin siyasetçileri ve iş adamları daha düne kadar batının kontrolünde olan ülkelerde pazar ve nüfuz alanı hakimiyetini ele geçirme fırsatı yakalıyorlar. *Suriye bizim iç işimizdir ifadesi* ya da *Doğu Akdeniz'deki petrol ve doğalgaz aramalarına donanma eşlik edebilir* cümlesi bu bahsi geçen arayışı anlamlı hale getiren örnekler.

AKP emperyalizmin kültür politik dayanağı ise Yeni Osmanlıcı tahayyülde kristalize oluyor. Mutfağından mimarisine, sultanları hakkında çekilen dizilerden tarihi üzerine yazılan pek çok kitaba kadar son yılların yükselen kültür ikonu Osmanlı'dır. Osmanlı sadece gündelik kültürdeki imgeler bakımından değil, aynı zamanda siyasi kültürün içeriği ve sınırları bağlamında da bir tür üst anlatıya dönüşmüş durumda. Tabii bu dönüşümün genel olarak Türk siyasi

hayatı açısından anlamı, Atatürk/Atatürkçülüğün yakın zamana kadar sahip olduğu hegemonik konumunun aşınması ve AKP beğenisine uygun bir şekilde yeni bir ideolojik meşrulaştırıcının ön plana çıkmasıdır. Bizim sorunsalımız bakımından ise Osmanlı'ya yönelik atıflar arttıkça -ki bu atıflar bir tür altın çağcı tarih yazımına dayalı olarak Osmanlı'nın sadece olumlu yönlerini yansıtmakta- yüzlerce yıldır siyasal bilinçaltına hapsedilmiş bir şekilde gün yüzüne çıkacağı anı bekleyen hükmetme tutkusu, dirişken eylem ahlakı gibi hisler bir bir önem kazanmakta. AKP'nin hem belirlediği hem de belirlendiği Yeni Osmanlıcı kültür siyasal saldırganlığı motive eden sayısızca unsuru içinde barındırıyor. Bu kültürel kod içerisinde verilmeye çalışılan mesaj ise aşağı yukarı şu: *Sen bir Cihan devletinin varışçisisin. Doğru adımları atarsan tekrar eski konumuna ulaşman ve dünyaya hükmetmen içten bile değil.* İşte Erdoğan AKP'si atalarından ona miras kalan bu emperyalist izleği takip ediyor ve bir gün tekrar *Bir Türkün Dünyaya Bedel* olduğu o eski çağların haşmetine ulaşmaya çalışıyor.

Tam da bu noktada sonuç yerine geçecek şekilde şöyle bir hatırlatma yapmak da yarar var. İsrail'in BM kararlarına rağmen Filistin'deki işgalci konumu sürdürmesini eleştiriyoruz. Ama aynı BM kararlarına göre son 40 yıldır Kıbrıs'ta işgalciyiz. Arap baharı üzerinden özgürlük nutukları atan bir hükümetimiz var. Ama aynı hükümet Kürt baharını şiddetle ezmekten sakınmıyor. Demek ki emperyalizm gerçek anlamda bir çıkış ya da bir çözüm değil, sadece bir kaçış.

Olağan Şüpheliler*

Başbakan Erdoğan'ın katıldığı bir toplantıda “Parasız Eğitim İstiyoruz, Alacağız” yazılı pankart açtıkları için gözaltına alınan iki öğrenci, Ferhat Tüzer ile Berna Yılmaz geçenlerde tahliye edildi. Bu tahliyeler karşısında sol-demokrat kamuoyunun hissiyatı buruk da olsa bir sevinçti. Hürriyetleri neredeyse 2 yıldır bağlı olan gençlerin serbest bırakılması son derece olumlu. Ancak bahsi geçen tahliyeler asıl sorunun tüm ağırlığıyla devam ettiğini, hatta her geçen gün daha da kangrenleştiğini görmemiz için engel değil. Şöyle ki, AKP'nin hukuk siyaseti yargı mensupları ve kolluk kuvvetlerindeki devletçi rezervlerle birleşerek bir *olağan şüpheliler* toplumu yarattı. Ginenen nokta itibarıyla AKP'yi desteklemek ile desteklememek arasındaki fark giderek siyasette meşru olanı öyle olmayandan ayıran bir ölçüte dönüştü. Bu bağlamda muhalefet gayrimeşru bir şey. Muhalif olanların neden öyle olduklarını açıklamaları bekleniyor. Dahası Hopa'da öldürülen öğretmenlerden basılmamış kitapların toplanmasına, parasız eğitim isteyen öğrencilerin tutuklanmasından tutuklu vekiller krizine kadar pek çok olayda görüldüğü üzere muhalefetin gayrimeşruluğu aynı zamanda onu kriminal bir vaka haline getiriyor. Olağan şüpheliler toplumu siyaseten meşru olmayan kişi ya da grupların potansiyel olarak hukuken suçlu ilan edildiği polis devleti koşullarını karakterize ediyor. Polis devletin işleyişi bakımından ise üç noktaya dikkat çekilebilir:

Öncelikli sorun hukukun içine düştüğü gerçeklik krizi. İlliyet bağı ve somut kanıtlar yerine niyetler, antipati ve sempatiyle yargı sürecinin temel malzemesi haline geldi. Devrimci karargah davasında yargılanan eski polis şefi, bir cemaat soruşturulurken savcının yürüttüğü soruşturmada kendini birden sanık durumunda bulması, tüm deliller toplanmış olmasına rağmen delillerin toplanmadığı gerekçesiyle yenilenen tutuklama kararları bir çırpıda söyleyebileceğimiz ve son zamanlarda gerçekleşen pek çok tuhaf

* “Olağan Şüpheliler”, *Radikal* 2, 23, 10, 2011.

durumdan sadece birkaçı. Bu olaylar da gösteriyor ki yargılama süreçleri gittikçe anormalleşiyor. AKP'nin hukuk siyaseti sayesinde yaşadığımız akıl tutulması derinleşmekte. Çünkü nihayetinde olgular hakkında bilgileri tam olan yetişkin kişilerden beklenen makul davranma ya da rasyonel düşünme yeteneği konu yargıç ve savcılar olunca birden dağılıyor. Deniz Feneri ve Balyoz davalarında eş zamanlı bir şekilde görüldüğü üzere hangi soruşturmaların önünün kesileceği, hangi davalara ise yol verileceği önceden bizzat iktidar partisi tarafından belirlenmekte. Bu tür bir üst-belirlenme karşısında yargıç ve savcılara düşen görev ise sanıkları çoktan mahkum olan davaları yürütmek, sanki hukuk gerçekten varmış gibi davranmaktan ibaret. Geldiğimiz yer ise acı bir ironiyi yansıtıyor. Mahkemelerdeki sahneler Kafka romanı tadında ve gerçeklik çoktan kara mizaha dönüşmüş durumda.

Olağan şüpheliler toplumunun ikinci bileşeni gizli tanık uygulamasında kristalize olan jurnalcı siyaset. Gizli tanık bir benzerine faşist-komünist rejimlerde rastlanan ve muhbir-polis-rejim hattında kendini yeniden üreten otoriter siyasetin Türkiye'deki ayağını karakterize ediyor. Sanıkların durumu bakımından insan hakları ihlalleri ve yargılamanın seyrine yönelik usul hatalarının yoğun bir şekilde yaşandığı her davada karşımıza gizli tanık ifadeleri çıkıyor. Bu durumu tesadüf olarak görmek fazlasıyla naif bir okumaya teslim olmak anlamına gelir. Makul olan yorum ise Ergenekoncu derin devletin yerini almış/almakta olan cemaatçi derin devletin kendi muhbir ağını gizli tanık olarak kullandığı yönünde. Hükümet muhalifi olarak bilinen bir kesim hakkında dava açıldığında, bu bahsi geçen muhbir ağı aktif hale geliyor ve muhbiri gizli tanığa çeviren süreç işlemeye başlıyor. Gizli tanık uygulaması tutuklamaları kolaylaştırdığı ölçüde sanıkların kendilerini savunmalarını zorlaştırıyor. Böylelikle zaten en baştan beri polis ya da savcılık lehine sonuç üretir bir şekilde işleyen yargılama pratiği daha bir savunmanın aleyhine dönüyor. Aslında gizli tanık uygulaması *bir gün herkes terörist olabilir* gibi bir mesajın da taşıyıcısı. Tabii bir kez böyle bir şey olduğunda, yani bir gizli tanık hakkınızda olumsuz ifade verdiğinde yıllarca tutuklu olarak hapiste kalmanız içten bile değil.

Son olarak farklı yaşam deneyimlerini ve protestoyu hak olmaktan çıkarıp istisna haline getiren otoriter ve müdahaleci dile

değınılebilir. Osmanlı Türkiye'sinden Cumhuriyet Türkiye'sine devredilen siyasal tahayyül belirgin bir şekilde organizmacıydı. Yani toplum kendi içinde türdeş bir organizmaya benzetiliyor, bu bir örnek unsurlardan oluştğı varsayılan yapıyı farklılaştırmaya dönük her girişim bozgunculuk, bölücülük veya fitnecilik gibi adlarla mahkum ediliyordu. Kemalist rejim kendisine miras kalan organizmacı düşünme tarzını yeniden üreterek devam ettirdi. Ayrıca retorikte Kemalist rejime karşı çıkan sağ partilerde konu toplumsal birlik ve huzur olunca devletçi-toplumcu reflekslerle hareket etmekten kaçınmadı. AKP döneminde de sorun tüm ağırlığıyla devam ediyor. Sesini duyurmak ya da yaşadığı sorunlar hakkında kamuoyu yaratmak için gösteri düzenleyenler terörist veya anarşist olarak fişleniyor. Sadece protestocular değil yabancı kurum ve kişilerle çeşitli düzeylerde işbirliğine girmeye çalışanlar da olağan şüpheli muamelesi görmekte. Başbakanın CHP ve BDP'ye yönelik geçenlerde yaptığı Alman Vakıfları uyarısı yabancı alerjisinin ve bu bağlamda ötekileştirmenin geldiğı boyutu karakterize etmesi bakımından oldukça düşündürücü bir örnek.

Şöyle bir hatırlatmayla tartışmayı bağlamak yerinde olur sanırım. Hukuk devletini değerli kılan kişiye sağladığı öngörülebilirliktir. Kişiler başlarına ne geleceğini önceden bilirler. Bu bilgi hem onları özgür kılar hem de güven içinde yaşamalarına yardımcı olur. Güncel Türkiye gerçeğini karakterize eden olağan şüphelilik halinde ise başınıza her iş gelebilir. Korku ve belirsizlik siyasal sistemin temeli olmuştur çünkü.

3 Çocuk*

Epey bir süredir Başbakan Erdoğan'ın katıldığı düğünlerde şöyle bir manzaraya tanıklık ediyor davetliler ve kamuoyu. Resmi nikah kıyılıp imzalar atıldıktan sonra ülkenin en önemli politik şahsiyeti ve düğünün onur konuğu olan Erdoğan yeni evli çiftlere dönerek, ama özellikle de gelinin gözlerinin içine bakarak üç çocuk tavsiyesinde bulunuyor. Tam o anda başbakanın kendisi de dahil olmak üzere hemen hemen herkesin yüzünde tatlı bir gülümseme belirmekte. Damada bir an önce gelini hamile bırakması, geline ise bu tür bir duruma birden fazla defa hazırlıklı olması yönünde verilen mesaj - ki bu mesaj muhafazakar kesimler için bir talimat niteliğinde- oldukça düşündürücü. Her şeyden önce özel hayat ile kamusal hayat arasında bir sınır olduğu ve böylesi bir sınıra saygı göstermenin çok uzun süreden beri özgürlükçü bir toplumun temel niteliklerinden biri olarak sayıldığı gerçeğinin başbakana kuvvetli bir şekilde hatırlatılması gerek. Şüphesiz ki hiçbir şey tümüyle özel ve dolayısıyla yalıtılmış ya da tümüyle kamusal değil. Ancak yine de Erdoğan örneğinde olduğu üzere kamu adına icra yetkisiyle donatılmış kimselerin çocuk yapma gibi bir hayli mahrem bir konuda dahi yönlendirici niteliği ağır basan bir tonda ve sürekli bir şekilde kanaat bildirmesi özel alanın kamu gücü tarafından işgal edilmesinden başka bir anlama gelmiyor. Kişiler kendi özel tercihlerini ve(veya) kimliklerini daha doğal bir şekilde yaşayabilmek için uğraş verebilirler. Bu bağlamda özelin kamuya taşınması kamuyu zenginleştirir. Ama aksi bir durum, yani kamunun çeşitli nedenlere dayanarak -3 çocuk, sigara yasağı, içki yasağı- doğru davranış tarzını özele dayatması totalitarizmden başka bir şey değildir. Dinsel ve cinsel tercihlerimiz başta olmak üzere hayatın belli bazı yönleri kalıcı bir şekilde kamusal müdahalenin dışında kalmalı ve sadece bize ait olmalıdır. Bu bağlamda rahatlıkla diyebiliriz ki kamu adına yetkilendirilmiş kişilerin telkinler ya da talimatlar yoluyla özeli düzenlemeye kalkması en asgari ölçütlerde bile özgürlüğü ortadan kaldırır.

* “Üç Çocuk”, *Banet*, 16, 12, 2011.

Tabii 3 çocuk politikasındaki sorun politik liderliğinin doğru yaşam tarzına yönelik sınır tanımaz ihtirası karşısında özel alanın özerkliğini kaybetmesi meselesinden ibaret değil. Ayrıca kadının toplumsal konumu ve nüfus-emek ilişkisi üzerine de birtakım hatırlatmalarda bulunmak gerekir. Her şeyden önce Erdoğan'ın üç çocuk lehine açıklamaları her birlikteliğin evlilikle, her evliliğin ise çocukla sona ermesi gerektiği yönündeki muhafazakar toplumsal tahayyülü yeniden üreten bir niteliğe sahiptir. Bahsi geçen bu anlayış aynı zamanda kadının erkek karşısındaki ekonomik ve cinsel bağımsızlığını aile ve çocuk adına feda eden ataerkil kültürü güçlendirir. Böylesi bir söylem kadını iş hayatından tümüyle koparır. Üç çocuk bir hedefse, bu tür bir hedefin bizi götüreceği yer erkeğin karısı, çocukların anası olmaktan ibaret nesneleşmiş bir kadın imgesidir. Yine bu bağlamda bir diğer mesele çocuğun ya da çokça çocuk yapmanın toplumsal işlevinde somut bir içeriğe bürünür. Çocuk evliliği aileye dönüştürür. Böylesi bir adım sayısız yan anlamının yanı sıra boşanmayı bir hayli riskli bir şey haline getirir. Birçok çift eşini sevmemesine rağmen sırf arada çocuk var diye boşanmayı göze alamamaktadır. Tam da bu noktada her iki birey, ama özellikle de kadının üzerinde baskı çok büyüktür. Demek ki başbakanın bir an önce çocuk yapılması ve çok çocuk yapılması yönündeki ısrarı toplumsal yapımızın en önemli vasatına, yani çocuklu mutsuz aile tipine hizmet etmektedir.

Son olarak emeğin değeri ve nüfusun biyopolitik niteliği üzerine birkaç şey söylemek gerekir. AKP liderliği 3 çocuk politikasını büyüme perspektifi bakımından ele almakta ve verimlilik ideolojisi üzerinden savunmakta. Dile getirilen standart tez *her aile 3 çocuk yapmazsa nüfusun yaşlanacağı* şeklinde formüle edilebilir. Tam da bu noktada iki hatırlatma yapılabilir: Öncelikle çocuk yapmayı teşvik ederek ekonomiyi canlandırma siyaseti özel olarak faşist genel olarak ise kalkınmacı-otoriter rejimlerin en bilinen enstrümanlarından biridir. Bu bağlamda mesela Hitler Almanya'sının nüfus politliğiyle Erdoğan Türkiye'si arasında büyük paralellikler var. Dahası nüfusu kalkınmanın aracı olarak disipline etme alışkanlığı oldukça açık bir şekilde bir toplum mühendisliği projesini karakterize etmekte. Bu bağlamda laik-Kemalist kesimleri toplum mühendisliği yapmakla suçlayan Erdoğan'ın kapitalizm adına benzeri bir doğrultuyu hayata

geçirmesi oldukça manidar. Ayrıca nüfusun yaşlanmasını önlemek adına meşrulaştırılan 3 çocuk siyaseti aslında ucuz emeğe dayalı sömürü düzenini garanti altına almaktan başka bir anlama gelmiyor. Güvencesiz ve örgütsüz bir şekilde çalışan on milyonlarca emekçinin içinde bulunduğu durumu değiştirmesi önündeki en büyük engel kendileriyle aynı kaderi paylaşan diğer emekçilerdir. Erdoğan'ın 3 çocuk gibi bir nüfus politiğe ihtiyacı var. Çünkü ancak bu sayede yedek işsizler ordusu bugünkü ağırlığını koruyabilir. Ücretlerin yükselmemesi için işi daha düşük bir ücretle yapacak başka kişilere ihtiyaç var. İşte 3 çocuk bunu sağlayacak, yani sermaye lehine fazlasıyla bozulmuş ekonomik ilişkilerin bugünkü sorunlu haliyle kendini yedeklemesini.

Tartışmayı şöyle kapatmak yerinde olur sanırım. AKP isteyen, ama kendisinden istenilmesinden pek de hoşlanmayan bir parti. AKP bizden 3 çocuk istiyor. O hoşlanmasa da bizim de bazı isteklerimiz olabilir. Mesela o üç çocuktan biri kız olursa, onlarca kişi tarafından tecavüze uğradığında onu koruyacak kadar güçlü bir adli sistem yaratılmasını; o üç çocuktan biri erkek olursa, genç delikanlı adına defalarca basılmış sınır karakollarının birinde ölmemesini mümkün kılacak barış ortamının yaratılmasını; o üç çocuktan biri farklı bir tercihte bulunur, mesela eşcinsel olursa, saygın bir kişi olarak hayatını sürdürmesine yardımcı olacak koşulların yaratılmasını istiyoruz. Soruyorum size, çok şey mi istiyoruz?

Liberaller ve AKP*

Bu yazıda liberal kelimesi siyasi dilde yaygın kabul görmüş bir jargonun belli ölçüde dışında bir anlamda kullanılacaktır. Liberal deyince pek çok kişinin aklına kapitalizm savunusunda kristalize olan bir söylemin kendisi ya da taraftarı gelmektedir. Atilla Yayla gibi kişilerde somut bir içeriğe kavuştuğu üzere Türk kamuoyunun ezici bir çoğunluğu için liberal devletin küçültülmesi gibi projelere angaje olmuş, piyasaya inanan ve ait olduğu siyasal kültürel dünya bakımından da bir hayli elitist bir ideolojinin sempatzanını ifade eder. En yalın anlatımla liberal kapitalizmi ve Amerika'yı hatırlatan bir dizi siyasi ve kültürel kodun taşıyıcısıdır. Oysa pek çok ülkede liberal, modern siyasi kültürün belli başlı özelliklerini kabul etmiş öznenin niteliklerini karakterize eder. Bu bağlamda liberal kişi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü düşüncelerine içtenlikle bağlı, anayasal bir demokrasiyi, yurttaş erdemlerine dayalı katılımcı siyasi pratikleri ve sosyal adaleti önemseyen, çokkültürlülük ve hoşgörü gibi değer ve ilkeleri içselleştirmiş bir dünya görüşünün taraftarıdır. Bu son kullanım bakımından standart bir Birikim yazarı/okuyucusu ile bir Radikal yazarı ya da okuyucusunun liberal sayılmaması için hiçbir neden yok. Ama bu ülkedeki pek çok solcu, liberal kavramı hala yaygın olarak bir olumsuzlama, hatta bir aşağılama ifadesi olarak kullandığı için, liberal dünya görüşünün pek çok özelliğini kabul etmiş, bir anlamda liberalizme eklemlenmiş olmalarına rağmen liberal olarak adlandırılmaktan pek hoşlanmaz. Yine de bu kitleyi liberal ya da liberal sol diye tanımlayıp meselemizi formüle etmeye başlayabiliriz.

Şöyle ki, son bir iki yılda bu ülkede yaşanan gelişmeler, Ergenekon davalarının bir tür cadı avına dönüşmesi mesela, Nedim Şener ve Ahmet Şık başta olmak üzere pek çok örnekte defalarca kanıtlandığı üzere rejimin yaygın tutuklamalarla kendini yeniden üreten bir tür polis devleti haline gelmesi ya da en son Mehmet

* "Liberaller ve AKP", *Radikal* 2, 12, 02, 2012.

Altan'ın Star'dan kovulmasıyla bir kez daha yüzleştığımız sansür ve oto-sansür koşulları kendisine liberal diyen kesimi bir özeleştirici sürecine sürüklemeliydi. Ama ne yazık ki böylesi bir özeleştirici henüz güçlü bir şekilde başlamış değil. Daha açık bir şekilde yeniden ifade edelim. Bundan sadece 1.5 yıl önce “yetmez ama evet” kampanyaları eşliğinde değişmesini olumladıkları anayasanın yarattığı yeni HSYK ve o HSYK'nın atadığı hakim ve savcılar bugün liberalleri tutukluyor ya da tutuklamakla tehdit ediyor.

Bu gelinen ironik durum karşısında kendisini liberal ya da özgürlükçü solcu olarak tanımlayan pek çok kesim daha düne kadar hemen her eylemini hararetle olumladıkları AKP'nin niteliği hakkında yanılıya düştüklerini kabul etmeye yanaşmıyor. Onlara göre aslında kendileri yanılmadı, sadece AKP değişti, fazlasıyla otoriterleşti. Tam da bu noktada AKP algısı paramparça olmuş liberal/liberal sol kesim için iki ciddi eleştirici dile getirilebilir:

Her şeyden önce liberal sol kitlenin ülkeyi anlamlandırmakta kullandığı bir dizi ideolojik kabulün onlara AKP'yi olduğundan daha az tehlikeli gösterdiğini iddia edebiliriz. Mesela pek çok liberal merkez-çevre gibi bir anlayışın fazlasıyla etkisi altında. Sağ partilerin çevreyi merkeze taşıdığını, bu nedenle ülkeyi kendiliğinden bir şekilde demokratikleştirdiğini düşünüyorlar. Dahası Kemalizm'e ve bürokratik vesayete şiddetle karşılar. Ama Erdoğan liderliğindeki AKP hareketinin başta tek adamcı retorik ve kendinden olmayı mutlak bir şekilde dışlama gibi pek çok kritik özelliği itibarıyla Kemalizm'i taklit ettiğini, bir tür sağ Kemalizm gibi sonuç doğurduğunu göremiyorlar. Ayrıca elitizm eleştirisinin elitlerin sıklıkla başvurduğu reel politik bir araca karşılık geldiği gerçeği de unutuluyor. Erdoğan örneğinde görüldüğü üzere popülist siyaset ancak halka elitlere karşı mücadele veriyor izlenimi vererek ayakta kalabilen bir siyaset. Erdoğan sürekli olarak savaşmakta. Bu savaş kimi zaman darbeci paşalara, kimi zaman Alevi yargıçlara, bazen İsrail gibi dış unsurlara karşı veriliyor. Demek ki Erdoğan'ın elitlere karşı olması ne tek başında neredeyse kangrenleşmiş toplumsal eşitsizlik koşullarını ortadan kaldırıyor ne de kendisinin de sosyal-ekonomik konumu bakımından o karşı olduğu elitler gibi biri olduğu gerçeğini anlamsız hale getiriyor.

Bir diğerk mesele liberal sol kesimin İslami/muhafazakar anlayış karşısında takındığı bir hayli hafif tutumda kristalize olmakta. İslamcı anlayışın içinde barındırdığı gizil otoriter ve dışlayıcı potansiyel artık tüm öğelerle yürürlükte. Başbakanın dindar gençlik yetiştirme arzusunda bir kez daha somut bir içeriğe kavuşan, kamusal hayatı tek tipleştirme amacına kilitlenmiş siyasal ve kültürel muhafazakarlık seküler pratikleri her geçen gün biraz daha kuşatıyor. Belki Türkiye İran olmadı, ama ülke büyük bir Erzurum veya Konya olmak üzere. Sağ hegemonya inşa sürecine doğru bu büyük dönüşüm gerçekleşirken liberal sol aydınlar bilerek veya bilmeyerek AKP'ye hizmet etti. Belki bugün pişman olmuş olabilirler. Ama Kemalizm ve milliyetçilikle uğraşmaktan muhafazakar dünya görüşü karşısında mücadeleci bir tavır içerisine girmediler.

Gelinen nokta itibariyle şöyle bir tespitle tartışmayı bitirmek yerinde olur. AKP ile herhangi bir güç çatıştığında AKP'den yana tavır koyan liberal sol kesimler, şüphesiz ki iktidar partisine bu desteği daha özgürlükçü ve çok kültürlü bir Türkiye'ye ulaşma hedefiyle verdi. Ama bu düş hemen hemen tüm polis şefleri, yargıçlar, savcılar ve rektörlerin belli bir partiden, hatta belli cemaatlerden kotarıldığı bir sağ hegemonya karşısında çoktan paramparça olup gitti. Nasyonal Sosyalizmin yükselişi karşısında bohem burjuvazinin tavrını hatırlatan bu kayıtsızlığın bedelini gazetecilerle dolu hapisaneler ve sözleri yasa haline gelmiş tiranlarla yaşamak zorunda kalarak ödüyor Türkiye. Liberal solculara içtenlikle tekrar sormak gerekir. Sizce hala öz eleştiri yapmanın vakti gelmedi mi?

Laiklik ve Dindarlık*

Birkaç hafta önce Milli Eğitim Komisyonunda yaşananlar parlamenter demokraside yeni bir aşamaya geçtiğimizin kanıtı niteliğinde. Hatırlanacağı üzere reform taslağı AKP milletvekillerinin CHP’li vekilleri dövmesi sayesinde komisyondan geçti. İhtimal ki benzeri bir manzara genel kurulda da tekrarlanacak. Bahsi geçen bu kavga’nın görünüşteki nedeni eğitim sistemi. Ama aslında herkes biliyor ki tartışma özel olarak İmam Hatip Liseleri, genel olarak ise laiklerle dindarlar arasında sürüp gitmekte olan kamusal alana yönelik çekişmeyle ilgili. Tabii başbakanın bir süre önce yaptığı dindar nesil yetiştireceğiz açıklamasının hemen peşi sıra İmam Hatip Liselerinin orta kısımlarının yeniden açılmasını öngören bir teklifin Meclis gündemine gelmesi meseleyi reel politik açıdan daha da önemli hale getirdi. Gündelik polemikler bir kenara bırakıldığında dindar nesil ile başlayıp Milli Eğitim reformuyla devam eden bu olaylar dizisinin niteliğine yönelik olarak yorumlanmaya muhtaç bir manzarayla karşı karşıya kalıyoruz.

Olası tartışma başlıklarının başında laikliğin ironik durumu geliyor. Laiklik konusundaki temel sorun aslında hiçbir zaman olmadığı gerçeğinde saklı. Devlet ve din işlerinin birbirinden ayrı olduğu bir ülke olmadık tarih boyunca. Şu an iktidarda bulunan muhafazakar kesim böylesi bir ayrımı gerekli görmüyor. Diyanet İşleri gibi bir kurumu yaratan ise Kemalist rejim zaten. Aslında cumhuriyet kurulurken devleti laikleştirmek yolunda iyi bir fırsat yakalanmıştı. Ama kurucu kadrolar klasik Sünni formülün çekiciliğine kapılmaktan kendilerini alamadılar. Bu nedenle din devletin dışında, daha çok sivil toplumda yerleşik bir unsur olarak değil de, devleti meşrulaştıran ya da ona dahil ideolojik bir enstrüman olarak varlığını devam ettirdi. Demek ki hem muhafazakar kesim hem de Kemalistler ilke olarak din-devlet ayrılığı tezini hiçbir zaman benimsemedi. Zaten Türk Devletini gerçekten laik bir devlet olmaktan alıkoyan aralarında

* “Laiklik ve Dindarlık”, *Radikal* 2, 01, 04, 2012.

çatışma varmış izlenimi veriyor olmalarına rağmen Kemalist ve dindar kesimlerin aslında laiklik konusunda aynı şeyi düşünmeleri. Her iki çizgi de prensip olarak laikliğe karşı.

Bu tuhaf ittifak bir dizi arızayı beraberinde getiriyor. Her şeyden önce devlet ile dinin iç içe geçtiği bir siyaset tarzı pek popüler. Tüm ana akım sol ve sağ hareketler din karşısında fazlasıyla saygılı. Böylesi bir saygının olası sonuçları ise dindarların kamu kaynakları dağıtılırken kontrolsüz bir şekilde kayırılması ve özel olarak muhafazakar kesimlerin ama genel olarak aslında tüm toplumun kültürel kodlara karşı eleştirel bir bakışı içselleştirmekten sürekli bir şekilde sakınması halinde somutlaşıyor. Kadın-erkek eşitliği gibi en gerekli konular bakımından bile din ya da dinle meşrulaştırılan pratikler kamusal tartışmaya konu edilmiyor. Gelinek nokta ise düşündürücü. Din demokratikleşemiyor. Bu durum da ister istemez çoğulculuğu destekleyen tavır ve tutumların marjinal kalmasına ve baskın çoğunlukçu dilin kendini güçlü bir şekilde yeniden üretmesine yol açıyor.

Kemalistlerle dindarlar arasındaki anti-laik ittifakın bir diğer istenmeyen sonucu ise kamusal alanın niteliği üzerine yapılan tartışmalarda ön plana çıkmakta. Şöyle ki devletin dinler ve mezhepler karşısındaki tarafsızlığı, yani laik ideolojinin özü bir türlü kabul görmüyor. Bu nedenle laiklik üzerine tartışmalar iktidarın kimde kalacağı noktasında verilen büyük kavganın izdüşümünden başka bir şey değil. Kamusal alanı belirlemek ve kamu kaynaklarına el koyma noktasında öncelik hakkı gibi meseleler laiklik çevresinde yaşanan çekişmenin en kısa özeti niteliğinde. Bu oyunda kavga ediyormuş gibi görünseler de aslında hep aynı şeyi yapanlar olduğu gibi bir de sürekli bir şekilde oyunun dışında kalanlar var. Mesela Alevilerin durumu son derece trajik. Hem Atatürk'ün uçakları üzerlerine bomba yağdırıyor hem de Tayyip Erdoğan düşen Sivas davası karşısında *hayırlı olsun* diyerek acılarını aşılayabiliyor. Gerçekten laik bir ülke olmayışımız şüphesiz ki hepimiz için sorun. Ama Aleviler bakımından bu sorun epey bir zamandır ötekileşmenin kurumsallaştığı bir hayat biçimine dönüşmüş durumda.

Tartışmayı bitirirken ülkenin laiklik bakımından geldiği yer hakkında da konuşmak lazım. Daha düne kadar din ve dindarlar aşağılanırdı. Dinin kamusalılığı böyle bir şeye yeltenen kişi için

kültürel bir gerilik ifadesiydi. İbadet etmeme, örtünmeme ya da örtülü biriyle evli olmama bürokraside ve siyasette yükselmenin yazılı olmayan kuralları niteliğindeydi. Yakın tarihe damgasını vuran Nur Serter gibi kişiler aslında bir istisna değil, kuralın kendisiydi. Şimdi ise durum değişti. Başbakan dindar nesil yetiştirmek istiyor. Cumhurbaşkanı ve başbakan ırkçılık dahil olmak üzere hayatı boyunca faşizmin tüm özelliklerini bir fiil savunmuş ve deneyimlemiş birinden, Üstat Necip Fazıl'dan dizeler okuyup alıntılar yapıyor. Yeni kahramanlarımız var artık. Said-i Nursi, Ulu hakan Abdülhamit, gizli kahraman Vahdettin, İskilipli Atıf Hoca, hatta Şeyh Said. Ama bu değişim sadece görüntüden ibaret. Nur Serter'lerin yerini Tayyip Erdoğan'ların alması işin özü bakımından anlamlı olabilecek nitelikte bir fark yaratmıyor. Hala İstiklal Mahkemelerimiz var çünkü. Bugün sadece isimleri değişik. Özel yetkili mahkeme diyoruz şimdi onlara. Hala inançlarından dolayı hesap vermek zorunda kalıyor insanlar. Mağdur oluyor, ayrımcılığa uğruyorlar. Çünkü dinsel tercihler aslında bireyin seçimi olmaktan çok geleneğin devamı ve devletin buyruğu niteliğinde. Özgür değilsek, başbakan aşağılıyor, savcı soruşturuyor, polis tutukluyorsa bizleri, nedeni önemli ölçüde işte bu olmayan laiklik. Bizde ekseri çoğunluk tarafsız devlete, yani barışa değil, devletin bir ideolojinin ya da inancın hizmetkarı olması gerektiği düşüncesine bağlı. Böylesi bir bağlılığın zorunlu sonucu ise sıradan insanın ezikliği ve onları ezen sistemik faşizm.

Kurtarıcılar ve Biz*

Sürekli olarak unutuyor ve hatırlıyoruz. Sonra tekrar unutuyor ve tekrar hatırlıyoruz. Osmanlı son döneminden cumhuriyete, cumhuriyetten demokratik cumhuriyete doğru modernleşen Türkiye tarihi aslında basitçe bir takım kırılmalar, keşifler ve yeniden barışmaların toplamı. Önce zamanda düşünsel hendekler açılıyor, sonra bunlar üzerinden köprüler inşa ediliyor. Köprüler inşa edilirken aktörler ve temalar değişmekte. Ama sanki bir şey hep aynı kalmakta: unutma ve yeniden keşfetme diyalektiği. Tam da bu noktada öncelikle şöyle bir tespit yapılabilir. Unutma ile keşfetme arasındaki ilişki basit bir zıtlık ilişkisi değil. İç içe geçmiş bir süreç yaşanıyor yani. Çünkü sonuçta yeniden keşfedilen daha önce unutulmamış olsaydı, o haliyle keşfedilmesi mümkün olmayacaktı. Bu yazının konusu ise unutma-yeniden keşfetme sürecini belirleyen bir anlayışı kendisine konu almakta. Siyaseti ve tarihi hep büyük liderler yaratıyor. Halk ise sürekli bir şekilde ya kurtarılıyor ya da kurtarılmayı beklemekte. Bu bağlamda rahatlıkla denilebilir ki Türk siyasi hayatının en belirgin eğilimi Mesihçilik.

Tabii bu Mesihçilik Derrida'da ya da Benjamin'de bir benzerine rastladığımız üzere siyasal alanın ufkunun nihai olarak kapatılmasını engelleyen ve özgürlük vaadini derinleştiren devrimci bir nitelikten tümüyle yoksun bir şekilde sonuç doğurmakta. Bizdeki Mesihçilik kişiye üstün nitelikler atfederek yeniden hatırlama sorumluluğunu onun omuzlarına yükleyen ve bu yolla toplumu pasifleştiren kaba bir muhafazakarlık sadece. En yalın anlatımla mesele şöyle özetlenebilir: Karizmatik liderlerimiz var. Bu nedenle siyaset yapmamıza gerek yok. Zaten onlar biz siyaset yapmayalım diye bu denli karizmatikler.

Bu karizmatik kurtarıcılık geleneği güncel Türk siyasetinin iki zıt kutbunda iki farklı biçimde kendini gösteriyor. Bir tarafta seküler düzenle aktif bir şekilde çarpışarak onu geriletken ve böylelikle yeniden keşfetme siyasetinde sürekli olarak mevzi kazanan otoriter-

* “Kurucular ve Biz”, *Radikal* 2, 13, 05, 2012 (Doğancan Özsel ile birlikte).

dindar sağın temsilcisi Tayyip Erdoğan var. İzleyicileri Erdoğan'ı karizmatik buluyor. Bahsi geçen onama aynı zamanda kendilerini laik düzenden ve Kemalist zorbalıktan kurtaran lidere duydukları korkuyla karışık saygının ve minnet duygusunun ifadesi.

Mesih Erdoğan imgesi gündelik siyasete *milletin babası Tayyip* gibi bir içerikle tercüme ediliyor. Tayyip halkı için içte ve dışta kurulu düzenle mücadele eden bir kahraman. O üstün nitelikli biri. Bizim bilmediklerimizi biliyor. Bizim asla düşünemeyeceğimiz şeyleri bir çırpıda düşünüyor. Bu nedenle parti içi siyaset ve ulusal siyaset bakımlarından Tayyip'e itiraz etmek gereksiz. Sözleri yasa değerinde. Bir anlamda bize ait olan her iyi şeyi o temsil ediyor. Geline yer bakımından ise parti, devlet ve millet Tayyip Erdoğan'ın şahsında, yani Mesih liderde erimiş durumda.

Diğer yanda Atatürk imgesi ve bu imgenin etrafında toplanan değerlerin gün geçtikçe yittiğini gören seküler siyasi aktörler var. Bu aktörler mitik kurtarıcıya özlem duyuyor. Anıtkabir defterine yazı yazan, Atatürk'ün huzuruna çıkan, her yerde onu gören, her olası durumu bir Kemal Atatürk vecizesiyle açıklamaya çalışan bu kesimler için ulusun atası ölmedi. O hep bizim yanı başımızda. Fikirleriyle bize yol gösteriyor. Tabii bir kez Atatürk böyle anlatılınca Atatürk'ün yolundan giden kitle için siyaset olanağı başlamadan bitiyor. Çünkü Mesih'in pasifleştirici gölgesi altında aktif bir şekilde muhalefet yapmak neredeyse imkansız. Haklı olduklarını düşünen ve daha da önemlisi haklı olmak için hiçbir şey yapmak zorunda olmadığı kanaatini paylaşan seküler elitler için İslamcı-muhafazakar kesimden ölesiye nefret etmek ve her lideri Atatürk'le karşılaştırarak gündelik siyaseti bir tür yozlaşma hali olarak mahkum etmek dışında yapılacak pek bir şey yok.

Kemalist ve muhafazakar Mesihçiliğin karşılaştırmalı bir analizi yaptığımızda ise karşımıza oldukça ilginç sonuçlar çıkıyor. Muhafazakar kitle kendisini toplumsal ve ekonomik gerilikten ve üst sınıflarının aşağılamasından kurtaracak liderleri özlüyor. Bu nedenle Türk sağında başarılı olabilmenin yegane ölçütü büyük lider olabilmek. Siyasetin haklılığı çıkardığı liderle ölçülüyor. Tabii bu dizge içerisinde liderin öncelikle amacı ve bir anlamda varoluş nedeni elitlerle mücadele etmek ya da halka böylesi bir izlenim vermek. Bahsi geçen siyaset yapma tarzının doğal sonucu ise popülizm.

Menderes'ten Erdoğan'a kadar gelip geçen büyük sağ liderlerin siyasal ajandasına üstü körü bir bakış bile sağ Mesihçiliğin popülist imge ve hatırlatmaları ağırlıklı bir şekilde kullandığını kanıtlamakta. Gelineen nokta oldukça düşündürücü. Sağ Mesihçilik lideri o denli belirleyici hale getiriyor ki geriye kalan herkes siyaset yapma hakkını bir anlamda ona devretmiş oluyor.

Benzeri bir apolitikleşme süreci merkez sol siyaset için de geçerli. Merkez solda Atatürk tek gerçek lider olduğu için sol siyasetçiler onun gölgesi altında yaşıyor. Merkez sol seçmen liderine her baktığında Ulu Önder karşısında zavallılaşıyan parti liderlerini, bir anlamda kötü taklitleri görüyor. Bahsi geçen görüntü kendini olası iki sonuçta açmakta. Öncelikle merkez sol seçimde parti liderliğine yönelik inanılmaz bir eleştiri mekanizması var. Hiç kimse diğer hiç kimseyi beğenmiyor. Çünkü sürekli olarak geri çağrılan kurgusal mükemmel insan Atatürk karşısında her lider eksik, her çözüm yetersiz. Ayrıca Mesih'in tüm zamanları kuşatan etkisi altında ezilen merkez sol siyasetçiler yeterince devrimci ya da kişilikli politik doğrultular geliştiremiyor. Merkez sol partilerin kendilerini yenileme konusundaki içgüdüsel çekingenliği ya da bu çekingenliğe paralel bir şekilde gelişen muhafazakar siyaset algısı önemli ölçüde bu Mesih seviyesine yükselmiş kurucu lider imgesinden kaynaklanmakta.

Sünni İslam Otoriterliği*

Şu aralar Anadolu'daki pek çok il merkezi, ilçe ve kasabada hemen hemen tüm lokantalar ve kahvehaneler gündüzleri kapalı. Oruç tutmayan birinin dışarıda yemek yemesi veya bir kahvede oturup bir şeyler içmesi fiilen imkansız. Dahası her ramazanda olduğu üzere bugünlerde de oruç tutmayanlara karşı dışlayıcı ve aşağılayıcı pratikler yoğun bir şekilde devrede. Üstelik bahsi geçen ayrımcılık sadece sözlü bir şiddetten ibaret değil. Geçenlerde Malatya'nın Sürgü Beldesinde Alevi Evli ailesinin evi taşlandı. Olası bir linç girişimini evin önünde nöbet tutan askerler önledi. Benzer şeyler her sene yaşandığı için devlet erkanının münferit olay yakıştırmasını bir kenara bırakıp halkın çoğunluğunu oluşturan Türk Sünni Müslüman kitlenin Alevi ve Kürt kökenli yurttaşlara bakışındaki çarpıklıklar üzerinde esaslı bir şekilde durmak gerekir. Tabii öncelikle dinin siyasi kültürel konumuna dair bir şeyler söylemeliyiz.

Şöyle ki eskiden aydınlanmacı perspektifin belirlediği entelektüel fanus içerisinde din hemen hemen tümüyle olumsuzlanırdı. İlerleyen dünya için bir fazlalıktı din. Tarihin çöplüğünde yok olması bekleniyordu. Ama bu beklenti boşa çıktı. Son çeyrek asırda iyice ivme kazandığı üzere din kamusal hayata geri döndü. Bu dönüş dini tümüyle olumsuzlayan tavrın her inanç ve her kültürel kodu baştan koşulsuzca meşru kabul eden kültürel görelilik ekseninde daha liberal bir tavırla yer değişmesine yol açtı. Dinleri ya da inançları eleştirel bir şekilde ele almak özgürlük karşıtı bir tutum olarak görülüyor artık. Oysaki demokratik kültürü derinleştirmek ve kamusal siyasetin alanını genişletmek için din üzerine konuşmak zorundayız. Çünkü din demokratikleşmeden dindarlar demokratikleşmiyor, dindarlar demokratikleşmediği müddetçe ise kişilerin bireysel özerklik ve yurttaşlık erdemleri bakımından olgunlaşmaları çok da mümkün olmuyor.

* “Sünni İslam Otoriterliği”, *Radikal* 2, 12, 08, 2012.

Bizdeki din tartışmasının merkezinde Sünni İslam var. Sünni İslam kamusal hayatı donuklaştıran, hatta belli ölçülerde yozlaştıran katalizör bir güç gibi iş görmekte. Özellikle kadın-erkek eşitliği, farklı inanç ve düşüncelere saygı ile devlet ya da aile gibi kurumlara atfedilen kutsallık gibi nitelikler bakımından Sünni İslam eşitsizlikçi, antidemokratik ve otoriter bir kültürün yeniden üretimine yardımcı oluyor.

Bahsi geçen yeniden üretim insanlar arasındaki hiyerarşiyi makul ve masum gösteren bir dili egemen kılmakta. Standart bir Sünni Müslüman Müslümanlarla diğer dinlerin mensupları, Sünnilerle Aleviler ve erkeklerle kadınlar arasında doğal bir eşitsizliğin olduğunu düşünüyor. Bu düşünce zorunlu bir şekilde Sünni Müslüman Erkek olmayan hemen herkesin ikincil bir konuma itilmesine yol açıyor. Geline yer bakımından ise ikinci grupta yer alanlar ilk grupta yer alanların onlar için uygun gördüğü statü ve şartları kabul edip yaşamak zorunda kalmakta. Dahası İslam dini hem özel hayatı hem de kamusal hayatı belirleme iddiasında. Bu iddia kendini o denli kapsayıcı bir şekilde ortaya koyuyor ki halkının çoğu Müslüman olan pek çok ülkede devlet, din ve aile gibi kurumlar birbiriyle tümüyle eklemlenmiş. Türkiye'deki durum da İslam dünyasındaki genel manzaradan çok da farklı değil. Özellikle AKP'li yıllarda seküler kültürün aşınmasına ve muhafazakarlaşmaya paralel bir şekilde sorun daha da belirgin hale geldi. Tabii böylesi bir totalitarizm karşısında çoğulcu bir yapının ve bireysel özerkliğin ayakta kalması imkansız.

Tam da bu noktada iki meselenin altı çizilebilir: Öncelikle kişiye hiyerarşiler karşısında itaati salık veren ve özgürlüğü otoriteye feda eden Sünni İslam ideolojisi yarattığı dramı hoşgörü kavramıyla gizliyor. Hoşgörü toplumsal hiyerarşide üstte yer alanlarının alttakilerin varlığına katlanmasının etik politik bir ifadesi. Şüphesiz ki hoşgörülü tavır hoş görülen kesimlere belli bir statü sağlıyor. Ancak bahsi geçen statünün verilme biçimindeki eşitsizlik o denli keskin ki, hoş görülen hoş görüldüğü andan itibaren dışlayıcı pratiklerin nesnesi hale geliyor. Ayrıca hoşgörü son derece konjonktürel bir kavram. Sadece Osmanlı imparatorluğu tarihine kısa bir bakış bile hoşgörünün ikircikli doğasını ortaya koymaya yetiyor. Mesela imparatorluğun kuruluş ve yükselme dönemlerinde gayrimüslümlere gösterilen hoşgörü duraklama ve çöküş dönemlerinde yerini yaygın bir şiddete

ve hatta kıyım bıraktı. Ayrıca Alevilerin durumu gayrimüslümlerden pek de parlak değil. Sünni İslam'ı ideolojik referans olarak kabul eden imparatorluğun tarihi Alevilerin öldürülmesine olur veren Şeyhülislam fetvalarıyla dolu.

Bir diğer tartışma konusu ise kadın. Halkının çoğu Müslüman olan ülkelerde kadına yönelik ayrımcılık ve baskı dinsel motiflerle haklı gösteriliyor. Kadının öteki olarak konumu dinle mayalanan toplumsal kültür tarafından içselleştirilmiş durumda. Türkiye gibi seküler yaşam tarzının belli ölçüde sosyolojik tabanı olduğu bir ülkede bile kadınlar evden çıkma, işe girme, evlenme, boşanma, çocuğun velayeti ve miras gibi konularda çevrelerindeki erkeklere karşı eşitlik mücadelesi vermek zorunda kalıyor. Bu mücadele sırasında Diyanetten tarikatlara kadar hemen tüm Sünni İslam unsurları erkeği maruz gösteren ve kadına da daha azıyla yetinmesinin onun için en hayırlı seçenek olacağını söyleyen bir tutum içerisine giriyor.

Şöyle bir hatırlatmayla tartışmayı kapatmak yerinde olur sanırım. Bir ülkede siyasal ve toplumsal ilişkiler ne kadar çok eşitlik temelinde tesis edilirse demokrasi o kadar derinleşebilir. Bu bağlamda Türkiye'de demokrasinin güçlenmesi eşitlikçi kültürün popülerleşmesine ve eşitlik önündeki yapısal engellerin kaldırılmasına bağlı. Hem devletle hem de kapitalizmle iç içe geçmiş ve inananlara itaatkarlığı tavsiye eden Sünni İslam bu bahsi geçen yapısal engellerden biri. Gelinek nokta çok açık. Sünni kültürde reforma ihtiyaç var. Yoksa ne İncil dağıtan misyonerlerin boğazının kesilmesini ne de oruç tutmayan Alevilerin evinin taşlanmasını engelleyebiliriz.

Türk Hava Yolları*

Bu yazının temel savı AKP'yi anlamak için THY'a bakmanın oldukça akla yakın bir seçenek olduğu düşüncesinde kristalize olmakta. Çünkü AKP ideolojisinin hemen hemen tüm ekonomi politik ve kültür politik görünümlerini THY eylemlerinde oldukça açık bir şekilde gözlemleyebiliyoruz. Tabii bu bir yerde çok da şaşırtıcı bir iddia değil. Daha önce de belli bir dönemin tarihi ile bazı kurum ya da okulların tarihleri arasında güçlü şekilde paralellikler ya da benzeşmeler oldu. Mesela Mülkiye hiçbir zaman sadece bir okul değildi, DPT de görevi sadece planlama olan bir kurum. Sosyal devletçi ve Fordist Türkiye'yi anlayabilmek için Mülkiye'ye ve DPT'ye bakıyorduk. Çünkü bu kurumlar yaşanan çağın oldukça sofistike bir özetini sunuyordu takipçisine. Peki, şu anki Türkiye? İslamcı-muhafazakar kültür politik ile kapitalist ekonomi politiği sentezleyen AKP çağının örnek kurumu kanımca THY'dir. Bir tür mikro AKP olarak sonuç doğuran THY'nin yarattığı olguları ise üç başlık halinde inceleyebiliriz.

Öncelikle hizmet kalitesi ve çeşitliliği ile sermayedeki derinleşme gibi parametrelere bakmak yararlı olabilir. Hava ulaşımını pek kullanmayan bir yurttaş bile en azından son birkaç yılda çekilen şaşalı reklam filmleri sayesinde THY'de güçlü bir dönüşüm yaşanmakta olduğunu kavrayabilir. Kevin Costner, Kobe Bryant ve Lionel Messi gibi pek çok ünlü bize THY'nin küresel kapitalist sistem içerisinde oyunun kurallarını hakkıyla yerine getiren başarılı bir oyuncuya dönüştüğü mesajını iletiyor. Tabii reklamların yarattığı tartışmalı imaja inanmak zorunda değiliz. Ama şu da gerçek ki, THY hem uçtuğu nokta sayısı hem de uçak filosu bakımından Avrupa ve dünya ölçeğinde büyük bir atılım yaptı.

Benzeri bir niceliksel tırmanışın THY'nin kendisini örnek aldığı AKP hükümetlerinin alt yapı yatırımları bakımından yaşandığını söylemek hiç de abartılı olmaz. 10 yılı aşan iktidar süresi boyunca

* "Türk Hava Yolları ve AKP", *Birgün Pazar*, 17, 03, 2013.

AKP hükümetleri özellikle demiryolu ve karayolu ağını, hastaneleri ve üniversiteler dahil olmak üzere okulları ciddi ölçüde yeniledi ve geliştirdi. Devlet yatırımlarının sistematik bir şekilde arttığı bu konjonktürde Türk kapitalizmi de büyümeden nasibini aldı.

THY-AKP ikilisinin bir yönü iktisadi bir sıçrama ve yaratılan zenginliğin ya da gelişmenin reklam yoluyla olduğundan daha büyük gösterilmesi. Ama bu ışıltılı dünyanın gizlediği iki önemli gerçek daha var. Öncelikle güvencesiz çalışma koşulları ve emek sömürüsüne değinmek gerek. THY'nin neyin pahasına gelişip büyüdüğünü, yabancı starlara reklam için akıtılan onca paranın nasıl bir karanlığı örttüğünü geçen sene Mayıs-Haziran ayında haksız yere işten çıkarılan 305 hava yolları emekçisinin dramına tanıklık ettiğimizde öğrendik. THY havacılık iş koluna grev yasağı getiren düzenlemeye karşı grev yapan işçileri işten attı. Üstelik bunu yaparken de yasal bildirim koşullarına bile uymadı. Herkesin hatırlayacağı üzere işçiler işten atıldıklarını cep telefonu mesajları sayesinde öğrendiler. Bu çalışanların bir kısmı mahkeme yoluyla geri döndü, büyük çoğunluk için ise yargı süreci devam ediyor. İşten atılma olayı ve süreç içerisinde yaşanan diğer gelişmeler gösterdi ki THY çalışanlarının sendikalı olmasını, grev yapmasını, kendi hak ve hukukunu korumasını istemiyor. Çünkü onlar için önemli olan grev değil marka değeri. Bu tür bir zihniyet kodunun AKP ideolojisinin temel bileşenlerinden biri olan neo-liberal mantıktan devşirildiği açıkça ortada. Erdoğan ve partisi emekçiyi kendi örgütleri olan ve o örgütler aracılığıyla kendi haklarını patrona karşı savunan kişiler olarak değil, toplumsal hiyerarşide üstte yer alan daha varıl kesimlerin sermaye biriktirmelerine yardımcı olan ve bu yolla da rızkını kazanan yardımcı elemanlar olarak görmekte. Bu bağlamda Erdoğan için ve tabii ki onun iş yapma tarzını benimsemiş tüm kurumlar için de asıl olan sermaye, emek ve emekçinin nihai görevi sermayeye yardımcı olmak. Daha geçenlerde Çalışma Bakanı Çelik *800 lira büyük para, bu parayla rahatlıkla geçinilir, hem zaten daha fazlasını verirsek sanayici rekabet yapamaz* demedi mi? Bakanın ağzından dökülen bu cümleler hem Türkiye'yi hem de THY'nı yöneten zihniyetin arkasındaki sınıfsal dinamikleri oldukça açık bir şekilde ortaya koymakta.

Üzerinde durulması gereken son bahis ise kültürel muhafazakarlık. THY ortaya koyduğu kültür politik pratikler bakımından bir hayli dikkat çekmekte ve epey bir tepki de toplamakta. Ne yaptı mesela şirket yönetimi? Pek çok iç hatta ikramdan içkiyi kaldırdı. Üstelik bu adımı yeni ikram politikası hakkında müşterilerinin görüşünü almadan yaptı. Dahası hostesler ve kabin memurları için deneme niteliğinde hazırlanan giysiler büyük tartışma yarattı. Osmanlı motifleri ve geleneksel kumaş tonlarının ağırlıklı olduğu giysiler özellikle kadın çalışanlar bakımından daha kapalı bir giyim tarzına karşılık geliyor. Hemen her şeyde olduğu üzere hostes giyiminde de Osmanlı temel referansımız haline gelmiş durumda. Bu bakımından THY yönetiminin Türk-İslam tipi bir giyinme tarzından yana tavır koyduğunu söyleyebiliriz.

THY'nin rol modeli AKP hakkında ayrıntılı bir şekilde konuşmaya ise gerek yok. Çünkü herkesin bildiği üzere AKP'nin tarihi kamusal ve özel alanların İslamileştirilmesinin tarihinden ibaret. Sadece Gençlik Bakanı Suat Kılıç'ın son uygulamasını hatırlatmak bile geldiğimiz yeri özetliyor gibi. Şöyle ki, artık haremlik-selamlık trenlerimiz var, artık yataklar ayrı.

Narsisizm ve Başkanlık*

AKP gerek 10 yılı aşkın bir süredir hükümette oluşu gerekse kamuoyu yoklamalarına göre son seçimlerden beri pek de azalmayan halk desteğiyle rakipsiz bir şekilde Türk siyasi hayatının hegemonik unsuru olmaya devam ediyor. Onun kurduğu siyaset reel politik gündemin sınırlarını belirliyor. Bahsi geçen sınır ise bir süredir hemen tümüyle başkanlık sistemi çevresindeki tartışmalarda somut bir içeriğe bürünmüş durumda. Başkanlık sistemi AKP grubunun anayasa uzlaşma komisyonuna verdiği her hangi bir önerinin çok ötesinde bir anlama sahip çünkü. Başkanlık sistemi AKP Türkiye'sinin büyük anlatısı. Tüm diğer amaçlar ve araçlar ona göre anlam kazanıyor ya da anlamsızlaşıyor. Kürt sorunu bile başkanlık için bir takas malzemesine dönüştü. Bu bağlamda Öcalan'ın ve BDP sözcülerinin başkanlıkla ilgili olumlayıcı açıklamaları bir hayli manidar. Ama bu yazıda ne Türkiye'de neden başkanlık sisteminin olmaması gerektiği üzerine bir gündemle ne de Erdoğan'ın başkanlığa doğru soluksuz ilerleyişinde atılması muhtemel adımların içeriğiyle ilgilenmek niyetindeyim. Erdoğan'ın başkanlığı sorunsalında asıl ilgi çekici olan nokta şöylesi bir soruda kristalize olmakta: Başbakan Erdoğan başkan olduğunda şu an sahip olduğundan daha fazla bir yetkiyle donatılacak mı gerçekten? Bu soruya olumlu yanıt vermemiz mümkün değil. Çünkü Türkiye'de bir süredir -en azından 2010 referandumundan beri- de facto bir tek parti iktidarı rejimi var. Yani benzerine 1920-1930'lı yıllar CHP'si ve askeri darbeler döneminde rastladığımız bir şeye tanıklık ediyoruz yurttaşlar olarak. Tüm kuvvetler tek bir parti ve hatta tek bir kişide toplanmış durumda. Büyük gazetelerde hangi yazarların yazıp hangi diğerlerinin kovulacağına ya da kimlere af çıkarılıp onlar yerine başka kimlerin terörist ilan edileceğine ve başka bir sürü fani şeye Türk milleti adına Başbakan Erdoğan karar veriyor.

Gelinen nokta itibarıyla açıkça denilebilir ki Başbakan Erdoğan'ın şu an elinde tuttuğu güçten daha fazlasına ulaşması ancak mutlak

* ”Narsisizm ve Başkanlık”, *Radikal Yeni Söz*, 29, 03, 2013.

monarşi dönülmesi, Abdülhamit çağına, meşrutî rejimin bile gerisine düşmemize bağlı. Belki bu bile düşünülebilir. Çünkü her gerçek Türk-İslamcının yüreğinde bir Abdülhamit olma rüyası var sonuçta. Ama en azından uluslararası ittifak sistemi içerisindeki yerimiz ve küresel kapitalizmin beklentileri demokrasinin tümüyle tasfiyesini engelleyecektir. Bu durumda tekrar o kritik soruyu sormalıyız. Daha fazla güç elde edilemeyecekse neden başkanlık sistemi için bu denli ısrarcı davranıyor iktidar partisi ve onun liderliği?

Bu sorunun en makul yanıtı narsisizm. Obama'ya zavallı diyen AKP sözcülerinin ne Amerika'dan ne de başkanlık modelinin kendisinden öğreneceği yeni bir şey yok. Aradıkları şey güç değil ölümsüzlük çünkü. Başkanlık Erdoğan için kendisini doyasıya seyrettiği bir ayna sadece. Bu ayna ona kurucu lider imtiyazı sağlayacak. Erdoğan'ın Türk siyasi tarihinde her hangi bir başbakanı daha önemli bir yere sahip olduğu/olacağı şüphe götürmez bir gerçek. Ama o hala güçlü de olsa sadece bir başbakan, tıpkı İnönü, Ecevit, Menderes ya da Özal gibi. Peki, daha güçlü olmasa dahi daha kutsal ve ölümsüz olacağı bir yer var mı? Türklerin 1920'lerin başında kurduğu bir cumhuriyet ve o cumhuriyeti kuran bir Atatürk'leri olduğuna göre, şüphesiz ki Erdoğan ile ölümsüzlük arasında hala bir basamak kadar fark var.

Başkanlık sisteminin inşası ve bu arada Atatürk cumhuriyetinin iki kurucu unsuru olan ulus devlet ve laik devletin yapı bozuma uğratılması kurulan rejimi II. Cumhuriyet, onu kuran lideri de kurucu lider haline getirecek. Erdoğan'ın başkanlığını ele alan tezimizi yeniden formüle edersek karşımıza şöyle bir tablo çıkıyor: Aslında biz başkanlık hakkında konuşurken bu makama en yakın talipli için siyaseten ölümsüzlüğü makul ve mümkün hale getiren narsis bir tahayyül hakkında değerlendirme de bulunuyoruz.

Tam bu noktada hala söylenmemiş olan tek bir şey kalıyor. Ulaşılabilecek başka bir hedef kalmadığında ölümlüler dünyasındaki geçiciliğin çok ötesinde bir yere kayıyor gözleriniz. Bu bağlamda Erdoğan'da şu aralar görüldüğü ve zamanında Atatürk'ün bizzat hayata geçirdiği üzere siyaseten narsisizm tepedeki yalnızlığın dramatik sonuçlarından biri. Ama narsisizme duyulan yoğun özlemi, kendisini ölümsüzlüğe taşıyacak o sabit bakışlara ulaşma histerisini sadece yalnızlığın yarattığı devasa büyüklük imajı ya da gerçeğiyle

açıklayamayız. Narsisim yalnızca en büyüklerin değil aynı zamanda en küçüklerin de düşü. Büyük kahramanları en zavallılara bağlayan dolayimsız bağın adı aslında narsisizm. Zamanında Richard Sennett'in yazdığı üzere narsisizm modern çağın Protestan Ahlakıdır. Kapitalizme şu veya bu şekilde bulaşmış her hangi bir kişinin narsis olmamasına olanak yok. Bu nedenle Erdoğan'ın yerinde ben olsaydım, siz olsaydınız, sen olsaydın onun şu an yapmaya çalıştığı şeyi yapmaktan kendimizi nasıl alıkoyabilirdik, işte bu sorunun yanıtı tam bir muamma.

Erdoğan'ın Diktatörlüğü*

Erdoğan'ı diktatör, Erdoğan rejimini faşist olarak adlandıran söylem muhalif çevrelerde epey bir süredir yoğun bir şekilde dile getiriliyordu. Gezi sürecinde barışçıl gösterilerin polis şiddetiyle bastırılması bahsi geçen diktatör Erdoğan algısını güçlendirdi. Haziran direnişinin de etkisiyle Batı medyasında çıkan sayısızca haber ve yorum demokrat-liberal çevrelerin Erdoğan'a yönelik tutumunu daha da sertleştirdi. Dahası benzer bir süreç Arap kamuoyunda da yaşandı. Şii-Alevi Arapların gözünde ve şüphesiz ki laik hassasiyetleri güçlü olan azımsanmayacak bir Arap kitle için de Erdoğan son derece olumsuz bir politik figüre karşılık gelmekte.

Diktatörlük tartışmasındaki asıl önemli gelişme ise şüphesiz ki kendisine diktatör denilen Erdoğan'ın bu iddiayı gündemine alıp yanıtlamasıyla gerçekleşti. Başbakan *ben diktatör olsam bana diktatör diyemezsiniz, siz diktatör görmemişsiniz* gibi bir söylem geliştirdi. Tüm bu olup biten karşısında sürüp gitmekte olan rejim tartışmalarını parantez içine alarak şu soruları sormak yerine olur sanırım: Erdoğan'a diktatör demek makul müdür? Ayrıca diktatörlük, faşizm, otoriterlik, melez demokrasi, neo-liberalizm gibi kavramların sınırlarını çizdiği anlam dünyası içerisinde bu ülkedeki politik sistemin niteliği hakkında ne söylenebilir?

Öncelikle başbakanın kendini savunmak için kullandığı argümanın çok zayıf kaldığının altını özenle çizmek gerekir. Şöyle ki, Hitler'e ya da Stalin'e bu siyasetçilerin yönettiği ülkelerin yurttaşları açıkça diktatör diyemiyorlardı. Çünkü tüm kitle iletişim araçları katı bir şekilde rejim tarafından kontrol edilmekte ve politik gerçeklik sansüre göre şekillenmekteydi. Ama bugünün dünyası böyle bir denetime uygun değil. Ne kadar totaliter olursa olsun hiçbir rejim twitter ve facebook'a yurttaşların erişimini tümüyle engelleyemiyor. Bu nedenle başbakanın gerçekten de diktatör olup olmamasından bağımsız bir şekilde herkes ona diktatör diyebilir ve başbakanın

* "Erdoğan'ın Diktatörlüğü", *Radikal Yeni Söz*, 14, 09, 2013.

kendisine bu şekilde hitap edilmesini engelleyebilecek gücü yok. Erdoğan'ın yaptığı üzere muhaliflerinizi tutuklatıp gazetecileri işten attırabilirsiniz, ama internet açık olduğu müddetçe duymak istemediğiniz şeyleri duymaya devam edeceğiniz kesin gibi.

Diktatörlük tartışmasının ilgi çekici yanlarından biri Kemalizm'e yönelik eleştirilerin yarattığı tarih algısının bugünü mahkum etmekte kullanıyor oluşu gerçeğinde saklı. Şöyle ki, kurucu mirasın otoriterliğine yönelik olarak çok sayıda haklı tespit çeşitli aktörlerce dile getirildi. Başta Erdoğan olmak üzere muhafazakar hegemonyanın sözcüleri bu eleştirilere politik söylemleri içerisinde bolca yer verdiler. Atatürk dönemi üstü örtük bir şekilde, İnönü'lü yıllar ise açıkça eleştirildi. Başbakan İnönü'ye diktatör ve faşist dedi. Ancak özellikle 2007 sonrası süreçte Türkiye'nin reel politiği ciddi ölçüde değişti. Askeri vesayetin yerini sivil vesayet aldı. Erdoğan iktidarının otoriterleştiği ve yeni bir tek parti rejimi kurulduğuna dair yakınmaların sayısı arttı. Bu bağlamda partinin il başkalarının aynı zamanda ilin valisi olduğu Halk Partisi iktidarıyla illerin vali ve kaymakamlarının AKP'nin il ve ilçe teşkilatının resmi büroları gibi çalıştığı Erdoğan rejimi arasında gerçekten ciddi bir fark olup olmadığı sorgulanmaya başlandı. Kemalizm'e diktatörlük diyen, Kemalizmin yerini alıp Kemalist gibi davranan İslamcı-muhafazakar kesimler diktatör olmakla itham edilmekte. Şurası açık ki tek parti diktatörlüğü hatırlatıyor. Alternatifi olmayan bir tek parti iktidarı altında yaşadığımız gerçeği de dikkate alındığında Erdoğan'a yönelik diktatörlük suçlaması daha bir anlamlı hale gelmekte.

Bir diğer mesele kişisellik olgusunda kristalize olmakta. AKP iktidarına yönelik eleştiriler dikkatle incelendiğinde Türkiye'ye diktatörlük diyen tezlerin değil de Erdoğan diktatördür yorumlarının tartışmalar içerisinde hakim bakış açısını yansıttığı görülüyor. Demek ki geline nokta itibariyle otoriterliğin kişiselleşmesi otoriterleşmenin kendisinden daha fazla dikkat çekmekte. Tabii bu durum Türkiye'de yapısal anlamda hiçbir şey olmuyor, bu nedenle rejim sorunu yok gibi bir anlama gelmiyor. Aksine kitleyle lider arasındaki tüm ara kurumları -parti ve devlet dahil olmak üzere- araçsallaştıran faşist ideolojik mayalanmanın ne derece ileri bir boyuta ulaştığına tanıklık ediyoruz her şeye ben bilirim retoriğiyle yaklaşan bir siyasetçinin dışlayıcı reel politiğinde.

Son olarak seçim-demokrasi ilişkisine değinebiliriz. Demokrasi sandıktan mı ibarettir tartışması yoğun bir şekilde siyasal kamuoyunu meşgul etmekte. Bu tartışma Erdoğan'ın diktatörlüğü sorunsalını belli noktalarda kesiyor. Mesela bu bağlamda ülkede çok partili ve yarışmacı bir demokrasi var. Erdoğan'ı değiştirmek mümkün ve salt bu nedenden dolayı ona diktatör demek hiç de makul değil yorumu sıklıkla dile getiriliyor. Bu eksik demokrasi okumasındaki sorun ise çoğunluğun tiranlığının seçimleri anlamsızlaştıracak kadar güçlü bir etkiye sahip olduğu gerçeğinde saklı. Türkiye'de çakılı çoğunluklar ve çakılı azınlıklar var. Kürtler karşısında Türkler, laikler karşısında muhafazakarlar ve Aleviler karşısında Sünniler çoğunlukta. AKP iktidarında kristalize olan muhafazakar hegemonya ağırlıklı olarak Türk, Sünni ve muhafazakar olan çoğunluğa dayanmakta. Bu devasa çoğunluk karşısında çoğulcu bir dilin yerleşmesi ya da Kürt, Alevi ve Laik kitlelerin Erdoğan AKP'sinin iktidarına seçimler yoluyla son vermesi ise gerçekten çok zor.

Atatürk mü Özal mı?*

30 Mart seçiminin dolaylı sonuçlarından biri Erdoğan'ın cumhurbaşkanlığı adaylığına olur veren bir siyasi konjonktürü ön plana çıkarmasıydı. Parti ve liderlik hukuk devletini hemen tümüyle askıya almak pahasına da olsa 17 Aralık sürecinden en az zararla çıkmayı başardı. Şüphesiz ki ortada bir oy kaybı var. Buna rağmen şu an ki % 43-45 aralığındaki halk desteği de oldukça önemli. Çünkü bu oranlar en azından ikinci turda Erdoğan'a köşk vizesi vermeye yeterli gibi duruyor. Ancak bu aralar yoğun biçimde tartışıldığı üzere cumhurbaşkanlığı meselesiyle ilgili asıl merak edilen husus Erdoğan'ın adaylığı veya seçilme ihtimali değil. Demokratik kamuoyu Erdoğan seçildikten sonra gerçekleşmesi muhtemel gelişmelere kilitlenmiş durumda. Bu nedenle özel olarak AKP'nin genel olarak ise Türkiye'deki politik sistemin alacağı hal üzerine ayrıca durmak gerekiyor.

Öncelikle şöyle bir tespitle tartışmayı açmakta yarar var. Tanıklık ettiğimiz cumhurbaşkanlığı seçim süreci aslında AKP'nin oyun planındaki bir sapmanın, yani partinin reel politik başarısızlıklarının bir ürünü. Hatırlanacağı üzere geçen sene bu vakitler içerisinde başkanlık sisteminin de olduğu bir yeni anayasa yapım süreci ülke gündemini ağırlıklı bir şekilde işgal ediyordu. Ancak Gezi olaylarının yarattığı dönüştürücü atmosfer Erdoğan liderliğini itibarsızlaştırdı. Bu itibarsızlaşmaya paralel bir şekilde başkanlık sistemi anayasal bir alternatif olmaktan çıktı. Hatta uzun bir süreden beri ilk defa Erdoğan liderliği kendi yarattığı gündemin politik aktör oluştuktan uzaklaşarak gündem içerisinde sürüklenen, belirlemekten çok belirlenen bir özneye dönüştü. 17 Aralık'la başlayan sürecin bu bahsi geçen sürüklenişi ve itibarsızlaşmayı daha da hızlandırdığı söylenebilir. Son bir yılın özeti bakımından başkanlık sistemi hayata geçirilemediği gibi, yarı başkanlık ve hatta partili cumhurbaşkanlığı hususlarında da ilerleme sağlanamadı. Erdoğan hiç istemediği bir şeye, şu anki

* "Atatürk mü Özal mı?", *Radikal Yeni Söz*, 28, 04, 2014.

anayasanın çizdiği sınırlar içersinde bir cumhurbaşkanlığı rolüne razı olmak zorunda kaldı.

Tam bu noktada analizi bir basamak daha derinleştirebiliriz. Şöyle ki, Erdoğan anayasal sistem içerisindeki bir takım boşluklardan yararlanarak ve (veya) sistemi zorlayarak kendi mizaç ve ihtiraslarına uyumlu bir cumhurbaşkanlığı imgesi yaratmak istiyor. Bu istek doğrultusunda neyi yapmak için uğraş vereceği ve nelerden kaçınmak için çaba harcayacağı sorularının doğru yanıtlarını ise Türkiye Cumhurbaşkanlarına yönelik politik bir tipolojiden çıkarmamız mümkün. Bilindiği üzere şu ana kadar görev yapmış cumhurbaşkanlarımızın tamamı üç ayrı ideal tip içerisinde konumlanabilir: İdeal tiplerden ilki **güçlü-partili cumhurbaşkanıdır**. Atatürk, İnönü ve Bayar güçlü-partili cumhurbaşkanı modelinin örnekleri olarak görülebilir. 1924 Anayasası cumhurbaşkanlarının siyasi parti üyeliğini açıkça yasaklamamaktaydı. Bu nedenle cumhurbaşkanı seçilmiş olmalarına rağmen Atatürk ve İnönü Halk Partisinin, Bayar ise Demokrat Partinin üyesi olmaya devam etti. Bu arada cumhurbaşkanını güçlü kılan asıl unsur öncelikli olarak anayasa değildi. Atatürk, İnönü ve Bayar anayasa onları 1982 Anayasasının cumhurbaşkanına verdiği devasa yetkilere benzer yetkilerle donattığı için değil, kurucu lider pozisyonları, karizmatik kişilikleri ve kendilerini seçtiren partileri üzerindeki hegemonik konumları gibi faktörler nedeniyle etkindi.

İkinci önemli ideal tip **bürokratik cumhurbaşkanıdır**. Cemal Gürsel, Cevdet Sunay, Fahri Korutürk, Kenan Evren ve Ahmet Necdet Sezer gibi kişiler sivil siyasete karşı devlet aklı ile asker ve sivil bürokrasinin çıkarlarını temsil eden bir konumda kaldılar. Belli bazı durumlarda, mesela Gürsel ve Evren örneklerinde görüldüğü üzere açıkça ordunun demokrasiye müdahalesi yeni cumhurbaşkanını belirleyen süreci başlattı. Bazı diğer örneklerde ise sivil siyaset dönemin koşullarına en uygun olan bürokrati cumhurbaşkanı yaptı.

Türk cumhurbaşkanlarına yönelik son önemli ideal tip **güçlü-partisiz cumhurbaşkanıdır**. Özal, Demirel ve bir ölçüde de Gül'ü bu kategori içerisine değerlendirebiliriz. Bu cumhurbaşkanları güçlüydü. Ama sahip oldukları güç güçlü-partili cumhurbaşkanı modelinden farklı olarak siyasi değil hukuki nitelikteydi. Çünkü 1982 Anayasası cumhurbaşkanının siyasi parti üyesi olmasına izin vermiyordu. Bu

hüküm nedeniyle Özal ve Demirel lideri oldukları partiler içindeki hakim konumlarını kısa sürede yitirdi. Gül ise zaten kendisini seçtiren partinin lideri değildi. AKP'nin kontrolü eskiden olduğu gibi Erdoğan'da kaldı.

Peki Erdoğan'ın olası cumhurbaşkanlığında Türkiye bu bahsi geçen cumhurbaşkanı ideal tiplerinden hangisine tanıklık edecek? Yazının başlığında da belirtildiği üzere önünde iki yol var: Ya Atatürk gibi güçlü-partili ya da Özal gibi güçlü-partisiz cumhurbaşkanı olmaya çalışacak. Tam bu noktada denilebilir ki 1982 Anayasası hala yürürlükte. Dolayısıyla Erdoğan'ın ilk cumhurbaşkanları gibi davranmasına olanak yok. Cumhurbaşkanı seçildiği gün parti üyeliği sona erecek. Ancak yakın geçmiş bize acı bir şekilde gösteriyor ki Erdoğan rejiminde hukuk gerçeklikten çok bir ironiyi ifade etmekte. Bu nedenle Erdoğan'ın cumhurbaşkanıyken aynı zamanda AKP'yi yönetmesini sadece hukuka aykırılık savıyla önlememiz imkansız. Dahası AKP'e ANAP ve DYP'e göre daha diri ve daha disiplinli bir parti. Parti sadakatinin lidere sadakatle aynı anlama geldiği bir zihniyet dünyası içerisinde partinin cumhurbaşkanı olsa bile liderinden kopması oldukça zor.

AKP'nin Gerçeküstü Gerçekliği*

Türkiye kamuoyunun iktidar çevresinde kümelenmiş hatırı sayılır bir kitlesi için gerçeklik krizi had safhada. Şöyle ki, başta *Freedom House* ve Uluslararası Af Örgütü olmak üzere çeşitli insan hakları örgütlerinin rapor ve çalışmalarında vurguladıkları husus Türkiye'nin yarı özgür bir ülke olduğu yönünde. Üstelik son birkaç yılda özellikle basın özgürlüğü alanında belirgin bir kötüleşme var. Erdoğan'ın otoriter rejimi yurttaşların kamusal hak ve özgürlükleri daha da daraltma eğiliminde. Ama yandaş medya ve hatta merkez medyaya baktığınızda bu bahsi geçen olumsuzlukların hiçbirine rastlayamıyorsunuz. Onların bize tuttuğu aynada tablo çok parlak. Ne eşitlik, ne özgürlük ne de refah. Sanki yurttaşların hiçbir sorunu yok.

Peki, neden bu yolu tercih ediyor AKP yandaşları? Yaratılan sahte gerçeklik algısını basitçe ahlaksız bir tutuma indirgeyebiliriz miyiz? Kanımca mesele çok daha ciddi. Ortada Gezi olayları ve 17 Aralık süreciyle ilintili bir kimlik bunalımı var. Bir süredir gittikçe derinleşen sorun AKP'li kitleyi, özellikle de bu kitlenin eğitilmiş kesimini yol ayırmasına sürüklüyor: Ya hata yaptıklarını kabul edip özelleştirecekler -epey sayıda liberalin denediği gibi- ya da inkarcı bir tutumla yollarına devam edip kötüye giden her şeyi komployla açıklayacaklar.

Bugünlere nasıl geldik sorusunun yanıtı ise Türkiye'nin yakın tarihine damgasını vuran iki olayda gizli: Önce Gezi olayları gerçekleşti. Hükümet karşıtı bir söylemde kendi pozisyonlarını açığa vuran milyonlarca insan yakın tarihin en büyük toplumsal kalkışmasını yarattı. Ardından 17 Aralık süreci başladı. Önce iktidarın dört bakanı, ardından da doğrudan doğruya başbakan ve ailesine yönelik yolsuzluk iddiaları gündemi sarstı. Dört bakan istifa etti. Binlerce polis, yargıç ve savcının görev yeri değişti. Twitter kapatıldı. Erdoğan rejiminin niteliğine yönelik olumsuz yargılar özellikle Batılı kamuoyunda oldukça güçlendi. Farklı toplumsal dinamikler tarafından

* "AKP'nin Gerçeküstü Gerçekliliği", *Önce Halk*, 03, 02, 2015.

organize edilen ve (veya) sahiplenilen bu iki süreç karşısında başta Erdoğan olmak üzere AKP ileri gelenlerinin tavrı ise ortaktı. Onlara göre özel olarak AKP iktidarını devirmeye yönelik, genel olarak ise yeni ve güçlü Türkiye'nin önünü kesmeyi amaçlayan büyük komplo hem Gezi hem de 17 Aralık sürecinin arkasındaki asli unsurdu.

Ortada bir komplo var ve bizi devirmeye çalışıyorlar argümanları pek çok kesim tarafından inandırıcı bulunmadı. Bu bahsi geçen inandırıcılık krizinin nedenlerini tartışmaya açtığımızda iktidar partisini güç durumda bırakan bir dizi ayrıntıyla karşı karşıya kalıyoruz. Her şeyden önce bir olayı komplocu bakış açısı üzerinden iç ve dış düşmanlar gibi açıklama setleri aracılığıyla analiz etmeye çalışmak hemen her zaman bir zayıflık işareti olarak görülüyor. Özellikle belli bir entelektüel kapasitesinin üstünde olan kesimler için komplo gülünç bir kavramsal örüntüye karşılık gelmekte. Çünkü komplo temelli bakış açısı illiyet bağı bakımından sorunlara gebe. Gezi olaylarını Almanlar kışkırttı. 3. Köprü ve 3. Havalimanının yapılmasını engellemeye çalışıyorlar, bu nedenle Türkiye'yi küçük düşürmek ve İstanbul'u karıştırmak istediler dediğinizde aslında özel olarak bir şey demiş olmuyorsunuz. Çünkü söylediğiniz sözlerinin doğruluğunu veya yanlışlığını kanıtlamak imkansız. Dahası komplocu açıklamada hemen daima bir argümandan diğer argümana geçerken büyük sıçramalar yaşanıyor. Tezleri destekleyen kanıtlar ise yetersiz veya bütbütün güvenilmez nitelikte.

Komplocu bakış açısına yönelik eleştiriler bağlamında ayrıca iç tutarlılık meselesine değinmek gerekir. Bir an için AKP liderliğinin kendi tezlerinde haklı olduğunu varsayalım. Erdoğan'ın dediği gibi iç ve dış güçler Yeni Türkiye'ye karşı düşmanca bir tutumla hareket etmekte ve sistematik bir yıpratma kampanyası yürütmekteler. Peki bu olağanüstü durum karşısında AKP hükümeti ne yaptı? Türkiye hala Batılı emperyalist-kapitalist sistemin parçası değil mi? NATO üyeliği devam ettiği, İsrail gibi açıkça hedef gösterilen ülkelere bile ambargo konmadığı, ne Gezi ne de 17 Aralık sürecinde hiçbir Batılı devlete Türkiye'nin iç işlerine karıştıkları gerekçesiyle nota verilmediğine göre ya ortada komplo yok, bu nedenle tepki vermek de yersiz ya da komplocu unsurlara açıkça karşı koyacak güce sahip değil Türkiye. Şüphesiz ki bu iki olasılığın ikisi de son derece sorunlu. Kaldı ki tutarlılık krizi sadece dışarıya yönelik tepkinin yokluğuyla ilgili değil.

Ulusal aktörlere yönelik olarak da benzeri bir yakınma dile getirebilir. Mesela paralel devlet kurmakla itham edilen Gülen cemaatine karşı güçlü kanıtlarla desteklenmiş adli bir soruşturmanın 17 Aralık'tan itibaren epey bir süre geçmiş olmasına rağmen başlatılmamış olması son derece düşündürücü. Taahhütçüler operasyonu ile bağlantılı tutuklamalar ve Zaman gazetesinin basılması paralel devlet gibi ağır bir iddianın yanında oldukça hafif suçlamalara karşılıklı geliyor.

Erdoğan'ın iddia ettiği üzere bu ülkede gerçekten paralel bir devlet örgütlenmesi varsa, belli sayıda savcı, yargıç ve polis sistematik bir şekilde görevini kötüye kullanıyorsa bu kişiler neden yargılanmıyor sorusunun yanıtı hala belirsiz. Yargılanmıyorlar çünkü yargı onların elinde argümanı hiç de inandırıcı değil. Yargı hükümet karşıtlarının elindeyse nasıl oldu da 17 Aralık soruşturmasında şu an itibarıyla hiç tutuklu sanık kalmadı ve 25 Aralık soruşturması tümüyle kapatıldı. Ayrıca son HSYK seçimleriyle birlikte cemaatin yargıdaki gücü etkinliğini yitirmiş durumda. Belki de muhalif kesimlerin ısrarla dile getirdiği gibi paralel devlet söylemi aslında bir gerçeklik olmaktan çok iktidar ileri gelenlerine yönelik yolsuzluk suçlaması karşısında kapsamlı bir gündemi değiştirme aracıydı. Tabii esaslı bir soruşturmanın başlatılmamış olmasının nedeni daha derindeki bir sorunla veya meseleyle de ilgili olabilir. Gülen cemaati ile AKP liderliği arasındaki suç ortaklığı Türkiye yakın tarihini şekillendirdi. Pek çok hukuksuz işi birlikte yaptılar. Bu nedenle AKP'nin cemaati yargılaması bir yerden sonra kendi öz kadrolarını zora sokacak bir sürecin başlangıcı olabilir pekala.

Gelinen noktayı şöyle özetleyebiliriz: AKP gerçeklikle olan bağlarını hemen tümüyle koparmış durumda. Ortada ne liberal ne de İslamcı anlamda bir ideoloji var. İdeolojiden ve etik bir doğrultudan yoksun, tek amacı ne pahasına olursa olsun ayakta kalmak olan iktidarın eleştirel akla sırt çevirmesi, koşulsuzca itaat beklemesi ve beklentilerini karşılayamayan insanları şeytanlaştırarak itibarsızlaştırması elinde kalan tek seçenek.

Ara Rejim Günlükleri*

Bu rejimin niteliği nedir?

Nasıl bir ülkede yaşıyoruz?

Faşizm, diktatörlük, Bonapartizm, Sezarizm, tiranlık, otoriter modernlik, polis devleti...

Basitçe bir doğu despotizmi vakasıyla mı karşı karşıyayız? Yoksa yükselen yeni burjuvazi Recep Tayyip Erdoğan'ın bedeninde kendi yeni bir sınıf diktatörlüğünü mü kurdu?

Böyle soruların ne önemi var denilebilir.

Sonuçta hatırı ayılır sayıda kişi için rejimin kendilerine duyumsattığı şey kaba bir ayrımcılık, eşitsizlik ve özgürlük eksikliğine karşılık gelmekte.

Bu kadar çok yoksul ve yoksun insanın yaşadığı bir ülkede rejime faşizm demekle diktatörlük demek arasındaki fark meselenin özünden bizi uzaklaştıran zihinsel bir pratik sadece.

Şüphesiz ki böyle bir eleştiride haklılık payı var.

Rejim üzerine çekilen söylevler ve yazılan yazılarda dar bir akademik çevre dışında kimseyi ilgilendirmeyecek, somut durumu tahlilden uzak bir "meleklerin cinsiyeti" tartışması havası söz konusu.

Ancak yine de böyle sorular sormak ve yanıtlarını arama noktasında ısrarcı olmak lazım.

Çünkü Türkiye'de kapitalizm, modernlik ve İslam gibi bazı yapısal unsurlar siyasi sistem üzerinde belirleyici bir konumda yer alıyor.

Öznel genelde ilişki ve tercihlerini bu yapısal dayanakların çizdiği sınırlar içerisinde yapmakta.

Siyasal yapı dahil olmak üzere her türlü yapı tartışması meseleleri kavramlaştırma noktasında önemlidir.

Çünkü öznel tercihlerin hiç de pürüzsüz bir şekilde öznel olmadığı, her öznellikte nesnel bir tarafın olduğunu hatırlıyoruz bu şekilde.

Peki Türkiye için nasıl bir analizde karar kılmak gerekir?

* "Ara Rejim Günlükleri", *Önce Halk*, 26, 03, 2015.

Kapitalizmin olduğu her yerde liberal demokrasi vardır diyemeyiz.

Kural dışı kapitalizm kapitalizmin tarihinde olgusal olarak tespit edilebilecek bir durum.

Ama kapitalizmin olduğu her yerde rejim liberal demokrasi değilse orada var olan şeyin kendiliğinden bir şekilde faşizm olduğuna iddia etmek de yersiz olacaktır.

İhtimal ki kapitalist yapı içerisinde bir tarafta liberalizm diğer tarafta da faşizmin başat unsur olduğuna iki tane ideal tip var.

Ülkeler konjonktürel olarak bazen liberal demokrasiye bazen faşizme yaklaşıyorlar.

Liberal bir demokraside dahi faşist uygulamalar olabiliyor.

11 Eylül sonrasında ABD'de çıkan yasalara bakıldığında liberal sistemin faşist siyasal tahayyülün ülkeye ve siyasal pratiklere egemen olmasını engelleyemediğini görüyoruz.

Türkiye ise modernleşme ve kapitalizm yolunda epey mesafe kaydetmiş bir ülke.

Ama geç modernleşmenin sancılarını çekiyor. Geç modernleşen tüm ülkelerde olduğuna gibi liberal demokrasiye yönelik hazırlığı ve kültürü zayıf. Faşist mantık, hızlı kalkınma yolunda otoriter pratikler ve tek adamcılık bu kırılgan liberal demokrasinin en belirgin alternatifi.

Son birkaç yılda kapitalist devletin faşist versiyonu liberal olana göre sistem içerisinde daha ağırlıklı hale geldi.

Basının sansür edildiği, hükümeti ve Erdoğan'ı eleştiren herkesin bir biçimde yaptığının bedelini ödediği bir ülkede yaşıyoruz.

Kimi işini kaybediyor, bazıları ise hapiste. Hürriyet savaşını vermekte.

Faşizme sürüklenişte iki önemli olayın kritik bir etki yarattığı, sistemi geri dönülmez bir noktaya getirdiği söylenebilir.

Önce Gezi direnişi patlak verdi. Erdoğan rejimi dışlayıcı otoriterliğine karşı çıkan milyonlarca insanı şiddet yoluyla susturdu. O günden beri demokratik protesto bir hak değil.

Ardından 17-25 Aralık operasyonları başladı. Özellikle 25 Aralık günü yaşanan gelişmeler bakımından rejim, üzerinde her hangi bir mahkeme denetimi istemediğini, AKP'yi ve Erdoğan ailesini korumak

için gerekirse yasaların uygulanmayacağını eylemli bir şekilde kamuoyuna gösterdi.

25 Aralık akşamı itibariyle hukuk bariyeri aşıldı. Türkiye basit kanun devleti koşullarına bile uymayan, rejimin anayasayı askıya aldığı bir ülke konumuna düştü.

Yaşadığımız şey olağanüstü hal mantığıyla iş gören bir ara rejim hükümetidir.

Denilebilir ki hala muhalefet partileri var ve seçim yapılıyor.

Muhalefet partilerinin kapatılmamış olması faşist rejimin inşasındaki son bariyeri ifade ediyor.

Ancak tam bu noktada unutulana şey AKP rejiminin ve bu rejimine kendi istikbalini bağlamış güdümlü bir kısım sivil toplumun muhalefete ve çoğulcu demokrasiye sorunlu bakışıdır. Hükümete yönelik her eleştiri darbe girişimi olarak yorumlanıyor. Muhalefet gayrimeşru bir unsur olarak görülmekte, Türk tipi başkanlık gibi öneriler iktidarın hareket alanını daha da genişleterek muhalefeti önemsizleştiriyor

Bugün muhalefet partileri hala varsa bu durumu mümkün kılan yegane unsur Türkiye'nin liberal-kapitalist sistem içerisindeki yeridir.

İhracatımızın ve ithalatımızın üçte ikisini Batıyla yaptığımız, NATO üyesi olduğumuz ve AB süreci bir biçimde devam ettiği için iktidar CHP'ye dokunmuyor. Ve hala seçim yapılmakta. Yoksa başta Erdoğan olmak üzere rejimin pek çok ileri geleni ve kanaat önderine göre muhalefet iktidarın BÜYÜK TÜRKİYE doğru yönelişini engelleyen ve dış mihraklara hizmet eden yabancı bir unsur.

Tam bu noktada Türkiye'deki faşizmin temel kültürel dayanağının İslam ve (veya) Türk-İslam kültürü olduğu gerçeğinin altını çizmeliyiz.

Yeni Osmanlıcı emperyalist dış politika ve sekülerizmi boğan kamusal alanı İslamileştirme girişimleri İslam uygarlığı ülküsünden çıkarılmış projeler niteliğinde.

Hitler'in yeni bir Alman ırkı yaratma isteğini hatırlatırcasına Tayyip Erdoğan ve izleyicileri de yeni bir Türk-İslam ümmeti kurmanın hayalinde.

Dindar ve kindar nesil Yeni Türkiye'nin ideolojik mottosu.

Peki ne beklenebilir bu geline noktada?

Şüphesiz ki geleceğin ne getireceğini bilmiyoruz.

Yine de bir takım tahminlerde bulunmak, faşist döngünün tamamlanmasını engelleyebilecek güçte iki olasılığa değinmek mümkün.

Bahsi geçen olasılıklardan ilki iktidar bloğu içerisindeki iç çelişkilerinin partiyi dağıtması.

Erdoğan ne Gül'e ne de Davutoğlu'na söz geçirebiliyor. 7 Haziran'da yaşanacak olası bir oy azalışı sıklaşan safları bir anda çözebilir.

Tabii Yeni Türkiye bloğu sadece AKP'den oluşmuyor. Faşist rejimin başlıca işbirlikçisi Kürt hareketinin nasıl bir hamle yapacağı, kendisini seçimden seçime sürekli bir şekilde oyalayan AKP'yi nihai bir sona, bir Kürt Kırmızı Pazartisine doğru sürükleyip sürüklemeyeceği meselesi hayati derecede önemli.

Ama galiba asıl önemli etki dışarıdan gelecek gibi. Ekonomi son üç yıldır yerinde sayıyor. Paranın bol olduğu günler geride kaldı. Yaklaşan kriz karşısında AKP'nin tavrı gelecekte AKP diye bir parti olup olmayacağı sorusunun doğru yanıtını verecek nitelikte.

Mahcupyan'ın Devrimci AKP'sine Bir Dizi İtiraz*

Pek çok yorumcu AKP'nin eskisi kadar güçlü olmadığını düşünüyor. Tayyip Erdoğan'ın batık Ortadoğu politikası, yolsuzluk iddiaları, 17-25 Aralık sürecinden beri gittikçe derinleşen devlet krizi ve ekonomik durgunluk yurttaşları yormuş, umutları tüketmiş durumda. Bahsi geçen erimenin 7 Haziran seçimleri bakımından reel politik bir dönüşümü beraberinde getireceğini söyleyen ve (veya) umanların sayısı da hatırı sayılır bir düzeye ulaştı. Genel kanı 8 Haziran sabahı itibarıyla AKP'nin birinci bitirdiği ama tek başına iktidar olamadığı bir seçim denkleminin bizi beklediği yönünde. Beklentilerin ne ölçüde gerçekleşeceğini kısa bir süre içerisinde göreceğiz. Ama şurası açık ki rejim son birkaç yıldır bir hayli zorlanıyor. Meşruluk üretim sürecindeki temel dayanak ikna olmaktan çıktı. Erdoğan ve partisi giderek daha fazla baskı, korku ve şiddetle yönetmekte. Tam bu noktada *neden böyle oldu* sorusunu paranteze alarak AKP hegemonyasını katıksızca savunan bir isme, Mahcupyan'a kulak vermekte fayda var. Organik aydın Mahcupyan'ın Yeni Türkiye analizi gerileme dönemine girmiş bir hareketin politik yanlışlarını başarılı bir şekilde ortaya koyuyor izleyicisine.

Eski başdanışman Mahcupyan'a göre AKP'nin Yeni'si saf ya da salt bir yeni değil. Eskiye yeniye taşıyan bir rönesansla karşı karşıyayız. Bir yönüyle eski yeniden doğuyor. Diğer yönüyle yaşanan şey kültürel ve kurumsal bir dönüşme karşılık gelmekte. Yazar AKP'nin büyük bir parantezi kapattığını iddia ediyor. Tabuların bir bir yıkılmış olması önemli. Bu bağlamda Kürt ve Alevi meseleleri ile soykırım tartışmalarında alınan mesafe kapanan parantezin büyüklüğünün göstergelerinden sadece birkaçı. Mahcupyan'ın AKP Türkiye'si sadece şimdiki zamanda geçmiş ile geleceği buluşturan ve bu yolla tarihsel sapmaya karşı toplumu normalleştiren bir ivmeyi ifade etmiyor. Yeni Türkiyeciler reformlar aynı zamanda çağcıl bir demokrasiyi mümkün kılan siyasal sosyolojinin maddi zeminine de

* "Mahcupyan'ın Devrimci AKP'sine Bir Dizi İtiraz", *Yurt Gazetesi*, 06, 05, 2015.

karşılık gelmekte. Şöyle ki Yeni Türkiye farklı kimliklere ve farklı yaşam tarzlarına eşit düzeyde hayat hakkı tanıyan çoğulcu bir toplumsallıkta kendi yetkin anlamına kavuşuyor. Yurttaşlık hukuku ve kamusal nitelik değiştirmiş durumda. Artık o eski makbul vatandaş anlayışı yok. Herkes kendi kimliğini istediği gibi oluşturabiliyor.

Mahçupyan'ın Yeni Türkiye analizinin her cümlesine itiraz edilebilir. Pek çok kişi -en azından ülkenin yarısı- kendisiyle aynı ülkede yaşamıyor. Yeni Türkiye'yi çoğulcu bir yeryüzü cenneti olarak sunan betimlemeye karşı hukuksuzluk, keyfilik, otoriterleşme, ayrımcılık ve kayırmacılık gibi sorunlara değinebilir. Ancak özel olarak Mahçupyan'ı genel olarak ise AKP yandaşlarını somut Türkiye gerçekliği üzerine tartışmaya davet etmek bir yerden sonra anlamsız ve hatta olanaksız hale geliyor. Yeni Türkiye'ye inananlar ile ona karşı çıkanlar arasında gittikçe kalınlaşan epistemolojik bir duvar var. Uzlaşmaz çelişki öyle bir noktaya ulaşmış durumdaki basit gerçeklik düzeyinde bile anlaşma söz konusu değil. Mahçupyan da biz de aynı kaleme bakıyoruz. Ama ona göre kalem kırmızı bize göre siyah yazıyor.

Aşırı genellemeler ve karşı tarafı karikatürize eden yeterince dürüst olmayan dil Mahçupyan üslubunun vazgeçilmez öğeleri. Bahsi geçen üslup sayesinde yazar bizi bir ideal sona yaklaştırıyor. Şöyle ki onun için Eski Türkiye'nin Yeni Türkiye lehine güç kaybetmesi devasa bir toplumsal devrime işaret etmekte. Toplumsal ilerleme içerisinde kaçınılmaz olan bir şeyle karşı karşıyayız. Kapitalizmden sosyalizme, tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş gibi bir şey Yeni Türkiye'nin inşası. Tayyip Erdoğan ve arkadaşları tarihin yönünü keşfettiler. Bize düşen onları desteklemek.

Tabii bir kez böyle bir yorum yapılnca, yani AKP ile karşıtları arasındaki ilişki toplumu kendi kaçınılmaz sonuna doğru sürükleyen bir hareket ile toplumsal değişime ayak uyduramayan gericiler arasındaki ilişki gibi formüle edilince Erdoğan liderliğindeki rejimin her yaptığı iş kendiliğinden bir şekilde doğal, meşru ve gerekli hale geliyor. Eski baş danışmana göre AKP'e itiraz etmek yersiz. Çünkü AKP tarihin gereği. AKP bir şey yapıyorsa iyidir. O an kötü gibi görünse bile zamanla iyi olacaktır. Rejimin otoriterleştiği iddiasına çok fazla itibar etmemek, kullanılan şiddeti tarihsel bağlam içerisinde yorumlamak gerekir. AKP devrimci bir parti, taşıyıcısı olduğu

dönüşüm ise toplumsal bir devrimdir. Devrim dönemlerinde hukukun askıya alınması ve devrimin bekası için şiddet kullanımı ise kaçınılmazdır.

Tüm bu ayrıntılardan açık bir şekilde görüldüğü üzere Mahçupyan'ın rejim savunusu kavgada her şeyi mubah kılan sınırsız bir Makyavelizm ile başat siyasi aktöre özel bir ilkesizlik alanı tanıyan sözde devrimci bir gerekirciliğin toplamı. Ona göre sadece AKP siyaset yapıyor. Geriye kalan herkes darbeci. Ayrıca tarihin gereğinde Erdoğan'ı desteklemek lazım. Bazen suçsuz çiçeklerin üzerine bassa da, o ve hareketi bizi kendi mutlu geleceğimize götürüyor. Bu nedenle sabretmek, katkı sunmak ve Erdoğan'ın hikmetini sorgulamamak tutulacak en makul yol.

Mahçupyan'ın sözde devrimciliği bir dizi ironik sonuca gebe. Her şeyden önce devrimci güce itaati tarihsel bir görev konumuna getiren yazarın bu standardı neden Atatürk'ün cumhuriyetçi devrimi için kullanmadığı sorusunun yanıtı belli değil. Mahçupyan II. Cumhuriyetçi bir tahayyül içerisinde Kemalist rejimi insan hakları ve demokrasi adına yıllarca eleştirdi. Atatürk'ün başlattığı toplumsal ve siyasal değişimin ölçeği Erdoğan'ın Yeni Türkiyecî hamlelerinin bir hayli üstünde olmasına rağmen Atatürk mirası için bir kez olsun bile olumlayıcı bir dil kullanmadı. Atatürk'ün kurduğu rejim tarihin çöplüğüne gitmeliydi. Çünkü temel hak ve özgürlüklere dayalı liberal bir demokrasi böylesi bir paradigma içerisinde tam anlamıyla olgulaşamıyordu. Ama bahis konusu olan Atatürk değil de Erdoğan olunca Mahçupyan'ın liberal normları birden devre dışı kaldı. Çünkü Mahçupyan'a göre Erdoğan devrimci bir lider. Bu nedenle liberal demokrasi yok diye onu hemen suçlamamalıyız. O antidemokratik şeyler yapsa da devrimi başarıya ulaştığında demokrasiyi kurmuş olacak.

Bir diğer mesele muhalefetin konumuyla ilgili. AKP Mahçupyan'ın iddiasına konu olduğu üzere dünyanın en büyük toplumsal değişimini örgütlese dahi ona muhalefetin neden gereksiz, geçmişte kalmış veya nostaljik bir niteliğe sahip olması gerektiğinin tam bir izahı yok. AKP'yi destekleyenler kendi çıkarlarını biliyor da ona karşı çıkan bilinçten yoksun mu? Neden Erdoğan karşısında susmamız gerekiyor? Onun partisi bizlerin desteklediği partilerden daha fazla oy aldığı ve bizler de çoğunluk karşısında azınlıkta

kaldığımız için mi? Oysa demokrasinin vazgeçilmez ögesi çoğunluk ve azınlıkların yer değiştirmesi, yani çakılı çoğunluklar ve çakılı azınlıkların olmamasıdır. Yine en az değiştirme ilkesi kadar önemli bir diğer husus özel olarak tüm bireyler için temel hak güvencesi sağlanması genel olarak ise çoğunluğun azınlık üstündeki tahakkümüne karşı siyasal ve hukuki tedbirlerin alınmasıdır.

Peki, siyasete ve demokrasiye dair bu çağcıl gerçekler karşısında Mahçupyan ne yapıyor? Yolsuzluk ve polis devleti uygulamaları nedeniyle iyice itibarsızlaşmış bir rejimi içeriği son derece tartışmalı bir dizi varsayıma dayanarak dokunulmaz hale getiriyor. Haklar ne kadar kısıtlanırsa kısıtlansın, kamu kaynakları ne ölçüde israf edilirse edilsin sesimizi çıkarmamalıyız. Çünkü AKP Türkiye'yi ilerletiyor, Erdoğan devrim yapıyor.

CHP YAZILARI

CHP’de İdeoloji Sorunu*

12 Haziran seçiminden sonra yapılanlar da dahil olmak üzere, genelde CHP tartışmalarında Halk Partili olmayan kesimlerin sesi bir hayli güçlü çıkar. Televizyon ekranları ve gazete köşelerinde hayatında hiçbir zaman CHP’ye oy vermemiş ve konumu, tavrı, duruşu itibariyle de vermesi ihtimal dahilinde olmayan kişilerin analizlerine sıklıkla tanıklık ederiz. Bu bağlamda CHP ile sağ-muhafazakar aydınlar arasındaki ilişki patolojik bir aşk ilişkisini andırır. Standart tez aşağı yukarı şöyledir: Halk Partisi iktidara gelemmez. Çünkü bu parti halkının değerleri ve kültürüyle barışık bir söylem kurmakta güçlük çekmektedir. Tabii Kılıçdaroğlu’nun liderliğiyle birlikte ortaya çıkan yeni CHP söylemi durumu biraz değiştirmiştir. Mesela pek çok muhafazakar yorumcu beklentilerin altında kalan CHP gerçeği karşısında halkına yabancı parti imajını artık daha seyrek dile getirmektedir. İdeolojik söylemin, yani elit partisi CHP jargonunun yerini, söylem ve liderlik üzerine nispeten daha pratik bir eleştiri seti almıştır. Peki, aynı meseleye soldan bakınca durum nedir? Anlamlı bir oy artışı vaat eden CHP liderliği girdiği ilk seçimi iktidar partisinin bir hayli gerisinde anlamsız bir oy artışıyla tamamlamıştır. Basitçe *CHP başarılı olamıyor, çünkü AKP’ye benzemiyor* şeklinde ifade edebileceğimiz sağ-muhafazakar yorumu bir kenara bırakırsak, daha içeriden bir okumaya dayanarak mevcut durumu nasıl analiz edilebiliriz diye düşünmemiz gerekir.

Kanımcı CHP’nin nispi seçim başarısızlığının ardında *Herkes için CHP* sloganında kristalize olan ideolojik bocalama bir hayli etkili olmuştur. Herkes kelimesi toplumun tüm kesimlerinden oy almayı hedefleyen bir kitle partisinin masumane özelemlerinden çok, hedef kitle ve ideolojik konumlanış bakımlarından kararsızlık içindeki bir partinin reel politik çaresizliğini ifade etmektedir. Sorun şöyle formüle edilebilir: Kimlikleri ve(veya) ideolojileri olan partiler herkesten değil, belli çıkarlarda kendini ifade eden toplumun bir bölümünden oy

* “CHP’de İdeoloji Sorunu”, *Radikal* 2, 26, 06, 2011.

almayı hedefler. Toplumdaki uzlaşmaz tüm çelişkiler ve sınıfsal farklılıklar kendini CHP’de aşmayacağına göre herkesten oy alma vaadi hiç kimseden oy alamama ihtimalini de içinde barındıracak şekilde ancak bir ideolojiden arınma siyasetiyle olanaklı kılınabilir. Herkesten oy alma hevesiyle hiç kimseyi küstürmeme fikri CHP’yi ideolojik açıdan anlaşılmasız hale getirmiş ve aday listelerini kilitlemiştir.

Sağa mı açılısam, daha solda bir parti mi olsam, ulusalcı solu kaybetmesem mi, Kürtleri yeniden mi kazanmaya çalışsam, dindar kesimlere ılımlı mesajlar mı versem, bu arada laikleri küstürmesem gibi kaygılar birer isme dönüştüğünde karşımıza Sinan Aygün, Sezgin Tanrıkulu, Süheyl Batum, Muhammed Çakmak ve Nur Serter gibi isimler çıkıyor. Bir kere bu kişiler arasında nasıl bir ideolojik kader ortaklığı olduğunu sorgulamamız gerekir. Mehmet Haberal ile Sezgin Tanrıkulu’nu aynı parti içinde tutmaya yetecek ölçüde bir ideoloji var mı gerçekten? Yoksa CHP AKP’ye karşı olanlar platformu mu sadece? Bir diğer mesele bu her şeyi yapmaya çalışan acar tutumun bizi hiçbir şeyin tam olarak yapılamadığı bir kayboluşa sürüklemeye tehlikesinde yatar. Herkesten oy almak için toplumdaki farklı kesimlerden aday kotarıp listelere böylesi sorunlu bir akla göre tanzim eden anlayış aynı zamanda o oyuna talip olduğu herkes denilen özneye CHP’ye oy vermemek için nedenler de sunmuş olur. Çünkü isimleri anılan bu vekil adayları aynı zamanda birbirini olumsuzlayan ideolojik figürlere karşılık gelir. Pek çok solcu Sinan Aygün’lü, pek çok mütedeyyin Nur Serter’li, pek çok Kürt Süheyl Batum, Mehmet Haberal’lı, pek çok ulusalcı Sezgin Tanrıkulu’lu bir listeye haklı olarak oy vermez. Oyunu CHP’ye attıysa da kendini bu vasata ikna etme konusunda çok zorlanmış olmalıdır.

Makul ölçüde farklılaşmış bir toplumda partilerin herkesten oy olamaması yapısal bir durumu ifade eder. Çünkü toplum sınıflar, statü grupları ve ideolojik öbekler etrafında birbirinden farklı ve birbirine karşıt bir şekilde konumlanmıştır. Siyasi partiler kendi ideolojik konumlarını ortaya koyarken, dolayısıyla politik doğrultularını şekillendirirken bu bahsi geçen bölünmüşlüğü referans almak zorundadır. Ama seçime doğru *Yeni CHP*’nin yaptığı üzere hem işçinin hem de işverenin oyuna talip olursan ne kadar iddialı şeyler söylersen söyle bir inandırıcılık sorunuyla karşılaşman kaçınılmaz

olur. Bu siyasal çaresizlik iyi bilinen bir tartışmaya atıfla açılabilir. Aile sigortası gibi oldukça güçlü bir projede somut bir içeriğe büründüğü üzere CHP sosyal devleti yeniden inşa etmeyi vaat eden ekonomi politik bir vizyonla çıkmıştır seçmenlerin karşısına. Sosyal devlet varsıl kesimlerden yoksul kesimlere doğru bir kaynak transferi politikası anlamına gelir aynı zamanda. Buna rağmen aile sigortasının parasını nereden bulacaksın gibi bir soruya CHP liderliğinin *benim adım Kemal* diye yanıt vermesi ve dolayısıyla yoksullara aktarılacak kaynağın orta ve orta-üst sınıflardan alınacağını açıkça ifade etmekten kaçınması düşündürücüdür. İdeolojik konumlanıştaki muğlaklık *benim adım Kemal* yanıtında kristalize olur. Bu tür bocalamalar partinin sözlerini seçmenin gözünde tartışmalı hale getirmiştir.

Sonuç olarak geldiğimiz yer şöyle özetlenebilir: Kimse halkla temas kurmayan seçkinci siyaset tarzını ve bu bağlamda eski CHP'yi özlemiyor. Ama *Herkes için CHP* sloganında olduğu üzere siyaseti halkın elini sıkmaya, dolayısıyla bir halkla ilişkiler faaliyetine indirgeyen kolaycı tarzında sorunlu olduğu açıktır. Çünkü son kertede politik faaliyet söylenen sözlerden ibarettir. Hangi sözü söyleyip hangileri söylemeyeceğimiz meselesi ise ancak bir ideoloji yardımıyla çözüme ulaştırılabilir. Tüm bu hatırlatmalar bizi bir uyarının kıyısına kadar getirir. O da şu ki, CHP iktidarı o kadar da uzak bir ihtimal değildir. Yeter ki Halk Partililer tam olarak neyi savunacakları konusunda kendi içlerinde anlaşabilsinler.

CHP'nin Kürt Siyaseti*

Geçen cumartesi Diyarbakır'da 13 asker şehit oldu. Aynı gün DTK demokratik özerklikle ilgili kendi irade beyanını kamuoyuna duyurdu. Sadece bu son iki gelişme bile Kürt sorununda keskin bir dönemece doğru hızla yaklaştığımızı gösteriyor. Kürt siyaseti konusunda MHP'nin tavrı belli. AKP ise zamanla başlangıçtaki reformist konumundan uzaklaştı ve özellikle seçim sürecinde artık iyice belirginleştiği üzere milliyetçi bir jargonu içselleştirdi. AKP ile MHP arasında gerek yeni anayasa gerekse Kürt sorunu özelinde milliyetçi bir blok şimdiden oluşmuş durumda. Bu gerici ittifaka karşı tek umut yeni CHP'nin BDP'yle işbirliğini geliştirmesi ve sağ hegemonyaya karşı bir sol hegemonya inşası için uğraş vermesidir. Tabii CHP ile BDP arasında bir sol hegemonya inşası yolunda işbirliğinin olasılık dahilinde dahi düşünülebilmesi CHP liderliğinin değişen Kürt siyaseti sayesinde söz konusu oldu. Yeni CHP'nin Kürt siyaseti ise birkaç noktada somut bir içeriğe kavuşuyor: Öncelikle mevcut yönetim Kürt sorununu kendine dert edinen bir hassasiyetle hareket ediyor. Bu bağlamda ortamı yumuşatan bir dil ön plana çıkmış durumda. BDP'yle söylem düzeyinde dahi çatışmamaya özen gösteriliyor. Dahası doğu ve güneydoğu illerinde örgütler yeniden kuruluyor, kaybedilen tabanın kazanılması için yoğun bir gayret göze çarpmakta. Ancak son seçimde bölgeden alınan oylardan da anlaşıldığı üzere partinin yeni Kürt siyaseti henüz yeterince destek toplamış değil. Kaldı ki şu haliyle dahi CHP liderliğinin Kürt siyasetini yürütmek için önünde aşması gereken bir dizi engel var. Bu engeller üç başlık altında toplanabilir: Batıdaki Kemalist-Ulusalcı seçmen partinin Kürt-Alevi ekseninde politik bir doğrultu geliştirmesinden bir hayli rahatsız. Ayrıca doğu kentlerinde radikalleşmiş bir Kürt milliyetçiliği var. CHP bu tür bir milliyetçiliğin yarattığı epistemolojik duvarı aşamıyor. Dahası CHP'nin Kürt'leri

* "CHP'nin Kürt Siyaseti", *Radikal* 2, 24, 07, 2011.

kazanmak için geliştirdiği üçüncü yol yaklaşımı ideolojik açıdan zayıf.

Epey sayıda bir seçmenin CHP'yle arasındaki bağ sosyal demokrasi ya da solculuk gibi değer öbekleri üzerinden değil de, doğrudan doğruya Türk Milliyetçiliği ve Atatürkçülük gibi kıstaslar üzerinden şekilleniyor. Bu siyasal sosyolojik tabloyu derinlemesine ele aldığımızda aslında Atatürkçülük ve Türk Milliyetçiliğin dışlayıcı yanı ağır basan negatif bir söylemin ideolojik meşrulaştırıcıları gibi iş gördüğü anlaşıyor. Yani İslamcılara ve Kürtlere antipatiyle yaklaşan geniş bir kesim var. Bu kitle CHP'nin oy potansiyelinin temel dayanaklarından biri olan ulusalcı söylemde kristalize oluyor. Ulusalcı rezervler ise Halk Partisinin daha solda ve halka daha yakın bir parti olma sürecini geciktiriyor. AKP suretinde CHP isteyen kesimlerin sağcı temennilerini bir kenara bırakırsak, aslında kimse CHP laikliğe ve milliyetçiliğe tümüyle sırtını dönsün demiyor. Çünkü bu tercih hem ideolojik hem de reel politik açıdan çok da gerekli değil. 70'lerdeki Ecevit örneği de oldukça açık bir şekilde gösteriyor ki pekala Kemalizm ve Sosyal Demokrasi popülist bir üslupla harmanlanabilir. Ama Kürt kelimesini bir tür aşaağılama ifadesi olarak kullanan ya da muhafazakar kesimlerin yeterince akıllı olmadıklarını düşünen bir seçmen profiliyle de yola devam edilemeyeceği açık. CHP liderliğinin ulusalcı seçmen kitlesini ideolojik açıdan dönüştürecek ve tabii ki farklılıklar karşısında da bir ölçüde yumuşatacak bir yeniden yapılanmanın hazırlığına şimdiden girişmesi gerekir. Yoksa yeni CHP sadece retorikte kalacak.

Bir diğer mesele Kürt milliyetçiliği. BDP seçmenlerinin ağırlıklı bir kısmı Kürdistan kelimesini kendi vatanlarını tarif etmek için kullanıyor. PKK militanları öldürüldüğünde Türklerin şehit olan Türk askerleri için yaptığı törenlerin bir benzeri yapılıyor. Ölen gerillalar için yas tutuyor Kürt halkı. Ayrıca ana dilde eğilim ile demokratik özerklik gibi talepler farklı kimliklerin kamuda temsiline olanak sağlayan demokratik hamleler olduğu kadar etnik milliyetçiliğin bildik siyasi jargonunu karakterize eden öneriler. Bu bağlamda rahatlıkla denilebilir ki Kürt kökenli Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarının ağırlıklı bir kısmı belirgin bir şekilde Kürt milliyetçisi. Tabii bu durum CHP'nin Kürt siyasetini bir hayli sınırlamakta. Çünkü CHP Türk milliyetçiliğiyle arasına mesafe koymalıdır tezi ancak şu an BDP'ye

oy veren yurttaşlar Kürt milliyetçiliğiyle aralarına mesafe koyarlarsa anlamlı hale gelebilir. Makul olan seçenek CHP seçmeninin Türk milliyetçiliğinden uzaklaştığı kadar BDP seçmeninin de Kürt milliyetçiliğinden uzaklaşması ve sosyal demokrasi gibi bir üst kimlik üzerinden emekçi-ilerici güçlerin birbirine yaklaşmasıdır.

İşte tam da bu noktada 3. yol yaklaşımının yetersizliği belirgin bir şekilde ortaya çıkıyor. AKP Müslümanlık, BDP Kürtçülük üzerinden oy devşirmekte. Yeni CHP ise bu türden bir kimlik siyasetine karşı olduğunu, yurttaşlık ve insan hakları temelli bir siyasetle seçmenlerin karşısına çıkacağını ilan etti. Ancak sonuç bilindiği üzere pek de başarılı değil. Çünkü AKP ve BDP’de kristalize olan kimlik siyasetine karşı CHP’nin tam olarak ne siyaseti yaptığı anlaşılıyor. Etnik/dini milliyetçiliği dengelemenin en makul yolu emekçi kitlenin sorunları üzerinden kendi siyasetini açımlayan ve sınıf dayanışmasını ön plana çıkaran bir gerçek sosyal demokrat/sosyalist retoriğin güçlü bir şekilde vurgulanmasıdır. Demek ki CHP ancak kendisini kararlı bir şekilde solda tanımlarsa Kürt kökenli yurttaşlar tarafından anlaşılabilir ya da algılanabilir bir konuma ulaşacak. Bahsi geçen yeni siyasal doğrultu aynı zamanda BDP’yi kendini yenileme konusunda da motive edebilir. Geldiğimiz nokta itibarıyla şu unutulmamalı ki Kürt ve Türk solcularının ayrı partilerde örgütlenmeleri ve bu bağlamda kopan bağlar hem Türk solunu hem de Kürt solunu milliyetçileştirdi. CHP liderliğinin bahsi geçen karanlık tabloyu ne ölçüde değiştirebileceği ise yeni siyasetin içeriğinin nasıl doldurulacağı meselesine sıkı sıkıya bağlı.

CHP, Tarih ve Siyaset*

Halk Partisi ideolojik ve organik anlamda bütünlüğünü korumakta güçlük çekiyor. Karşı karşıya gelen unsurlar partiyi daha liberal ya da daha sosyalist bir çizgiye çekmek isteyen bir parti içi azınlık ile her türlü değişimi AKP'leşme olarak yaftalayan büyük Kemalist çoğunluk. Hesaplaşma kaçınılmaz. Merak edilen nokta beklenen çatışmada CHP liderliğinin takınacağı tutumda somutlaşıyor. Genel kanı genel merkezin karar vermekte güçlük çektiği yönünde. Bir tarafta Baykal ve Sav'ın tasfiyeleriyle partinin yeni kadrolara ve yeni fikirlere daha açık bir hale gelmesi gerçeği, yani *Yeni CHP* var. Diğer tarafta ise Ergenekon sanıklarına listelerde yer verilmesiyle başlayıp, seçim yenilgisi ve MYK değişikliğiyle iyice belirginleşen bir hareketsizlik ve içe dönme hali. Yeni CHP ile eski CHP, ülke siyasetiyle parti içi siyaset arasındaki gidiş gelişler büyük resim konusunda aydınlatıcı niteliği ağır basan bir dizi ayrıntıyı ön plana çıkarıyor. Bu bağlamda iki noktanın altı çizilebilir: Öncelikle CHP'nin tarihi CHP'nin siyasetinin önüne geçmiş durumda. Ayrıca kadro ve söylem istikrarı bir türlü tutturulamıyor, parti bir uçtan bir uca savruluyor.

Tartışmaya açılması gereken temel mesele tarih-siyaset ikileminde kristalize oluyor. Şöyle ki, parti daha çok siyasetiyle değil tarihiyle gündemde. Son birkaç hafta içerisinde Tunceli Milletvekili Hüseyin Aygün çevresinde yaşanan polemikler tarih tartışmasının sadece CHP ile diğer partiler arasında değil, bizzat CHP'nin kendi içinde de devam ettiğini gösteriyor. Bilindiği üzere Aygün yürüttüğü yayın politikasıyla negatif CHP imajını her geçen yeniden üreten hükümet yanlısı bir gazeteye Dersim kırımından Atatürk'ü sorumlu tutan bir demeç verdi. Bunun üzerine Samsun Milletvekili Haluk Koç önderliğinde bir grup partili milletvekili Aygün zihniyetini cumhuriyet düşmanı ilan eden bir bildiriye kamuoyuna duyurdu. Bahsi geçen açıklama sadece Aygün'ü değil, ona üstü örtük bir şekilde destek

* "CHP, Tarih ve Siyaset", *Radikal* 2, 04, 11, 2011.

ıkan genel merkezi de eleştiriyordu. Bu son olayda bir kez daha gösterdi ki CHP özelinde tarih hem siyasi tartışmanın zemini hem de siyasetin alternatifi niteliğinde. Dersimde analar ağlamadı mı sözünden başbakanın CHP’yi eleştirmek için 1945 yılından kalan vesikaları halka göstermesine kadar Halk Partisinin içinde ve (veya) partiye yönelik olarak yaşanan tüm hesaplaşmalarda tarih siyasetin zemini gibi iş görüyor. Tabii bu görüntünün altında daha derin bir gerçek var. O da şu ki tarih aynı zamanda siyaseti ortadan kaldıran bir araç niteliğinde. Siyasete karşı tarihi hem CHP hem de bu partinin rakipleri kullanıyor. Halkın sorunlarına yeterince doyurucu bir şekilde yanıt veremeyen parti sözcüleri boşluğu *Atatürk’n Partisi* ya da *Cumhuriyeti Kuran Parti* imajıyla doldurmaya alışıyor. Bu bağlamda tarih oya dönüşmekte. Ama aynı yolu sağ partiler de kullanıyor. Mesela geçen seçimlerde açıkça grldğu üzere aile sigortası, bedelli askerlik gibi güçlü siyasi projeler karşısında köşeye sıkışan iktidar partisi, CHP’nin projelerine kendi karşı tezleriyle yanıt vermek yerine tek parti yıllarından kalan meseleleri gündeme taşıdı. Bu son örnek bakımından da tarih konuşmak aynı zamanda siyaset konuşmamak anlamına geliyor.

Tabii tarih meselesi üzerine şöyle bir hatırlatma yapmak yararlı olabilir. Entelektüel hegemonya konumuna yükselmiş muhafazakar-liberal anlayış resmi tarih eleştirisini bir tür gayri resmi resmi tarih yaratacak kadar ileri götürdü. CHP’li yılları karanlık çağa benzetmek, bugünün liberal demokratik hassasiyetleri üzerinden dn okuyup mahkum etmek bir hayli popüler. Oysa Atatürk’ ve tek parti ideolojisini peşinen mahkum etme çabası oldukça sorunlu. Bu partiyi kuran ve devam ettiren kadroların bağımsızlık savaşı, ulusal sanayi inşa çabası, çok partili hayata geçiş, iktidarın seçimi kazanan muhalefet partisine sorunsuzca devri, kadın hakları, işçi hakları ve sosyal demokrasiye olan katkısı dşnldğinde CHP eleştirisinde çoğu kez hiç de makul davranılmadığı açıkça ortaya çıkıyor.

Dağınık parti görüntüsünü analiz ederken atıfta bulunmamız gereken bir diğer unsur nirengi noktasından yoksun olma hali. şöyle ki, en son olarak Aygün’n açıklamaları ve Aygün karşıtı bildiri örneğinde grldğu üzere partide Kemalistlerle sosyalistler arasında bir mücadele var. Her iki grupta demokratik sabır, müzakere kültürü ve evrimci siyaset tarzı bakımından büyük defolara sahip. Kemalistler

sosyalistleri ya da dönem dönem parti içi etkinliklerini artıran liberalleri tasfiye etmek istiyor. Sosyalist/liberal kesim ise Kemalistleri gerici ve kaba bulmakta. Geldikleri gelenek ve yaptıkları siyaset bakımından uzlaşmaya pek de yatkın olmayan Kemalist ve sosyalist kesimler arasındaki çatışma karşısında uçları törpüleyecek ve makul olanı ya da ortak akılı ön plana çıkaracak başka bir unsur ihtiyaç var. CHP'nin yakın tarihi dikkate alındığında bu müzakere yanlısı-ılımlı akıl ancak sosyal demokrat kesim içerisinden çıkabilir. Zaten sorun önemli ölçüde burada düğümleniyor. Kemalist ve sosyalist radikalizme karşı partiyi dengeli bir bütünlük içinde tutacak tek potansiyel alternatif, yani sosyal demokratlar bu iki kesim karşısında oldukça ezik bir konumdalar. Demek ki sosyal demokrat dünya görüşünü benimseyen kişilerin parti kadroları içindeki ağırlığı artmadıkça bugünkü sağlıksız durumun, yani sosyalizm ile Kemalizm arasında gidip gelmekte olan kararsız CHP imgesinin kendini sürekli bir şekilde tekrar etmesi kaçınılmaz. Tabii gelenen noktada büyük sorumluluk yine liderliğin. Yeni CHP Baykal'ın her seçim döneminde denediği ve daha sonra da rafa kaldırdığı projeler, mesela Anadolu sosyalizmi açılımı gibi bir şey değilse, Kılıçdaroğlu ve ekibi Yeni CHP'den gerçekten de partinin halka ve sola daha yakın olması gibi bir şeyi anlıyorlarsa bu konuda daha kararlı adımlar atmalı, Kemalist ve sosyalist aşırılığa karşı sosyal demokrat siyaseti güçlendirmelidir.

Bağımsızlık mı Sorumsuzluk mu?*

Silivri'deki savcıların Halk Partisinin Genel Başkanı hakkında hazırladığı fezleke bir anda siyaset gündemini değiştirdi. Savcılar Kılıçdaroğlu'nun Ergenekon yargılamalarına yönelik açıklamalarını adil yargılanmanın etki altında bırakılmasına yönelik bir girişim olarak yorumladı. Bu yorum hem Türk yargısının şu an içinde bulunduğu durumu hem de yargı-muhalefet-iktidar ilişkileri özelinde ülkenin geldiği yeri özetlemesi bakımından oldukça önemlidir.

Yargılama süreçlerinde nelerin yanlış gittiğini soruştururken öncelikle kanun devletiyle hukuk devleti arasındaki farka dikkat çekerek tartışmaya başlamak yerinde olur sanırım. Fezleke örneğinde de bir kez daha görüldüğü üzere yargıç ve savcılar yaptıkları işle demokratik toplum düzeninin gerekleri arasında asgari ölçütlerde dahi bağlantı kurmaya pek de istekli değiller. Şöyle ki yargı mensuplarının *biz kanunları uyguluyoruz, kimse bize karışamaz çünkü yargı bağımsızlığı var* gibi bir zihniyeti içselleştirmiş olması bu ülkedeki yargılama kalitesini hala kanun devleti seviyesinde tutuyor. Oysa yargı ahlında halka ait olan bir yetkiyi halk adına kullanmakta. Bu bağlamda nasıl ki egemenlik yetkisini kullanan milletvekilllerinden millete karşı sorumlu olmaları bekleniyor ve bu beklenti çeşitli nedenlerle karşılanmadığında yurttaşlar olarak onları kıyasıya eleştiriyorsak benzeri bir ilişkinin yargıç ve savcılar için de söz konusu olması gerekir. Yargı bağımsızlığı hiçbir durumda yargıç ve savcıların kamuya, yani halka karşı sorumlu oldukları gerçeğini ortadan kaldıracak bir şekilde yorumlanmamalı. Tutuklananlar ve tutuklanmayanlar, açılan ve açılmayan davalar bakımından ortada bir sürü garip durum var. Reel politik çok da öyleymiş gibi bir izlenim vermese de, en azından kağıt üstünde demokratik bir hukuk devleti olduğumuza göre Mustafa Balbay'ı içeride Zahid Akman'ı ise dışarıda tutmak için yoğun bir şekilde gayret gösteren yargı erkinin yarattığı sayısız iç yakan manzara ve tutarsızlık için kamu diplomasisi yoluyla

* “Bağımsızlık mı Sorumsuzluk mu?”, *Radikal* 2, 22, 01, 2012.

halkı bilgilendirmesini, tepkiler karşısında egemenliğin gerçek sahibi olan yurttaşlara hesap vermesini beklemek doğal sayılmalıdır. Bu ülke sadece bir kanun devleti değil aynı zamanda bir hukuk devletiyse hiçbir yargıç veya savcı yargı bağımsızlığını demokratik hesap verme yükümlülüğünden kaçmanın bahanesi olarak kullanamaz. Demek ki Kılıçdaroğlu'nun eleştirilerine yargı erkinin fezlekeyle yanıt vermesi olayı yargı kuvvetinin kendisini aslında kime karşı sorumlu hissettiği üzerine daha derinde yatan bir tartışmanın kıyısına kadar götürüyor bizleri. İşte tam da bu noktada yargının yürütmeye tabii olduğu, iktidar partisinin yargıyı talimat ve telkinleriyle yönlendirdiği yakınmaları daha bir anlamlı hale geliyor. Çünkü eğer yargıçlar kendilerini halka karşı sorumlu hissetmiyor ve sahip oldukları erki halktan aldıklarını sık sık unutuyorlarsa sorumluluk makamı olarak geriye sadece iktidar, yani *hükümet* kalıyor.

Düşünce özgürlüğü fezlekele somutlaşan meselenin bir diğer yönünü karakterize ediyor. Kılıçdaroğlu hakkında hazırlanan fezleke yargı ile yargıyı eleştirenler arasındaki uçurumun ne kadar derin olduğunu ortaya koydu. Aynı zamanda bahsi geçen tartışma sayesinde kamuoyu başta gazeteciler olmak üzere binlerce kişi hakkında benzeri gerekçelerle dava açıldığını da öğrendi. Anlaşılan o ki, yurttaşların yargıya yönelik eleştirileri yargı mensupları tarafından adil yargılanmanın etkilenmesi olarak yorumlanıyor. Bu anlamda bizim *eleştiri* olarak gördüğümüz şeye yargı *etkileme* veya *yönlendirme* diyor. Tabii bu durumda şöyle bir soru sormak lazım: eleştiri yargının gözünde etkileme teşebbüsü ise yurttaşlar suç işleme şüphesiyle takibata uğrama ihtimali olmaksızın yargıyı nasıl eleştirecekler? Görüldüğü üzere yargıç ve savcıların adil yargılanmanın etki altında bırakılmasına dair maddeleri yorumlama ve kullanma biçimleri düşünce özgürlüğünün vazgeçilmez bir unsuru olan eleştiri yapma hakkını fiilen imkansız hale getirecek kadar katı. Peş peşe sorular akla geliyor. Yargı bağımsızlığı düşünce özgürlüğünden gerçekten üstün bir şey midir? Yargının bağımsızlığı yurttaşların düşünmemesi pahasına gerçekleşecekse yargı bağımsızlığı gerçekten değerli bir şey midir?

Şüphesiz ki düşünce özgürlüğünü yargı bağımsızlığıyla karşı karşıya getiren kafa karışıklığı önemli ölçüde yargı bağımsızlığına yüklenen elitist ve vesayetçi anlamla ilgili. Anayasanın ve ilgili

uluslar arası sözleşmelerin bize insan ve yurttaş olmak bakımından verdiği hakları kullanırken acaba bu hakları kullanma biçimimiz yargıçları kızdırır mı ya da savcıların hoşuna gider mi diye düşünmek zorunda kalmamalıyız. Türkiye’de olduğu üzere yargı bağımsızlığı özel olarak yargının genel olarak ise yargı aracılığıyla devletin yurttaşlar üzerindeki denetimine hizmet eden bir enstrüman olarak kullanılırsa yargı bağımsızlığı yargı vesayetinden başka bir anlama gelmez.

Son olarak rejimin niteliği üzerine bir hatırlatma yaparak tartışmayı noktalamak yerinde olur. Savcı meclise fezleke göndererek Kılıçdaroğlu’nun milletvekili dokunulmazlığının kaldırılmasını istedi. Peki ya milletvekillerinin dokunulmazlığı olmasaydı? Ya da ana muhalefet liderinin isteği üzerine meclis dokunulmazlığı kaldırısaydı ne olacaktı? Savcı Kılıçdaroğlu’nu tutuklatacak mıydı mesela? Bu olasılık karşısında savcıların muhalefet liderlerini tutuklatması ne anlama geliyor diye ciddi ciddi düşünmek gerekir. Demokrasiyle yönetilen hangi ülkede muhalefet liderleri tutuklanma tehdidi altında siyaset yapıyor? Unutulmamalı ki, her türlü rejimde iktidar vardır. Ama sadece demokrasilerde muhalefet olur. Muhalefetin kovuşturulması rejimi demokrasi olmaktan çıkararak tiranlığa ya da diktatörlüğe dönüştürür.

Olmayan Parti*

2010'un Mayıs'ında başladı bu hikaye. Şu an 2012 Temmuz'undayız. Kılıçdaroğlu liderliğinde 2 yılı geride bıraktı Halk Partisi. Kılıçdaroğlu'nun genel başkanlığa gelmesiyle epey bir seçmen -CHP'ye hiç oy vermeyen, hatta siyasete pek ilgi duymayan ciddi bir kitle- umutlandı. Yeni CHP'nin AKP'yi zorlayabileceği, hatta iktidarın el değiştirebileceği düşünülüyordu. Üstelik bu düşünce hiç de gerçek dışı değildi. 2010'un Mayıs-Haziran aylarında yapılan seçim anketlerine göre AKP ile CHP arasında oy farkı ciddi ölçüde kapanmış gibiydi. Ama umulan gerçekleşmedi. Tayyip Erdoğan liderliğindeki AKP 2010 referandumu ve 2011 genel seçimlerinden başarıyla çıktı. Bu süreç içerisinde AKP hegemonyası o kadar güçlendi ki, Cemaat-Erdoğan çekişmesinde görüldüğü üzere artık siyasi rekabet AKP ile diğer partiler arasında değil, AKP'nin kendi içerisinde gerçekleşiyor.

Peki, bu aradan geçen iki yılın, kaybedilen bir seçim ve referandumun sonunda Kılıçdaroğlu liderliği ve CHP seçmenin bu liderliğe bakışı hakkında ne söylenebilir? Halk Partililerin ezici bir çoğunluğu da dahil olmak üzere hemen herkes Tayyip Erdoğan'lı AKP'ye karşı CHP'nin seçim kazanamayacağı kanaatinde. Bu nedenle önümüzdeki genel, yerel ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinde sonuçlar geçtiğimiz iki yıldan çok daha farklı olmayacak. Tam da bu noktada Kılıçdaroğlu'nun meşruiyetini tartışmak gerekiyor. Hatırlanacağı üzere sosyal demokrat aydınlar ve genel olarak kamuoyunun Baykal'a yönelik eleştirileri önemli ölçüde seçim yenilgileriyle ilgiliydi. Baykal genel başkan olarak girdiği seçimlerin hemen tamamında rakiplerinin bir hayli gerisinde sonuçlar elde etmesine rağmen sanki hiçbir şey yokmuş gibi yoluna devam ediyordu. Aslında şu anki durumda Baykal'lı yıllardan çok da farklı değil. Tam da bu noktada iki tane soru akla geliyor: Kılıçdaroğlu CHP'si iktidara ulaşma ihtimali bakımından en az Baykal CHP'si kadar zayıf bir konumda olmasına

*"Olmayan Parti", *Radikal* 2, 15, 07, 2012.

rağmen merkezde yer alan liberal-sol elitler neden Kılıçdaroğlu’nu Baykal kadar eleştirmiyor? Dahası CHP liderliği neyi hayata geçiremedi ve parti Baykal’ın bıraktığı seviyede siyaset yapmaya devam ediyor?

İlk sorunun yanıtı önemli ölçüde muhafazakar ve Kemalist kesimlerin Kılıçdaroğlu CHP’sine yönelik olarak yürüttükleri olumsuzlayıcı kampanyayla ilgili. Kemalistler Yeni CHP’yi yeterince laiklik yanlısı ve milliyetçi bulmuyor. Muhafazakarlar ise Erdoğan’ın kurucu liderliği dışındaki tüm alternatif siyasi hareket, kişi ve söylemleri en başta mahkum ettikleri için Yeni CHP’yi en az eskisi kadar eleştiriyor. Merkezde yer alan liberal-sol kesimler ise muhafazakar hegemonyayı daha da güçlendirmemek ve Kemalizm’le arasında mesafe koymaya çalışan Yeni CHP’ye şans vermek adına suskun kalmayı tercih ediyor. Ancak Kılıçdaroğlu’nu kollayan bu tavrı uzun erimde sürdürmek olanaksız. Çünkü Yeni CHP ideolojik ve örgütsel yenilenme ile AKP’yi yapı bozuma uğratacak karşı hegemonya inşası gibi kıstaslar bakımından en az Eski CHP kadar başarısız.

Yeni CHP’nin iktidara alternatif olma noktasında büyük bir hayal kırıklığı yarattığı açıkça ortada. Bahsi geçen hayal kırıklığını soruşturduğumuzda karşımıza bir dizi eksiklik çıkıyor: Öncelikle partinin siyasal jargonunda aslında ciddi bir değişiklik olmadığını kayda geçirmek gerek. Şüphesiz ki Yeni CHP laiklik ve Kürt sorunu gibi meseleler bakımından daha ılımlı bir siyaset izliyor. Ama hala olumsuz propagandaya kilitlenmiş dil siyaseti belirlemekte. Eski CHP şeriat tehlikesine atıfta bulunarak siyaset yapardı, Yeni CHP ise korku imparatorluğu gibi tezler kullanıyor. Seçmenlere umut vermeyen, aksine onları ürküten anlayış Halk Partisinin kullandığı söylemi güçlü bir şekilde nitelemekte.

Bir diğer mesele sınıfsal ilişkilerle ilgili. Hem AKP hem CHP orta sınıflardan ciddi ölçüde destek görüyor. AKP çevresinde örgütlenmiş orta sınıf din, aile, devlet gibi kurumlara bakış ve bireyler arası ilişkiler bakımından rakibine göre daha muhafazakar, CHP’yi destekleyen orta sınıf ise nispeten daha laik bir dünya görüşünü benimsemiş durumda. Ama AKP CHP’den farklı ve fazla olarak varoşlarda ve kırsal kesimde bir hayli etkin. Belediyeler, tarikatlar, hemşeri dernekleri ve partinin kendisi bir büyük ağ gibi iş görerek orta

sınıfın yarattığı zenginliğin bir kısmını fakirlere aktarıyor. CHP ise ne varoşlarda güçlü bir örgüte sahip ne de yoksul kesimlere kaynak aktarma konusunda AKP'yi zorlayabilecek alternatif bir yeniden paylaşım mekanizması oluşturabilmiş durumda. Oysaki Kılıçdaroğlu'nun yardımcısı Sencer Ayata Yeni CHP'nin orta sınıflar ile varoşları buluşturacak bir parti olacağını söylemişti. Bahsi geçen hedef hayata geçirilemedi. Bu nedenle CHP hala eğitimli orta-orta üst sınıfların partisi olmaya devam ediyor.

Son olarak AKP hegemonyasının kültürel dayanaklarına değinebilir. Epey bir süredir AKP sözcüleri ve muhafazakar-liberal elitler Halk Partili yılları karanlık çağ gibi gösteren olumsuz bir propaganda yürütüyor. Başbakan ve izleyicilere göre tüm kötülüklerin kaynağı cumhuriyetin kurucu mirası. Bu miras gayri resmi bir resmi tarih yaratılarak ve Yeni Osmanlıcı bir dünya tahayyülü ön plana çıkartılarak olumsuzlanıyor. CHP liderliği ise cumhuriyeti küçümseyen bu İslamcı-milliyetçi Rönesans karşısında ya sessiz kalmakta ya da Atatürk'lü yılları koşulsuzca savunarak muhafazakar bir tavra doğru sürüklenmekte. Halbuki CHP'nin acilen bir imaj yönetimine ihtiyacı var. Sosyal demokrat düşünce ve cumhuriyetin kurucu değerlerini çağın ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yorumlayıp seçmenin karşısına zamanında Ecevit'in yaptığı gibi etkili bir politik gündemle çıkmalı parti liderliği. Tabii bizim de bu metinde bir ölçüde denediğimiz üzere nelerin yapılması gerektiği konusundaki akıl yürütme bir yerden sonra anlamını yitiriyor. Çünkü CHP olmayan bir parti gibi hareket ediyor. İşçi sınıfından oy, laik burjuvaziden para alamayan ve kendini yenilemeyen Halk Partisinin iktidar olma ihtimali ise uzak, belki de çok uzak bir ihtimal.

Sarıgül'ün Adaylığı*

AKP ve CHP'nin geleceği önemli ölçüde iki kişinin alacağı ya da onlar hakkında partilerin alacağı kararlara bağlı. Bu kişilerden ilki Abdullah Gül. Recep Tayyip Erdoğan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aday olursa, bu adaylığa rağmen Abdullah Gül de şu an yürüttüğü göreve tekrar talip olmayı tercih ederse siyasette büyük bir kıyametin yaşanacağı, hatta Türkiye'nin 2007'de tanık olduğuna benzer bir kırılmaya gebe kalacağı açıkça ortada. Türkiye'nin ve AKP'nin büyük kıyametine karşın bir de CHP özelinde bir küçük kıyamet yaşama olasılığımız var. Tam da bu noktada Mustafa Sarıgül'ün adı ön plana çıkıyor. Sarıgül halihazırda İstanbul'da bir ilçenin belediye başkanı. Ama bu resmi konumunun çok ötesinde bir siyasi ağırlığa sahip olduğu biliniyor. Mesela Anadolu'nun pek çok kentinde duvarlarda hala *Çare Sarıgül* yazıyor. Dahası hemen tüm kamuoyu yoklamalarında adı Tayyip Erdoğan'ın ardından en popüler lider çıkıyor.

Peki, Sarıgül'ün CHP'ye dönmesi ve hatta İstanbul'dan anakent belediye başkan aday yapılması siyaseten ne kadar değerli? Konuşmaya şu çöken Yeni CHP imajıyla başlasak yerinde olur sanırım. Yeni CHP ifadesini artık parti yöneticileri bile kullanmıyor. Oysa Kılıçdaroğlu liderliğiyle birlikte Yeni CHP hikayesi başladığında partinin 70'li yıllardaki benzer bir dönüşüm geçireceği umuluyordu. Ancak gelenen noktada bu umut yerini derin bir hayal kırıklığına bıraktı. Bahsi geçen hayal kırıklığı bu kavramın büyük bir ideolojik ve örgütsel dönüşümün katalizör gücü olmaktan çok Baykal'ın *Anadolu Sosyalizmi* söyleminde bir benzeri yaşandığı üzere sadece bir seçim hilesinden ibaret olmasıyla ilgili. İşin özü ne Kılıçdaroğlu Ecevit'in yaptığını yapabildi ne de Ayata ekibi Mülkiye ekolü seviyesinde bir iş çıkardı. Üstelik CHP'nin Batılı anlamda gerçek bir sosyal demokrat parti kimliğine bürünmesi iddiası anlamsızlaştıkça tabandan gelen ulusalcı baskı üst yönetimin eylemliliğini ve gündelik siyasete damgasını vuran reel politik dili esir

* "Sarıgül'ün Adaylığı", *Radikal Yeni Söz*, 28, 12, 2012.

aldı. En son Silivri duruşmalarında ortaya çıkan manzara açıkça gösteriyor ki İşçi Partisiyle Halk Partisi arasındaki mesafe gittikçe kapanıyor. Mustafa Kemal'in askerleriyiz sloganı altında birleşmiş parti örgütü tam yol faşist bir çizgiye doğru ilerlemekte.

İşte Sarıgül'ün partiye katılımı ve(veya) adaylığı gerçekleşirse böyle bir CHP bakımından sonuç doğuracak. Ama başta Kılıçdaroğlu olmak üzere parti liderliğinin derin bir ikilem içerisinde olduğu gerçeği de yadsınamaz. Sarıgül'ü partiye davet etmek Kılıçdaroğlu'nun genel başkanlığına mal olabilir. Çok değil birkaç sene önce Sarıgül ve arkadaşları Baykal-Sav ikilisinin bizzat hazırladığı delege listesine rağmen neredeyse genel başkanlık yarışından galip çıkacaktı. Tabii bu tehlikenin karşısında şöyle bir gerçek de var. Halk Partisi önümüzdeki yerel seçimlerde özellikle İstanbul ve Ankara kentleri için iddialı adaylar çıkaramazsa olası seçim sonuçlarının beraberinde yeni bir hüsrana dalgası yaratması kaçınılmaz. Çünkü sonuçta bu yerel seçimlerde de CHP AKP'yi geçemez ya da iki parti arasındaki fark makul bir seviyeye inmezse önümüzdeki seçim Kılıçdaroğlu'nun şahsen kaybettiği 4. seçim olarak tarihe geçecek. Bilindiği üzere Kılıçdaroğlu son yerel seçimde Topbaşı'ya İstanbul'u kaybetti. Ardından referandumda evet oyları fazla çıktı ve son olarak genel seçimlerde başkanı olduğu parti AKP'nin yarısı kadar oy alabildi. Bu tablo ironik bir şekilde Baykal'ın şerefli mağlubiyetler serisini hatırlatıyor.

Bu arada Yeni CHP gerçekten kurulsaydı Sarıgül gibi bir adaya ihtiyaç kalmayacağını ayrıca belirtmek gerekir. Partinin Sarıgül gündemi aslında ideolojik dönüşümünü tamamlayamayan bir hareketin ideolojisizlik gündeminden başka bir anlam ifade etmiyor. Hatırlanırsa bir sosyal demokrat partinin son büyük yerel seçim zaferi 1989 yılında gerçekleşti. SHP o seçimden hem birinci parti olarak çıktı hem de üç büyük ana kenti aldı. Üstelik gösterdiği ve seçilen adaylar hiç de çok bilinen isimler değildi. SHP'ye o başarıyı toplumsal muhalefete sözcülük yapan tavrı ve kendisini diğer partilerden ayıran iddialı programı getirmişti. Ama şu an ki CHP ne geniş halk kitlelerine önderlik edecek örgütsel ve ideolojik donanıma sahip ne de parti liderliğinde böyle bir amacı gerçekleştirecek kararlılık var. İşte bu nedenle Sarıgül'le pazarlık yapılıyor, Sarıgül'ün ismi bir türlü gündemden inmiyor. Çünkü kitleselmiş diğer sağ

partilerde olduğu üzere CHP’de de ideoloji, program ve örgüt önemli değil, önemli olan kişiler, doğru adaylar veya lider.

Sürece Sarıgül açısından baktığımızda ise katılımın nasıl gerçekleşeceği meselesi ön plana çıkıyor. Her şeyden önce Sarıgül tek başına değil, Baykal’ın kapının önüne koyduğu dava arkadaşlarıyla beraber dönmek istiyor. Bu istek karşısında Kılıçdaroğlu liderliğinin tavrı ise ikircikli. Genel başkanlığa aday olduğu için partiden atılan Sarıgül ve ekibinin çıkarılacak bir afla çoktan partiye dönmesi gerekirdi. Çünkü çağdaş bir sosyal demokrat partide Baykal’ın Sarıgül’e yaptığı türden bir davranış kabul edilemez niteliktedir. Ama ilginçtir partiyi demokratikleştirdiği iddia edilen Kılıçdaroğlu son iki yıl içerisinde böylesi bir adım atmaya yanaşmadı. Başkanın Sarıgül karşısında duyduğu korkunun en makul açıklaması ise Baykal’ın çok bilinen bir özelliğini, yani *küçük olsun benim olsun* tavrını hatırlatıyor.

Sonuç olarak batı cephesinde yeni bir şey yok. CHP bildiğiniz/bildiğimiz CHP olarak yoluna devam etmekte.

Ulusalçılar ve CHP*

CHP'nin sosyal demokrat bir partiye yakışan politik doğrultuyu bir türlü yakalayamadığına dair yakınmaların tarihi aslında bir hayli eski. Parti kendini solda tanımladığı günden beri pek çok kesim Halk Partisine sol bir parti demenin zor olduğu kanaatini ifade ediyor. CHP'nin solcu olamayacak kadar milliyetçi olduğu tezi parti çevresinde dönen tartışmayı özetler nitelikte. Tam bu noktada karşımıza ulusalcılık akımı ve kendi konumlarını bu doğrultuda somutlaştıran geniş bir kesim çıkıyor.

Bu yazıda ulusalcılarla CHP arasındaki ilişkinin niteliğine dair iki tane soruya yanıt aramak niyetindeyim. Öncelikle ulusalcı politik etkinliğin canlılığı hakkında konuşmak gerek. Geçen sene bu vakitlerde Önder Sav ve arkadaşlarının tasfiyesi konuşuluyordu. Bu sene ise ulusalcıların sola ve demokrasiye yönelik her türlü açılım noktasında partiyi baskı altına aldıkları. Acaba partide ne kadar tasfiye edilirse edilsin hiç bitmeyecek bir ulusalcı taban mı var? Ulusalcılar CHP'nin Phoenix'i mi? Sürekli olarak küllerinden doğan bir Anka Kuşuyla mı karşı karşıyayız? Bir diğer mesele solcularla ulusalcılar arasındaki kavganın sürdürülebilirliğiyle ilgili. Sürekli bir şekilde milletvekilleri birbirlerine hakaret ediyor, genel başkan yardımcılar ve il başkanları değiştiriliyor ya da istifaya zorlanıyor. Bunun bir sonu var mı? Sosyal demokrat bir dönüşüm ulusalcılara rağmen gerçekleşebilir mi? Ulusalcılar solcuları tasfiye edebilir mi? Yoksa CHP için makul son bir zamanlar Fazilet'in yaşadığı gibi bir şey mi? Yakında bir gelenekçi-yenilikçi ayrışması mı var?

Öncelikle şöyle bir tespitle başlayalım analize: Sosyal demokrat olmak CHP içerisinde bile yeterince anlamlı bir siyasal pozisyona karşılık gelmiyor. Çünkü sosyal demokrasi epey bir süredir gerek dünyada gerekse Türkiye siyasal hafızasında bölüşüm sorunlarıyla ilgilenen melez bir siyasal akım gibi algılanıyor. Bu anlamda sosyal demokrat olmak yüksek siyasetle ilgilenmemek, laiklik ve ulus devlet çevresinde dönen çatışmalarda eyyamcı bir yolu tutturmak, kapitalist

* "Ulusalcılar ve CHP", *Birgün Pazar*, 05, 05, 2013.

ekonomi ve kapitalist devlete karşı yumuşak bir söylemi benimsemek gibi bir içeriğe karşılık geliyor. Sosyal demokratların hiç de böyle insanlar olmadıkları, pekala laiklik ve ulusal sorun gibi yakıcı konularda özgün fikirlere sahip oldukları söylenebilir. Ama hem CHP içerisindeki hava hem de AKP hegemonyası tarafından belirlenen genel siyasal iklim sosyal demokrasiyi bir tür *fasulyeden oyuncu* seviyesine indirmiş durumda. Sadece liberal-muhafazakar kesimden yazarların söylemlerine bakmak bile durumu çarpıcı bir şekilde ortaya koyuyor. Sağdan CHP'ye bakanlar Halk Partisi Kemalist değil de sosyal demokrat bir parti olsun fikrinde ısrar ediyor. Bu ısrar reel politığe tercüme edildiğinde CHP biraz ekonomi politik meselelerle ilginçsin, AKP zaten hem alt yapıyı hem de üst yapıyı düzenliyor, o konularda ayrıca farklı bir görüşe gerek yok şeklinde bir sonuç çıkıyor.

İşte ulusalcılar asıl güçlerini buradan alıyor. AKP'nin kendine ayırdığı yüksek siyaset konularında onun politik doğrultusuyla kıyasıya mücadele etmekte ulusalcı anlayış. Başta Ayata ve ekibi olmak üzere parti içerisindeki sosyal demokrat unsurlar ise ulusalcı aktivizmi karşısında bir hayli ikincil ve sessiz bir konuma sahipler. İhtimal ki sosyal demokratların çoğu belki açık açık bunu dile getirme cesaretine sahip olmasalar da, AKP döneminde yaşanan dönüşümü belli ölçüde olumlama eğilimeler. Yani onlara göre ülkenin askeri vesayetten arınması, kapitalizmle daha uyumlu esnek bir emek-sermaye ilişkisi ve dinin kamusal hayatta daha fazla görünür hale gelmesi süreçleri çevreyi merkeze taşıyan siyasal sosyolojik konjonktür nedeniyle olağan bir durumu yansıtıyor.

Ulusalcılığı bu denli ön plana çıkaran bir diğer unsur AKP hegemonyası ve Erdoğan'ın sert üslubu. Belki ideolojik ajanda kendi içerisinde çok da damıtılmış değil. Ama zaten ulusalcıların gücü söylediklerinden çok onları söyleme biçimlerinde. Bu bağlamda rahatlıkla denilebilir ki Erdoğan'ın sert, acımasız ve dışlayıcı üslubuna aynı kabalıkta yanıt veren insanların adı aslında ulusalcılık. Sosyal demokratlar sadece analiz edip olası önerileri tartışmaya açıyor. Ama ulusalcılar bağırıp karşısındaki aşağılamakta. Böylelikle hem Erdoğan'ın yarattığı olumsuz havayı bir ölçüde dengeleyen bir karşı olumsuz hava yaratılıyor hem de muhafazakarlar karşısında tarihi bir

yenilmişlik duygusu içinde yanıp tutuşan genişçe bir kitle bir nebze de olsa rahatlıyor.

Son olarak bu işin sonu ne olur, CHP'yi Fazilet'i andıran bir final mi bekliyor diye sorduğumuzda şöyle bir tabloyle karşılıyor. Her şeyden Halk Partisindeki bölünmede dinamik olan unsur sanıldığı aksine solcular değil ulusalcılar. Fazilet'te siyaseten aktif olan kesim yenilikçilerdi, CHP'de ise ulusalcılar. Yani Fazilet Partisindeki rol dağılımın tam tersi bir durum söz konusu CHP'de. Demek ki parti bölünecekse bile bu olası bölünmeden kazançlı çıkacak kesim CHP'den İngiliz İşçi Partisi gibi bir parti yaratmaya çalışan sosyal demokratlar değil, onu Kuvayi Milliye Cephesine dönüştürmeye çalışan ulusalcılar olacaktır. Tabii bu arada Kılıçdaroğlu'nun tavrı önemli. Yüzeysel bir bakışla parti liderliğinin bu iki anlayış arasında tam anlamıyla bir seçim yapmadığı ya da yapamadığı söylenebilir. Ama ayrıntılara biraz daha dikkatli bir şekilde baktığınızda Kılıçdaroğlu'nun ağır ama bir o kadar da emin adımlarla ulusalcı bir söyleme doğru kaydığı gerçeğiyle karşılaşırız.

CHP'nin Seçim Mahcubiyeti*

Bu makaleyi Halk Partisinin son yerel seçim performansını yorumlamak için kaleme alıyorum. Yanıtı aranan temel soru 30 Mart seçimlerinin yarattığı hayal kırıklığı ve hatta tabandaki bozgun havasının CHP'nin bir politik aktör olarak geleceğinde oynayacağı role ilişkin olacaktır. Öncelikle beklentilere dair bir tespit yapmakta yarar var. CHP, Meclisteki diğer üç partiyle karşılaştırıldığında beklediğini alamayan ve bu nedenle 30 Mart gecesi itibariyle hayal kırıklığı yaşamış tek partidir. Şöyle ki, AKP seçimden oy kaybıyla çıkmıştır. Ancak son genel seçimlere göre yaşanan oy kaybı sadece % 5-6 puan seviyesindedir. Son üç ayda tanıklık ettiğimiz gelişmeler dikkate alındığında bu düşüş normal kabul edilebilir. Yapılan balkon konuşması da göstermektedir ki parti liderliği de bu sonucu başarı olarak görmektedir. Şüphesiz ki iyimser hava sadece oy kaybının sınırlı olmasıyla ilgili değildir. İstanbul ve Ankara'yı kaybetmeyen ve Antalya'yı alan parti bu seçimlerin en az zararlı atlatıldığı düşünülmektedir. Bahsi geçen düşüncenin ülkenin genel siyasetine etki edeceğini beklemek hiç de yanlış olmaz. Yolsuzluk iddialarının kapatılması ile Erdoğan'ın olası cumhurbaşkanlığı adaylığı AKP lehine gerçekleşecek en muhtemel iki sonuçtur.

Seçimin asıl ya da gizli galibinin MHP olduğunu söylemek gerekir. Üç büyük ilde çok kötü sonuçlar almasına rağmen hem aldığı oyu hem de belediye sayısını arttıran bir MHP'yle karşı karşıyayız. AKP ve CHP'nin bu partiyi ortadan kaldırmak için gösterdiği tüm çabaya rağmen Milliyetçi Hareketin gücünü koruyor olması dikkat çekicidir. Genel kanı MHP'nin AKP ile CHP arasındaki sosyolojik ve ideolojik konumunun aşırı kutuplaşmış ortamdan rahatsız olan seçmenleri kendine çektiği ve partinin iki büyük rakibinden de ciddi ölçüde oy aldığı yönündedir. Kürt partileri ise geleneksel oy marjı olan % 5-6 seviyesinde kalmıştır. Bu nedenle ciddi bir seçim başarısından bahsetmek zordur. Ancak Tunceli ve Van'da gösterilen direnç ve alınan belediye sayısındaki artış Kürt solu/Kürt milliyetçisi

* "CHP'nin Seçim Mahcubiyeti", *Radikal Yeni Söz*, 07, 04, 2014.

kitle için memnuniyet vericidir. Yine de özellikle HDP projesi üzerine ayrıca düşünülmesi gerekir. Çünkü bu parti beklentilerin altında kalarak Kürt hareketi için Batı illerinin sorun olmaya devam ettiğini göstermiştir.

CHP içince önce yüzeydeki resim bakımından, ardından da daha derinde, yapısal nedenlere atıfla iki farklı katmanda sonuçlar yorumlanabilir. Her şeyden önce merkez sağ kökenli aday gösterme stratejisinin önemli ölçüde tuttuğu tespiti yapılmalıdır. Bu bağlamda Ankara'da seçimin başa baş bitmesi ve Hatay'ın kazanımı önemlidir. Ancak bu olumlu adımın partinin genel oy oranı artışına etkisi sınırlı kalmıştır. Çünkü seçim sonuçları üzerinde belirleyici olacak nitelikte bir dizi yanlış adım atıldığı söylenebilir. Öncelikle Antalya, Mersin ve Artvin'de mevcut belediye başkanlarının icraatlarına yönelik yaygın halk tepkisinin hafife alındığı gerçeğinin altı çizilebilir. Kaldı ki sorun sadece bu üç ille ilgili değildir. Aday belirleme süreçleri ciddi ölçüde sorunludur. Tüm belediye başkanlarını her hangi bir sağ parti gibi tek tek genel merkezden atayan, hiçbir ilde üyelerle ön seçim yapılmasına izin vermeyen parti liderliğinin öz eleştiri yapması gerekir. Yerel adaylar hemen tümüyle genel merkez tarafından belirlendiği için alınan sonucun siyasi faturası genel başkan ve kadrosuna yönelik olacaktır. Bu son hatırlatma bağlamında yeni bir kurultay süreci hiç de sürpriz olmaz.

Yüzeydeki meselelere yönelik bir diğer sorun son Büyükşehir yasasının yarattığı dezavantajlı konumdur. Halk Partisine yönelik seçmen desteğinin yapısal sınırlarından biri de köylerdir. Son çeyrek asırda kırsal alanın toplam nüfus içersinde ağırlığı ciddi ölçüde azalmış ve Türkiye belirgin bir şekilde kentli bir ülke haline gelmiştir. Ancak köy oyları hala ciddi boyutlardadır. Kırsal kesim bazı Güneydoğu illeri bir kenara ağırlıklı bir şekilde Erdoğan'ı desteklemektedir. Partinin bu durumu değiştirecek şekilde özel bir çalışma yapmaması ve kent burjuvazisinin desteğinin ana kentler için yeterli olacağını düşünmesi bir öngörü eksikliğidir. Bahsi geçen hesap hatası özellikle Ankara ve Antalya seçimlerini birincil ölçüde etkiledi.

Tartışmamızı yapısal nedenlere doğru derinleştirdiğimizde ise karşımıza çıkan manzara daha da karanlıktır. Büyükşehir yasasında her hangi bir değişiklik yapılmadığını ve aday tercihlerinde daha hakkaniyetli bir yol izlendiğini düşünsek (hayal etsek) dahi CHP'nin

AKP karşısındaki konumunu çok da değiştirmeyecek bir dizi yapısal sınırın varlığına dikkat çekilmelidir. Çünkü Kılıçdaroğlu CHP'si Baykal'dan kalan mirasta ciddi bir değişiklik yapamamıştır. Parti hala kent yoksullarından, Türk-Sünni öğretiye sadık geniş işçi sınıfı kitlelerinden, Kürtlerden ve köylerden oy alamamaktadır. Ayrıca bu sosyolojik bariyerleri tahkim eden iki önemli epistemolojik set varlığını korumaktır. Ne Türk-Sünni ideolojinin yarattığı yanlış bilinç kıvamındaki sol ve CHP imajını değiştirecek bir propaganda stratejisi geliştirilebilmiş ne de yoksulları mobilize edecek yeni bir dil ortaya konulmuştur. Bu son hatırlatma da bir kez daha gösterir ki Kılıçdaroğlu ve ekibinin Yeni CHP projesi başarısızlıkla sonuçlanmış durumdadır. Geline yer bakımından ise seçim sonuçları karşısında parti liderliği ve tabanın yaşadığı mahcubiyeti bu genel başarısızlığın yarattığı tahribatla ilişkili görmek gerekir.

Karşı Hegemonya, Ama Nasıl?*

Yeni genel başkanın eski genel başkan tarafından atandığı ve toplanan kongrenin de kendisini siyaseten değersizleştirme pahasına bu atamayı itirazsız bir şekilde onayladığı AKP örneği Erdoğan Türkiye'sinin başarılı bir özeti gibi duruyor karşımızda. Partinin devlet, parti-devletin ise liderin şahsında eridiği günümüz reel politiğinde yarışmacı demokrasi gereksiz bir ayrıntı veya nostaljik bir takıntı haline gelmekte. Ana muhalefet partisinde şu aralar yaşanmakta olan kurultay süreci ise belli sınırlar içerisinde de olsa parti içi demokrasiye olanak veren bir siyaseti ön plana çıkarıyor. Bu bakımdan Halk Partisi kurultayının Türkiye demokrasiye katkı sunan bir yanı var. Bahsi geçen noktanın altı özenle çizilmeli.

Partiyi kurultay sürecine götüren tartışmaların niteliği hakkında konuşmaya başladığımızda ise bir dizi unsur ön plana çıkıyor: Öncelikle hayal kırıklığı meselesine değinebiliriz. Halk Partisi seçmenlerinin ezici bir çoğunluğu AKP karşısında alınan seçim yenilgilerinin yarattığı umutsuzluk ve yılgınlık haliyle boğuşmakta. İnce'nin adaylığını mümkün kılan asıl unsur bu bahsi geçen hoşnutsuzluk. Baykal dönemiyle karşılaştırıldığında mevcut yönetimin parti oylarında anlamlı bir artış sağlayamadığı açıkça ortada. Yeni CHP'nin başlıca hedefi olan orta sınıflarla varoşlar arasında politik birliktelik sağlama düşü bir türlü hayata geçirilebilmiş değil. Kılıçdaroğlu CHP'si tıpkı Baykal CHP'si gibi kent yoksullarından, Türk-Sünni öğretinin etkisiyle AKP'nin oy deposu haline gelmiş işçi sınıfından ve Kürtlerden oy alamıyor. Kırsal kesimdeki destek düzeyi ise kentlerin de altında. Hemen her seçimde Anadolu'nun AKP sarısına boyanmasının başlıca nedeni köylerindeki bu kendini sürekli bir şekilde yeniden üreten muhafazakar eğilim.

Seçim yenilgilerine odaklanmış analiz düzeyi daha derin bir içerikle yeniden ele alındığında karşımıza çıkan tablo da Kılıçdaroğlu liderliği için pek çok olumsuz unsuru içerisinde barındırıyor. Bu bağlamda özellikle AKP karşısında izlenen politik stratejiye ve parti

* "Karşı Hegemonya Ama Nasıl Olmalı?", *Yurt Gazetesi*, 6 Eylül 2014.

için muhalefet tarafından sıklıkla dile getirilen *sağa sapma* eleştirisine değinmek gerekli. Yeni CHP'ye hakim olan politik dilde bazı özgün nitelikler var. Bahsi geçen niteliklerin kendisini eskiye göre daha solda tanımlayan bir siyasal doğrultunun yerleşmesinde oynadığı rol oldukça önemli. Kürt hareketini ötekileştiren ve dışlayıcı niteliği ağır basan milliyetçi söyleme prim verilmemesi, muhafazakar kesimle barışık bir şekilde bir arada yaşamayı önemseyen yeni bakış açısı ve askeri vesayete karşı cumhuriyetçi ilkeyi demokrasiyle zenginleştirmeyi amaçlayan tutum Yeni CHP'nin dikkat çekici özellikleri arasında. Ancak bu yeni söylem yeni bir parti kimliği yaratma noktasında yetersiz kalıyor. Çünkü AKP'yle mücadele etmede öncelikli olarak tercih edilen karşı hegemonya inşa pratiği partinin sola açılma sürecini sistematik bir şekilde sekteye uğratmakta. Dahası örgütsel ve ideolojik dağınıklık devasa boyutlara ulaşmış durumda. CHP belli bir ideoloji çevresinde toplanmış insanların partisi olmaktan çok içerisinde Kemalist, ulusalcı, sosyalist, liberal, muhafazakar ve sosyal demokrat kesimler barındıran büyük bir AKP karşıtı platform gibi davranıyor. Üstelik bu vaziyet hiç de yeni değil. Kılıçdaroğlu liderliğinin tarihi AKP karşıtı olması kaydıyla her akım ve kitleyi bünyesine katan bir siyaset anlayışının tarihi niteliğinde. 2011 seçimlerinde kullanılan *Herkes İçin CHP* sloganı ve aynı anda Sezgin Tanrıkulu, Nur Serter ve Sinan Aygün'ü milletvekili yapan mantık bugün yaşanan sorunların habercisi niteliğinde.

Peki parti gerçekten sağcılaştı mı? Dahası kendisini solda tanımlayan ve Yeni CHP'nin daha halkçı ve daha solcu bir CHP olacağını ısrarla vurgulayan liderliğinin son yerel seçim ve cumhurbaşkanlığı seçimindeki tavrını nasıl yorumlamak gerekir? Hem çağdaş sosyal demokrat değerlerle ilgili beklentiye sürekli bir şekilde canlı tutup hem de Ekmeleddin İhsanoğlu, Mustafa Sarıgül, Mansur Yavaş ve Lütfi Savaş gibi adaylarla seçime girmek çelişkili değil midir?

CHP solcu bir parti olmakla sağa açılma seçenekleri arasında gidip gelmekte. İdeolojik bir ikiliği andıran bu ikircikli tutum önemli ölçüde partinin politik doğrultusunu öncelleyen AKP analizi tarafından belirleniyor. Başta Kılıçdaroğlu olmak üzere Halk Partisi sözcüleri AKP'nin demokratik hukuk devletini tasfiye ettiği ve Türkiye'deki rejimin hızla bir tek adam ve (veya) tek parti

diktatörlüğüne dönüştüğü tezini işliyorlar. Temel hak ve özgürlüklerin askıya alındığı ileri demokrasi koşullarında yurttaştan beklenen meşru tek davranış tarzı üzerindeki tahakkümü içselleştirerek koşulsuzca itaat etmesi. Kolaylıkla fark edileceği üzere bu betimleme bir tür faşizm çeşitlemesi. AKP rejimini faşizme kapı aralayan otoriter ve baskıcı bir iktidar olarak tarif ettiğinizde, sağ ve sol olmalarına bakılmaksızın tüm muhalif güçlerin AKP karşısındaki ittifakını tarihsel bir zorunluluk haline getirmiş oluyorsunuz. Bu bağlamda rahatlıkla diyebiliriz ki ulusalcıların eksik bir yorumla *sağa sapma* olarak değerlendirdikleri siyasal strateji aslında korku imparatorluğu karşısında tüm muhalif güçleri bir karşı hegemonya inşa etmeye çağıran birleştirici bir mantığı ifade ediyor sadece. İşin ironik tarafı sadece Kılıçdaroğlu değil, ona muhalif olan ulusalcı kesim de AKP rejimini diktatörlük olarak görmekte.

Tam bu noktada şu soru sorulmalı: Özgürlükler tasfiye ediliyor ve ülke her geçen gün otoriter bir istikamete doğru irtifa kaybediyorsa Kılıçdaroğlu'nun yapmaya çalıştığı şey, yani *karşı hegemonya* kurma projesinin nesi yanlış? Her şeyden önce CHP'nin tezi doğruysa ve ülkede gerçekten de diktatörlük varsa diktatörlüğü seçim kazanarak tasfiye etmeye kalkmak son derece naif bir çözüm. Siyasi tarih bize acı bir şekilde gösteriyor ki diktatörlükleri seçimle devirmek, faşizmle yarışmacı demokrasi enstrümanlarıyla mücadele etmek olanaksız. Ayrıca ortada gerçekten de bir diktatörlük olsa ve onu seçimlerle yok etmek olanak dahilinde olsa dahi partinin kullandığı dil seçim kazanmaya uygun değil. Kılıçdaroğlu yurttaşları *şariat geliyor* söylemiyle korkutmaya çalışan eski parti dilini olduğu gibi tekrarlıyor. Baykal'dan tek farkı şariat yerine diktatörlük korkusuyla oy istenmesi. Ortada bir umut siyaseti yok, korku siyaseti var. Yine bu bağlamda bir diğer mesele sağ popülizm. Kılıçdaroğlu liderliği karşı hegemonyayı hemen tümüyle sağcı aday transferine özgülemiş durumda. Şüphesiz ki hegemonya inşa ederken popülist bir tavır içine girmemek olanaksız. Ama yine de sağ popülizmi sol popülizmle dengelemek gerekli. Aksi taktirde son cumhurbaşkanlığı seçiminde görüldüğü üzere solcu ve Atatürkçü seçmeni kaybedebiliyorsunuz. Bir de tabii karşı hegemonya inşa sürecinin en zor kısmı sivil toplum içerisinde ve kitle iletişimi bakımından iktidar bloğunun gücünü kırabilecek bir eylem ajandası ortaya koyma meselesinde somut bir içeriğe

kavuşuyor. Dernek ve sendika yönetimlerine iktidarın müdahale ettiği, neredeyse tüm televizyon ve gazetelerin başbakanın istediği şeyleri söylediği bir ülkede muhalefeti ortak bir hedefe doğru mobilize etmek ve bu yolla seçim kazanmak neredeyse olanaksız.

Son olarak muhalif kesimin niteliği ve parti içi liderlik mücadelesi hakkında da birkaç noktaya değinebiliriz. Muharrem İnce parti tabanında oldukça sevilen bir isim. Ama genel kanı yaptığı çıkışın zamanlamasının yanlış olduğu ve delegelerin genel seçimlere çok az bir süre kala olası bir liderlik değişimine izin vermeyeceği yönünde. Zaten seçim de bu beklenti doğrultusunda şekillendi. Ama tabii İnce'nin kaybetmiş olması sorunları ortadan kaldırmıyor. Kılıçdaroğlu kapsamlı bir özeleştiri yapmadığı ve mevcut muhalefet yapma stratejisini revize etmediği müddetçe en geç gelecek sene bu vakitlerde yeni bir kurultayın toplanması kaçınılmaz. Liberal-sol gözlemcilerin ulusalcıların tasfiyesine yönelik beklentileri ise gerçekçi değil. Çünkü parti tabanının neredeyse tamamı Atatürk milliyetçisi. Ayrıca olası bir tasfiye parti içi demokrasiye yönelik standartları gerileteceğinden mevcut liderliğinin meşruluğunu daha da tartışmalı hale getirebilir.

CHP'nin HDP Siyaseti*

Ruşen Çakır'ın geçen Pazar televizyon ekranlarından yaptığı bir değerlendirmeye atıfla söze başlamak yerinde olur sanırım. Çakır *önümüzdeki seçimler AKP ile HDP arasında geçecek* dedi. Bu cümledeki politik tuhafılık aslında HDP'nin Türkiye siyasetindeki yeri ve ana muhalefet partisi ile HDP arasındaki ilişkilerin niteliği bakımından oldukça önemli. Çünkü böyle bir cümle seçim konjonktürü içerisinde olan başka bir demokraside söylense, mesela İngiltere'de bir yorumcu *önümüzdeki seçimler İşçi Partisi ile Muhafazakar Parti arasında geçecek* dese, böylesi bir değerlendirme ne anlama gelirdi? Makul aklın sınırları içerisinde herkes İşçi Partisi ile Muhafazakar Partinin seçimden kimin birinci çıkacağı noktasında amansız bir rekabet içerisinde olduğu sonucu çıkarırdı.

Peki, Türkiye'de durum nedir? HDP'nin barajı aşp aşmama meselesi ayrıca değerlendirebilir. Bu hususta sayısız lefte ve aleyhte yorum ileri sürülüyor. Ancak bugün itibariyle açık olan bir tablo var. HDP ne MHP'den, ne CHP'den ne de AKP'den fazla oy alacak. Son yerel seçimlerde CHP, HDP/BDP toplamından 5 kat daha fazla oy almış olmasına rağmen nasıl oluyor da HDP en çok yorumlanan, hakkında en çok yazı yazılan ve seçim performansı en çok merak edilen partilerden biri haline geliyor? Kanımca bu sorunun iki yanıtı var: Öncelikle hegemonya meselesine değinmek gerekir. AKP'de, HDP'de hegemonya partisi. Kabaca Türkiye'nin batısı AKP'nin doğusu ise HDP'nin. Reel politik üzerinden şekillenen bu coğrafi paylaşım kamusal alan ve kamuoyunda kendi izdüşümünü yaratmış durumda. Yeni Türkiye'de televizyon ekranları ve gazete köşeleri bu iki hegemonya partisnin. Bu nedenle HDP'nin çok üstünde bir oy desteğine sahip olmasına rağmen ne milliyetçi ne de cumhuriyetçi/Atatürkçü veya sosyal demokrat kesimler kamuoyunda temsil hakkına sahipler. Ya Şirin Payzın olmanız bekleniyor ya da Hüseyin Yayman. Ya kimlik siyaseti yapacaksınız ya da muhafazakar tek parti propagandası.

* "CHP'nin HDP Siyaseti", *Önce Halk*, 9, 2, 2015.

Bir diğ er mesele Halk Partisindeki organik aydın eksikliğı. Eğitim ve gelir seviyesi arttıķ a Halk Partisine olan desteğin artması epey bir s uredir Türkiye siyasetinin temel eğilimlerinden biri. Orta ve üst burjuvazinin öncelikli tercihi CHP. Ancak bu parti yine de hem kaynak mobilizasyonu hem de organik aydın yaratma noktasında zaaf içerisinde. Zenginlerin partisi olmakla itham edilen CHP ne hikmetse her seçimde AKP'ye göre daha mütevazi bir kampanya yürütüyor. Denilebilir ki h k metten nemalanan i  adamları AKP'ye kaynak aktarıyor. Bu hatırlatma doğru. Ama aynı kaynağı arkasındaki milyonlarca seçmenden neden Halk Partisinin yeterince güçlü bir şekilde toplayamadığı sorusu yine de yanıt s z. Halk Partisini hegemonya partisi olmaktan alıkoyan asıl sorun ise entelektüel destek. AKP'nin karşı devrimi sayesinde bürokrasi ve  niversite seküler g  lere kapatılmış durumda. Kemalizm ve sosyal demokrasi parlak seçeneklerden çok antika arabaları andırıyor. Tam bu noktada henüz parti çevresinde yeterince etkili olmasa da iki olumlu gelişmenin altı çizilebilir: Her şeyden önce bir sivil Atatürkçülük var. Resmi tarih ve bürokratik vesayetin   k   yle birlikte toplumun seküler kesimleri içerisinde bir Atatürk Rönesans'ı yaşanıyor. Bir de tabii, Gezi'de tüm görkemiyle ortaya çıkan ve liberter yanı ağır basan bir J n Türk dip dalgasıyla karşı karşıyayız. Tabi bu iki önemli unsura rağmen HDP y kseli i karşısında CHP liderliğı yine de çaresiz.

Halk Partisinin ana muhalefet partisi konumunu HDP'ye kaptırması önemli ölçüde hegemonya kurmadaki eksikliğin sonucu. Ancak Kılıçdaroğlu yönetiminin HDP karşısındaki ikircikli tutumunun da HDP'yi CHP aleyhine büyüttüğü gerçeği dikkatler kaçırılmamalı. HDP CHP ile ittifak kurma niyetinde. 90'lardan beri kurulan her Kürtçü parti SHP-HEP işbirliğine benzer bir gelişmeye dönem dönem umut bağladı. Ancak bugünkü CHP liderliğı dahil olmak üzere tüm yönetimler Kürt siyasetçileri CHP çatısında seçime sokacak önerilere sıcak bakmadı. Reel politik bakımından sorun ise seçim işbirliğine olur vermeyen partinin HDP'ye fazlasıyla sıcak davranması gerçeğinde somut bir içeriğe kavu uyor. Belki tabanları bakımından değil ama üst yönetimleri bağlamında CHP ile HDP aslında kardeş partiler. HDP'ye kardeş gibi davranan CHP'ye HDP'nin verdiği yanıt ise onun oy tabanını ayartmak şeklinde söz konusu olmakta. Türkiye partisi olma iddiasıyla hareket eden HDP agresif bir seçim ve seçmen

stratejisi izliyor. Oy oranını arttırmak ve bu yolla AKP'ye karşı müzakere sürecinde avantajlı bir konum elde etmek HDP'nin en büyük amacı. Bu amaç uğrunda sol popülizm kullanıyor. Demirtaş'ın cumhurbaşkanlığı seçim kampanyasında görüldüğü üzere HDP'nin sol popülizmi büyük kentlerdeki sol kanat sosyal demokratları ve küçük sosyalist partileri bünyeye katarak ilerlemekten ibaret. Parti liderliğinin verdiği tüm işaretler açıkça gösteriyor ki sol popülizm önümüzdeki seçimde de devam edecek. Zaten büyük kentlerdeki CHP oylarının bir kısmı alınmadan % 10'luk seçim barajının aşılması olanaksız.

Tüm bu hatırlatmalar ve tartışmalar ışığında geldiğimiz yeri özetleyebiliriz: CHP HDP karşısında hatalı bir strateji izliyor. Kürt sorunuyla HDP arasında kurulan özdeşlik CHP üst yönetimini HDP'nin agresif seçim kampanyası karşısında atalet içerisinde bırakmış durumda. Oysa ki CHP ile HDP iki ayrı parti ve aynı zamanda yarışmacı demokrasi içerisinde birbirlerine rakipler. HDP'nin seçmen desteğini arttırması ve elitler üzerinde giderek popüler hale gelmesi CHP'yi geriletiyor.

KÜRT MESELESİ

Ulusal Egemenlik, Kürt Sorunu ve Temsil*

Ulusal egemenlik tartışması aynı zamanda bir demokrasi tartışmasıdır. Çünkü ulusal egemenliği düşünürken hem bu ülkeyi kim yönetiyor sorusuna verilecek yanıtı, yani kurucu siyasal özneyi hem de teoride egemenliğin kaynağı olan gücün pratikte egemenliğini bizzat kendisinin kullanıp kullanmadığı meselesini ele almış oluyoruz. Ulusal egemenliğin iki boyutu var: Egemenliğin kaynağının ulus olması ve ulusun bizzat ya da temsilcileri aracılığıyla egemenlik yetkisini kullanması. Bu iki boyut aynı zamanda Türkiye’deki demokratik düzenin yapısal sınırlarını da ortaya koyuyor. Bu bağlamda Kürt sorunu egemenliğin kaynağı, temsil ise egemenliğin kullanılma biçimindeki aksaklıkları gözler önüne sermektedir.

Ulusal egemenlik düşüncesi millet ile devlet arasında siyasal sosyolojik anlamda kopmaz bağların olduğunu varsayar. Tek devletin arkasında tek bir millet vardır. Bu tek millet tüm kuvvetlerin biricik kaynağıdır. Bu bağlamda doğal olan devlet erkini kullanan kişi ya da grupların kendi meşruiyetlerini millettten alması ve her istendiğinde ona hesap verebilmesidir. Egemenliğin kaynağını tek bir millete emanet eden milliyetçi anlayış gerçekte tek bir milletin olup olmadığı meselesini tartışma dışında bırakır. Oysa Kürt sorunu tam da bu tartışmaya açılmayan alanın sorunudur. En yalın anlatımla Kürt sorunu Kürt halkının egemenliğin kaynağı ya da kaynağında yer alan unsurlardan biri olarak kabul edilmemesi halinde ifadesini bulur. Anayasada rafine bir şekilde karşımıza çıkan ve büyük partilerin de önemli ölçüde desteklediği resmi tez Türkiye’de tek bir milletin olduğunu, bu milletin Türk milleti olduğunu, herkesin kendini Türk sayması gerektiğini ve egemenliğin de yine bu Türk milletine ait olduğunu savlar.

Peki, herkes kendisini Türk saymıyorsa ne olacak? Bu ülkede tek bir ulusun olduğu dogması ile Kürt halkının kendisini Türklerden ayrı

* “Ulusal Egemenlik, Kürt Sorunu ve Temsil”, *Radikal* 2, 22, 05, 2011.

bir ulus olarak görmesi gerçeği arasındaki fark her geçen gün biraz daha fazla açılıyor. Bu gerçeklik krizi karşısında ulusal egemenliğe dayanan cumhuriyet ve kendi siyasetini o cumhuriyetin Türklüğünde somutlaştıran partiler çaresiz. Artık pek az kişi Kürt diye ayrı ve kendine özgü bir varlığın olmadığını düşünüyor. Ama bu Kürdün tam olarak nasıl bir (şey) olduğu konusunda kafalar bir hayli karışık. Kürtler yürüttükleri siyasi mücadele aracılığıyla açıkça ayrı bir ulus olarak adlandırılmak ve dolayısıyla egemenliğin kaynağında yer almak istiyorlar. Bu istek aynı zamanda Kürt halkının bir grup ya da etnik bir grup olmaktan çıkarak siyasal bir özne haline gelmesini, yani tanınma talebini karakterize ediyor.

Kürt sorunu üzerine yürütülen tartışmalar açık bir şekilde gösteriyor ki egemenliğin kaynağı bakımından ciddi bir kriz var. Bu kriz cumhuriyetin demokratik niteliğini önemli ölçüde sorgulanır hale getiriyor. Ama demokrasimizi eksik kılan unsur sadece egemenliğin kaynağında yer alan öznenin tekilliği konusunda tüm yurttaşların anlaşma içerisinde olmaması meselesinden ibaret değil. En az ilki kadar sorunlu bir başka alan egemenliğin kullanılma biçimindeki kangrenleşmiş yapıda somut hale geliyor.

Yasa halkın sesidir. Ulus ya da halk egemenliği aslında yasaların meşruluğunun ardında halkın yasa yapımına verdiği rızanın aranmasını ifade eder. Böylesi bir olur ise ancak ulusun kendisine ait olan egemenliği kendi özgür iradesiyle bizzat kendisinin kullanması, bu olamıyorsa aynı yolla temsilcilerine kullandırması sayesinde mümkün olabilir. Ulusun istediği kişileri temsilci olarak seçmesi ve seçtiği temsilcileri kendi istekleri doğrultusunda yönlendirmesi hem ulusal egemenliğin doğal bir gereği hem de halkın kendi kendisini yönetmesi bakımından demokrasinin vazgeçilmez bir koşuludur. Türkiye’de ise mevcut durum bu standartların bir hayli gerisinde. Bir kere yasaları halk adına yapan kişilerin seçiminde halkın katkısı oldukça sınırlı. 1982 Anayasasının anti-demokratik ruhunu yansıtan siyasi partiler ve seçim yasaları ile bu yasalar doğrultusunda hazırlanmış parti iç tüzükleri genel merkez idarelerine diktatör yetkileri vermiş durumda. İsterse bir genel başkan milletvekili adaylarını tek tek kendisi belirleyebilir. Ön seçim zorunlu değil; kaldı ki partiler çoğu kez bu yolu tercih etmiyor. Milletvekili listelerinin hazırlanması aşamasında, yani daha en başta halkın egemenliği bizzat

kendisinin kullanması ilkesi ihlal ediliyor. Ayrıca çok yüksek bir baraj var. % 10'luk ülke barajı temsilde adalet ilkesini işlemez hale getiriyor. Bu baraj ulusun istediği kişileri kendi adına yasa yapmak için meclise göndermesini feci halde kısıtlamış durumda. Tabii Türkiye'deki temsil sorunu sadece halkın egemenliği seçim sistemi ve siyasi partilerin antidemokratik işleyişi nedeniyle kullanamaması meselesinden ibaret değil. En az bu husus kadar önemli bir diğer nokta seçilen temsilcilerin ulusa karşı hesap verebiliyor olması. Biz de bu da eksik. Temsilci temsil ettiği kişiye (halka) hesap vermezse halk gerçekten egemen olabilir mi? Bu bağlamda milletvekili dokunulmazlığına değinebilir. Kapsamı bir hayli geniş tutulmuş, bir anlamda yönetenler kastı için bir tür suç işleme imtiyazına dönüştürülmüş dokunulmazlık milletvekillerinin hesap verirliliğini önemli ölçüde olanaksızlaştırıyor.

Ulusal egemenlik ilkesinin temelinde kişinin tebaanın üyesi olmaktan çıkarak ulusun üyesi olmaya terfi etmesi olgusu vardır. Bu durum aynı zamanda yurttaşlık düşüncesinin doğuşunu haber verir. Yurttaşlığın açtığı kapı siyasal eşitliğe ve halkın kendi kendisini yönetmesi bakımından demokratik idareyi destekleyen bir siyasal kültüre yol açar. Ayrıca ulusun yaptığı yasalara uyması bağlamında hukukun üstünlüğü fikri siyaseti güçlü bir şekilde belirler. Tabii Türkiye'de olduğu üzere egemenliğin kaynağı ve kullanılma biçimi bakımlarından pürüzler yeterince giderilmemişse, bu yapısal eksikliklerin doğal bir sonucu olarak demokrasi ve hukuk devleti istenen düzeyde gelişemez.

PKK ve Sol*

Ağustos ayına PKK eylemleri damgasını vurdu. PKK militanları önce Şemdinli'ye karşı büyük bir hareket başlattı. Kentin kontrolünü ele geçirmeye çalışan örgütle ordu arasındaki savaş 20 gün boyunca aralıklarla sürdü. Bu süre boyunca Şemdinli'deki manzara iç savaşlarla kavrulan herhangi bir Suriye ya da Irak kentinden çok da farklı değildi. Ayrıca pek çok yorumcunun haklı bir şekilde işaret ettiği üzere en azından Şemdinli örneği özelinde Türkiye 90'lı yılların başlarına geri döndü. Örgüt kurtarılmış bölgeler yaratma stratejisini hayata geçirmeye çalışıyor, buna karşı devlet de köyleri boşaltıp kentleri yarı askeri bölgeler haline getiriyordu. Tabii Şemdinli tek çatışma alanı değildi. En son örneği Foça olmak üzere PKK bir dizi askeri hedefe saldırdı. Tüm ay boyunca hem ordu hem de örgüt sayısızca kayıp verdi. Son olarak insan hakları savunuculuğu ve sosyalist kimliğiyle ön plana çıkan CHP milletvekili Hüseyin Aygün seçim bölgesinde kaçırıldı. Vekil iki gün sonra serbest bırakıldı. Ama bu süre zarfında özel olarak Dersim genel olarak Türkiye gündemi PKK tarafından belirlendi. Tüm bu hatırlatmalar sonucunda vardığımız yer ise bir hayli düşündürücü. Vekilin kaçırılması örneği ve Şemdinli'nin işgal edilmesine yönelik provada görüldüğü üzere PKK eylemlerinin epey ağırlıklı bir kısmında siviller ya eylemin doğrudan hedefi oldu ya da eylem düzenlenirken sivil kaybı arttıracak bir mantıkla hareket etti örgüt.

Tam da bu noktada şöyle bir soru sorulmalı: Sivillerin hayatını hiçe sayan bu hoyratça tavır karşısında demokratik kamuoyu, özellikle de kendini solda tanımlayan kesimler yeterince güçlü bir şekilde seslerini yükseltiyor mu? Bu soruya olumlu yanıt vermek ne yazık ki mümkün değil. Çünkü PKK karşıtı kitlesel gösterilerin hemen hemen tamamında ulusalcı-milliyetçi güçler başı çekiyor. Türkiye solu sivil ölümlerin yaygın olarak yaşandığı anlarda dahi PKK'ya tepki göstermede isteksiz davranıyor. Bu bahsi geçen isteksizliği sadece

* "PKK ve Sol", *Radikal* 2, 26, 08, 2012.

terörün yarattığı korkuyla açıklamak olanaksız. ETA eylemleri karşısında İspanya’da ya da IRA eylemleri karşısında İngiltere’de yapılan ve yüz binlerce insanın Madrid, Barcelona ve Londra sokaklarında terörü kınamasına yol açan eylemlerin niteliği ve sol parti ve sendikaların bu tür eylemlere aktif bir şekilde destek verdikleri gerçeği dikkate alındığında PKK’ya karşı Türkiye solundaki suskunluk daha bir anlamlı hale gelmekte.

Peki, neden böyle? İspanyol solcularının ETA’ya yönelik muhalif eylemliliğinin bir benzerini Türkiye solcuları niye PKK’ya karşı göstermiyor? Türkiye’de sol sivillere şiddet uygulandığında sadece hümanist bir duyarlılığa dayanarak ve tüm politik angajmanlarından sıyrılmış bir şekilde PKK aleyhine gösteri yapacak kadar sivil, hümanist ya da güçlü değil mi yoksa?

Şöyle bir tespitle tartışmayı derinleştirebiliriz. Türkiye solcularının ağırlıklı bir kısmı özel olarak PKK’nin genel olarak Kürt halkının yürüttüğü direnişin belli ölçüde haklı taleplere dayandığını düşünüyor. Dahası devletin Kürtlere yönelik asimile edici politikaları ile bahsi geçen politik doğrultuya eşlik eden şiddet PKK’ya yönelik eleştirileri bir ölçüde sınırlıyor. Pek az solcu Uludere’de sivilleri öldüren devletten hesap sorulamazken Şemdinli’ye saldıran PKK’dan hesap sorulmasını makul görmekte. Tabii bu argümanları yeterli görerek Kürt direnişine soldan gelen desteğin etik sınırlarını tartışmaktan kaçınmak doğru bir tutum olmaz. Çünkü Kürt politik hareketinin haklı bir amaca sahip olması kendiliğinden bir şekilde bu amaca ulaşmak için kullanılan araçları meşru hale getirmiyor. Bu ülkede Cemevleri ibadethane sayılmadığı için Aleviler, vicdanı red kabul görmediği için anti-militarist kesimler, evlenmelerine izin verilmediği için eşcinseller, grev hakları yeterince güçlü bir şekilde korunmadığı için emekçiler fazlasıyla mağdurdur. Bu toplumsal kesimlerin mağduriyeti hiç de Kürtçe eğitim dili olmadığından dolayı hakları yenen Kürtlerden daha az önemli ya da değerli değil. Ama onlar haklarını şiddet yoluyla aramamakta. Demek ki amaç her durumda aracı mubah kılmıyor ve haklı olduğunu düşünen her kişi sırf başkaları kendisine hak vermiyor diye diğer insanları öldürme yolunu tercih etmiyor.

Tam da bu noktada Marksizmin Türkiye solu ve Kürt direnişi üzerindeki etkisine değinmek gerekir. Bilindiği üzere PKK kendisini

Marksist bir örgüt olarak tanımıyor. Türk ve Kürt solcularının ezici bir çoğunluğu dünyayı yorumlar ve onu değiştirmeye çalışırken Marksist paradigma içindeki kavram setlerine başvurmakta. Bu olgu Marksist hareketin en baştan beri etiksel meselelere karşı yeterince duyarlı olmadığı yönündeki yaygın yakınmayla birlikte ele alındığında Türkiye solunun PKK şiddeti karşısındaki suskunluğunun nedenleri daha bir açıklığa kavuşuyor. Şöyle ki Türk ve Kürt solcuları Marksist hatıra ve hassasiyetlerin etkisiyle devrimci halk savaşımını makul ve masum gören bir zihniyeti içselleştirmiş durumda. Tabii böylesi bir koşullanma altında PKK'nin sivil hayatı esir alması, sivillere yönelik PKK şiddeti ya da şiddet potansiyeli ve hatta politik bir enstrüman olarak şiddetin bizzat kendisi doğru dürüst tartışılmıyor. Barcelona ile Diyarbakır, İstanbul ile Madrid arasındaki fark bu nedenle fazlasıyla derin.

Gelinen yer bakımından ise şöyle bir tespit yapılabilir: Kürt sorununun çözümünü Kürtlerin tümüyle Türkleşmesinde gören devletçi-otoriter teze karşı barışı, müzakereyi ve kardeşliği ön plana çıkaran alternatif bir anlayış hep var oldu. Türk ve Kürt solcuları genelde iç savaş ve asimilasyon gibi seçenekleri olumsuzlayan barış yanlısı dili canlı tutmaya çalıştı. Ancak solda PKK şiddetini görmezden gelen hakim tavır bu bahsi geçen barış dilinin inandırıcılığını ciddi ölçüde aşındırıyor. Çünkü sonuçta Aygün'ün kaçırılmasını bile güçlü bir şekilde kınayamayan BDP gibi örnekler barışı siyasal bir umut olmaktan çıkarak Kürt milliyetçiliğinin propaganda metası seviyesine indirmekte.

Bariş mı Özgürlük mü?*

Genellikle olumlanan değerlerin birbirleriyle çelişmediği dşünülr. Eşitlik, özgürlük, adalet ve barış gibi kavram ya da ilkeler arasında doğal bir uyum olduğunu varsaymak mükemmeliyetçi anlayışın nirengi noktasını oluşturmaktadır. Ama gerçek durum hiç de böyle değildir. Siyasi tarihteki pek çok örnekte açık bir şekilde görölmektedir ki eşitlik ile özgürlük karşı karşıya gelebilir. Daha adil bir dünya arayışı insanların bir kısmına eşitsizlikçi bir şekilde muamele etmemize, mesela ayrımcılığa yol açabilir. Barışa duyulan özlem adalet duygusunu ya da yurttaş özgürlüğünü paramparça edebilir.

Bu yazıda siyaset felsefesini koşullayan bu çatışkılı hali Kürt Sorunu-Başkanlık Sistemi meselesi özelinde yorumlamaya çalışacağım. Ele alacağımız soru aşağı yukarı şöyle ifade edilebilir: AKP ile BDP/PKK birkaç ay içerisinde vatandaşlık tanımı ile kendi kendine yönetim gibi temel tartışma eksenleri bakımından Kürt sorununda makul bir ilerleme sağlanması karşılığında Tayyip Erdoğan’a başkanlık yolunu açan ve dolayısıyla başkanlık sistemini kurumsallaştıran bir anayasa metni üzerine anlaşırsa bu ülkenin sol ve liberal sol kamuoyu genel olarak böylesi bir anlaşmanın kendisi özel olarak ise referandumda önüne gelecek olası metin karşısında ne yapacak?

Tabii Kürtlere özgürlük-Erdoğan’a başkanlık senaryosunu her hangi bir ihtimal olmaktan çıkarıp yakın geleceğe damgasını vuracak nitelikte en gerçekçi olasılık hale getiren bir dizi gelişmenin peş peşe gerekleştüğünü hatırdı tutmak gerekli. Her şeyden önce AKP en baştan beri anayasa uzlaşma komisyonundan başkanlıkla ilgili bir uzlaşma çıkmayacağını bile bile başkanlık sistemi üzerine ısrarlı bir siyaset izledi. Başkanlık isteyen AKP’nin CHP ve MHP’nin katı tutumunu hesaba katmaması olanaksızdı. Bu nedenle daha sürecin başında başkanlık için kendisiyle pazarlığa yanaşacak tek aktör BDP’ydi. Bugün gelinen yer bu nedenle hiç de şaşırtıcı değil. Basına

* “Barış mı Özgürlük mü?”, *Radikal* 2, 14, 04, 2013.

sızan Öcalan Protokolleri Kürt siyaseti ile AKP arasındaki takasın epey bir süredir masada olduğunu gösteriyor. Öcalan açıkça hem başkanlık modelini hem de Erdoğan'ın başkanlığını destekleyebileceklerini söyledi. Ayrıca BDP sözcüleri uzlaşma komisyonu kurulduğu günden beri başkanlık modeline kategorik olarak karşı çıkmadıklarını dile getirdiler.

Çoğulculuğa karşı çoğunlukçu dil, yürütmenin aşırı bir şekilde güçlenerek yargı ve yasamayı kendisine bağımlı hale getirmesi ve devlet ile toplum arasındaki ilişkinin polis devleti koşullarında kendini yeniden üretmesi gibi Türkiye demokrasisindeki bazı kalıtsal sorunlar son birkaç yılda daha da ağırlaştı. Askeri vesayetin yerini sivil bir vesayetin aldığı söylemi pek çok örnekle desteklenen genel geçer bir doğruya döndü. Bu şartlar altında çoğunlukçu yapıyı daha da güçlendirecek AKP tipi bir başkanlığa geçilmesinin demokrasiyi daha da yozlaştırmaması beklemek hayli iyimser, hatta bir hayli naif bir okumaya teslim olmak anlamına gelir.

Peki, böylesi büyük bir tehlike karşısında neden içerisinde başkanlık modelinin olduğu bir pazarlığa girmeyi kabul ediyor Öcalan ve BDP? Yoksa Barış ve Demokrasi Partisi için barış demokrasi den daha değerli bir şey mi? Dahası bizi beklemekte olan karanlık sadece başkanlık sistemi özelindeki bir dönüşümden ibaret olmayabilir. AKP'nin içerde kamusal hayatı İslamileştirdiği ve dışarıya karşı emperyal yanı ağır basan Yeni Osmanlıcı bir siyaset izlediğini biliyoruz. Öcalan Nevruz konuşmasında hem İslami hem de emperyal olan bu reel politik doğrultuyu olumlayan bir dil kullandı. AKP'nin hoşuna gidecek şeylerin bu denli önemli bir konuşmada bu kadar yoğun bir şekilde vurgulanması olası AKP-BDP ittifakının ideolojik perspektifi hakkında sayısız ipucunu içerisinde barındırıyor. Mesela Öcalan'ın sözleri ve BDP'lilerin tavırlarından anlıyoruz ki Kürt hareketi Erdoğan'ın başkanlığını kabul etmeye hazır. Ayrıca milliyetçiliğe karşı ümmetçilik formülüne ciddi bir itiraz gelmiyor. İhtimal ki Kürt sorununun çözüldüğü bir Türkiye sadece başkanlıkla yönetilen daha otoriter bir ülke olmayacak, aynı zamanda laiklik daha da aşınacak. Ayrıca hem Öcalan'ın konuşması hem de Barzani'nin tutumu dikkate alındığında Kürt hareketinin Şii'lere karşı kurulan ve ABD tarafından organize edilen Sünni ittifaka katılmaya hevesli oldukları gibi bir sonuç da ön plana çıkıyor.

Bu arada AKP'nin PKK'yla masaya oturması Türkiye'yi epey bir süredir neredeyse tek başına yöneten Türk-İslam sentezi çizgisinde iktidara karşı büyük bir tereddütte yol açtı. Bahsi geçen güven bunalımının giderilmesi ve içinde daha az Türk kelimesi geçen bir anayasanın referandumdan kazasız belasız geçmesi için Osmanlı vurgusunun arttırılması, Suriye'de gerçekleşecek bir rejim değişikliği ve bu yolla emperyal politik doğrultunun zafere ulaştığı inancının kitleselleşmesi ile kamu görevlileri için türbanın serbest hale gelmesi ve(veya) tekkelere serbestlik tanınması gibi adımlara ihtiyaç var.

Geldiğimiz yer bakımından şöyle bir son değerlendirme yapılabilir: AKP için manzara oldukça net. Kürtlere yeni haklar verilecek. Buna karşı başkanlık sistemi, kamusal alanın daha da ümmetçi-Sünni bir karaktere bürünmesi ve Osmanlıcı-emperyal dış siyasete katkı istenecek. Bu durum karşısında BDP'li olsun ya da olmasın demokrat kamuoyu ne yapacak peki? Alevilerin durumu ne olacak? Sadece BDP Tunceli İl Başkanının istifası bile Kürt barışının pek çok kişi tarafından Sünnilik ayracında bir Türk-Kürt ittifakı gibi algılandığı gerçeğine işaret etmiyor mu?

Kürt Hareketi Nereye?*

Vahap Coşkun iki hafta önce Radikal 2’de *Olmayacak Duaya Amin* adıyla bir makale yayımladı. Yazı ilk bakışta Öcalan’ın yerel seçimlere BDP olarak değil de HDK (Halkların Demokratik Partisi) çatısı altında girilmesi tavsiyesini tartışmaya açıyor. Coşkun’a göre bu öneri şüphesiz ki Kürt hareketini bir Türkiye partisi haline getirme özlemine hizmet etmesi bakımından değerli ve bir o kadar da iyi niyetli bir girişim. Ancak bahsi geçen önerinin reel politikte bir karşılığı yok. Bu noktadan itibaren Coşkun, Kürt siyasetinin hem Türkiye sosyalizmiyle arasına mesafe koyması hem de AKP’ye kategorik olarak karşı çıkmamasını makul gösteren bir dizi tez ileri sürüyor. Kanımca yazının ideolojik korunu bu tezler oluşturmakta.

Coşkun’un tezlerine yönelik eleştirileri parantez içine almak kaydıyla şu sorularla tartışmaya başlayabiliriz: Kürt hareketinin Türkiye sosyalizmine ve AKP’ye yönelik tavrı ne olmalıdır? Kürt hareketi gerçekten de Türkiye sosyalizmden kopabilir mi? Bu olası kopuş ölçütünde AKP ile konjonktürel-popülist bir ittifak içerisine girebilir mi?

Coşkun Türkiye sosyalizminin Kürt hareketi üzerindeki potansiyel etkisini gereksiz buluyor. Çünkü ona göre solun toplumsal tabanı yok. Erdoğan’ın sosyalistler için dile getirdiği kavramlaştırmayı başka kelimelerle yeniliyor yazar. Yani ona göre de sosyalizm marjinal bir konumda. Tabii Coşkun için Türkiye sosyalizmi sadece bir fazlalık değil aynı zamanda BDP politiğine yönelik olumsuz etkisi bakımından sorunlu bir figür. Sosyalizm özel olarak BDP genel olarak ise Kürt hareketi üzerinde tahribata yol açıyor. Bahsi geçen tahribatının izlerine ise hem söylemde, yani ideolojik künyede hem de reel politik eylemler düzeyinde rastlamak mümkün. Bu bağlamda iki meseleye değiniyor yazar. Ona göre BDP sıklıkla antiemperyalist ve antikapitalist bir dil kullanıyor. Oysa bu jargonun Kürt orta sınıfındaki bir karşılığı yok. Ayrıca sosyalistler AKP karşısında fazlasıyla katı bir

* “Kürt Hareketi Nereye?”, *Radikal* 2, 25, 08, 2013.

tutuma sahip. Oysa ki BDP'nin daha esnek olması ve bu bağlamda sosyalistlerin anti-AKP'ci kışkırtmalarına kulak asması gerek.

Kürt burjuvazisinin güncel beklentilerini karakterize eden Coşkun makalesi kanımca iki tane soruna gebe: Bahsi geçen sorunlardan ilki BDP-Türkiye sosyalistleri arasındaki ilişkide somut bir içeriğe bürünmekte. Yazar bize kısaca şöyle bir mesaj veriyor: AKP liberallerden kurtuldu, BDP niye sosyalistlerle yoluna devam ediyor, BDP'nin sosyalistlere ihtiyacı yok ki? Her şeyden önce Kürt ve sol kavramları iki ayrı özneyi ifade etmiyor. Çünkü kavramlardan ilki bir halkın ya da bir etnik grubun adı, ikincisi ise bir ideolojinin genel geçer karşılığı. Kürtlerin epey bir kısmı kendisini sosyalist olarak görüyor ayrıca. Şüphesiz ki epey sayıda Kürt ulusal bir davaya inanıyor. Ama aynı zamanda o davayı belli noktalarda kesen bir ideolojik doğrultu ve maddi/sınıfsal bir zemin de söz konusu. Bu bağlamda rahatlıkla diyebiliriz ki Kürt siyasal kimliğinin inşa sürecinde sol/sosyalist düşünceden epey bir malzeme var. Kaldı ki bu konum hiç de yeni değil. PKK'dan beri Kürt orjinli hareketlerin ağırlıklı bir kısmı kendini solda tanımlamaya, ezilen ve sömürülen insanların bakış açısıyla meseleleri yorumlamaya özen gösterdi. Tabii yine de Kürtlerin Türkiye sosyalizmiyle arasına mesafe koyması mümkün. Ancak bu olasılık aynı zamanda Kürt hareketinin bugünküne göre daha muhafazakar-liberal bir çizgiye savrulması anlamına gelecek. Coşkun makalesinde kristalize olduğu üzere Kürt burjuvazinin talebi de bu yönde. BDP'den bir Kürt AKP'si yaratmak bahsi geçen talebin ideolojik sınırlarını ortaya koyuyor.

Tam bu nokta Kürt ulusal hareketinin sınıfsal bir ayrışmanın kıyısına doğru evrilmekte olduğu gerçeğine vurgu yapmak gerekli. Şöyle ki, ortada tüm Kürtler için oldukça belirleyici bir konumda olan ulusal bir sorun var. Ulusal sorunun yakıcılığı sınıfsal ayrışmaların politik ayrışmalara dönüşmesini erteliyor. Bu nedenle BDP aynı anda hem toprak ağaları ve marabalar hem de işçiler ve onların patronlarından oy alıyor. Ancak bu toparlayıcı konum sürdürülebilir değil. Makul olan gerçekleşir ve barış sürecinde yol alınırsa BDP de kendi sınıfsal konumunu netleştirmek zorunda kalacak. Coşkun'un makalesinde somutlaşan ruh hali bu nedenle oldukça manidar. Çünkü epey sayıda kişi BDP liderliğinin ideolojik tercihini emekçi sınıflar ve sosyalistlerden değil de, orta ve orta üst sınıfların çıkarlarını

koruyacak nitelikte ideolojik bagajlardan sıyrılmış popülist bir sağ siyasetten yana koyması gerektiğini dile getiriyor.

Son olarak AKP-Kürt hareketi ilişkilerine değinmek yerinde olur. Çünkü Coşkun örneğinde bir kez daha görüldüğü üzere Kürt burjuvazisi BDP'den iktidar partisine karşı tutumunda Türkiye sosyalistleri kadar katı olmamasını bekliyor. Oysa bu beklentide hesaba katılmayan devasa bir unsur var. Gezi parkından başlayıp tüm ülkeye yayılan direniş hareketi. 1 Haziran itibariyle siyasi iklimin radikal bir şekilde değiştiği unutulmamalı. Mesela artık toplumsal-ilerici muhalefetin ağırlık merkezi tek başına Kürt hareketi değil. Özellikle büyük kentlerin kamusal alanlarında genç ve devrimci bir ruh dolaşıyor. Bahsi geçen ruh ile Erdoğan rejimi arasındaki çatışmada BDP'nin AKP'den yana tavır koyması ise çok zor. Haziran direniş öncesinde dahi Kürt liderliği AKP'yle yürüttükleri müzakerelerde başkanlık sistemi ve Alevilerin durumu gibi meseleler bakımından sıkıntıya düşmüştü. AKP'yle birlikte yürümek ise artık çok daha tehlikeli.

Kürt Siyasetinin MSP'leşmesi*

Milli Selamet Partisi, liderliğini eski başbakanlardan Necmettin Erbakan'ın yaptığı, Milli Görüş doktrini doğrultusunda faaliyet gösteren bir partiydi. 12 Eylül askeri darbesi sonucunda kapatıldı ve başta Erbakan olmak üzere hareketin ileri gelenleri siyasi yasaklı konumuna düştü. 1987 Anayasa referandumu darbenin koyduğu siyasi yasakları kaldırdı. Ardından da darbe döneminde kapatılan siyasi partilerin yeniden açılmasına izin verildi. Bu süreç içerisinde Erbakan ve diğer Selamet liderleri siyasete geri döndüler. Ancak parti yeniden açılmadı. Milli Görüş hareketi yoluna yeni bir partiyle, yani Refah Partisiyle devam etti.

Kürt hareketi bünyesinde 90'lı yıllardan itibaren kurulan partilerin rejimle kurduğu ilişki Milli Görüş'e paralellik göstermektedir. Pek çok Kürt partisi kapatıldı, lider kadroları siyaseten yasaklı hale geldi ve örgütleri dağıtıldı. Tam bu noktada Kemalist rejim karşısında aldıkları muhalif tutum nedeniyle Milli Görüş kökenli partilerle Kürt partileri arasında doğal bir yakınlık olduğu gerçeğinin altı çizilebilir. Bir süredir devam eden müzakere sürecinin arka plan unsurlarından biri de iki hareketin tarihsel konumlarındaki bu benzerliktir. Ancak şüphesiz ki ideolojik bir akrabalıktan söz etmek mümkün değildir. Şu an faaliyet gösteren BDP ve HDP dahil olmak üzere genelde Kürt partileri Kürt milliyetçiliği ile sosyalizmi sentezleyen melez bir ideolojik doğrultu da karar kılmış durumdadır. MSP örneği ve diğer Milli Görüş partileri ve hatta lider kadrosu Milli Görüş kökenli olan AKP ise İslamcılık, muhafazakarlık ve kapitalizmi olumlayan bir içeriğe sahiptir.

Peki Kemalizm'e karşı olmak dışında görünürde bir benzerlikleri yoksa MSP gibi bir parti hangi açıdan BDP için açıklayıcı bir örnektir? Bu sorunun doğru yanıtı denge parti rolüdür. Bugünün BDP/HDP'si dünün MSP'si gibi davranmakta, karşı karşıya gelen tarihsel bloklar arası çatışmada iktidarın kimde kalacağını belirleyen bir özerk konumu işgal etmektedir. Şöyle ki, 70'li yılların Türkiye'si

* "Kürt Siyasetinin MSP'leşmesi", *Turkey Agenda*, 15, 05, 2014.

iki önemli blok arasındaki siyasal ve toplumsal güç mücadelesi nedeniyle neredeyse tam anlamıyla ikiye bölünmüş durumdaydı. Bir tarafta Ecevit CHP'si ve CHP'nin de solunda yer alan sosyalist hareketler vardı. Solun reformcu ve devrimci kanatları büyük bir toplumsal desteğe sahipti. Bu kesimler demokrasinin güçlendirilmesi, rejimin restorasyonunu ve zenginliğin daha hakça bir şekilde yeniden dağıtılmasını talep ediyordu. Ancak Demirel ve Türkeş gibi liderlerin etrafında toplanmış genişçe bir kitle sola karşı çıkıyor; muhafazakar ve milliyetçi bir kültür politikte ısrar ediyordu. Bu karşı karşıya gelen ve güçleri neredeyse birbirine denk olan iki tarihsel blok karşısında özerk bir siyasal ajandaya sahip tek siyasal aktör ise Erbakan'ın MSP'si, yani İslamcılardı. İslamcılar ne solcu ne de muhafazakar-milliyetçi blokların hassasiyetlerini tam olarak benimsemişlerdi. Bu nedenle her iki blokla da siyasal işbirliğine gittiler. Erbakan hem Ecevit'i hem de Demirel'i başbakan yaptı. Sistemin denge partisiydi MSP ve İslamcı siyaset politik mücadelenin kilit aktörü olarak iş gördü.

70'lerde MSP neyse bugünün BDP/HDP'si de odur. İslamcıların bundan çeyrek asır önce oynadıkları rolü şimdi Kürt milliyetçileri üstlenmiş durumda. Çünkü son seçimde de bir kez daha görüldüğü üzere AKP'nin aldığı oy ile CHP-MHP ittifakının aldığı oy neredeyse birbirine eşit. BDP ise bu iki büyük toplumsal ve politik bloğa karşı özerk bir konumda yer almakta. Tam bu noktada müzakere sürecinin politik anlamı daha bir somut hale geliyor. Müzakere süreci AKP ile karşıtları arasındaki görece dengiyi AKP lehine değiştiriyor. Kürt siyaseti ne tam AKP yanlısı ne de AKP karşıtı. Ama yadsınamaz bir gerçek var ortada. CHP'nin çekingen ve MHP'nin katı tutumuna göre AKP Kürt taleplerine daha fazla itibar ediyor. Öcalan'la yürütülen müzakereler ve oldukça ağır bir tempoda ilerlese de devam eden açılım süreci BDP'nin AKP liderliğinde kurulan tarihsel blokla konjonktürel bir işbirliğine girmesine yol açmakta. Kürtlerin AKP'yi tercih ettiğini söyleyemeyiz. Ama AKP hegemonyasına meydan okuyan muhalif unsurları da tümüyle olumlamıyorlar.

Son bir yıl içerisinde AKP hegemonyasını yıkmaya yönelik iki önemli girişimde de Kürt hareketinin tavrı belirleyici oldu. Gezi sürecine katılmayarak rejim karşıtı isyanın önce sınırlandırılmasına, sonra da sönümlenmesine yardımcı oldu Kürtler. Benzeri bir kolaylaştırıcı

tutum 17 Aralık'la başlayan AKP-Cemaat kavgası için de geçerliydi. 17 Aralık sürecine ve yolsuzlukla suçlanan hükümetin hukuk ile temel hakları askıya alan tavrına CHP ve MHP kadar tepki vermedi Kürt siyaseti. Ayrıca Öcalan tıpkı Erdoğan gibi gerçekleşen şeyin hükümete karşı bir darbe olduğunu söyledi. Geldiğimiz yer bakımından rahatlıkla söyleyebiliriz ki bugün başbakan hala Erdoğan ise bu sonuç önemli ölçüde Kürt hareketinin denge parti konumunu CHP-MHP bloğu lehine değil de AKP yararına kullanmasından kaynaklanıyor.

MSP'leşen BDP gerçeğinden pek çok sonuç çıkarmak mümkün. Ama galiba olası tüm yorumlar içerisinde en önemlisi CHP-MHP bloğu AKP'ye göre Kürtlerin karşısına daha cömert bir teklifle çıkmadığı müddetçe Türkiye reel politiğinin eskiden olduğu gibi AKP'nin temsil ettiği tarihsel blok lehine sonuç doğurmaya devam edeceği yönündedir.

KÜLTÜR POLİTİK

Biz Asistanlar*

Öğretim üyeleri ve öğrenciler susuyor. Üniversiteler içe kapandı ve toplumsal olaylar karşısında tavır koyma yeteneğini yitirdi. Akademik çalışmalardan gündelik politik sohbetlere kadar hemen her yerde bu tip eleştirilere sıklıkla rastlıyoruz. Akademinin çöküşü konusunda hemfikir olan yorumcular mesele sebeplere gelince bir ölçüde birbirinden farklılaşıyor. En popüler tez 12 Eylül rejiminin yarattığı yeni siyasi-ekonomik düzen üzerine. YÖK'ün üniversitelerin idari özerkliğini iyice zayıflatması, öğrencileri ve hocaları politikadan uzak tutan yasalar, siyasetin yerini alan ekonomi ve dolayısıyla bilginin her geçen gün biraz daha fazla metalaşması gibi birbirinin devamı niteliğindeki süreçlerin muhalif üniversite imgesini paramparça ettiği düşünülüyor. Bir diğer tez post-modern tahayyülle ilgili. Büyük anlatıların çöktüğü ve evrensel adına konuşmanın epistemolojik anlamda iyice zorlaştığı bir dünyada bilgi iktidardan düştüğü için ister istemez üniversitede bu durumdan etkileniyor. Bu iki görüşü tümüyle yadsımak olanaksız. Gerek YÖK gerekse yeni üniversite rejimi akademik suskunluğu destekliyor. Ama ülkemizde asıl neden başka bir yerde aranmalı. Asistanlıktan profesörlüğe kadar geçen sürede her üniversite emekçisinin deneyimlediği akademik gelenek bizzat suskunluğun ve sinmişliğin temel belirleyeni. Çünkü hoca ile öğrencisi arasındaki ilişki fiilen mahrem bir ilişki gibi iş görüyor. Medrese çağından kalan bir anlayış, yani usta-çırak ilişkisi sistemi yönetiyor. Bu usta-çırak retoriği başkasının iradesine bağımlılığı, yani köleliği teşvik ediyor. Sürecin sonunda çoğunlukla 20'li yaşlarda olan genç araştırma görevlileri potansiyel olarak sahip oldukları iyimser, yenilikçi, radikal eylem-söylem gücünü, eleştirel düşünme ve bağımsız davranma yeteneğini kaybediyor. Böylesi olumlu değerlerin yerini ise muhafazakarlık, popülizm ve pragmatizm arasında gidip gelen bir ayakta kalma stratejisi ile bu genel stratejiyi

* “Biz Asistanlar”, *Radikal* 2, 21, 08, 2011.

hayatın bildik ritmi içinde tamamlayan nihilistçe bir toplumsal sorunlar karşısında kendini sorumlu hissetmeme hali alıyor.

Peki, asistanlar üzerindeki akademik esaret hangi enstrümanlar aracılığıyla somut bir hale bürünüyor? Usta-çırak ilişkisi görünüşte asistanlara öğretim üyeleri tarafından onları bilimsel bilgi ve mesleki deneyim açılarından olgunlaştıracak terbiyenin verilmesi esasına dayanır. Ama gerçekte akademik geleneğin temeli olan bu mantık **emek sömürüsü** ile **akademik kabileciliği** teşvik eden bir yapıya yol açıyor. Her şeyden önce asistanın akademik camiada tutunabilmesi kendi üzerinde sınırsızca uygulanan emek sömürüsüne ayak uydurmasına sıkı sıkıya bağlı. Şöyle ki öğretim üyeleri çoğu kez sorumlulukları altındaki dersleri fiilen asistanlara devrediyor. Buna karşın araştırma görevlisine ayrıca bir ücret ödenmiyor. Pek çok hoca aslında kendisinin vermediği dersin ücretini almada bir sakınca görmüyor. Ayrıca sınavların yapılması ile sınav kağıtlarının okunması yine önemli ölçüde asistanın ilgilenmesi gereken konular arasında. Ders yükünü araştırma görevlilerine bırakan öğretim üyeleri kendilerine kalan boş zamanı üniversite dışından proje alma veya danışmanlık yapma gibi işlere ayırıyor. Kaldı ki sömürü sadece bununla sınırlı değil. Akademik dergiler öğretim üyeleri ve asistanların birlikte yazdığı makalelerle dolu. Ama aslında çoğu kez makaleyi sadece asistan yazıyor. Hoca yazıda ufak tefek değişiklikler yapıp kendi adını en öne yazarak dergiye gönderiyor. Böylelikle çok az emekle ya da hiç çaba harcamadan makale yayınlıyor. Tabii asistanın tez hocası ya da ana bilim dalındaki diğer hocaların sömürgeci isteklerine hayır diyebilmesi ve emeğini koruyabilmesi fiilen olanaksız. Çünkü öğretim üyeleri çoğu kez kendileri de zamanında araştırma görevlisi oldukları ve dolayısıyla kendi hocaları tarafından sömürüldüklerinden dolayı, zamanı geldiğinde, yani bir asistana sahip olduklarında, onu sömürmenin geçmişi telafi edecek nitelikte en doğal hakları olduğunu düşünüyor. Bu nedenle en küçük bir şikayet saygısızlık olarak görülüyor. Araştırma görevlileri ilerleyebilmek için susmak, düzenin çarpık yanlarını deşifre etmemek ve kendilerine çeşitli kanallardan iletilen işleri harfiyen yerine getirmek zorunda. Yoksa işlerini kaybedebilirler.

Kendisi hakkında karar verilen, ama hiçbir konuda görüşü sorulmayan, akademik kurullarda temsilcisi olmayan, iş

güvencesinden ve korunaklı çalışma koşullarından yoksun olarak görevine devam eden asistanlar sömürüyü biraz olsun hafifletme adına şu iki yoldan birine sapıyor: Ya üniversite içindeki menfaat kliklerinden birine sığınıp, politik ya da kültürel anlamda mülteci olmayı kabul ediyor ya da sinik bir bilim yapma tarzına teslim olarak kendini gizlemeyi, dolayısıyla susmayı tercih ediyor. İlk yolu seçenler geldikleri yer ve çalıştıkları ortamın az çok belirlediği koşullarda kendilerine akademik hamiler seçiyor. Bu bahsi geçen kişiler çoğu kez Atatürkçü, İslamcı ya da liberal menfaat ağlarının önde gelen üyeleri. Böylelikle asistan herkesin kölesi olmaktan sadece belli kişilere hizmet etme seviyesine terfi ediyor. İkinci yol ise çok daha revaçta. Pek çok araştırma görevlisi mesleğinde ilerleyebilmek için iddiasız olma gibi bir anlayışı içselleştiriyor. Hiç kimseyi rahatsız etmeyecek nitelikte çalışmalar yapmak, tartışmalarda eyyamcı bir üslubu benimsemek, çalışmamak ya da asgari standartları tutturan kadar çalışmak bir tür hareketsizlik stratejisi olarak iş görüyor. Yazmanın ve konuşmanın insanın başını belaya soktuğu düşüncesi akademik geleneğimizin nirengi noktası. İşte akademik suskunluğun Türkiye'deki en büyük nedeni bu. Böylesi bir yolda ilerleyerek ulaştığımız yer ise haddini bilmeyi en büyük erdem haline getiren bilimsel bir muhafazakarlık. Demek ki YÖK'ü kaldırmak üniversiteleri canlandırmak için yeterli değil. Daha derinde bir şeye, usta-çırak ilişkisine dayalı eşitsizlikçi akademik geleneğe müdahale etmek gerekli.

İnsani Müdahale*

Yorumcuların Arap Baharı olarak adlandırdıkları devrimci dönüşüm Tunus ve Mısır'da nispeten iç dinamiklerin belirleyici olduğu politik bir rotada olgunlaştı. Meydanları kontrol altına alan halk barışçıl eylemlerle oligarşiyi alaşağı etti. Bu gerçekleşen şey aslında halkın kamusal alanı rejimden geri alması ve böylelikle aşağıdan yukarıya doğru bir demokrasi inşa deneyimini başlatmasıydı. Ancak sıra Libya'ya geldiğinde devrimci iyimserlik yerini reel politiğin soğuk aklına ve şiddete bıraktı. Her şeyden önce muhalif unsurlar en baştan beri şiddeti bir araç olarak kullanma yolunu seçtiler. Bu tercihe karşı rejimin yanıtı ise oldukça sertti. Libya'da birkaç aydır tanıklık ettiğimiz olgu aslında iki farklı siyasi blok arasında bir iç savaş ve bu bağlamda devlet otoritesinin çözülmesinden ibaretti. Sonuçta rejim tam isyanı bastırmak üzereyken insan haklarını koruma adına Birleşmiş Milletler devreye girdi. 1973 sayılı BM kararı büyük güçlerin ülkeye yönelik askeri müdahalesine hukuki dayanak oldu. Herkesin malumu olduğu üzere hikaye Kaddafi rejimin tümüyle çökmesiyle bitti. Libya vakası insanları koruma gerekçesiyle bir ülkenin tümüyle dış müdahaleye açık hale gelmesine/getirilmesi olgusuna verilebilecek sayısız örneklerden şimdilik sonuncusu. İşler böyle devam ederse yakında benzer hikayeler Suriye ve İran için de yazılacak. Geline nokta itibarıyla bizi asıl ilgilendiren ise artık neredeyse olağan hale gelmiş insani müdahalelerin bir haklı savaş biçimi olarak kabul edilip edilmemesi meselesinde somut bir içeriğe kavuşuyor.

Bir ülkede ağır ve geniş çaplı insan hakları ihlalleri varsa, yurttaşlarına karşı zorbaca tutum içine giren devlete karşı, egemenlik haklarını çiğneme pahasına dışarıdan bir askeri müdahale seçeneği işletilebilir mi? İnsani müdahale tartışması ideolojik açıdan kutuplaştırıcı niteliği ağır basan bir içeriğe sahip olduğundan bu soruya yanıt vermek hiç de kolay değil. İnsani müdahale meselesi ne

* “İnsani Müdahale”, *Radikal* 2, 18, 09, 2011.

zaman gündeme gelse, kişileri, emperyalizmle diktatörlük arasında tercih yapmaya zorlayan düşünsel bir iklim ön plana çıkıyor. Ama biz yine de, insani müdahale-haklı savaş ekseninde bir dizi argümanı tartışmaya açabiliriz.

Her şeyden önce insani müdahale bir tür ehver-i şer siyasetine dayanıyor. Bir ülkeye insanları koruma adına müdahalede bulunduğumuzda aslında iki kötü durumdan en az kötü olanı tercih ediyoruz. Mesela Libya müdahalesini ele alalım. NATO operasyonu olmasaydı ve beklendiği üzere Kaddafi'ye bağlı birlikler kuşattıkları muhalif Bingazi kentine girseydi, kentte ne olabilirdi? Kuvvetle ihtimal ki bir katliam gerçekleşecekti. Bu olasılığın karşısına operasyonun kendisini koyduğumuzda insani müdahale az çok meşrulaşüyor. Demek ki insani müdahalenin gerçekten bir haklı savaş olarak değerlendirilmesi müdahalenin yokluğunda gerçekleşecek acıyla bizzat müdahale yüzünden ortaya çıkacak acı arasındaki farka bağlı. Tabii bu durum aynı zamanda insani müdahalenin ne denli sorunlu bir şey olduğu gerçeğini de ortaya koyuyor. Geleceği öngörmek ve acıyı hesaplamak tam olarak mümkün olmadığından her müdahale kararı aslında bir risk. Önlemeye çalıştığımızdan daha fazla kötülük yaratabilirsiniz çünkü.

Tam da bu noktada insani müdahale düşüncesine yönelik en ağır eleştiriyi yüzleşmek gerekir. Birçok kişi müdahaleyi emperyalizmin inceltilmiş bir biçimi olarak görüyor. Bu bağlamda insan hakları retoriği de saldırgan tarafı aklayan ya da maruz gösteren ideolojik bir maskeden ibaret. Genelde kapitalist-batılı güçler dünyanın geriye kalan kısmına müdahale ettiği için emperyalizmle insan hakları arasında müdahaleye yönelik bir eylem-söylem ortaklığının olduğu tezi ampirik açıdan hiç de yanlış değil. Kaldı ki genel olarak tüm insan hakları tartışmalarında, özel olarak ise insan hakları adına askeri müdahale seçeneğinde insanların bir kısmının diğer kısmına nasıl insan olacaklarını öğretmesi bakımından son derece rahatsız edici bir yan var. Ama yine de bu argümanlara dayanarak insani müdahaleden vazgeçmek doğru olur mu diye kendi kendimize sormamız gerekiyor. Çünkü insani müdahalenin alternatifinin ne olduğu konusunda bu tür bir savaşıma onay vermeyen muhalif kesimler büyük bir çaresizlik içerisinde. NATO uçakları bombalamasaydı Kaddafi güçlerini kim durduracaktı sorusu havada kalıyor. İnsani müdahale olasılığının

alternatifi siyasi kayıtsızlık mıdır sorusu da. Dahası müdahalede bulunan güçlerin insanları ölümden kurtarma dışında, sadece kendi öz çıkarlarını ilgilendiren niyetleri olması tek başına hiç de olumsuz bir şey değil. Libya'ya müdahalede bulunan devletlerin aynı zamanda yürüttükleri askeri operasyonu bir mali yatırıma dönüştürmeye çalışmalara, bu bağlamda gizlice yapılan petrol anlaşmalarına şaşmamak gerek. Aksine bir durum çok garip olurdu. Gerçek dünyada çizgi filmlerden farklı olarak sadece iyi veya sadece kötü olan karakterler yok çünkü. En hakkaniyetperver hisler dahi bir şekilde kişisel çıkarla ilgili. Bunun aksini düşünmek iyiliği idealize eden oldukça naif bir okumaya teslim olmak anlamına gelir.

Son olarak insani müdahalenin sınırlarına değinmek ve bir uyarıyla tartışmayı kapatmak yerinde olur sanırım. İnsani müdahale sadece despot devletin yurttaşların can güvenliğini tehdit etmesi ve bu nedenle en temel hak olan yaşama hakkının tehlikeye girmesi gerekçesiyle işletilmeli. Şüphesiz ki temel haklar yaşama hakkıyla sınırlı değil. Kadın-erkek eşitliği, örgütlenme ve düşünce özgürlüyle ilgili oldukça ağır hak ihlalleri var birçok ülkede. Ama bu ihlallere dayanarak insani müdahaleye olur verirse dünyada işgal edilmeyecek ülke kalmaz. Oysa barışı korumak ve geliştirmekte olan dünyaya evrimci bir yolla da olsa kendini rehabilite etmesi yönünde bir şans vermek için en önemli hak ihlalinin en ağır yaptırımla cezalandırılması, diğer hak ihlalleri içinse uluslararası toplumun nispeten daha hafif önlemlerle yetinmesi gerekir.

Liberal Milliyetçilik ve Anti-Liberal Milliyetçilik*

Bir ideolojiyi liberalizmden bağımsız bir şekilde ele almak neredeyse imkansızdır. Çünkü önemli ölçüde kapitalizmin belirleyici olduğu sosyal-kültürel iklim içerisinde liberal dünya görüşü diğer tüm akımlar karşısında hegemon bir konuma ulaştı. Bu bağlamda liberalizm tüm ideolojilere eklemlenmiş ve onlardan da bir ölçüde etkilenmiştir diyebiliriz. Ama mevzu bahis olan her hangi bir ideoloji değil de milliyetçilik olunca bu bahsi geçen eklemlenme-etkilenme diyalektiği daha da belirgin hale geliyor. Tam da bu noktada yazının sorunsalı somut hale gelmekte. Bu yazıda milliyetçiliğin ideolojik künyesi üzerine bir soruşturma yürüteceğiz. Böylesi bir işte başarılı olabilmek adına liberalizmi metodolojik bir araç olarak kullanmak yerinde olur sanırım. Milliyetçilik içerisindeki tüm çatışkı ve benzerlikler son kertede iki kümede toplanıyor çünkü. En genel hatlarıyla iki milliyetçilik türü var: Liberal milliyetçilik ve anti-liberal milliyetçilik. İki milliyetçilik türü üzerine yapılacak karşılaştırmalı bir okuma milliyetçiliğin toplumsal ilişkiler ve siyasi kültür bakımlarından yarattığı arızaları açık bir şekilde ortaya koyacaktır. Ele alacağımız son başlık bu arızalardan biriyle, yani ayrımcılıkla ilgilidir. Milliyetçilikle erkeklik arasındaki patolojik birliktelik hem liberal hem de anti liberal milliyetçilik özelinde ayrımcı pratikleri güçlü bir şekilde desteklemektedir. Ampirik açıdan böylesi bir önerme önemli ölçüde gerçeği yansıtsa da, yine de milliyetçilik-ayrımcılık özdeşliğini biraz daha ayrıntılı bir şekilde ele almak, hem ayrımcılığın sınırlarını hem de milliyetçiliğin içerisinde özgürleştirici bir perspektifin çıkma ihtimalini tartışmaya açmak gerekir.

* “Liberal Milliyetçilik ve Anti-Liberal Milliyetçilik”, Kaos GL, 123, 2012, ss. 17-8.

Liberal Milliyetçilik

Liberal milliyetçilik önemli ölçüde Amerikan ve Fransız Devrimlerinin ürünüdür. Bu tür bir milliyetçilik tarzı içerisinde özerk bireye ve ilerlemeye dayalı aydınlanmacı akıl ile milliyetçiliğin en büyük katalizör gücü olan duygular ve doğal refleksler sentezlenir. Liberal milliyetçilik aynı zamanda cumhuriyetçidir. Yurtseverlik ve yurttaşlık öğretileri güçlü bir şekilde savunulur. Bu bağlamda liberal milliyetçi anlayış monarşiye ve aristokrasiye karşı demokrasiye ve dolayısıyla daha fazla halk katılımını önemser. Liberalizm, rasyonalizm, aydınlanma ve cumhuriyetçiliği bir araya getiren liberal milliyetçi geleneğin köklerinde John Stuart Mill, Ernest Renan ve Giuseppe Mazzini gibi siyasal düşünürler vardır. Bu gelenek bireysel özgürlüğü ve demokratik yönetimi destekleme eğilimdedir. Dolayısıyla liberal milliyetçi geleneğin daha çok dışlayıcı değil de kapsayıcı bir siyaset tarzını olumladığını söyleyebiliriz. Ancak anti-liberal alternatifine göre daha özgürlükçü olsa da liberal milliyetçilik de bir dizi soruna gebe dir

Bir kere evrenselci bir bireysel özgürlük anlayışı savunulur. İnsanın kendi doğasından, doğadan, ait olduğu topluluklardan ve özel alandaki bir takım bağılıklardan kurtulması beklenir. Özeli kamuya, doğayı akla doğru açan bu aşkın anlayış ilerleme yolunda fazlasıyla katı bir ajandaya saplanıp kalma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Mesela özel alandaki her şey küçümsenir. Kamu-özel, aleni-mahrem karşıtlığında cinsellik daha çok özel-mahremle ilgili bir şey olarak görüldüğü için bu küçümsemeden o da nasibini alır.

Bir diğer mesele liberal milliyetçiliğin kapitalizme herhangi bir milliyetçilik türünden daha fazla yakın olması gerçeğinde somut hale gelir. Aslında standart liberal milliyetçi duyuş bakımından aklın evrenselliğiyle kapitalizmin evrenselliği birbirine koşuttur. Tabii bu anlatı aynı zamanda liberal milliyetçiliğin siyaseten oynadığı rolü de açık bir şekilde ortaya çıkarır. Ulus devletin yaratım sürecinde kapitalizm ile devlet arasındaki dolayım ilişkisi liberal milliyetçilik tarafından sağlanır. Bu son anlamda liberal milliyetçilik kapitalist bireylerin yurttaşlık anlayışını karakterize eder.

Anti-Liberal Milliyetçilik

Anti-liberal milliyetçilik etnik veya ırksal anlamda saflığa ulaşmaya çalışır. Yabancılar karşı anlamsız bir antipati, insan türünün genel refahına karşı kayıtsızlık, her koşulda kendi ülkesinin çıkarlarını insanlığın

çıkarlarından üstün tutma gibi eğilimler anti-liberal milliyetçilik içerisinde oldukça revaçtadır. Ayrıca bu milliyetçilik anlayışı demokratik pratikleri karikatürize etmeye eğilimlidir. Çünkü sonuçta anti-liberal anlayış ulusun kendisini amaç haline getirir. Birey kendini genelde bir liderin ya da partinin sözlerinde açığa vuran bu üst amaca tabii kılar. Anti-liberal milliyetçilikte özgürlük ulusal sadakatte somut bir içeriğe kavuşur. Bu nedenle milletin parçası olmak ve ulus-devlet tarafından tanınmak yeterlidir. Ayrıca özel olarak burjuva demokrasisini işletmek ve haklara dayalı bir yurttaşlık anlayışı inşa etmek gerekmez. Millete karşı ödevlerin varlığı demokrasi için yeterli görülür.

Peki, anti-liberal milliyetçiliğin tarihsel kökleri hakkında neler söylenebilir? Bu meseleyi aydınlatmak noktasında öncelikle Fransız ve Alman milliyetçilikleri üzerine karşılaştırmalı bir analiz yapmak yerinde olur. En yalın anlatımla liberal milliyetçilikle anti-liberal milliyetçilik arasındaki fark Fransız milliyetçiliğiyle Alman milliyetçiliği arasındaki farka indirgenebilir. Bilindiği üzere Fransız orduları Devrim sonrası konjonktürde Kıta Avrupa'sındaki diğer ülkeleri işgal ettiler. Bu durum, bir taraftan işgal edilen ülkelerde Fransızlara karşı kızgınlık ve bağımsızlık arzusu yaratırken, diğer taraftan da Fransız milliyetçiliğine tepki olarak yeni bir milliyetçilik anlayışının ortaya çıkmasına yol açtı. Fransız milliyetçiliğinin demokratik ve evrenselci özüne karşılık Alman milliyetçiliği etnik köken temelinde gelişen yerel bir milliyetçilik anlayışını karakterize ediyordu. Alman milliyetçiliği özelinde anti-liberal milliyetçilik aynı etnik kökenden gelen insanları tek bir devletin çatısı altında birleştirmeyi hedefleyen dışlayıcı bir anlayışta somut hale gelmektedir. Etnik saflık anlayışı ve devlet vurgusu Alman milliyetçiliğinde oldukça belirgindir. Tabii Alman milliyetçiliği anti-liberal milliyetçiliğin hangi nitelikleri nedeniyle faşizme açık kapı bıraktığı meselesini de önemli ölçüde açık hale getirmektedir. Tam da bu noktada savaş, siyasal kenetlenme ve milliyetçilik arasındaki ilişkiye değinmek gerekir.

Savaş bir olgu olarak milliyetçiliğin her iki türü arasındaki fark ve benzerliklerin tam bir dökümüne ulaşmamızı bir hayli kolaylaştırır. Şüphesiz ki her iki milliyetçilik türü de şiddet kullanımı konusunda sakınımsız bir tavır içerisinde. Demek ki şiddet siyasal bir enstrüman olarak milliyetçiliğe hem eylem hem de söylem düzeyinde

eklemlenmiştir. Ancak yine de şiddetin amacı ve sınırları konusunda iki milliyetçilik türü arasında bazı ilgi çekici farklılıklar vardır. Şöyle ki, İngiliz, Fransız ve Amerikan tarihinde kendini açan liberal milliyetçilik kullandığı şiddeti daha üst bir amacın arkasına gizlemeye özen gösterir. Liberal milliyetçi zihniyet emperyalist ve sömürgeci siyaseti uygarlaşma, özgürlük ve demokrasi gibi genel kabul görmüş tema veya kavramlarla meşrulaştırılır. Mesela İngilizler Hindistan'a uygarlık götürür, Fransız orduları Avrupa'yı özgürleştirmekte, Amerika ise Irak'ı demokratik bir ülke haline getirmeye çalışmaktadır. Anti-liberal milliyetçilikte ise şiddet daha savunmacı bir dille olumlanır. Bu savunmacı dil öncelikle anti-emperyalizmde somut bir içeriğe kavuşur. Başlangıç düzeyinde şöyle bir önerme hiç de yanlış değildir. Liberal milliyetçilik emperyalist olduğu için anti-liberal milliyetçilik de anti-emperyalisttir. Bu bağlamda rahatlıkla diyebiliriz ki anti-liberal milliyetçilik şiddeti daha çok kendini korumak için kullanır. Ama tabii daha ayrıntılı bir okuma liberal ile anti-liberal arasındaki ayrımın her durumda emperyalist ile anti-emperyalist arasındaki ayrımla kesişmediğini gösterecektir. Her şeyden önce anti-liberal milliyetçiliğin şiddeti meta-etik bir kavramla meşrulaştırmaya ihtiyaç duymaması şiddet kullanımının denetimsiz hale gelmesine veya aşırı şekilde doğallaşmasına yol açabilir. Tabii anti-liberal milliyetçiler de bağımsızlık gibi nosyonları bolca kullanarak liberal milliyetçilikteki bir takım etik politik nosyonları kendi jargonlarına ya da düşüncelerine tercüme eder. Ancak kendini savunma doğal bir şey olduğundan şiddet kullanımı çoğu kez gerekçelendirilmez. Yine bu bağlamda bir diğer mesele *kendi* kavramının sınırlarıyla ilgilidir. Bu metin içerisinde liberal milliyetçilikteki evrenselleşme eğilimine taban tabana zıt bir içerikte anti-liberal milliyetçiliğin etnik bir kor etrafında örgütlendiğini ileri sürdük. Etnik kökenin fazlasıyla önemli olduğu bu tarz, bir de özü koruma içgüdüsüyle birleşince, milliyetçilik kaçınılmaz bir şekilde linç kampanyaları, asimilasyon ve soykırım süreçleriyle kendini her an terörize edebilen bir ideolojiye dönüşür.

Cinsellik, Eşcinsellik ve Milliyetçilik

Cinsellikle milliyetçilik arasındaki ilişkinin niteliğini ortaya koymaya çalışırken erkeklik ve ayrımcılık gibi durum ve kavramlarla

hesaplaşmak zorunda kalırız. Öncelikle şöyle bir tespitle analize başlamak yerinde olur. Erkeklik imgesinin yaratım sürecinde genel olarak ideolojiler, özel olarak ise milliyetçilik oldukça etkili olmuştur. Liberal milliyetçilik kapitalizme özgü eşitsizlikçi dili erkeklikle birleştirmiştir. Bu bağlamda ideal liberal milliyetçi erkek varsıl ve eğitilidir. Bazı ülkelerde, özellikle de Amerika’da beyaz ırktan olmak da bu bahsi geçen idealize erkeğin doğal bir parçasıdır. Tabii liberal milliyetçi aynı zamanda bir yurtsever olduğundan, kişinin yurdunu savunacak ölçüde güçlü kuvvetli olması da beklenir. Liberal idealin - varsıl, eğitilmiş, güçlü erkek- dışarısında kalan geniş kitle ise belirgin biçimde ayrımcılığa uğrar. Liberalizmin ve liberal milliyetçiliğin güçlü olduğu ülkelere bakıldığında görünüşte eşitlikçi bir dil hakim olmasına rağmen, uygulamada beklenen standartları karşılamayan kişilerin gerek haklarını kazanma gerekse bunları kullanma bakımlarından ciddi ölçüde zorlandığı söylenebilir. Çünkü liberal idealin dışarısında kalan kesimler işe yaramaz olarak görülür ve sistem tarafından dışlanır. Son çeyrek asırda liberal dünya görüşünün hakim olduğu ülkelerde durum bir ölçüde değişse dahi eşcinseller hala liberal idealin dışarısında ve bu nedenle yoğun bir şekilde ayrımcılığa maruz kalma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Demek ki liberal milliyetçiliğin alternatifine göre daha fazla kapsayıcı olması gerçeği hiçbir şekilde dışlayıcı pratiklerin olmadığı anlamına gelmez. Liberal milliyetçilikte dışlamanın sınırını kapitalizm belirlemektedir. Kapitalist halkanın dışarısında kalanların kendi kimliklerini ya da tercihlerini istedikleri gibi ortaya koymaları ise ya hemen hiçbir durumda mümkün değildir ya da ancak sosyal ilişkiler hiyerarşisi bakımından marjinal bir konumda kalmayı kabul etmeleri sayesinde kısmen gerçekleştirilebilir nitelikte olur.

Anti-liberal milliyetçilikte ise farklı cinsel kimliklere yönelik ayrımcılık çok daha belirgindir. Çünkü anti-liberal tutum milliyetçiliği devletin milleti yaratması meselesine ve bu bağlamda bir varoluş sorununa indirger. Tabii süreç bu şekilde kodlandığında askerlik ya da erkeğin askeri erdemler aracılığıyla kendini nitelemesi çok daha yoğun bir şekilde vurgulanır. Güçlü ve saldırgan erkek imgesi ile itaatkar ve uysal kadın imgesi neredeyse kültürün tartışılmaz bir öğesi haline gelir. Eşcinsellik ise asker erkekte kristalize olan tüm özelliklerin karşıtı bir konumda yer alır. Bu nedenle eşcinselliğe

yönelik ayrımcı pratikler liberal milliyetçilikle karşılaştırılmayacak ölçüde sistemiktir. Temel kaygı eşcinsellik yaygınlaşırsa erkeğin erkek kadının ise kadın olmaktan çıkacağı yönündedir. Bu durum ise bir anti-liberal milliyetçi için devlet birliğinin sonunu getireceği için kabul edilemez niteliktedir.

Sonuç Yerine

Milliyetçiliğin demokrasiyi bir ölçüde desteklediği olgusal açıdan doğrudur. Çünkü sonuçta milletle halk arasında siyasal sosyolojik anlamda bir devamlılık vardır. Milliyetçilik monarşi yanlısı ve aristokratik eğilimleri parçalayarak toplumun en alt katmanı ile en üst kesim arasında doğrudan bir şekilde iletişim kurulmasına yardımcı olur. Dahası millet egemenliği nosyonu genelde yurttaş eşitliğini geliştirici yönde sonuç doğurur. Hatta milliyetçiliğin natio'ya değil de patria'ya dayandığı durumlarda, özellikle cumhuriyetçi yurtsever öğreti bakımından milliyetçi hassasiyetlerle eşitlik arasındaki neden-sonuç ilişkisi çok daha güçlüdür. Ancak milliyetçiliğin ayrımcılığa dönüşme ihtimali çok yüksektir. Bu bağlamda milliyetçilik demokratik olduğu kadar antidemokratik eğilimleri de destekler. Özellikle dil, inanç ve etnik köken konularındaki tek tipçi zihniyet yurttaşlık hukukunu fiilen işlemez hale getirebilir. Her durumda öyle olmasa dahi, kamuyu bir örnek haline getirme ihtirası milliyetçiliğin gerçekten de başat bir özelliğiye, bu bahsi geçen nitelik sadece farklı etnik kökenden gelen insanları değil, aslında farklı olan herkesi şüpheli hale getirecektir. Mesela bu bağlamda bireyin amaç olmaktan çıktığı, devlet ve millet gibi büyük yapıların altında ezildiği bir konjonktürde eşcinsellerin eşitlik temelinde sonuç doğuracak yurttaşlık haklarından yararlanmaları neredeyse imkansız hala gelir.

Gelinen nokta itibarıyla şöyle bir hatırlatmayla tartışmayı bitirmek yerinde olur sanırım. O da şu ki, milliyetçilik eşitliği de eşitsizliği de güçlendirebilir. Bu nedenle en özgürlükçü anda bile milliyetçiliğin olası karanlık yüzüne karşı dikkatli olmak, siyasi kültürün milliyetçi akıl tarafından belirlenmesine bir takım rezervler koymak gerekir. Yoksa asgari düzeyde dahi eşit özgürlükçü bir düzeni yaratma ihtimali tehlikeye girer.

İşgal 1453*

Geçenlerde “Fetih 1453” filmi için beklenen açıklama yapıldı. Fetih büyük bir başarıya imza atarak en çok izlenen Türk filmi oldu. Çalışmanın kültür dünyamıza pek bir katkısı olmadığını söylersek haksızlık yapmış olmayız diye düşünüyorum. Çünkü filmde başta *Yüzüklerin Efendisi* ve *Cennetin Krallığı* olmak üzere çok sayıda çalışmadan kopya sahneler var. Eser kotarılrken yönetmen ve yapımcı bakımından esinlenmenin çok ötesinde bir gayret gösterildiği açıkça ortada. Bu pek de etik olmayan duruma zayıf oyunculuk ve cılız senaryo eklenince işler iyice sarpa sarıyor. Ancak tüm bu eksikliklerine rağmen filmin yine de güçlü bir yanı var. Siyasi mesaj oldukça net bir şekilde iletiliyor. Sınır tanımaz bir Osmanlı hayranlığı ve böylesi bir hayranlık özelinde emperyalizme, şiddete ve otoriterliğe duyulan katıksız özlem göz doldurucu nitelikte.

Tartışmaya fetih kavramının bizzat kendisinden başlamak yerinde olur sanırım. Bu tür durumlarda neden işgal kavramı kullanılmıyor? Niye İstanbul’un işgali değil de İstanbul’un fethi mesela? Amerika’nın Irak’a saldırmasına işgal diyen anlayış Türklerin Bizans’a saldırmasına fetih demeyi tercih ediyor. Tabii bu durumda işgali nasıl fetihten ayırt edebiliyoruz diye ciddi ciddi düşünmek gerekir. Aslında İstanbul’un fethi denilen olay yabancı bir ordunun (Türk ordusu) bir ülkeyi veya bir kenti zor kullanarak elde etme girişimi değil mi? Ne gariptir ki vatanlarına ve vatan savunmasına pek düşkün Türk milliyetçileri Bizans halkının kendi ülkelerini saldırgan bir güçten korumak için yaptığı savunmayı değil de, bizzat o saldıran ordunun tarafını tutuyor. Demek ki biz saldırırsak fetih, bize biri saldırılırsa işgal kavramı tercih ediliyor. 1915’de Çanakkale’de yaptığımız şey vatan savunması. Ama Bizans halkı ve ordusunun 1453’de yaptığı vatan savunması değil. Ama neden böyle? Çünkü milliyetçilik aslında biraz da böyle bir şey. Kendi kötülüğüne karşı insanın bağışıklık kazanması milliyetçiliğin nirengi noktası. Doğruyu yanlıştan ayıran

* “İşgal 1453”, *Radikal* 2, 18, 03, 2012.

izgi hiçbir zaman kendi içerisinde tutarlı olabilecek nitelikte ahlaki bir tutum tarafından izilmiyor. Hep biz doğru olan taraftayız ve yarıştığımız diğer milletler yanlış yolda. Bu tutarsızlık bazen öyle bir hale geliyor ki insanın nutku tutulmakta. Mesela Kıbrıs'ta Kıbrıs'lı Türkler için istediğimiz şeylerin yarısını Türkiye'de Kürtlere versek Kürt sorunu çoktan biterdi. Buna rağmen Kıbrıs'ta Türkler için federasyon isteyip Türkiye'de Kürtlere karşı bölünmez bütünlük tezini aynı anda savunabiliyoruz. Ya da Fetih 1453' izleyen 5 milyon kişinin ortak hissiyatında ifade edildiği üzere Bizans surlarına tırmanan Ulubatlı Hasan bir kahraman, İzmir'e ayak basan Yunan askeri ise bir alçak.

Peki, bu şartlar altında ve makul aklın sınırları içerisinde fetih kavramı nasıl savunulabilir? Herhangi bir akademik çalışma ya da düşünsel çabaya gerek olmadan sadece filmi izlemek bile milliyetçi-İslamcı anlayışın işgali olumlayarak fetih olarak yeniden yorumlamasını mümkün kılan temel tezleri tüm açıklığıyla ortaya koyuyor. Her şeyden önce düşman bir tür saf kötülük hali olarak tarif edilmekte. Mesela Fetih 1453'de Bizanslılar aşağılık ve çirkin insanlar olarak gösteriliyor. Oysa Türkler cömert, dürüst, kahraman, yakışıklı ve güzel. Türkler ile diğerleri arasındaki farkın bir tür iyi insan-kötü insan karşıtlığı gibi sunulması *Bizans işgal edildi çünkü bunu hak ediyorlardı* gibi bir mesajın ön plana çıkmasına yol açıyor. Bu mesajın bir adım ilerisi ise *Osmanlı işgal etmez fetheder çünkü adaleti yaymaktadır* tezinde somut hale gelen bir resmi tarih anlayışı. Türkler dünyaya adaleti yaydılar masalını ciddiye alıp uzun uzadıya yanıt vermeye gerek yok. Ama şu kadarını söylemekten de sakınmamak gerek. Filmin sahnelerinin birinde Sultan Mehmet Han Bizanslı bir çocuğu kucağına alıp sever. Bu davranış ondaki adaletin ve hořėrnn açık bir ifadesidir. Ama aynı Sultan Mehmet Han'ın Bizanslı bebeğe gösterdiği sevgiyi kendi öz kardeşine göstermemiş olduğu, kundaktaki bebeği boğdurttuğu düşünülürse Osmanlı'da adaletin tam olarak ne anlama geldiği tüm dehşetiyle ortaya çıkar. Tabii fetih kelimesinin aslında neyi gizlediği gerçeği de.

Geriye yanıtlanması gereken tek bir soru kalıyor. Bu filmde ne buldu insanlar? 5 milyon kişiyi sinema salonuna çeken şey neydi? Bu sorunun doğru yanıtı şüphesiz ki tarih değil. Küçük insanlardan oluşmuş kitle toplumunda birkaç saatliğine de olsa izleyiciye ya da

dinleyiciye kendini iyi hissetmesini sağlayacak bir fantazyaya sunmak gerekiyor. Post modern toplum her şeyden önce bir imaj toplumu. Ağır sömürü şartlarında her gün bedenlen ve ruhen tükenen insanlar sinema ve maç gibi etkinliklerde artık neredeyse kalıtsallaşmış ezikliklerinden bir ölçüde sıyrılıyor. Sinsi ve korkak Bizanslılara karşı onurlu ve kahraman Türklerin hikayesini anlatan Fetih 1453'ün seyircide benzeri bir uyuşma etkisi yaptığını tahmin etmek o kadar da zor değil. Bahsi geçen film ortaya koyduğu mesajla ortalama bir Türk'ün hemen tüm inanç ve tutumlarını koşulsuzca meşrulaştırıyor. Böylelikle Türk-Müslüman olarak doğup büyümenin ne kadar da değerli bir şey olduğunu bir kez daha anlıyoruz.

Son olarak şöyle bir hatırlatmayla konuyu kapatmak yerinde olur. Kelimelerin kullanılma biçimi hem gerçekliği hem de zaafılarımızı ortaya koyar. Bu bağlamda ne kadar büyük olduğumuzu anlatan Fetih 1453 gibi filmler aslında sadece ne kadar da çaresiz olduğumuzu gösteriyor diyebiliriz. Gittikçe popüler hale gelen Osmanlıcı kültürel iklim tam tersi yönde bir siyasal mesajın geçerliliğine inandırsa da toplumu, gerçekte fetih hiçbir meşru hakkın kaynağı olamaz. Bu tür filmlere kanmak yerine geçmişe eleştirel bir şekilde bakmayı öğrenmek gerek. Ancak böylelikle kahraman Türk olmanın ötesinde bir şeyin, sadece insan olmanın tadına varabiliriz.

İcat Edilen Gelenek*

Muhafazakar hegemonyanın kültürel pratikleri hakkında epey bir bilgi ve izlenim birikimi var elimizde. Gündelik hayattan çıkan pek çok deneyim ve sayısızca akademik çalışma biz yurttaş kurbağaların içinde debelendiği Türkiye kazanında sıcaklığın her gün biraz daha fazla arttığını gösteriyor. Peki, nereden anlıyoruz kamusal hayatın muhafazakarlaştığını diye sorduğumuzda ise genelde vurguyu yasaklara yapan bir dil kullanılıyor. Mesela de facto bir içki yasağının uygulandığını artık bu yasağın takipçisi olan kesimler bile gizleme gereği duymuyor. Bu yazının konusu ise insanlara belli eylemleri yapmayı yasaklayan olumsuzlayıcı tavrın dışında kalan geniş muhafazakar içerikle ilgili. Çünkü sanıldığın aksine modern toplumlarda tahakkümün öncelikli kaynağı yasak değil. Foucault'un zamanında dikkat çektiği üzere daha küçük şeylere, hatta masum şeylere, olumlu eylem ve söyleme biçimlerine odaklanmak gerek.

İskender Pala'nın halk türkülerini erotik bulduğu, saray, yalı, konak gibi kelimelerin yerli yersiz bir şekilde kullanıldığı, mimariden siyasete kadar her alanda Osmanlı'nın kaliteli ya da makbul olanı öyle olmayandan ayırt eden temel norm haline geldiği, her gün daha fazla erkek ve hatta kadının birbiriyle selamlaşırken kafalarını tokuşturduğu bir memlekette yaşıyoruz. Kültür politüğimizin temel değerleri ise hoşgörü ve kardeşlik. Muhafazakarlaşan Türkiye'nin tam olarak nasıl bir yere dönüştüğünü anlamak için ise son bir ay içerisinde gerçekleşen iki olaya yakından bakabiliriz. Çanakkale Savaşı anma etkinlikleri ve Kutlu Doğum haftası yeni Türkiye'nin kültürel ufkunun sınırlarını açık bir şekilde ortaya koyuyor.

Çok değil birkaç yıl öncesine kadar Çanakkale Savaşı anma etkinlikleri Atatürk'ün başarılı komutanlığına yapılan özenli vurgu ile hem Türk hem de İngiliz-Anzak birliklerinin kahramanlıklarını anlatan seküler bir söylem içerisinde kurgulanırdı. Ama son birkaç yıldır Mustafa Kemal'in adı kutlamalarda hemen hemen hiç anılmıyor. O kahraman Türk ordusunun komuta heyetinin neredeyse

* "İcat Edilen Gelenek, *Radikal Yeni Söz*, 27, 04, 2013.

tümüyle Alman subayları ve İttihatçı komutanlardan oluştuğu gerçeği bile unutulmuş gibi. Atatürk'ün yerini ise aksakallı, yeşil cübbeli evliyalarmış durumda. Çanakkale'yi silahla ve stratejiyle değil, dualarla, yani iman gücüyle kazandığımız düşünülüyor. Tarihi mistik bir hikayeye dönüştüren bu yeni söylemi inandırıcı bulan bir nesil yetişti son 10 yıl içerisinde okullarda. Çanakkale'de ordumuzu muzaffer kılan evliyaların neden aynı başarıyı Sarıkamış'da gösteremediği sorusunun ise doğru dürüst bir yanıtı yok bu İslamcı Çanakkale tarihi içerisinde.

Çanakkale Savaşının İslami bir içerikle yeniden kurgulanarak bu denli ön plana çıkarılması olgusu iki tane temel amaca hizmet ediyor gibi. Her şeyden önce Çanakkale Savaşına verilen önem İslamcı-muhafazakar hegemonyanın alternatif bir Kurtuluş Savaşı yaratma isteğinin dışavurumu gibi iş görüyor. Atatürk'ün Kurtuluş Savaşından kaynaklan tarihsel vesayetini zayıflatmak adına içerisinde daha az Kurtuluş Savaşı ve Atatürk geçen yeni bir tarihsel dizge yaratılmış durumda. Ama tabii Çanakkale Savaşı mitosu sadece cumhuriyetçi-Kemalist kesimi hedef almıyor. Çanakkale'nin karşı söylem yaratma gücü bu olayın gerçekleştiği konjonktür, yani 1915-1916 yılları bakımından ayrıca önemli. Çanakkale Savaşına verilen abartılı önem Ermeni Soykırımı tartışmaları nedeniyle Türk milliyetçiliği için kayıp yıllar haline gelmiş 1915-1916'yı tekrar kazanma, soykırımcı damgasıyla kırılan milli gururu tamir etme girişimi olarak da yorumlanabilir. 1915 denilince akla Çanakkale Savaşı, üstelik de bu denli İslami bir içerikle mistikleşen bir kahramanlık menkıbesi gelirse, kim aynı yıl bu kahraman Türk milletin Ermenilere soykırım yaptığına inanır ki?

Son yılların popüler muhafazakar etkinliklerinden bir diğeri Kutlu Doğum haftası. Dicle Üniversitesinde başlayan olaylar nedeniyle politik gündem içerisinde de adı epey bir geçti bu haftanın. Kaldı ki üniversitelerde olaylar çıkmasa dahi Kutlu Doğum etkinlikleri çoktan politik bir panayıra dönüşmüş durumda. Sadece Diyanet'in Ankara'da düzenlediği toplantıya en büyük üç partinin liderinin katılması bile Kutlu Doğumu kutlamanın siyaseten taşıdığı anlam ve önemi açık bir şekilde ortaya koyuyor. Kutlu Doğumla ilgili öncelikle şu tespit yapılabilir: AKP sayesinde peygamberin doğumunu Mevlid Kandili ile kutlayan bir halktan Kutlu Doğum haftası yapan bir başka halka

dönüşmüş durumdayız. Kandil bile uzun bir tarihsel geçmişe sahip olmasına rağmen aslında bir ibadet değil. Kadir gecesiyle ilgili Kuran'dan kaynaklanan hassasiyet bir kenara bırakılırsa aslında hiçbir kandilin dini bir dayanağı yok. Ama sünni ulema bu durumu özenle saklıyor. Kandiller bizzat imamların yoğun gayretiyle kutsal günler gibi sunulmakta. Bir süredir benzeri bir dönüşüm Kutlu Doğum haftası bakımından da söz konusu oluyor. Kutlu doğum aslında sadece bir eğlence veya bir söylence. Ama Diyanet bu söylenceden bir ibadet haftası yaratmanın peşinde.

Geldiğimiz yer bakımından iki hatırlatma yapıp tartışmayı bitirmek istiyorum. Diyanet aslında kamunun parasını harcıyor. Kutlu Doğum özelinde bir uydurmadan bir kutsallık yaratılmaya çalışıldığına göre bu harcama ödediğimiz vergilerin boşa gitmesinden başka bir anlama gelmiyor. Muhafazakar hegemonya açısından ise Kutlu Doğum gibi etkinlikler oldukça işlevsel. Çünkü böylelikle mekan, zaman ve anlam daha fazla İslami bir karaktere bürünmekte.

Somut Durumun Somut Tahlili*

Bu metinde Gezi Parkı direnişiyile başlayan ve kısa sürede hemen tüm önemli kent merkezlerine yayılan *Diren Hareketinin* yükseliş ve sönümlenme dinamiklerini konjonktür ve reel politik aktörler bakımından yorumlamak niyetindeyim. Direniş tarihin bu anında devrimci bir kalkışmayı çevreleyen yapısal sınırları oldukça açık bir şekilde ortaya koydu. Bahsi geçen sınırlar özelinde bir dizi unsur tartışmaya açılabilir.

Her şeyden önce karşıımızdaki olgunun kesinlikle bir kent ayaklanması girişimi olduğunu belirtmek gerek. Direnişe en güçlü olduğu anda bile kırsal kesimden destek gelmedi. Bu bağlamda içerisinde köylülüğün olmadığı devrimci bir deneyim yaşadığımızı söyleyebiliriz. Tabii direnişin sadece kırsalı dışarıda bırakan kentsel bir kalkışmaya değil, aynı zamanda kent çevresinden önemli ölçüde kopuk ve mekanda ağırlık noktası merkez olan bir deneyime karşılık geldiği tespiti yapılabilir. Bu son hatırlatma özelinde direniş hareketi önündeki en büyük yapısal kısıt şüphesiz ki varoş desteğinin yokluğuydu. 31 Mayıs'tan itibaren aslında Çankaya'dan Kızılay'a, Şişli, Beşiktaş ve Kadıköy'den Taksime bir halk yönelimi oldu. Büyük varoş kentleri ve kent yoksulları ise birkaç istisnai durum hariç önemli ölçüde sessiz kalmayı tercih etti. Bahsi geçen sessizlik Erdoğan çevresindeki iktidar blokunun kendini toparlamasını ve hegemonyayı yeniden tesis adına devrimci kalkışmayı boğan bir saldırıyı başlatmasını kolaylaştırdı.

Direnişin sönümlenmesi sürecini hızlandıran bir diğer unsur devlet örgütünün organik bütünlüğünü koruması gerçeğinde saklıdır. Beklenti cumhurbaşkanı, cemaatçi kadrolar ve ordunun Erdoğan'dan farklı bir şekilde konum alabilme potansiyeline sahip olduğu yönündeydi. Ancak beklenen olmadı. Cumhurbaşkanı ılımlı mesajlar verdi, ama yine de Erdoğan'ın rejim üzerindeki mutlak otoritesini aşındıracak hiçbir girişimde bulunmadı. Cemaat özellikle de gazeteleri aracılığıyla Erdoğan'ı eleştirdi. Ancak bahsi geçen yergi devlet

* “Haziran Direnişine Dair: Somut Durumun Somut Tahlili”, *Sol Gazetesi*, Sayı 264, 22, 06, 2013.

içerisinde bir ayrışmayı körükleyecek düzeye ulaşmadı. Başta polis ve yargı olmak üzere cemaatin etkin olduğu kurumlar rejim güvenliğini sağlama noktasında kendilerine düşen görevi eksiksizce yerine getirdi. Ordu ise sessiz kaldı. Hatta valiliklerden gelen talimatlar doğrultusunda jandarma polisin yanında Taksim ve Kızılay'ı korudu.

Geçmiş tecrübeler açıkça gösteriyor ki hegemonya kırma süreçleri bakımından devrimci eylemlilikte mesafe alması bir ölçüde devlet birliğinin insani ve ideolojik düzeyde aşınmasına ya da parçalanmasına bağlı. Demek ki AKP hegemonyası çözülecekse Türkiye Cumhuriyeti Devleti onun tümüyle arkasında durmadığı bir tarihsel kesitte bu başarılacak. Taksim direnişi henüz böyle bir konjonktürün söz konusu olmadığını bize gösterdi.

Devletin bir AKP devleti olduğu, bu bakımından aslında bir parti-devlet özdeşliğiyle karşı karşıya olduğumuz gerçeği dikkate anılırsa hegemonyanın sürdürülmesi noktasında devlet erkinin gösterdiği direnç anlaşılabilir hale gelir. Ancak tam bu noktada sivil toplum için de benzeri nitelikte bir uyarı yapılmalıdır. Basın, sendikalar, üniversiteler ve partilerin aldıkları konum özelinde rahatlıkla denilebilir ki sivil toplumdaki direnişe yönelik destek son derece cılız kaldı. Mesela süreç içerisinde merkez medya susarak yandaş medya ise başbakan lehine propaganda yaparak rejimin yanında saf tuttu. Bu durum eylemliliğe ve eylemcilere yönelik pozitif algının tersine dönmesine ve sosyal medyadaki devrimci potansiyelin dağılmasına yol açtı.

Direnişe yönelik sendikal destek de bir hayli zayıftı. KESK VE DİSK sürece mahcup bir şekilde katkı sundu. Ne süresiz genel grev kararı alınabildi ne de meydanlar doldu. Yine benzer bir şekilde üniversite kurumu kendisinden beklenen örgütlenme düzeyinin çok altında bir performans gösterdi. Şüphesiz ki çok sayıda üniversite öğrencisi ve öğretim üyesi sokaktaydı. Hatta Gezi parkına eylem koyan ilk gruplara baktığımızda genç üniversitelerin bir hayli etkin bir konumda olduğu söylenebilir. Ama ne üniversite işgalleri oldu ne de öğrenci birlikleri kitleye yön verdi. Halbuki 68 ve 78 kuşaklarının ortaya koyduğu eylemlilik bakımından üniversiteler başat konumdaydı. Üniversite radikalizmin tam olarak hayata geçirilememesi sönümlenme sürecinin hızlanmasında belirleyici oldu.

Dahası iki parti, MHP ve BDP AKP hegemonyasındaki olası çöküşü frenleyen bir siyasal konumda kalmayı tercih etti. Özellikle

MHP'nin desteğinin hayati nitelikte olduğunun altını çizmek gerek. Şüphesiz ki MHP liderliği devrimci konjonktür içerisinde açıkça başbakanı, üstü örtük bir şekilde de polisi eleştirdi. Ama son kertede hem ülkücü kadroların AKP aleyhine sokağa çıkmasına engel olundu hem de eylemcilerden evlerine dönmeleri istendi. Milliyetçi hareketin o devlet AKP devleti olmasına rağmen devletten yana tavır alması başbakanın işini kolaylaştırdı. Böylelikle meydanlarda karşı karşıya gelen güçlerin halk ve diktatör değil de sol ve sağ olduğu tezi işlendi. *Din elden gidiyor, camilere saldırıyorlar* gibi son derece gerici bir söylem dillendirildi. Tüm bu tavır ve tutumların sonucunda sağ kendi içerisinde sola karşı kenetlendi. Tayyip'in uzlaşmaz tutumunu sonuna kadar sürdürmesi ve direnişi ezecek gücü kendinde bulması önemli ölçüde bu kenetlenmenin verdiği psikolojik ve sosyolojik üstünlük hissini sonucudur.

Kürt hareketinin direniş karşısındaki konumu da bir hayli belirleyici ve aynı zamanda solcu-ilerici güçler ile Kürt siyaseti arasındaki ilişkiler bakımından düşündürücüdür. Parti liderliği direnişi açıkça karşısına almadı. Hatta partili gençler özellikle İstanbul'da polisle çatıştı, alanlarda kalmayı tercih etti. Ama parti gövdesi çoğunluğu itibarıyla sürecin dışındaydı. Bu nedenle Diyarbakır ve Van gibi kentlerde kitlesel nitelikte sokak eylemleri yaşanmadı. Erdoğan'ın düşme ihtimali barış sürecini olumsuz etkileyebilirdi. Bu olasılık karşısında temkinli davranmayı ve bu bahsi geçen temkin ölçüsünde de AKP hegemonyasının yaşamasına katkı sunmayı tercih etti BDP.

Peki, sonuçta ne diyebiliriz? Bu eksiklikleri saymaya neden ihtiyaç duyuyorum ya da somut durumun somut tahlili ne kazandıracak bize? Şüphesiz ki kazanımlara gölge düşürme ve(veya) ortaya konan eylemliliği küçümseme gibi bir amacım yok. Çünkü son üç hafta pek çok insan için hayatının en anlamlı günleriydi. Hiç tanımadığımız kişilere yardım ettik. Gece geç yattık, barikatta sabahladık, sabah erken kalktık. Kapitalizm ve devlet olmaksızın salt insan ve yurttaş olarak eşitlik, özgürlük ve kardeşliği hissettik. Ancak ahlak bekçisi başbakan ve onun emriyle direnişi dağıtan devletin zor aygıtları hala işbaşında. Geline bu noktada düşünen ve eyleyen her insan olarak bize düşen görev nasıl ki Marx kendi hayat serüveni içerisinde 1848'den ve Paris Komününden dersler çıkardıysa bizim de 31 Mayıs ayaklanmasından kendi dersimizi çıkarmamızdır.

Atilla Yayla Liberalizmi'ne Genel Bir Bakış*

Liberaler ile AKP arasındaki ilişki hakkında çok şey söylendi. Genel kanı liberal kesimin AKP'nin hegemonya inşa sürecinde kritik bir rol oynadığı yönünde. Çünkü bu kesim hem AKP siyasetini Batıya onayarak tercüme etti ve böylelikle Batı kamuoyunda ılımlı İslam'a açılan kredinin oldukça elverişli koşullarda şekillenmesine yardımcı oldu hem de muhafazakarları Kemalist ve sosyalistler karşısında daha donanımlı hale getirecek bir dizi argümanı söylemleştirdi. Ancak 2010 referandumu ve yetmez ama evet kampanyasıyla birlikte doruğa çıkan bu destek giderek sönümlendi. Cumhurbaşkanlığı, yargı ve ordu gibi kurum ve kuvvetler referandum sonrası süreçte ya siyaseten etkisiz hale geldi ya da hemen tümüyle AKP'leşip hükümetin emrine girdi. Bu dönüşüm İslamcı-muhafazakar kadroların liberallere olan ihtiyacını ve saygısını dramatik bir şekilde azalttı. Pek çok liberal işini ve itibarını kaybetti; başbakanın abisi, akıl hocası konumundan AKP liderliği tarafından sürekli bir şekilde aşağılan asalaklara dönüştü.

Kısaca özetlenen bu tablo olup biteni açıkça ortaya koyması bakımından şüphesiz ki doğru. Ama AKP-liberaler ilişkisinde gözden kaçan önemli bir nokta var. Sanıldığı aksine liberallerde ekser çoğunluk Baskın Oran, Murat Belge gibi ünlü sözcüleri olan liberal sol kesime ait değil. Türkiye'deki liberalizmin ağırlık noktası Atilla Yayla ve Mustafa Erdoğan gibi isimlerin öncülük ettiği bir düşünsel çevrede söz konusu olmakta. Sağ liberalizm olarak da kodlanabilecek olan bu geleneğin kökleri 50'li yıllara, Forum dergisi sürecine kadar geri götürülebilir. Epey bir süredir ise Liberal Düşünce Topluluğu ve bu topluluğa ait dergi kendisini liberal olarak gören kesimleri bir araya getiren temel platform olarak iş görmekte.

Tam bu noktada şöyle bir soru sormak hiç de anlamsız olmaz. Liberal solcuların önemli ölçüde AKP'den uzaklaştığını biliyoruz, peki sağcı liberaller de durum nedir? AKP karşısında Murat Belge'nin

* "Atilla Yayla Liberalizmini'ne Genel Bir Bakış", *Sol Gazetesi*, Sayı 292, 20, 08, 2013.

yaşadığı hayal kırıklığını Atilla Yayla da paylaşıyor mu? Yanıt olumsuz. Hatta Yayla'nın Zaman'da yazdığı makaleler dikkatle incelediğimizde Türk sağ liberalizmin AKP liderliğini koşulsuzca desteklediği ve Gezi Parkı sürecindeki direnişi mahkum etmeye çalıştığını gözlemliyoruz. Yayla'nın ve izleyicilerinin kullandığı argümanlar ise hem liberalizmin Türkiye reel politigindeki konumu hem de liberal ideolojinin kendi zaafı bakımından oldukça dikkat çekici bir içeriğe sahip.

Yayla'da kristalize olan sağ liberalizmin politik argümantasyonuna yönelik olarak üç tane temel noktanın altı çizilebilir: Öncelikle direnişin meşru olmadığı savı ileri sürülüyor. Çünkü göstericiler Erdoğan'a diktatör demekte ve halkı temsil ettiğini düşünmekte. Ama Yayla'ya göre diktatör gibi bir kavram Erdoğan analizinde fazlasıyla ağır kaçıyor. Her otoriterleşme eğilimine diktatörlük diyemeyiz. Yalnız ilginçtir, kavramların çok savruk kullandığından şikayet eden ve Erdoğan rejimini faşizmle ya da diktatörlükle suçlayanları hafife alan siyaset bilimi profesörü Yayla direnişçilere darbeci, Taksim platformuna da totaliter demekten kaçınmıyor. Direnişçilerin neden darbeci olarak görülmesi gerektiğine dair tutarlı bir açıklama yok ortaya konulan analizde. Halbuki isyanı liberal teorinin sınırları içinde bile savunmak mümkün. İtaatin kaynağını rızada gören, kişilerin kendi özgürlükleri ve mutluluklarını arama hakkını doğal hak olarak kabul eden tutum liberal siyaset felsefesinin nirengi noktalarından biri. Ama Yayla ne Locke'a başvurmaya tenezül ediyor ne de burjuva devrimleri geleneğini analizine dahil etmeye yanaşmıyor. Ona göre sokağa dökülen herkes darbeci, peki devrim nedir bu durumda? İngiliz burjuvazisi kralın kafasını kestiğinde ya da Amerikan kolonileri yerleşik devlet otoritesine karşı ayaklandığında darbe mi yapıyordu gerçekten?

Göstericilerin yürüttükleri mücadeleyi halk mefhumuyla meşrulaştırması da Yayla'nın hedefinde. Çünkü sonuçta eylemlere destek verenlerin halk değil, halkın sadece bir kısmı. Tüm halk adına konuşmaları ve kendi azınlık çıkarını başkalarına dayatmaları son derece yanlış. Bu analizdeki temel sıkıntı ise argümanın hiçbir biçimde tarihe atıfta bulunmaması gerçeğinde somutlaşıyor. Şüphesiz ki göstericiler halkı tümüyle temsil etmiyor, epey sayıda insan direnişçilerin benimsediği görüşleri paylaşmıyor. Ancak unutulmamalı

ki halk adına konuşan solcular millet adına konuşan başbakan ve diğer sağıcılara bu yolla yanıt vermekte. Milletin tamamının iradesini temsil etmiyor olmasına rağmen kendisini millet iradesinin tek ve gerçek sahibi olarak gören Erdoğan karşısında eleştirel bir tutum alma cesaretini gösteremeyenlerin solcuları halkın iradesi üzerinde tekel kurmakla suçlaması oldukça ironik.

Taksim platformunu totaliterlikle suçlarken kullanılan mantık da sorunlara gebe. Yayla'nın totalitarizm suçlamasının temelinde başbakanın direnişçilere yönelik referandum teklifinin platform tarafından reddedilmesi meselesi var. Referanduma karşı çıkan ve bu tutumu doğayı ve kentsel dokuyu koruma gerekçesiyle, bilim ve çevre hakkı üzerinden haklılaştıran platform Yayla tarafından şiddetle eleştiriliyor. Çünkü ona göre referanduma gitmeyi göze alamayan tutum kaba aydınlanmacı retorik ve halktan korkan seçkinci solculuktan gücünü almakta. Tam bu noktada Yayla'ya ve Yayla gibi düşünen liberal-muhafazakar kesimlere temel haklar ne zamandan beri oylamanın konusudur diye sormak lazım. Mesela türban yasakları sürecinde hangi liberal yasağın devamı noktasında son sözü referandum yoluyla halkın söylemesi gerektiğini ileri sürdü? Ya da idam cezasının kaldırılması gibi daha çok negatif özgürlüklerle ilgili meselelerde, sosyal devletin tasfiyesi, KİT'lerin satılması gibi yurttaşların pozitif özgürlüklerini derinden etkileyen ve belirleyen olaylarda Yayla tipi liberalizm referandum çağrısı yaptı mı? TEKEL parçalanırken, TÜPRAŞ satılırken bu işlemleri kapitalist rasyonellik adına savunan, çağdaş-liberal bir ekonomide devlet teşebbüsü olmaz diye fetva veren liberallerin aklına neden acaba TEKEL'i satmadan önce bu kurumun çalışanlarına ve ailelerine sorsak mı diye bir öneri gelmedi? Yayla'nın ve Yayla özelinde liberalizmin tutumu oldukça düşündürücü. Çünkü onlar kapitalist ekonominin işleyiş süreci ve mülkiyet hakkı başta olmak üzere modern toplumun pek çok bileşeninin demokrasinin konusu olmaması gerektiğini düşünüyor. Hatta Yayla'nın on yıllardır savunduğu, ama nedense AKP rejimi karşısında kullanmadığı temel liberal ilke az siyaset ve sınırlı devlettir. Sadece bu ilke kullanılsa bile açıkça görülecek ki AKP'ye destek vermek liberal ideolojinin devlete dair hemen tüm aksiyom ve ilkelerini açıkça çiğnemek adına mümkün olabilir. Başbakan herkesin işine karıştığı, kürtajdan içkiye kadar her konuyu siyaset yoluyla

düzenlediği ve devlet erkini kullanarak sivil toplumu işgal ettiği gerçeği ortada dururken, hatta isyan bizati bu nedenle patlak vermişken, Yayla'nın bireye ve sivil topluma Erdoğan devletini savunmak adına sırt çevirmesi Türkiye'deki sağ liberalizmin ideolojik reçetesini tüm açıklığıyla ortaya koyuyor gibi. Demek ki mesele devlet değil, sadece Kemalist devletmiş. Devlet muhafazakarlaştıkça devlet eleştirisinin yumuşamasını başka türlü açıklamak mümkün değil çünkü.

Son olarak direnişçilerin haklı ve özgürlükçü olma niteliklerine yönelik eleştirilere değinmek yerinde olur. Başbakanda bir üslup sorunu olduğu, AKP liderliğinin hem ölçüsüz bir şekilde hem de çok konuştuğunu kabul ediyor Yayla. Ama bu kabulün kendisi bile rejimi savunma gayretinin enstrümanı olarak iş görmekte. Çünkü ona göre başbakanda sadece üslup sorunu var. Eylemler ve kamu icraatları bakımından ötekileştirme ve otoriterleşmeye yol açacak bir süreçten bahsetmek mümkün değil. Halbuki Taksim'le başlayan direniş AKP'nin 10 yıllık hoyrat kamu siyasetine verilmiş bir yanıt niteliğinde. Sorun sadece başbakanın ölçüsüz tavrı değil kamusal alanın İslamileşmesi ve yasa yapıp süreçlerinden halkın belli bir kısmının kategorik bir şekilde dışlanmasında somutlaşmakta. Ayrıca direnişe katılan insanları yeterince samimi bulmuyor sayın Yayla. Çünkü onlar haklı bir isyan başlayacak ya da isyanlarını kendi mağduriyetleri ile haklı hale getirecek kadar acı çekmiş değiller. Bize türban yasağı örneğine atıfla şu soruyu soruyor kendisi. Siz hiç Atatürk'ü sevdiği için okuldan atılan birini gördünüz mü? Bu sava uzun uzadıya yanıt vermeye gerek yok. Ama şu kadarı söylenebilir. Erdoğan'ı savunma adına insanların çektiği acılardan bir haklılık hiyerarşisi çıkarmak ve sen ne kadar acı çektin ki kendini bu denli haklı sayıyorsun gibi bir soruşturmaya girişmek özel olarak Atilla Yayla, genel olarak Türk liberalizmde hümanizma ve etiğe dair her türlü umudun çoktan sönüp gittiğini açıkça ortaya koyuyor gibi.

Yazıyı bitirirken şu iki noktanın altını çizmek yerinde olur sanırım. Liberalizm ve faşizm burjuvazinin iki yüzü. Sistem devrimci baskıyla felce uğrama tehlikesi geçirdiğinde liberalizmin kendi Mr. Hyde'ı yaratmada hiç de güçlük çekmiyor. Bu bağlamda aslında Atilla Yayla gibilerde liberalizm faşizme dönüştüğünde bu dönüşüm nasıl bir söylemle kendini meşrulaştırır sorusunun yanıtını bulmak

mümkün. Ama o kadar derin düşünmeye gerek var mı, şüphesiz o noktada bir hayli muallakta. Çünkü sonuçta muhafazakarın İngilizce bilenine liberal dendiği bir ülkede yaşıyoruz. Yayı bu genel yozlaşma halinde küçük bir ayrıntı sadece.

Din ve Demokrasi*

Son iki ayki konjonktür dikkate alındığında Türkiye ve Mısır siyasetlerine kitlesel kent ayaklanmalarının damgasını vurduğu söylenebilir. Şüphesiz ki Tahrir süreciyle Taksim süreci arasında sayısızca yapısal fark var. Çünkü sonuçta hem kapitalist toplumların kendi içerisinde hem de kapitalistleşen toplumlarda eşitsiz gelişme yasaları yürürlükte. Bu nedenle tek bir zamansal skala kullanıyor olmasına rağmen farklı coğrafyalarında farklı tarihler yaşanmaya devam ediliyor. Ancak yine de benzerlikler olabilir ve biz bu bahsi geçen benzerliklerden soyutlama düzeyinde bir takım ortak sonuç ya da sorulara ulaşabiliriz. Bu olası ortaklığa atıfla rahatlıkla diyebiliriz ki 2013 yaz ayları itibariyle Türkiye ve Mısır siyasaları şöylesi bir soruna kilitlenmiş durumda.

Halkının çoğu Müslüman olan bir ülkede, demokratik yollarla iktidara gelmiş bir hükümete karşı, bu iktidar İslami-muhafazakar hassasiyetler doğrultusunda kamusal alanı tek tipleştirmeye kalkıyor, liberal-seküler kesimi asimile eden ve (veya) özel alana çekilmeye zorlayan adımlar atıyor ve politik doğrultusunu şekillendirirken açıkça çoğunlukçu bir dil kullanıyorsa yurttaşlık hukuku ve demokrasi adına ne yapmak gerekir? Demokrasi adına ne yapmak gerekir sorusunda demokrasi hem liberal demokraside kristalize olan burjuva değer ve kurumlarını hem de antik Atina'dan beri demokrasinin normatif içeriğini oluşturan başta eşitlik olmak üzere bir dizi ilkeyi birlikte ifade ediyor.

Öncelikle en yakıcı meseleyle başlamak yerinde olur. Halkının çoğu Müslüman olan ülkelerde demokrasi önündeki en büyük engel bizzat İslam'ın kendisi. Şu kadarını biliyoruz ki dinler genelde demokratik kültürü desteklemiyor. Çünkü din kurumu mutlakiyetçi, dindarlar da müzakere, eşitlik ve çoğulculuğu küçümseyen din temelli mutlakiyetçi kültür içerisinde yaşamlarını inşa ediyorlar. Dolayısıyla bir ülkede din kurumu ne kadar belirleyici ise ya da kişiler düşünürken

* “Din ve Demokrasi”, *Radikal* 2, 27, 07, 2013.

ve eylerken dini referanslara ne kadar sıklıkla başvuruyorsa orada demokrasi derinleşmiyor. Din temelli kültür demokrasiyi derinleştirecek her adımın anti-tezi gibi sonuç doğurmakta. Demokrasi için kimsenin diğer kimseye karışmadığı bireyci bir özel alan özgürlüğüne ve her türlü tek tipleşmeye karşı toplumsal dengeyi koruyan güçlü bir sivil topluma ihtiyaç var. Ancak din tek bir doğruyu güçlü bir şekilde dayatıyor. Toplumsal, siyasal ve hukuki vehçeleri olan o tek doğru karşısında ne dokunulmaz özel alan ne de özerk sivil toplum söz konusu olamıyor. Her şeyi bilen ve herkese karışan başbakan Erdoğan örneği bu bahsi geçen olanaksızlığın sofistike bir örneği olarak karşımızda durmakta.

Tam bu noktada laikliğe değinmek gerekli. Türkiye’de son 10 yılda ciddi ölçüde aşınan, Mısır’da ise zaten başından beri yeterince güçlü bir şekilde yerleşememiş laiklik bu iki ülkedeki demokrasi krizinin arkasındaki temel katalizör güç. Muhafazakar-liberal kesim bu gerçeği kabul etmeye bir türlü yanaşmıyor. Ama tablo açıkça ortada. Türkiye’de, Mısır’da ve pek çok Müslüman çoğunluklu ülkede Batılı anlamda bir demokrasi yok çünkü halk yeterince seküler, rejimler ise laik değil. Bu bağlamda dikkatimizi devletin örgütlenme biçimine kaydırmamız yararlı olabilir. Çünkü İslam dünyasında devlet karşısında özerk bir din kurumu hiçbir zaman tam olarak mümkün olmadı. Türkiye gibi laiklikte epey yol almış ülkelerde dahi kadim norm dinin devletin vesayetine tabii olması yönünde. Tabii bu durum laikliğin kurumsallaşmamasına yol açıyor, ama aynı zamanda demokrasi eksik çünkü din çok güçlü argümanının da sosyolojik sınırlarını ortaya koymakta.

Peki devleti sorunsallaştırdığımızda karşımıza nasıl bir tablo çıkıyor? Devlet demokrasiyi iki biçimde güdükleştiriyor. Her şeyden önce pek çok İslam ülkesi pre-kapitalist bir ekonomi politik doğrultuya sahip. Kapitalizmin yeterince olgunlaşmadığı -Mısır böyle bir örnek aslında- toplumlarda hanedanlar, ordu veya ulema rejimi doğrudan doğruya belirliyor. Bahsi geçen düzen patrimonyal bir karaktere sahip. Demokrasiyle devlet arasında gücünü halk iradesinden almayan ama halk adına karar alabilen sorumsuz yetkili bir iktidar seçkinleri öbeği var. Ancak demokrasi sorunsal bakımından Türk devletindeki arıza Mısır devletinden farklı. Çünkü kapitalist toplum pek çok pratiği aracılığıyla yerleşmiş durumda.

Böylesi bir ülkede demokrasi eksikliğini geleneksel yapı ve (veya) güçlü bürokrasi üzerinden izah etmek mümkün değil. Erdoğan'ı demokrasi isteyen geniş kitlelerle karşı karşıya getiren asıl meselede bu zaten. Eskiden askeri vesayeti suçlayarak kendi anti-demokratlığını veya demokrasiyi derinleştirme konusundaki isteksizliğini gizleyebiliyordunuz. Ama böyle bir söylem geniş kitleleri ikna etmeye yetmiyor artık.

Türkiye demokrasisi önündeki en büyük engel ise kapitalizmin inşa edilme biçimi şüphesiz ki. Türk kapitalist modernleşmesi İngiltere, Fransa veya Amerika'yı değil daha çok Almanya ve Japonya gibi faşist modernleşme deneyimlerini hatırlatıyor. Sivil toplum, birey hakları ve burjuva demokrasisi dönüşümün temel unsurları arasında değil başından beri. Amaç güçlü bir liderliğin rehberliği altında toplumsal ve siyasal muhalefetin hemen tümüyle susturulması ve devlet aracılığıyla belli toplumsal gruplara kaynak aktarımı. Siyasi kültür de bu amaç doğrultusunda şekillenmiş durumda. Bu nedenle siyasi kahramanlarımız ülkeyi bayındır hale getirmeye çalışan ama bu yolda demokratik pratiklere pek itibar etmeyen Abdülhamit, Atatürk, Erdoğan gibi otoriter kişiler.

Ulusalclılığın Güçlü ve Zayıf Yanları*

Ergenekon davasında karar açıklandı. Beklendiği üzere pek çok sanık hüküm giydi. Tabii siyasi yanı ağır basan her davada olduğu gibi hüküm giyenler sadece kişiler değildi. Herkesin malumu olduğu üzere Ergenekon davaları sistemik bir unsur olarak askeri-bürokratik vesayeti ve bir ideoloji olarak Kemalizm'i yargıladı. Peki, şimdi ne olacak? Kemalizm bitti diyebilir miyiz?

Mahkemeler ideolojileri kapatıp halk hareketlerini önleyebilseydi bugün ne İslamcılık kalırdı ne de Kürtçü partiler. Bu yargı şüphesiz ki Kemalizm için de doğru. Ergenekon yargılamaları Kemalizm'i ortadan kaldırmadı. Hatta bu yazıda siyasal sosyolojik arka planı ve ideolojik koordinatları üzerinden politik potansiyelini yorumlamaya çalışacağımız ulusalci kitlenin verili varlığı Kemalizm cephesinde henüz hiçbir şeyin sona ermediğini gösteriyor.

Ulusalcılarının güçlü ve zayıf yanlarını irdelediğimizde ise karşımıza şöyle bir tablo çıkmakta: Her şeyden önce sol Kemalist kesimin konjonktürel bir avantajı var. Çünkü yakın tarihe kadar İslamcısından sosyalistine kadar geniş bir skalada düşünce beyan eden kişilerin üzerinde mutabık olduğu Kemalizm'e yönelik olumsuzlayıcı yerleşik dogma paramparça olmuş durumda. Şöyle ki, Kemalizm giderse ve bürokratik vesayet ortadan kalkarsa siyasetin sivilleşeceği ve ülkeye demokrasi geleceği zannediliyordu. Ancak Kemalizm'in yerini aran Erdoğan rejiminin gittikçe artan otoriterliğini karşısında, bir anlamda yaşadığımız tarih karşısında yanıldığımız açıkça ortada. Tabii buradan varacağımız yer Kemalizm'e çok mu yüklendik gibi bir yakınma olmamalı. Yine de bazı haklı noktalara işaret etmek gerek. Öncelikle Atatürk'ü eleştirmenin demokrasinin koşulu sayıldığı bir aşırılığa fazlasıyla pirim verdik. Bugünün ölçütleriyle dünü yargılayan oportünist bir tarih anlayışına savruldu pek çok kesim. Bahsi geçen savrulma sadece laikliğe ve milliyetçiliğe odaklanan güdük bir entelektüel gündeme teslim olmak anlamına da geliyordu şüphesiz.

* "Ulusalclılığın Güçlü ve Zayıf Yanları", *Radikal* 2, 11, 08, 2013.

Türk milliyetçiliği hakkında takıntılı bir literatürü takip etmekten, ümmetçi-İslami zihniyetin kamusal hayatı muhafazakarlaştırdığı gerçeğini yeterince güçlü bir şekilde irdeleyemedik. Benzer bir zafiyet laiklik konusunda da söz konusu oldu. Kemalizm'in laikliği kendi seçkinci hassasiyetleri için kullanması ve bu kullanımın demokrasi aleyhine yarattığı kalıcı tahribata dikkat çekmek elbette ki anlamlıydı. Ama bu haklılık Kemalist olmayan bir laiklik savunusuna olan ihtiyacı görmezden gelmemizi maruz göstermiyor. Geldiğimiz nokta çok açık. İflas eden şey artık paradigma değil, karşı paradigma. Ulusalıcı kesimin belki tümüyle olmasa bile en azından kısmen haklı çıktığı söylenebilir yeni tarihsel durum karşısında. Atatürk elden gidineceği ülkeye şeriat gelmedi belki, ama yoğun ve yıpratıcı bir muhafazakarlaştırma siyasetiyle yüz yüze kaldığımızı inkar etmek de artık imkansız.

Ulusalıcıların gücünü sadece konjonktürün yanlarında olması ve bu nedenle AKP rejimi karşısında siyasal ilgi odağı haline gelmeleriyle açıklayamayız. En az konjonktür kadar etkin olan bir diğer mesele popülizm. Anadolu'da ve büyük kentlerin varoşlarında sol popülizm hala Kemalizm ile organik bir ilişki içerisinde. Bu bağlamda rahatlıkla diyebiliriz ki geniş muhafazakar kitle karşısında nicelik olarak tutunabilecek tek topluluk ulusalıcılar. Sözcü gibi gazetelerin ulaştıkları tiraj, Atatürkçü Düşünce Dernekleri ve TGB'nin yurt çapındaki örgütlülük düzeyi ile özellikle Facebook'da yoğunlaşan sosyal medya Atatürkçülüğü ulusalıcı kitlenin popülist karakterini ortaya koyan sayısız veriden sadece birkaçı. Tam bu noktada bir parantez açıp gençlerin ve kadınların ulusalıcı kitle içerisindeki göreceli ağırlığına dikkat çekmek yerinde olabilir. Muhafazakarlaşma en çok kadınları etkiliyor. 3 çocuktan hamile kadınlar dışarı çıkmasını söylemine kadar sayısızca ifadenin odağında onların bedeni ve özel hayatı var çünkü. Erkek karşısında kadını ikincileştiren İslamcı-cinsiyetçi anlayışa karşı pek çok kadın Atatürkçülüğe sığmıyor. Çünkü cumhuriyet devrimlerinin sunduğu fırsatlar ve bu fırsatlar neticesinde ortaya çıkan tarihsel-toplumsal durum kadına erkek, aile ve cemaat karşısında özerkleşme olanağını sunmakta. Gençlikte de benzeri bir yönelim söz konusu. Gezi olaylarında bir kez daha görüldüğü üzere epey sayıda genç Kemalizm'i sadece kitaplardan biliyor. 28 Şubat bile aslında bir hatıra değil. Onların gördüğü tek

otoriter rejim Erdoğan liderliğinde somutlaşan muhafazakar-İslami hegemonya. İktidarın bir partide ve bir liderde mutlaklaştığı bu süreçte özgürlük talep eden gençler doğal olarak en büyük karşı hegemonya unsuru olan ulusalcılığa meylediyor.

Peki, bu ideolojinin zayıf yanı hakkında ne söylenebilir? Ulusalcılığın en büyük defosu şüphesiz ki Kürtlere olan histerik bakış açısı. Her parti ve ideolojinin bir kör noktası var. Mesela AKP’de kristalize olan Sünni-muhafazakar blok için kör nokta Aleviler. Başta cemevlerinin ibadethane olarak kabul edilmesi meselesi olmak üzere her hangi bir mücadelede Alevi öznenin de haklı olabileceğini kabul edemiyor muhafazakarlar. AKP-Alevi ilişkisine koşut bir durum ulusalcı-Kürt ikiliği bakımından da söz konusu. Standart ulusalcı duruş Kürtleri yok saymak, bu mümkün olamıyorsa onları aşağılayıp ötekileştirmek yönünde. Tabii hal böyle olunca AKP otoriterliğiyle mücadele edebilecek güçte bir karşı hegemonya bloğu inşa etmek mümkün olmuyor bir türlü.

Halkın Afyonu: Dış Politika *

Dış politika ile iç politika arasındaki ayrım tüm ayrımlarda olduğu üzere fazlasıyla yapay. İç politik gündemin parçası olduğu düşünüldüğümüz bir mesele kolaylıkla uluslararası bir niteliğe bürünebiliyor. Ayrıca tam tersi bir durum da oldukça olası. Başka bir ülkeyi, o ülkenin insanlarını veya sorunlarını hararetle tartışabiliyorsunuz. Mısır ya da Suriye'nin Türkiye kamuoyunda işgal ettiği yer dış politik gündemdeki *dış* ifadesini geçersiz hale getirecek nitelikte. Peki, bu durumu nasıl yorumlamak gerekir? Yaygın kanaat iç politik çekişme ve tartışmaların dış politik nesneler üzerinden kendini yenilediği üzere. Muhalefet Suriye ve Mısır'ı AKP'nin çöken kurucu liderliğinin acı dolu kanıtları olarak sunmakta. İktidar ise hem sıra bize mi geliyor korkusunu hissetmekte hem de bu korkuyu kendi muhaliflerine yansıtarak her türlü itirazı daha da gayrimeşru hale getirecek bir siyasal iklim tesis etme derdinde.

Dış politika aslında iç politikadır argümanını destekleyecek sayısızca malzeme var elimizde. Politik demeç ve analizlerin neredeyse tamamı böylesi bir bakış açısının tesiri altında formüle ediliyor çünkü. AKP sözcüleri İhvan'ı savunurken aslında kendilerini savunuyormuş gibi bir hava içerisine girmekte. Karşı çıkılan darbe kalkması için uğruna mücadele verdikleri askeri vesayetin somutlaşmış bir biçimi gibi sunuluyor. Sanki Mısır'ın son bir yılda yaşadıkları Türkiye'nin son 10 yıllık yakın tarihinin hızlandırılmış bir kopyası. Dahası sanki İhvan'ı düşüşü kesinleşirse AKP için de her şey bitecek. Muhalefetin tavrı da iktidardan çok da farklı değil. İhvan'a verilecek desteğin AKP'yi desteklemekle aynı anlama geleceği görüşü bir hayli popüler. Bu nedenle katliamlar kınansa da askeri yönetime yönelik olumsuzlayıcı tutum hiç de sert değil.

Tıpkı Mısır da olduğu üzere Suriye'de de karşı karşıya gelen eksenler Türkiye'deki düşünsel ve toplumsal kutuplaşma noktalarıyla önemli ölçüde örtüşüyor. Hatta Suriye dış politikayı konuşurken aslında iç politikayı konuşuyoruz argümanı için daha ikna edici bir

* "Halkın Afyonu: Dış Politika", *Radikal Yeni Söz*, 04, 10, 2013.

örnek. Çünkü Esad'ı açıkça destekleyen epey sayıda yurttaşımız var. Siyasi partiler Suriye yönetimini ziyaret edebiliyor, gazetelerde hakkında olumlayıcı haberlere rastlayabiliyoruz. Daha da önemlisi Hatay'da daha önce tanıklık ettiğimiz üzere Esad lehine geniş katılımlı gösteriler düzenlenebiliyor. Özellikle Alevi kökenli yurttaşlarımız Esad rejimine yönelik hükümet tepkisinin Esad'ın diktatörlüğüyle değil, onda kristalize olan Şii-Alevi kimlikle ilgili olduğunu düşünmekte. Erdoğan hükümetinin arasının iyi olduğu aktörlerin Sünni, çatıştığı, arasına mesafe koyduğu kesimlerin ise ağırlıklı olarak Şii olması mezhepsel dış politika algısını güçlendiriyor.

Tabii bir de hükümetin yürüttüğü dış politikaya fazlasıyla angaje olmuş İslami entelijansiyanın tedirgin edici durumu üzerinde durmak gerekli. Mesela geçenlerde Star gazetesi dış haberler müdürü ile Mardin Artuklu Üniversitesinin genel sekreteri MİT'e transfer oldu. Ülkenin istihbarat teşkilatı ile sivil gazeteler ve özerk üniversitelerin birbirine elaman transfer edecek kadar yakınlaşması hem gazetelerin artık sivil ve üniversitelerin özerk olmadığını hem de polis devleti enstrümanlarının sivil toplum içerisinde ne kadar güçlü bir şekilde kök saldığını gösteriyor.

Dış politika ile iç politika arasındaki geçişkenlikte bir ölçüde haklılık payı var şüphesiz ki. Ancak özellikle Mısır ve Suriye gibi meseleler bakımından biz aslında iç politik gündemi dış politika üzerinden konuşuyoruz tezi yine de sorunlu. Çünkü dış politika kavramlaştırmasındaki politika aslında olmayan bir politikayı ifade ediyor. Bir etkinliği politik bir etkinlik haline getirecek unsurlardan hiçbirisi dış politik eylem ve(veya) söylemlerde belirleyici konumda değil. Ortak bir kamusal alan yok mesela. Bir kamusal alan olmadığı gibi kamusal bir sorumluluk etiği de yok. Diyelim ki bir Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olarak Esad'dan ya da Sisi'den rahatsızsınız. Bahsi geçen bu rahatsızlığınız reel politik ya da etik politik düzlemde ne gibi bir karşılığı olacak? Esad'dan hesap sorabilir misiniz, Esad'ın size hesap vermesini sağlayabilir misiniz? Şüphesiz ki hayır. Çünkü ne Esad ne de Sisi sizin temsilciniz değil. Aranızda hukuki bir bağ yok.

Apolitik bir politika aslında dış politika, bir tür ucube. Tek tek insanlar ne birey ne de yurttaş olarak belirleyici bir konumda değiller.

Dış politik etkinliklerin siyasi öznesi devlet çünkü. Ayrıca ilişkiler aleniyete dayanmıyor. En demokratik ülkelerde bile dış politik meseleler hikmet-i hükümetçi bir tarzda, kapalı kapılar arkasında konuşuluyor. Bizler dış politikada çoğunlukla seyirciyiz. Bu saptama doğrultusunda rahatlıkla diyebiliriz ki bir ülkede dış politik gündem iç politikanın önüne geçmişse –her ne kadar dış ve iç politik olan şeyler tam olarak birbirinden ayırt edilemese de- o ülkedeki politik etkinliğin kalitesinde büyük bir düşüş yaşanıyor. Mısır'ı veya Suriye'yi yüksek vergiler ya da kötü eğitim sisteminden daha çok konuşmamız hiç de makul değil. Çünkü bu durum bizi edilgenleştiriyor. Çok bilinen bir benzetmenin diliyle yeniden formüle etmek gerekirse dış politika aslında halkın afyonu. Bu afyonun tesirine fazlasıyla kapıldığımızda değiştirebileceğimiz bir dünyanın içinde yaşamaktan oyun teorilerinin nesnesi olmaya doğru hızla irtifa kaybediyoruz.

Liberalizmin Hukuk Politikası*

Siyasallaşmış hukuk ve ideolojik-devletçi reflekslerle hareket eden militan yargı çevresinde dönen tartışmalar Türkiye’deki demokratik kamuoyunu çok uzun süreden beri meşgul ediyor. Genel olarak hukuk nosyonunun kurulma biçimi, özel olarak ise yargı erkinin işleyişine yönelik sorunlar liberal solcuların ağırlıklı olduğu bir kesim tarafından Kemalizm tartışmalarına paralel bir şekilde yorumlandı. Bu naif okuma biçimine göre yargı *adaleti* değil *cumhuriyeti* koruyordu. Kemalist rejimin tasfiyesi ölçüsünde Batı standartlarında liberal demokratik bir sistem inşa edildikçe hukukta kendisinden beklenen medeni konumuna kavuşacak ve devlete karşı birey özgürlüklerinin doğal koruyucusu haline gelecekti. Yakın dönemki reel politik gelişmeler Kemalist paradigmanın çöküşünün tek başına liberal demokratik bir rejim inşa etmeye yetmediğini gösterdi. Kemalistlerin yerini alan İslamcı-muhafazakar kesimin hukuka ve demokrasiye bakışı hiç de eski rejimdeki çarpık uygulamalardan farklı değildi. HSYK, AYM, Yargıtay ve Danıştay gibi tüm üst düzey yargı kurumları iktidarın beklenti ve öncelikleri doğrultusunda dönüştürüldü. Ayrıca kadrolaşma ihtiyacının yargı bağımsızlığını gölgelediği bu hukuk siyaseti içerisinde bizzat savcı ve yargıçların eliyle bir olağan şüpheliler toplumu yaratıldı. Gezi direnişi sürecinde iyice yoğunlaşarak etkisini gösterdiği üzere AKP karşıtı herkes potansiyel olarak kriminal bir kimliğe sokuldu. Siyaseten meşru olmayan kişi ve gruplar hukuken suçlu haline geldi.

Tam bu noktada kendi sorunsalımızın sınırlarını çizecek şekilde bir dizi soru tartışmaya açılabilir: Ulusal burjuvazi kurma hevesindeki Kemalistler de, muhafazakar bir burjuvazi yaratma çabasındaki İslamcılar da hukuku kendi ekonomi politik gündemleri için araçsallaştırdılar. Peki, Türkiye’deki bu durum burjuvazinin hukuka bakışı bakımından olağan bir izleşti mi ifade ediyor? Yoksa iktidarların kendi koydukları kurallara uymaması ve taraflı yargı

* “Liberalizmin Hukuk-Politikası: Olağanüstü Hal”, *Sol Gazetesi*, Sayı 363, 28. 09, 2013.

uygulamaları liberal demokrasinin yeterince yerleşmemiş olması gerçeğiyle mi ilgili?

Liberal Korku

Şöyle bir tespitle tartışmayı derinleştirebiliriz. Liberalizmin hukuka bakışı aslında bu ideolojinin kendi iç çelişkilerinin bir özeti sunmaktadır bizlere. Burjuva sınıfı tarihsel olarak kendi kurucu söyleminin iki tane temel unsuru, yani mülkiyeti koruma arzusu ile eşitlik vaadi arasında sıkışmış durumda. Soyutlama düzeyinde özgürlük-güvenlik paradoksuna dair tüm tartışmalarda, daha somut bir konumda ise hukuk devleti ve olağanüstü hal rejimlerinin modern tarihi içerisinde bahsi geçen arada kalmışlık halinin izdüşümlerine tanıklık etmek mümkün. Bu bağlamda hukuk devleti ile polis devletinin aslında iki ayrı siyasal örgütlenme biçimine karşılık gelmediği gerçeğinin altını özenle çizmek gerekli. Çünkü hukuk devleti polis devleti enstrümanlarıyla donatılmış durumda ve hukuk devletinin polis devletine dönüşmesi sadece tarihsel bir moment meselesi. İlgili momentin seyri bakımından ise Polanyi'nin yaptığı hatırlatma oldukça değerli. Çünkü ona göre *burjuva sınıfı 18. yy'da krala karşı mülkiyeti korurken 19. yy'da halka (yoksullara) karşı mülkiyeti korumak zorunda kaldı*. İşte bu zorunluluk modern liberal düzenin hukuk ve politika nosyonlarını koşullayan liberal korku çağının nesnel zeminini ifade etmektedir.

Liberal korku sömürge topraklarındaki halklar ile kendi ülkelerindeki işçi ve köylü yurttaşların toplumsal talepleri karşısında mülkiyet araçları üzerindeki hakimiyetini yitirme tehlikesiyle yüz yüze kalan burjuvazinin şizofrenik ruh halini karakterize etmektedir. Ekonomik eşitsizlik ve sınıf savaşımı nedeniyle kendisini bir türlü güvende hissetmeyen burjuva sınıfı liberal düzeni korumaya yönelik olarak bir dizi politik aracı devreye soktu. Bu araçlar sırasıyla anayasacılık hareketi ve olağanüstü hal hukukudur.

Anayasacılık Hareketi

Anayasacılık hareketi anayasal demokrasi ile hukuk devleti inşa etme pratiklerinin en genel adıdır. Liberalizmin işlevsel amacına da

karşılık gelen bu hukuk politik deneyim sınırlandırılmış temsili bir demokrasi kurma noktasında somut bir iktidar pratiğine dönüşür. Bilindiği üzere İngiltere, Fransa ve ABD gibi klasik örnekler özelinde burjuva devrimleri sonucu olarak kurulan liberal devlet pek de demokratik değildi. Kamusal alan fazlasıyla dışlayıcıydı. Halkın büyük bir kısmı, yani kadınlar ve fakirler seçme-seçilme haklarından yoksundu. Siyasi haklar mülkiyet ve vergi gibi kıstaslara bağlanmıştı. Ancak işçi sınıfının toplumsal mücadelesiyle ve bu sınıfın ağır bedeller ödemesi pahasına zamanla genel oy hakkı yerleşti. İşte hukuk devleti nosyonu liberal devletin demokratikleşmesi ve alt katmanların katılımına uygun hale gelmesi olgusuna paralel bir şekilde gelişti. Bu süreçte öncelikli amaç fakirlerin içerisinde daha fazla temsil imkanı bulduğu parlamentoların hareket alanını sınırlamaktı. Anayasalar yapmak, anayasa değiştirmeyi özel bir prosedüre bağlamak, anayasalar ve temel hakları içeren kurucu belgeler aracılığıyla başta mülkiyet hakkı olmak üzere liberal düzenin temel kaidelerini değiştirilemez normlar haline getirmek, anayasa mahkemeleri kurarak halk iktidarını denetlemek hukuk devletinin demokrasiyi sınırlamak için kullandığı başlıca araçları karakterize etmektedir. Tüm bu hatırlatmalar özelinde rahatlıkla diyebiliriz ki liberalizm içerisinde hukukun üstünlüğü düşüncesi toplumsal eşitsizlikleri meşrulaştıran ve özel mülkiyetçi düzeni koruyan bir söyleme karşılık geliyordu. Hukuk onu mitleştiren aklın gereğinde demokratik siyaseti dengeleyen bir araç olarak işlev gördü.

Tam bu noktada iki ayrıntıya daha değinebiliriz: Hukuk devletinde *hukuk* demokratik devlette *siyasetin* oynadığına benzer bir rol oynuyordu. Liberal aklın öncelikli amacı kişilerin aralarındaki sorunları siyaset yoluyla değil de hukuk aracılığıyla çözmesiydi. İdeal olan meclisin değil mahkemelerin güçlü olmasıydı. Demek ki liberalizm için hukuk aslında siyasetin antiteziydi. Son olarak apolitik liberal hukuk dizgesinin yerleşmesi sürecinde kuvvetler ayrılığı kuramının kritik bir rol oynadığı gerçeğine dikkat çekilebilir. Aslında tüm kuvvetler burjuva sınıfının elinde toplanmıştı. Ama kuvvetler ayrılığı gerçek durum böyle değilmiş gibi bir izlenim yaratıyor ve burjuvazinin hukuksal hegemonyasını çoğulculuk maskesinin ardına gizliyordu.

Olağanüstü Hal ve Sonuç Yerine

Liberal hukuk politığının ikinci önemli enstrümanı ise olağanüstü hal hukukudur. Politikayı hukuk yoluyla aşmak ve demokrasiyi sınırlandırmak eşitsizlikçi düzeni korumaya yetmiyordu. Bu nedenle, yani mülkiyetçi düzeni koruma adına ve şiddet kullanımı kolaylaştıracak nitelikte hukuk içerisinde bir hukuksuzluk alanı yaratıldı. Olağanüstü hal bu hukuksuzluk alanının adıdır. Schmitt'in ünlü *egemen istisnaya karar verendir* önermesi liberal düzenin olağanüstü hal mantığına dayalı reel politığını oldukça güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır. Burjuva demokrasilerinin neredeyse tamamı olağanüstü hal rejimini sıklıkla kullandı. Özellikle sömürgelerdeki halk ayaklanmalarının bastırılması ve emekçi kesimlerine yönelik yapısal şiddet olağanüstü hal mantığıyla meşru hale geldi. Olağanüstü hal o kadar sık bir şekilde ve uzun süreler halinde kullanıldı ki Benjamin'den Agamben'e kadar pek çok düşünür haklı olarak olağanüstü halin liberal düzen için istisna değil kural olduğu tezini ileri sürdü.

Sonuç olarak şöyle bir tespit yapabiliriz. Liberal düzende bireylerin yasalar üzerindeki söz hakkı ciddi ölçüde sınırlanmıştır. Hukuk toplumsal ve siyasal ilişkileri apolitik ve gerici bir kıvamda sabitler. Ancak yurttaşlar siyaset yapma ısrarından vazgeçmez ve düzeni sorgulamaya devam ederlerse polis devleti unsurları devreye girer. Her suç terör suçu haline gelir ve olağanüstü hal olağanlaşır. Demek ki hukukun egemen sınıflar ve siyasal iktidar karşısındaki araçsal konumu AKP Türkiye'sine özgü değildir. AKP gitse ve liberal bir demokrasi tesis edilse dahi burjuva demokrasinin hukuku burjuva hukuku olmaya devam edecektir.

Ötekileştirilen Kemalizm *

Başlık şaşırtıcı görülebilir. Çünkü gerek insani ilişkiler bakımından somut bir düzlemde, gerekse yakın tarihe damgasını vuran hemen her tartışmada Kemalizm ve Kemalistler genelde ötekileştirme ilişkisinin özne olan aktörüydü. Onlar suçlar, tanımlar veya dışlar, biz ise bu bahsi geçen dışlama ölçüsünde nesneleştirdik. Ama bir süredir durum radikal bir şekilde tersine döndü. Özellikle liberal solcu ve İslamcı-muhafazakar kesimler ulusalcı kitleyi açık bir şekilde ötekileştiriyor. Bu yazıda bahsi geçen ötekileştirici pratiğin içeriği ve muhtemel siyasi sonuçları üzerine bir dizi tez ileri sürmek istiyorum.

Kemalizm’e yönelik dışlayıcı ve aşağılayıcı dili güncel bazı örnekler üzerinden somutlaştırarak tartışabiliriz. Bilindiği üzere başbakan yakın bir tarihte demokratikleşme paketi açıkladı. Demokratik kamuoyu ezici bir çoğunlukla ortaya konan içeriği toplumsal talep ve beklentilerin bir hayli gerisinde buldu. Ancak yine de iki noktada atılan adımların gerekliliği konusunda büyük bir mutabakat ortaya çıktı. Bu iki husus kamu görevlileri için türban yasağının kaldırılması ve andın yasaklanmasıdır. Tam bu noktada ötekileştirici ve yok sayıcı dilin ne kadar derine indiğini açığa çıkarma adına haklı bir soru sorulabilir: Acaba neden “isteyen başörtü taksın, isteyen and okusun” gibi bir düzenleme yapılmadı da, “isteyen başörtü taksın ve and kalksın” gibi bir uygulama üzerinde anlaşıldı? Başörtü yasağı kalktı, ama bu sefer de and yasaklandı. Oysa doğru tavır farklı yaşam tarzlarına eşit ölçüde saygı duyan bir anlayışı içselleştirmekten ve bu eşitlikçi etik politığın gereğini yapmaktan geçmeliydi. Yasakların sayısını sabit tutmayı değil, azaltmayı amaçlamak bizi daha özgürlükçü ve çoğulcu bir toplumsal dizgeye taşıyabilirdi. Ancak bu fırsat kaçırıldı. Hükümet çocuklarının and okumasını isteyen milyonlarca ebeveyni görmezden geldi. Asıl ironik ve trajik olan husus ise sürekli olarak demokrasiden, çoğulculuktan ve özgürlükten

* “Ötekileştirilen Kemalizm”, *Radikal* 2, 10, 11, 2013.

bahseden liberal sol kesimlerin de ulusalcı kitleyi yok sayan bir tavır içerisine girmesiydi. Halbuki pekala hangi okulda and okunacağına okul aile birlikleri vasıtaıyla veliler karar verebilirdi. Böylelikle toplumsal farklılıklarımıza aynı anda ve eşit ölçüde saygı duyan bir çoğulcu siyaset de hayata geçirilmiş olurdu. Sahi neden olmadı? Yoksa ulusalcılar eşit yurttaş değiller mi? İslamcılar ve Kürtlerin toplum içindeki statüleri yükselirken yeni ötekimiz, yeni aşağı sınıfımız Kemalistler mi oldu yoksa?

Tabii ulusalcı-Kemalist kitleyi ötekileştiren hakim söylemin tek kanıtı demokratikleşme paketindeki hoyratça tutum değil. Ayrıca 29 Ekim’de sokağa dökülen kitlelere yönelik tepkilere ve CHP eleştirilerine bakabiliriz. Liberal kesimler gerek medya gerekse sosyal medya enstrümanları aracılığıyla cumhuriyeti heyecanla kutlayan kitleleri itham eden söylemi canlı tutuyor. Memleketin sokaklarında her türlü slogan atılıyor. Mesela *Önderimiz Apo* diyen kitleler var miting alanlarında. İnsanları düşüncelerinden, inançlarından ve ideallerinden dolayı kınayamıyoruz. Çünkü bu çok ayıp bir şey. Bu genel hoşgörünün tek ciddi istisnası ise ulusalcılar. Niye insanlar hala bu devirde *Mustafa Kemal’in askerleyiz* diye bağırıyor gibi bir içerikte sayısızca eleştiri yazısı okuyoruz ciddi pek çok gazetede. Neden böyle? Neden insanları olduğu gibi kabul etmiyoruz. Pek çok İslamcı ve liberal solcunun hayalini kurduğu üzere ulusalcılık tümüyle ortadan kalksa, Kemalistler başka bir şeye dönüşse daha az çoğulcu ve dolayısıyla daha fakir bir toplum olmaz mıyız gerçekten? Herkesin malumu olduğu üzere eskiden dindarlara böyle davranılırdı. Yokmuşlar ya da zaten zamanı gelince yok olacaktımlar gibi muamele görürdü muhafazakar kesim. Şimdi ise aynı şey Atatürk’e saygı duyan, milli günlerde evine bayrak asan, Anıtkabir’e giden veya 10. Marşı okuyan bir nesle yapılıyor.

Ötekileştirici dilin reel politik karşılığı ise CHP eleştirilerinde somut bir içeriğe bürünmekte. Muhalefete iktidardan daha fazla muhalefet eden bir demokratik kamuoyuyla karşı karşıyayız. Bu patolojik durumun yandaş medyayla ilgili kısmı için yapılacak bir şey yok. Erdoğan’ı eleştirmeleri imkansız çünkü. Zaten böyle bir şeyi yapmayacaklarını taahhüt ettikleri için bir köşeleri ve işleri var. Ama peki diğer kesimler? 2013 itibariyle Türkiye’de neler olduğunu unutup hala tek partili yıllara gönderme yaparak konuşmak ne kadar

hakkaniyetle bağdaşıyor? Atatürk devrimleri gerçekten de sadece baskıdan ve asimilasyondan mı ibaret? İslam dünyasının geriye kalan kısmındaki toplumsal vasat ve son 10 yılda ciddi ölçüde aşınsa dahi bizimle onlar arasında hala hissedilebilen fark cemaat, mahalle ve aile karşısında bireye seküler bir özgürlük alanı kazandıran cumhuriyetin önemini açıkça ortaya koyuyor. Ancak sorun kurucu iktidarın yarattığı dönüşümün özgürlükçü bir niteliğe sahip olup olmadığı meselesinden ibaret değil tabii ki. Aynı anda cumhuriyetçi ve demokrat olunamaz ya da laiklik ve çoğulculuğa saygı duyulamaz tezi demokratik kamuoyunda oldukça popüler. Bu ön yargı üzerinden CHP eleştiriyor. Laik ulusalcı kesime yönelik ötekileştirmeye paralel bir şekilde Halk Partisi de ötekileştiriliyor. Ondan kendi kimliğini ve geçmişini reddetmesi, başka bir şeye dönüşmesi ve hatta mümkünse ortadan kalkması isteniyor. Oysa Şafak Pavey'in son konuşması bile açıkça gösteriyor ki dışlayıp bir kenara attığımız insanlar hiç de bizim onlara layık gördüğümüz kadar karanlık bir siyasetin temsilcisi değiller.

Gezi'nin Ağaçları ve Sağ Liberalizmin Mezar Taşları*

Gramsci'nin hegemonya kuramı bir aydınlar teorisi olarak da okunabilir. Düşünre göre, her toplumsal grup kendi aydın zümresini yaratır. Üstyapıyı yeniden örgütleyen aydınlar başlıca iki amaca yönelik olarak faaliyet gösterirler. Gramsciyan analizde bahsi geçen işlevlerden ilki zor aygıtı olarak yapılan eylemlerle ilgilidir. Aydından beklenen, aktif ya da pasif biçimde rejime karşı çıkan kesimlerin denetim altına alınmasını makul ve mümkün hale getiren siyasi, idari, hukuki ve askeri tedbirlerin alınmasıdır. En az bunun kadar merkezi olan bir diğer husus aydının sivil toplum içerisindeki konumunda somut bir içeriğe bürünür. Bu işlev bağlamında aydın farklı dünya görüşlerini, bunların potansiyel antagonizmalarını etkisizleştirecek ve egemen ideolojiye tabi kılacak şekilde eklemler ve hegemonyayı korunaklı hale getirecek nitelikte eylemlerle tarihsel bloğun moral liderliğini üstlenir.

AKP merkezli hâkimiyet rejiminin inşası süreciyle bağlantılı olarak iki farklı liberal aydın grubundan söz edilebilir: liberal sol kesim ve sağ liberaller. İkna süreçlerinde rol oynayan söz konusu kesimler AKP'nin temsil ettiği yükselen toplumsal grupların iktidar blokuna dâhil oluşlarında ve hegemonyanın yeniden örgütlenişinde ihtiyaç duydukları ideolojik-politik donamımı sağlamışlardır. Liberal aydınların bu çerçevedeki en önemli rolü 'vesayet karşıtlığı' temelinde iş gören geniş katılımlı bir cephenin örgütlenmesi olmuştur. Bu bağlamda, ağırlıklı olarak liberal sol tarafından formüle edilen ve esasen bu kesimin moral-kültürel sermayesine yaslanarak popülerleştirilen anti-Kemalist tezler reel politik sonuçları itibarıyla AKP lehine sonuçlar doğuracak biçimde iş görmüştür. Merkez-çevre eksenli siyasal sosyolojik okuma, bürokratik otoriterlik tezleri ve yukarıdan aşağıya modernleşmeye dair eleştirel formülasyonlar kamusal tartışmanın başat unsurları haline getirilmiştir. Demokrasi, haklar ve özgürlükler adına ilan edilen bu eleştirel hat ve inşa edilen

* "Gezi'nin Ağaçları ve Sağ Liberalizmin Mezar Taşları", *Agos*, 30, 11, 2013. (Özlem Denli ile birlikte).

eksen boyunca ortaya çıkan yeniden konumlanmalar ise muhafazakâr ve İslamcı entelektüellerle işlevsel bütünleşmeyle sonuçlanmıştır.

AKP lehine tarihsel blok inşa eden liberal-muhafazakâr aydın kitlesi içerisinde sağ kökenli liberallerin ayrıcalıklı bir yeri vardır. Sağ liberal olarak adlandırdığımız bu kesim 28 Şubat sürecinde başörtüsü yasağına güçlü bir şekilde karşı çıkarak ve AKP'ye yönelik Kemalist kuşatma bağlamında *Refah Partisi*'nin kapatılması davası gibi konuları ısrarla işleyerek kamusal görünürlük kazanmıştır. Bir taraftan da bu eleştirilere temel oluşturacak tutarlı bir kavramsal çerçeve oluşturma çabasına girilmiştir. En sistematik ifadelerini *Liberal Düşünce Topluluğu*'nda bulan ve liberal kuram ve doktrinler yelpazesinin en sağ ucunda yer alan bu ideolojik küme, terimlerin yerleşik anlamlarına göre liberteryan olarak adlandırılması gereken bir konuma denk düşmektedir.

Sağ liberal zümre, serbest piyasa ve özel mülkiyet savunusunu devletin sosyal işlevleri ve pozitif hakların geçerliliğini bütünüyle reddedecek şekilde kurar. Yeni sağcı söylem, Hayek gibi kapitalizm savunusunda militan bir konumu içselleştirmiş düşünürlerin metinlerine yoğun referans ve kültürel-siyasi muhafazakârlık bu kesimin ideolojik künyesini karakterize eder. Bu nedenle AKP ve seleflerinin (özellikle ANAP) izlediği piyasacı politik doğrultu sağ liberallerin politik tahayyüllerinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir. İlginçtir ki, sağ liberal kurucu söylemin sürekli vurgulanan bir parçası olmasına rağmen, bireysel özgürlükler kuramsal yapının içsel bileşenleri olarak değil *ad hoc* biçimde değinilen unsurlar olarak ele alınmaktadır. Söz gelimi din ve aile gibi toplumsal kurumlar karşısında muhafazakâr dünya görüşüne paralel bir birey-toplum ilişkisine destek verilir. Benzer biçimde, kurucu söylemin merkezi unsurları arasında zikredilen 'devlet karşısında eleştirel ve mesafeli duruş' da somut analiz seviyesinde kurumların Kemalist içeriğinin eleştirisiyle sınırlı kalmaktadır. Bu içeriğin çözülmesiyle birlikte *Liberal Düşünce Topluluğu* çevrelerinden devlete yöneltilen eleştiriler dramatik düşüşe geçmiştir.

Atilla Yayla ve Mustafa Erdoğan başta olmak üzere sağ liberal çizgide konumlanan pek çok entelektüelin aslında İslamcı ve milliyetçi bir geçmişten şu andaki konumlarına doğru evirildiği gerçeği dikkate alınırsa Türkiye'de ağırlık kazanan sağ liberalizm

içerisinde bireyci ideolojinin oynadığı sınırlı rol daha bir anlaşılabilir hale gelir. Bize göre de Türkiye’deki sağ liberal ideolojinin nirengi noktası liberalizm olmaktan çok muhafazakârlıktır. Bir başka deyişle, tipik sağ liberal aydın aslında dönüşmüş bir muhafazakârdır. Bahsi geçen dönüşümün sınırları ise bu kesimin Gezi isyanına yönelik olarak seslendirdiği görüşlerde açığa çıkacaktır.

Mağdur Liberal ya da Hysteresis

Sağ liberaller (bu arada *Liberal Düşünce Topluluğu* mensuplarının ezici çoğunluğu) kendi ideolojik konumlarını sosyalist ve/veya milliyetçi kolektivizmlerin başat konumları işgal ettiği çorak Türkiye siyasının ayrıksı şahsiyetleri olarak tanımlarlar. Bu kuruluş mitinin yarattığı anlam dünyası içinde, onlar bireyleri totaliter etkiden kurtarmak için özverili bir şekilde mücadele eden, ama ödedikleri bedellere karşı değerleri yeterince bilinmeyen öncü entelektüeller, Gülay Göktürk’ün benzetmesiyle ‘erken öten horozlar’dır.

Kapitalist ve bireyci sağ liberal paradigmanın kurucu unsurlarından bir diğeri neredeyse histeri düzeyine ulaşmış mazlumluk hissiyatıdır. Buna göre liberal fikir hareketleri göz ardı edilmekte, ortaya çıkış saikleri tahrif edilmekte, birikimlerinin yeterince güçlü bir şekilde duyurulması sistematik bir şekilde engellemektedir. Liberalizme karşı süregelen bir sindirme politikası güden kötü niyetli çevreler onları fikir mücadelesinin dışında bir yerde konumlandırmakta ve bu yolla liberallerinin kendilerini ifade yolları tıkanmaktadır. Liberalizmin toplumsal gerçekliğinin hemen hiçbir boyutunda hak ettiği karşılığı görmemesi ve bu eksik gerçekleşme özelinde kitlesel bir düzeyde taban bulamayışı da bahsi geçen baskı ve dışlama politikasının sonuçları olarak izah edilir.

Kolaylıkla fark edileceği üzere, mazlum liberal miti ile mazlum muhafazakâr ve mazlum İslamcı imgeleri arasında tarihsel ve ideolojik anlamda bir paralellik vardır; bu siyasal kimliklerin mazlumluk ayracında birbirinin yerine geçebilen nitelikte deneyimler yaşadığı iddia edilmektedir. Tabii bu tespit aynı zamanda sağ liberallerle AKP arasındaki sıcak ilişkiler bakımından da bir hayli aydınlatıcı bir ipucuna karşılık gelir. Gezi isyanı örneğinde bir kez daha görüldüğü üzere, sağ liberaller AKP’nin zora girdiği her

durumda İslamcı mazlumluluğu ve ihtimal ki kendi kurucu ‘mazlumluklarını’ da yardıma çağırmakta ve iktidar partisinin başına gelene her şeyi komploya, yani kötü niyetli solcuların tahammülsüzlüklerine bağlamaktadır.

Gezi İsyanı Aynasında

Gezi isyanıyla gelen tarihsel saflaşma liberal sol kesimle AKP arasında 2010’da başlayan ayrışmanın çok ötesine geçen derin ve kalıcı bir kopuşun koordinatlarını ortaya çıkarmıştır. Öngörülmeden, geniş çaplı ve kendiliğinden bir hareket olan; ilaveten, siyaseti tahayyül etmenin düşünülmemiş olanaklarını sergileyen Gezi isyanı Türkiye’deki politik tutum alış ve kavramsallaştırmaları belirleyen bir süreç başlatmıştır. Alain Badiou’dan ilhamla söylersek, süregelen durumda ani bir kırılma yaratan ve eskinin düzenini beklenmedik biçimde sarsan bir kalkışma; terminolojiye daha sadık bir ifadeyle, bir tarihsel ayaklanmadır Gezi. Dayanışma, kardeşlik, çoğulculuk, çeşitlilik, eşitlik, özgürlük talebi ve komünal yaşam özlemi Gezi’de kristalize olan görünümlerden sadece birkaçıdır. Bu isyanın kendisini solda tanımlayan tüm kişi ve grupları derinden etkilediği, siyaseti yeniden düşünme ve konum alma sürecini başlattığı aşîkârdır. Liberal sol kesim de bu süreçten derinden etkilenmiş ve öncesinde hegemonya inşa etme sürecine işlevsel olarak katıldıkları AKP’den hemen tümüyle kopmuşlardır.

Sağ liberaller içinse durum bütünüyle farklıdır. Gezi’nin meşruiyetini sert bir şekilde olumsuzlayan sağ liberal cenah bu tavrıyla AKP oteriterliğinin meşrulaştırıcısı konumuna gerilemiş ve kendi ideolojik serüvenlerini bakımından ise bir anlamda başladıkları yere, yani çıplak ve basit muhafazakârlığa geri dönmüştür.

Kanımızca, sağ liberallerin Gezi isyanı sırasında ve sonrasında söylemini AKP iktidarının siyasal gündemiyle örtüştürmesi uzun vadede kendini işlevsizleştirmek anlamına gelmektedir. İlaveten, bu durum 2010 referandumu sonrasında muhafazakâr-İslamcı kadroların liberallere ihtiyaç – ve saygısının – azalmasından farklı olarak aşırı-özdeşleşmeden kaynaklanmaktadır.

Gramsciyen anlamda organik aydının entelektüel-moral işlevi, iktidarın doğrudan hedef ve çıkarları karşısında bir tür görece

özerkliği gerekli kılar. Hegemonya inşası, iktidarcı izlenen siyasetin maksimum saflığıyla söylemleştirilmesi değil; farklı aydın grupları ve onların hitap ettikleri kitleleri de dâhil edecek kapsayıcı bir içerik yaratılmasıdır. 2002-2010 arası dönemde liberal sol öncülüğündeki entelektüel koalisyon, Türkiye toplumunun belirleyen temel ayrışma eksenini askeri-bürokratik iktidar bloku ve halk arasındaki çelişki olarak tarif etmiş, farklı ideolojik-politik öğeleri bu çerçevede dâhilinde bütünleştirmiştir. Gezi isyanı sonrasında sağ liberal cephaya yitirilen şeyse tam olarak bu tarz kapsayıcılığı mümkün kılacak derecede bir mesafe, dolayısıyla da eklemlenme ve özümseme faaliyetlerini icra kapasitesi olmuştur.

Lider-kitle bağının dolayimsızlaştığı, siyasetin entelektüel olarak vasıfsızlaştığı bu dönemde sağ liberalizm de irtifa kaybederek radikalleşen sağ popülist dil içinde erimiş, bu cephanın kamusal figürleri ise AKP kadrolarının siyasal formülasyonlarını ve duygusal tepkilerini birebir yüklenen vasat tıpkı-basımcılara dönüşmüşlerdir. Bu kesimin önde gelen kimi isimleri için ikbal kapısı olan bu aşırı-özdeşleşme, mensuplarını bir aydın kategorisi olarak işlevsiz kılan ve uzun vadede muhafazakâr kesimin özelliksiz neferleri olmaya mahkûm edecek bir sonun başlangıcına işaret etmektedir.

Türkiye'nin 2013 İlerleme Raporu: Araftan Notlar*

Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye ilişkin 16. İlerleme Raporu Ekim ayında yayınlandı. Önceki raporlara benzer biçimde bu raporda da Türkiye'nin üyelik sürecindeki kaydettiği ilerlemeler ve halen giderilemeyen eksiklikler ekonomiden hukuki altyapıya, siyasal kültürden toplumsal konulara değin geniş bir yelpazede değerlendirildi. Genel kanı raporun ılımlı bir dille kaleme alındığı, AKP Türkiye'sindeki kimi değişimleri överken temel eksikliklere de atıfta bulunduğu şeklindedir.

Geçen yıl hakaretamiz ifadelerle görmezden geldikleri ilerleme raporunu bu yıl büyük bir memnuniyetle karşılayan hükümet temsilcileri metindeki olumlu değerlendirmeleri vurgulamaya özen gösterse de şüphesiz ki rapor Türkiye'nin mevcut durumuna ilişkin bir takım önemli eleştirilere de yer vermiştir. Örneğin TEPAV AB Enstitüsü Direktörü Nilgün Arısan Eralp, raporun can alıcı noktalarından bir tanesinin “Türkiye'de gerçek anlamda bir katılımcı demokrasinin henüz konsolide edilmediğini vurgulaması, ifade ve toplanma özgürlüğü başta olmak üzere ‘temel haklara’ yargı sürecinde saygı gösterilmesini Türkiye'deki siyasi reformların en önemli ölçütü olarak ön plana çıkarması” olduğunu belirtiyor. Dahası, 2013 İlerleme Raporu'nda hem temel hak ve özgürlüklerin kullanımına ilişkin eksikliklere hem de yasama sürecinde çoğulculuğun sağlanması konusundaki yetersizliklere dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda özellikle kolluk güçlerinin sebebiyet verdiği hukuk ihlallerini soruşturmak üzere bir Kolluk Gözetim Komisyonu'nun hala kurulmamış olması gerçeğine yapılan vurgu önemlidir.

Kurumsal eksikliklerin yanı sıra reel politığe dair bir dizi hatırlatma da rapor içerisinde öne çıkmaktadır. Örneğin partiler arası diyalog eksikliği, sivil toplumun yasama süreçlerine dahil edilmesindeki yetersizlikler ve kamu harcamalarının tam anlamıyla

* “Türkiye'nin 2013 İlerleme Raporu: Araftan Notlar”, *Sosyal Demokrasi*, Sayı 35/36, 2013, ss. 19-21. (Doğancan Özsel)

denetlenememesine yönelik vurgu oldukça güçlüdür. Parlamenter dizgenin işleyişi dışında KCK tutuklamaları ve Uludere/Roboski'nin aydınlatılamaması da raporda kendisine yer bulan konular arasındadır. Bu son hatırlatmalar bakımından AB'nin Kürt Sorunu özelindeki hassasiyetinin devam ettiği de söylenebilir.

Sıralanan değerlendirmeler ve eleştiriler arasında Gezi isyanına yönelik ifadelerin üzerinde ayrıca durmak gerekir. Rapora göre Gezi sürecinde ortaya çıkan protestolar aktif ve canlı bir yurttaşlık olgusunun işaretleri olarak görülmelidir. Protestolar karşısında hükümet, medya ve kolluk güçlerinin tavrı ise sorundur. Raporda hükümetin müzakereci bir dil kullanmadığı, medyaya baskı yaparak sansür ve oto sansürle sonuçlanacak süreçleri mobilize ettiği belirtiliyor. Şiddet kullanımının hem polis hem de göstericiler açısından istisnai bir durumda kaldığı savunulurken, hükümetin ayrıştırıcı politikalarına karşı Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün 'uzlaştırıcı rolünü devam ettirmesi' ise övülüyor.

Bu noktalar dışında, raporu hazırlayan Avrupa Komisyonu'nun yeni Anayasa, barış süreci ve demokratikleşme paketi gibi başka önemli konularda da Avrupa Birliği'nin savunageldiği değerleri 2013 Türkiye'sine tercüme ederken genel anlamda çekingen, net eleştirilerden uzak duran ve Erdoğan hükümetini 'son tahlilde' olumlayan tavrını korumuş olduğu görülüyor. İhtimal ki bu dikkatli üslubun arkasında AB'nin Türkiye'ye bakışındaki kalıcı durağanlık birincil derecede etkilidir. Birlik, üyelik sürecinde ne ciddi bir kırılmanın ne de gerçek anlamda bir ilerlemenin yaşanmasını istememektedir. Hükümetin epey bir süredir ilişkilerin süruncemede kalmasını kabullenen bir tavırla hareket ettiği gerçeği de dikkate alınırsa aslında süreçteki düşük ritmin her iki tarafın da memnuniyetini yansıttığı söylenebilir. Tabii en azından söylem düzeyinde 'dışlama yorgunluğuna' değinen iktidar AB'nin tutumunu kötü niyetli bulduğunu belirtmektedir. Ancak mevcut tikanıklığın nasıl aşılacağı noktasında bir yol haritası talep edilmediği gibi sürece ivme kazandıracak nitelikte radikal adımlar atma konusunda da her hangi bir işaret de söz konusu değildir.

Süreci arafta bırakan bu karşılıklı yavaşlığın tarafların birbirine bakışındaki araçsal tutumdan kaynakladığı söylenebilir. Şöyle ki hükümeti destekleyen İslami-muhafazakar tarihsel blok için AB

üyelik süreci birincil derecede önemli bir konu değildir. Zira üyelik sürecini ve sürece paralel giden demokratikleşmeyi Türkiye siyasetinin başat öğelerinden biri olarak gören söylem daha çok toplumun seküler-liberal kesimleri bakımından anlamlıdır. Dahası AB üyeliğinin ciddi bir politik seçenek haline gelmesi AKP liderliğini hem yürüttüğü dış siyaset hem de iç siyaset bakımlarından zora sokacak niteliktedir. Avrupalı bir Türkiye ile İslam dünyasının liderliğine oynayan ve plebisiter demokrasiyle yönetilen otoriter Türkiye imgeleri birbiriyle taban tabana zıt bir içeriğe sahiptir. Bu bağlamda rahatlıkla denilebilir ki AKP için AB'ye yönelik güçlü adımlar atmayı taahhüt etmek son birkaç yılda inşa ettiği iktidar matrisini gözden çıkarmayı gerektirir.

Benzer bir ikilem AB için de geçerlidir. Çünkü Türkiye birlik için önemli bir ticari ortaktır. Türkiye'ye karşı yüksek perdeden dile getirilecek bir dışlama siyaseti Avrupa ekonomisini olumsuz etkileyecek bir dizi gelişmeyi beraberinde getirebilir. Ayrıca Türkiye'nin pek çok Avrupa ülkesi için bir dış mesele olmaktan çok ülkelerindeki Müslüman yurttaşlarıyla ilişkileri bakımından bir iç siyasal soruna karşılık geldiği gerçeği de unutulmamalıdır. Türkiye'ye karşı aşırı bir tutumun Müslüman Avrupalıların kendilerini daha da dışlanmış hissetmelerine yol açması olasıdır. İslamofobiden beslenen Avrupa aşırı sağının giderek görünürlüğünü arttırdığı dikkate alındığında, Avrupa'nın kültürel ve siyasal çoğulculuk bakımından arzu edilen seviyede olmadığı açıktır. Türkiye-AB ilişkilerinin bir kopuşa doğru evrilmesi varolan sorunları daha da arttıracak ve İslamofobi üzerinden siyaset yapan radikal grupların siyasal bir zaferi olarak yorumlanacaktır.

Öte yandan birlik için şu anki öncelik kesinlikle genişleme değildir. Brüksel'in konjonktürel önceliği mali sorunlarını çözmüş bir Avrupa'yı tesis etmekten geçmektedir. Yine bu bağlamda mevcut yapı içerisinde entegrasyonu derinleştirmek ve bahsi geçen derinleşme ölçüsünde ekonomik ve toplumsal yenilenmede yol almak politik ajandanın sınırlarını önemli ölçüde belirlemektedir. Yasa dışı göç gibi sorunların da tümüyle önlenemediği gerçeği dikkate alınırsa AB'nin mevcut bağlam içerisinde isteyebileceği en son şey yeni ve büyük bir katılımcı ülke olarak Türkiye'nin birliğine tam üyeliğinin yarattığı sorunlarla karşı karşıya kalmaktır.

Tartışmayı bitirirken hem İlerleme Raporu’nun hem de daha genel anlamıyla Türkiye-AB ilişkilerinin iç siyasette azalan etkisinin altı çizilebilir. Eskiden Türkiye gündemini uzun süre meşgul eden ve ülkenin dönüşüm perspektifini büyük oranda belirleyen AB İlerleme Raporları, bugün geldiğimiz nokta itibariyle iktidar üzerindeki etkisini hayli yitirmiş durumdadır. Öteden beri ülke içerisinde tabandan bir kamuoyu baskısı yaratamayan ve büyük oranda medya ile entelektüel çevrelerin dolayımına bel bağlayan AB’nin bugün iktidar üzerindeki etkisi son derece sınırlıdır. Bundan dolayı 16. İlerleme Raporu’nda kendini belli eden arafılık hali en çok siyasal gündemlerini AB perspektifi çevresinde ören düşünürleri boşa çıkarmıştır. Geline nokta bakımından diyebiliriz ki AB’nin Türkiye’de çoğulcu demokrasi mücadelesinin destekleyici unsurlarından birisi olduğu kabul edilebilirse de bu mücadelenin asli unsuru olmadığı açıktır.

Post-Kemalist Demokrasi Tahayyülünün Çöküşü*

2014 Türkiye'si Machiavelli Floransa'sını hatırlatıyor. Politik çatışma hizipler arası kör bir dövüşe dönüşmüş durumda. Herkes diğer herkesle kavgalı. Kimse birbirini dinlemiyor. Aynı şeyleri konuşup benzer sonuçlara varıyoruz. Ama geriye dönüp baktığımızda vardığımız sonuçların ne bireysel özgürlüğü ne de ortak iyiyi arttırmadığını görüyoruz. Bu bedbaht sonucun başlıca nedeni ise meşruluk krizi. Ortada bir meşruluk krizi var çünkü AKP iktidarının yarattığı devasa tahribat rejime ve adalete olan inancımızı aşındırmış durumda.

Tabii geniş kitlelerin yaşadığı iç sıkıntısı ve öfkeyi sadece meşruluk krizi ve Erdoğan'ın şahsına yönelmiş siyasal bir nefretle açıklamaya kalktığımızda meseleyi epey bir karikatürize etmiş oluyoruz. Bu nedenle meşruluk krizine paralel bir şekilde sonuç doğuran bir başka mesele, yani ideolojik çöküntü sorunsalı üzerinde ayrıntılı bir şekilde durmak gerekli. Şöyle ki, yakın tarihe kadar Kemalizm'in hegemonik niteliğini yitirmesiyle birlikte yeni bir Türkiye'nin kurulacağı öngörüliyordu. Liberal, liberal sol, İslamcı ve muhafazakar bloklardan pek çok düşünür ve akademisyen Kemalist ideolojiyi bir tür ilk günah gibi formüle etmeyi tercih etmişti. İnsan haklarına dayalı hukuk devleti düşüncesi ile çoğulculuğu içselleştirmiş liberal demokrasi gibi çağcıl siyaset normları bakımından Türkiye istenilen seviyede değildi. Çünkü sekte bir milliyetçilik ve laiklik anlayışına sahip Kemalist zihniyet toplumsal çoğulculuğu boğmaktaydı. Savunulan temel tez Kemalizm'in aradan çıkmasıyla ancak ülkenin modern dünyayla gerçekten bütünleşeceği ve yurttaşların hak ettikleri siyasal özgürlüğe ulaşacakları yönündeydi.

Peki sonra ne oldu? AKP'nin yaptığı pasif devrim karşısında Kemalizm hızlı ve kesin bir şekilde çöktü. Ancak liberal-sol ve liberal-muhafazakar kesimlerin iddiasının aksine bahsi geçen bu çöküş Türkiye'yi ne daha özgür ne de çoğulcu bir ülke haline getirdi. AKP'ye yönelik tezlerin boşa çıkması ve bu tezlere siyasi itibarını bağlamış

* "Post-Kemalist Demokrasi Tahayyülünün Çöküşü", *Radikal*, 18, 04, 2014.

olan genişçe bir kesimin içine düştüğü mahcubiyet aslında II. Cumhuriyete yönelik tahayyülünün iflasını karakterize etmektedir. Gelineen nokta itibariyle pek çok şeyi yeniden ele almalıyız. Öncelikle Kemalizm için bir iadeyi itibar sürecinin başlatılması gerek. Bu bahsi geçen süreç mutlaka II. Cumhuriyetçi savların kapsamlı bir şekilde gözden geçirilmesi meselesi özelinde bir öz eleştiri süreciyle birlikte yürütülmelidir. Aynı anda cumhuriyetçi ve demokrat olunamaz; hem laikliğe değer verip hem de çoğulcuğu özgürlüğe saygı duymak mümkün değildir gibi temel II. Cumhuriyetçi argümanlar olgusal açıdan yanlışlanmıştır. Bahsi geçen tarihsel yanlışlığı yıllarca hararetle savunmuş ve bizi içerisinde Kemalizm'in olmadığı mutlu günlere inandırmaya çalışmış sağ liberal, sol liberal, muhafazakar ve İslamcı ideolojiler de inandırıcılıklarını yitirmişlerdir.

İdeolojik çöküntü argümanı sadece birtakım siyasi akımların gözden düşmesi meselesinden ibaret değildir. Bu irtifa kaybına paralel bir şekilde yaygın kabul gören bazı açıklama setleri ve tavırlar da ayrıca tartışmalı hale gelmiştir. Mesela liberal kesimlerin İslamcılığı neden milliyetçilik kadar eleştirmedikleri sorusu ayrıntılı bir şekilde irdelenmelidir. Kemalizm'e karşı ortak bir platform oluşturma gayretiyle sistematik bir şekilde İslamcı otoriterlik görmezden gelinmiş olunabilir mi? Ayrıca seküler yaşamın tehdit altında olduğu ve bu olumsuz durumun demokrasiyi daha da kırılgan hale getirdiği tezi üzerine ciddi ölçüde eğilmemiş olunması oldukça manidardır. Liberal ve liberal sol kesimler muhafazakar-İslamcı zihniyet dünyasının yarattığı antidemokratik kültürle hesaplaşmayı bir türlü göze alamamıştır.

Tam bu noktada denilebilir ki ama AKP değişti, demokrat AKP otoriter bir partiye dönüştü. Olgulardaki bu değişimi ön göremedikleri için liberal ve liberal sol çevreleri suçlamak makul bir yaklaşım değildir. Şüphesiz ki AKP'nin almakta olduğu hali tahmin edememek ve (veya) bu partiyle uzun bir süre makul bir iletişimi sürdürmüş olmak tek başına kınanası şeyler değildir. Ancak beraberinde bir inandırıcılık krizini de getiren liberal ve liberal sol kesimlerdeki çöküntü basitçe AKP'nin ne yapacağını tahmin edememekle ilgili bir olgudan ibaretmiş gibi formüle edilemez. Çünkü sağ ve sol liberaller sahip olmadıkları kitle desteğini bir kitle partisine akıl vererek kazanma yoluna girmiş, danışmanı gibi davrandığı muhafazakar-

İslamcı hareketin hatalarını AKP kendilerini danışmanlıktan atana kadar görmezden gelmeyi yeğlemişlerdir. Ayrıca Kemalizm kötülenirken, muhafazakar popülist anlayış Kemalizm'e göre daha olumlu bir figür olarak söylemleştirilmiştir. Kemalist ideolojinin ve kendi özgün varlığını bu ideolojide açan kitlenin sadece devlet aklı, askeri ve bürokratik vesayet, ırk temelli milliyetçilik ve dogmatik laiklikle ilişkilendirilmesi ötekileştirici düşünsel okumanın işaretlerinden biri olarak sayılabilir. Kaldı ki sorun sadece Kemalizm'in değişmez bir öz olarak sunulması meselesinden de ibaret değildir. Sağ kökenli hareketlerin merkez-çevreci bir algı dünyası içerisinde olumlanması, çoğulculuk, çeşitlilik ve özgürlük gibi temaların daha çok liberalizm, muhafazakarlık ve İslamcılık gibi ideolojilerle birlikte anılması Türk entelejansiyası içerisinde yakın döneme kadar oldukça baskın olan eğilimlere karşılık gelir.

Geldiğimiz yer bakımından şöyle bir yorum yapılabilir: Kemalizm'in iktidardan düşmesine paralel bir şekilde gelişen AKP tek parti otoriterliği liberal, liberal sol ve muhafazakar kesimlerin reel politığe yönelik söylemlerini itibarsızlaştırmıştır. Bu bağlamda diyebiliriz ki ne AKP kurtarıcı bir öznedir ne de İslamcı-muhafazakar kesimler Kemalizm'e göre daha az otoriter bir dünya görüşüne sahiptir. Ayrıca ideolojik çöküntü bizim burada ele aldığımız düzeyin çok ötesinde bir derinlikte sonuç doğurmaktadır. Çünkü iktidara gelen İslamcı-muhafazakar kesimler muhalif yanlarını hemen tümüyle yitirmiş, devlet-din-ordu-aile kompleksinde kendini açımlayan anti-bireyci, ötekileştirici ve baskıcı bir anlayışa teslim olmuşlardır.

Sivil Atatürkçülüğün Reel Politığı

Çoğu CHP ve MHP seçmeni olan milyonlarca kişi kendisini *Sivil Atatürkçü* olarak tanımlıyor. AKP'nin hakim parti, kapitalist-Sünni ideolojinin de baskın ideolojik kerte konumunda olduğu günümüz Türkiye'sinde iktidar karşısında ayakta kalabilen en kitlesel muhalefet hareketi Sivil Atatürkçülüktür. Bahsi geçen kitlenin yapısal unsurları ve politik geleceği hakkında bir soruşturma yürüttüğümüzde karşımıza oldukça ilgi çekici bir tablo çıkıyor.

Sivil Atatürkçülükle ilgili bahse değer ilk husus şüphesiz ki metalaşmadır. Atatürk imzalı anahtarlıklar, üzerine resminin basıldığı tişörtler ve bardaklar hemen her yerde görülür oldu. Türkiye'deki kapitalizm küresel kapitalizmin Che'ye yaptığıının bir benzerini yapıyordu Atatürk'e. Atatürk popüler bir kültür ikonuna dönüştü. Ancak Atatürk'e yönelik toplumsal ilgi onu kapitalizm dolayımıyla ele alıp bir reklam motifi olarak değerlendiren piyasacı bakışın çok ötesinde bir düzeye ulaşmış durumda. Bu bağlamda rahatlıkla diyebiliriz ki bir süredir tanıklık ettiğimiz, hatta parçası olduğumuz süreç siyasal-toplumsal nedenlerle Atatürk geri çağırılması ve ondaki kamusal görünürlüğün sivil toplum eliyle yeniden üretilmesidir. Ayrıca Atatürkçülere yönelik elitist suçlamasının katalizör bir unsur olarak iş gördüğü bir momentte kitlelerin kendi kamusalılıklarını daha görünür hale getirerek bu suçlamayı boşa çıkarmayı hedeflediği gerçeğini de akılda tutmalıyız. Türk siyasetini ve Türkiye toplumunu bir hayli karikatürize bir içerikle açıklamaya çalışan merkez-çevre gibi popüler kavramlaştırma biçimleri askeri-bürokratik vesayet taraftarlarını merkez güçler olarak tanımlıyor ve merkezin karşısında büyük yığınlar halinde bekleyen halkı, yani çevreyi olumluyan bir dil kullanıyordu. Oysa yakın döneme damgasını vuran *Sivil Atatürkçü* hareket bize açıkça gösterdi ki cumhuriyetin kurucu ideolojisine sadakat gösteren kişiler hiç de öyle birkaç elitten ve (veya) kaba bir oligarşiden ibaret değildi. Milyonlarca insan Atatürk'e bağlıydı.

Erdoğan liderliğinde yaşanan dönüşümün pek çok kesimde büyük bir öfkeye yol açtığı ve yenilmişlik duygusunu beraberinde getirdiği açıktır. Kamusal hayatın İslamileştirilmesi ve bu sürecin devlet eliyle

toplum mühendisliği enstrümanları devreye sokularak yapılıyor olduğu gerçeği Erdoğan rejimine olan nefreti arttırdı. Şimdiki zamanı radikal bir şekilde olumsuzlayan Atatürkçüler Atatürk'ü daha çok arar ve vurgular oldular. Bu son hatırlatma özelinde *Sivil Atatürk* imgesi güçlü bir şekilde romantik ve nostaljik öğeleri içerisinde barındırmaktadır.

Buyurgan yönetimin talimatları tarafından koşullanan kamusal ve özel alanların İslamileşmesi sürecini sadece kültür politik bir mesele olarak da okumamak gerek. Çünkü Atatürk bayrağı altına toplanan geniş kitleler ulusun atası Atatürk'ün unutturulmaya çalışılmasına ve seküler hayatın iğdiş edilmesi gibi olgulara itiraz ettikleri kadar kendi sınıfsal konumlarını her geçen gün daha da itibarsızlaştıran ekonomik politik dönüşüme de karşı çıkıyorlardı. Şöyle ki, muhafazakar-İslami tahayyülü paylaşmayan kişiler işini kaybediyor, ihale alamıyor, dışlanıyor ve daha fazla denetleniyor. Eğitimli ve donanımlı pek çok kişi sırf seküler bir hayatı benimsediği için bürokraside yükselme olanağından mahrum bırakılmış durumda. Özel sektörde de durum kamudan hiç de farklı değil. Gerek kamu kaynakların dağıtılması gerekse kamusal yetkilerin kullanılması noktasında seküler kesimler için sistematik bir ayrımcılık politikası yürütülüyor. İşte tam da bu noktada unutturulmaya çalışılan Atatürk ile mağdur edildiğini düşünen kitleler arasında ideolojik yanı ağır basan bir eklemleme söz konusu olmakta. Bu kitleler için Atatürk'e duydukları sadakat aslında kendilerine duydukları öz saygının bir ifadesi niteliğinde.

Sivil Atatürk'le ilgili bir diğer tartışma noktası AKP karşıtı muhalefetin olası içeriğiyle ilgilidir. Gezi olayları örneğinde görüldüğü üzere *Sivil Atatürkçülük* etrafında toplanan geniş kitle başka muhalif gruplarla işbirliği yapma ve (veya) onlara eklemleme kapasitesine sahip. Bu kapasitenin sınırları AKP'ye yönelik karşı hegemonya inşa sürecinin sınırlarını da ortaya koymakta. Şöyle ki, *Sivil Atatürkçülüğün* Kürt hareketi ve İslamcılığa yönelik tepkide kendi siyasal konumunu motive ettiği söylenebilir. Ancak hem İslamcı-muhafazakar kesime hem de Kürt milliyetçiliğine karşı çıkan Atatürkçü kitlenin bu çifte olumsuzlayıcı tavrı sürekli bir şekilde AKP lehine işleyen mevcut reel politik dinamiklerin olduğu gibi devamını garanti altına almaktadır. Bu bağlamda rahatlıkla iddia edilebilir ki Türk solcularıyla Kürt solcularının kitleler halinde bir araya

gelebilmesi, AKP karşıtı hegemonyanın kitleselleşmesi ve sonuçta Türkiye siyasetinde majör bir değişikliğinin gerçekleşmesi ancak *Sivil Atatürkçülüğün* Kürt hareketiyle asgari bir zeminde buluşması ihtimaline bağlı. Böyle bir ihtimalin hayata geçmesi noktasında ise Atatrklerin genel olarak Kürt hareketine özel olarak ise barış sürecine yönelik alternatif bir siyasete olur vermesi ve şu anki katı-dışlayıcı konumlarını terk etmesi gerekir. CHP'nin ılımlı tavrı ve ulusalcı mayalanma içerisinde sol Kemalist kitlenin baskın rolü bahsi geçen beklentinin realize edilmesini kolaylaştırılan etkenler olarak sıralanabilir. Ama yine de mesafe oldukça fazla. Atatürkçüler Kürtlere Kürtler de Atatrklere güvenmiyor.

HSYK Seçimleri ve Hukukun Yokluğu*

Türkiye'de hukuk hiçbir zaman sadece hukuk olmadı. Mahkemeler yurttaş özgürlüğü ve halkın ortak iyisini idareye karşı koruyan kurumlar olmaktan çok devletin zor aygıtının başlıca enstrümanı olarak iş gördüler. Mahkemeye düşmek ifadesinin toplumsal hafızadaki yeri de açıkça göstermektedir ki mahkeme hak aranan bir yer değildi. İnsanlar birbirlerinin canını yakmak istediklerinde, karşı tarafın sürünmesini veya yok olup gitmesini arzuladıklarında onu mahkemeye çıkarmanın bir yolunu arıyordu. Bu topraklarda adalet hemen her zaman intikamın aracı oldu. Özellikle siyasi elitler arası kavga ve tasfiyeler tarihi bakımından bu araçsallaştırılmış yargı sorunu daha da yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Atatürk'e suikast davasından Yassıada yargılamalarına, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını idama götüren süreçten 12 Eylül karanlığına, Kürt hareketi aleyhine açılan sayısız davadan Ergenekon ve Balyoz sürecine kadar pek çok yargılama örneğinde yargıç ve savcılar çok kötü bir sınav verdi. Çoğu kez sonuç daha dava açılmadan belliydi. Bugün benzeri bir süreç dünün muktederi olan cemaatçi kadrolara karşı yürütülmekte. Fişlenme, itibarsızlaşma ve özgürlüğü kaybetme sırası bu sefer cemaat mensuplarında.

Bu yazıda girişte özetlenen Türkiye'deki hukuk eksikliği sorununu AKP Yeni Türkiye'si bağlamında ve yaklaşan HSYK seçimlerini parantez içine alarak tartışmak istiyorum. Yeni Türkiye'nin yargısı ve yargıçları hakkında birkaç şey söyleyerek başlamak yerinde olur. Yargının şu anki durumu iki nedenden dolayı iktidar çevrelerini fazlasıyla rahatsız etmekte: Çekişmenin ilk boyutu egemenliğe bakışla ilgili. AKP rejimi milletle Erdoğan arasındaki tüm ara katmanları gereksiz hale getiren, bürokratik ve yasal rasyonelliği vesayet karşıtlığı iddiası üzerinden çözen çoğunlukçu bir demokrasi anlayışını benimsemiş durumda. Rejimin destekçileri için meşruiyetin tek kaynağı seçim ve seçim yoluyla kendini yenileyen karizma. Karizmatik meşruluk Erdoğan'ın şahsında somut bir içeriğe

* "HSYK Seçimleri ve Hukukun Yokluğu", *Yurt*, 24 Eylül 2014.

kavuşuyor. Kolaylıkla fark edileceği üzere böylesi bir anlayışının liberal demokrasiyle ve insan haklarına dayalı hukuk devleti düşüncesiyle bağdaşması mümkün değil. Bu nedenle hukuk devleti nosyonu ile Yeni Türkiye ideali arasında neredeyse doğal bir karşıtlık var. Erdoğan ve AKP'nin şu anki gücünü koruması için yargıçların tarafsız ve yargının bağımsız olmaması gerek.

Erdoğan rejimi içerisinde yargı ile iktidar erki arasındaki ikinci önemli çekişme konusu devletin zor aygıtının eylem koşulları ile kamu kaynaklarının ortak iyi adına kullanımındaki pürüzlerle ilgili. Gezi olayında da açık bir şekilde görüldüğü üzere polis muhalif kitlelere kontrolsüz bir şekilde şiddet uyguluyor. Devletin şiddet tekelinin bir partinin siyasi istikbali için kullanılması hukuk politığının asli bir unsuru haline geldi. Kamu görevlileri kamuya karşı kendisini sorumlu hissetmiyor ve denetlenmiyor. Dahası sistem özellikle yolsuzluk meselesi bakımından ciddi bir etik politik kriz içerisinde itibarsızlaşmakta. Üst düzey siyasetçilere oğulları aracılığıyla rüşvet verildiği ve kamu kaynaklarının kişisel menfaat sağlama amacıyla kullandığı iddiaları soruşturulmıyor. Yargıç ve savcılar görevden alınmakta.

Özetlenen nedenler de gösteriyor ki hukuk devleti nosyonu ile AKP rejimi arasındaki karşıtlık oldukça derin. Son bir yılda bahsi geçen gerilim daha da arttı. Bakan çocukları ve banka müdürlerinin aleyhlerindeki onca kanıt rağmen bir gecede serbest bırakıldığı, Erdoğan'ın başkanlık sarayına yönelik yıkım kararı örneğinde olduğu üzere mahkeme kararlarının yerine getirilmediği ve dolayısıyla anayasanın düzenli bir şekilde ihlal edildiği bir ülkede yaşıyoruz. Bu karanlık koşullar altında HSYK seçimleri yapılacak. Rejimin amacı yerel seçim ve cumhurbaşkanlığı seçimi zaferleriyle elde ettiği üstünlüğü yargı seçimlerinde de tekrar etmek. Böylelikle 2010 referandumu ile kurulan ama 2013 ortası itibarıyla dağılmaya başlayan mutlak iktidar günlerine, bir bakıma AKP'nin altın çağına geri döneceği umuluyor. Tabii 22 üyeli Kurulun 10 üyesini belirleyecek 12 Ekim tarihli seçimler sadece iktidar için değil, aynı zamanda hukuk politik düzlemin diğer güç odakları olan Kemalist kesim ve cemaat için de oldukça önemli. Kemalistler hükümet ile cemaat arasındaki kavgadan yararlanmayı ve yargı erki içerisinde yeniden güçlenmeyi amaçlıyor. Cemaat ise ölüm kalım savaşını vermekte.

Türkiye'deki politik güç ilişkilerini de yansıtan hukuk politik durum ayrıntılı bir şekilde ele alındığında kendi oyun planını hayata geçirmeye en yakın odağın yine iktidar yanlısı kesim olduğu görülüyor. Adalet Bakanlığı tarafından örgütlenen Yargıda Birlik Platformunun öncelikli amacı olası bir Kemalist-Cemaatçi ittifakını önlemek. En az bunun kadar önemli olan bir diğer husus Atatürkçüleri cemaate karşı ortak bir listede yer almaya ikna etmek. Atatürkçü-Sol kesimin YARSAV-Yargıçlar Sendikası işbirliğinde ayrı bir listeyle seçime gittiğini ve YARSAV yetkililerinin Bakanlıktan gelen ittifak taleplerini reddettiğini biliyoruz. Demek ki bir AKP-Kemalistler işbirliği gerçekleşmeyecek. Ancak Yargıda Birlik Platformunun bazı Atatürkçü ve Alevi adaylara listesinde yer verdiği düşünüldüğünde Bakanlığın hazırladığı listenin Kemalist kesimden oy alma ihtimali yüksek görülüyor. Cemaatçiler ise zor durumda. Hükümetin Balyoz ve Ergenekon davalarında tüm suçu üstlerine yıkması bir anda hem yargı kamuoyunda hem de genel olarak halkta cemaatçi yargıç ve savcılara yönelik olumsuz algıyı güçlendirdi. Kemalistler rejimle işbirliği yapmaya yanaşmadığı için bağımsız adaylarla bir iki üyeyi Kurula sokmayı başarabilir cemaatçiler. Ama güç ilişkilerini belirleyen konjonktür tersine döndüğünden daha fazlası olanaksız. Tabii Yargıtay'dan HSYK'a seçilen üyeler örneğinde olduğu üzere Yüksek Yargıda durum lehlerine olduğu için 12 Ekim'deki büyük seçimde gerçekleşmesi muhtemel büyük değişimin Cemaat'e vereceği zarar sınırlı olabilir.

Bu büyük iktidar mücadelesi içerisinde cumhuriyetin yurttaşları olan bizleri asıl ilgilendiren mesele ise metin içersinde sıklıkla vurgulanan hukuk devleti eksikliği sorunu. Yargıya gerçekten güvenebileceğimiz günler gelecek mi? Bir ideolojinin veya bir iktidarın adamı olmaktan adaletin bekçisi olmaya ne zaman terfi edecek yargıçlar?

Syriza, Kapitalizm ve Sol*

Pazar akşamı Yunanistan'da erken genel seçimler yapıldı. Beklentileri doğrulayan bir sonuç çıktı ortaya. Radikal sol eğilimli Syriza seçimin galibi oldu. Ama ne yazık ki tek başına iktidar olma şansını 2 vekille kaçırdı radikal sol blok. Bu yazının kaleme alındığı saatlerde Syriza hareketinin koalisyon ortağı olma teklifi sağcı Bağımsız Yunanlılar partisi tarafından kabul edilmiş ve Yunanistan'ı yönetecek yeni hükümet kompozisyonu şekillenmişti.

Seçim sonuçlarının açıkladığı ilk andan itibaren Türkiye solunun hemen tüm unsurları büyük bir memnuniyetle karşıladı bu yaşanan gelişmeyi. Kimi çok açık ve teklifsizce sevincini belli etti. Bazıları daha temkinli davrandı. Ama en nihayetinde Yunan solundan Türkiye soluna doğru güçlü bir iyimserlik dalgası yayıldı son birkaç gün içerisinde.

Düzenin değişeceğine inanmak ve bu uğurda umut beslemek solun hemen her devir belirleyici özelliklerinden biri olmuştur. Belki de bu nedenle umudunu yitirmekle soldan uzaklaşmak çoğu kez aynı anlama gelir. Yunan solunun başardıklarına bakıp umutlanan CHP'li, HDP'li, ÖDP'li kitleleri anlamamak, hatta onlara özenmemek çok zor. Ancak sol sadece umudu karakterize etmez. Umud ederken somut durumun somut tahlilini yapmak ve gerçekçi olmak da gerekir. Özel olarak Syriza ve radikal Yunan solu, genel olarak ise kapitalist-liberal sistem karşısındaki sol muhalefetin çaresizliği karşısında biraz daha ayakları yere basan şeyler söylemek lazım. Yazımda aşırı iyimserliğin gölgelediği bu gerçeklerden birkaç tanesine değinmek istiyorum.

Her şeyden önce Syriza'nın seçim zaferi borç ödemekten sıkılan bir halkın popülist bir hamlesidir. Bu hamlenin solcu bir içeriğe bürünmesi Yunanistan için talihli bir gelişme sayılabilir. Ama böylesi anlarda aşırı solun vaat ettiklerini ağır sağ da önerdiğinden sol ile sağ arasındaki ayrım feci halde bulanıklaşır.

Kriz aşırılıkları besler her zaman. İnsanlar gerçekleri duymak istemez çünkü. Acılarının hemen bitmesi tek arzularıdır. Makul olanın

* "Syriza, Kapitalizm ve Sol", *Önce Halk*, 28, 01, 2015.

ortadan kalktığı böyle anlarda iki düşman kardeş iktidara talip olur. Ya komünistler kazanır ya da faşistler. Yunanistan, solu seçti. Aşırı sağ veya faşist bir parti de kazanabilirdi. Peki durum değişecek miydi o zaman? Syriza ile Altın Şafak arasındaki fark o kadar da derin mi gerçekten? Borçları ödemek istemeyen, AB'ye ve küresel kapitalizme ve liberalizme karşı partiler var karşımızda. Bu partiler bazen kendilerine solcu diyor Syriza örneğinde görüldüğü üzere. Bazen ise sağcı bir içerik ön plana çıkıyor. Fransa'nın Ulusal Cephesi gibi.

Ama aslında ne Yunanlıların keşfettiği şey sol ne de Fransızların aşırı sağı tercih ediyor. Kriz karşısında duyulan güvensizlik ve korku insanları uçlara yöneltmekte. Basit, iddialı ve popülist çözümler revaçta.

Syriza'ya övgüler düzen solcu arkadaşları bu partinin kısa yakın tarihini daha dikkatli bir şekilde incelemeye davet ediyorum. Birkaç yıl önce bir hiç olan Syriza ve Tsipras şu an çok popüler. Kriz partinin oylarını zirveye taşıdı. Bu hikaye size tanıdık gelmiyor mu gerçekten? Hitler'i ve NAZİ'leri iktidara taşıyan dinamik neyse Syriza'yı ve Tsipras'ı en beğenilir hareket ve lider yapan dinamik de odur. Gerçekçi olalım. Yunanlıları geçtiğimiz pazar solu değil popülizmi seçti sadece.

Bu arada Syriza'nın yükselişi PASOK'un yok oluşu pahasına gerçekleşti. Yunanistan'ın güçlü bir radikal solu var artık. Ama kitlesel desteğe sahip bir sosyal demokrat partisi yok. Sosyal demokrasinin yok oluşuna sevinmek solcu bir tavır mıdır diye ciddi ciddi düşünmek gerekiyor.

Bir de kapitalizme itiraz meselesi var. Şüphesiz ki kapitalizm tarihin sonu değil. İnsanlık pek çok kurum ve sistemi tarihin çöplüğüne gönderdi. Aynı şey birgün kapitalizmin başına da gelebilir. Ama o gün gerçekten bugün mü?

Son iki asra damgasını vuran gelişmeler gösterdi ki kapitalist-liberal sistemi tasfiye etmek hiç de o kadar kolay değil. Ayrıca tek ülkede sosyalizmin ne gibi feci sonuçları beraberinde getirdiğini Sovyetlere bakarak görmemiz mümkün. Bu şartlar altında Syriza'nın yapabileceği tek şey elde ettiği seçim sonuçlarını küresel kapitalizmle yeniden masaya oturtmak, daha sıkı bir pazarlık için kullanmakla sınırlı. Syriza ne NATO'dan çıkabilir ne de AB'den ayrılabilir.

Syriza'da karşımıza çıkan manzara Chavez tipi bir anti-emperyalizm değil.

Peki ne olacak?

Syriza Yunanistan'ını ne bekliyor?

Kapitalizm devam ediyor ve Yunanistan o kapitalizm karşısında çaresiz.

Syriza ise sadece bir blöf. Blöf size zaman kazandırabilir, hatta oyunu bile kazandırabilir.

Küresel sistem Yunanistan'ın borçlarının bir kısmını silmeye razı olabilir.

Ama pekala batmasına da izin verebilirler. Çünkü borçlu olan her ülkenin borcunu ödemek istemeyen bir sol iktidarı başa geçirmesi finans kapitali bitirir.

Batan bir Yunanistan, Yunan solu örneğini izlemek isteyen diğer ülke ve hareketlere verilmiş bir göz dağıdır aynı zamanda.

Tarihle Yüzleşmemeyi Önermek*

Bu sene Ermeni Soykırımının 100. yılı. Soykırım olduğunu söyleyenler de aksi yönde iddia da bulunanlar da hazırlık içerisinde. 24 Nisan'a doğru toplantıların sayısı katlanarak artıyor. Taraflar düşünce ve hislerini yüksek sesle dile getirmekte. Pek çok kesim için temel talep tarihle yüzleşme. Hatıralar canlandırılmalı, kaybolan insanlar ve kaybedilen yıllar hakkında dertleşip üzüntülerimizi dile getirmeliyiz. Şüphesiz ki yüzleşme talebi sadece Ermeni meselesiyle sınırlı değil. Dersim kırımı, 6-7 Eylül olayları, Yassıada yargılamaları, Maraş, Sivas, Gazi ve Uludere olayları için de benzeri talepler dile getirilmekte. Konular, isimler ve bağlamlar değişiyor. Ama aslında hep aynı şey tartışılmakta: Tarihle yüzleşme.

Genel kanı daha demokratik veya özgürlükçü bir toplum olma yolunda yüzleşmeye ihtiyacımız olduğu yönünde. Bu nedenle pek çok kişi bahsi geçen yüzleşme işini ciddiye alıyor. Ama bir de ayın karanlık yüzü var. Her şeyden önce yüzleştığımız anların sayısı o kadar fazla ki geçmişte yaşıyoruz gibi bir izlenime kapılmamak elde değil. Sürekli olarak tarih konuşuluyor. En çok okunan kitaplar ya da seyretilen diziler geçmişle ilgili. Peki ya bugün? Şimdiki zamanda somut, canlı insanlar olarak çektiğimiz çileler önemli değil mi? Tam da bu noktada tarihle yüzleşme bir tür kaçış mı, insanlar bugünü konuşamadığı ya da düşünemediği için mi tarihi bu kadar önemseniyor diye sormak gerekiyor. Çıkan ve çıkmayan yasalar nedeniyle, kapitalizm, aile, devlet ve din nedeniyle hemen hepimiz gündelik hayat içerisinde eziliyoruz. Ama kamusal tartışmaların seyrine baktığımızda bu ezilen küçük insanların hikayeleri yerine başka hikayeler ön plana çıkıyor. İş öyle bir hale geldi ki, sanki şu an yaşayan Ermeniler ve Dersimliler değil de bundan 100 yıl ya da 70 yıl önce ölmüş Ermeniler ve Dersimliler daha önemli. Ayrıca iktidar partisinin tarih tartışmalarına bizzat katıldığı, hatta cumhuriyetin ilk yıllarını karanlık çağ gibi gösteren yeni resmi tarih anlayışını güçlü bir

* "Tarihle Yüzleşmemeyi Önermek", *Önce Halk*, 14, 02, 2015.

şekilde desteklediği olgusu dikkate alınırsa durum daha da vahim hale geliyor. Bu bağlamda iktidarın taktığı oldukça düşündürücü. Şöyle ki, Tayyip Erdoğan kendisine faşist diyenlere Hitler bıyıklı bir İnönü resmi göstererek yanıt veriyor. Böyle bir şeyi yaptığı andan itibaren ise Erdoğan rejiminin yarattığı polis devleti koşulları değil de, İnönü dönemi tartışılmaya başlanıyor.

Dünün siyasetini bugünün siyasetinden ya da dünkü İstiklal Mahkemelerini bugünkü Özel Yetkili Mahkemelerden daha önemli hale getiren bu tuhafılık bizi bir sonraki sorunun kıyasına kadar götürüyor. Tarihle yüzleşerek acaba neyle yüzleşmekten kaçınıyoruz? Bu sorunun yanıtı muhtemel ki kendi kişiliğimiz ve bizzat iktidarın kendisi. Ulusa kendi tarihiyle yüzleşmesini salık verenler, bir anlamda bu yolla vicdan üzerinden siyaset yapanlar insan olarak sorumluluklarını insanlığın ardına saklıyor olabilirler mi? Hiç kimseye haksızlık etmemiş, kimsenin canını yakmamış, acı çekmemiş veya acı çektirmemiş biri gerçekten olamayacağına göre aslında her birimiz biraz kötü ve bir o kadar da suçluyuz. Peki, ne yapıyoruz bu durum karşısında? Mesela kaç kişi tarihe yönelik eleştirel tutumun bir benzerini kendisi için tekrarlayabiliyor? Kaldı ki her yüzleşme bir yıkımı beraberinde getirdiğine göre kişilerin kendilerine ve başka kişilere eline geçen her fırsatta ve yaptığı her yanlış için eleştiride bulunması, bu bağlamda birbirimize ne kadar aşağılık insanlar olduğumuzu hatırlatmamız bizi ve toplumu ne hale getirir diye de düşünmek gerekiyor. Ayrıca insanlar birbirlerine yaptığı kötü şeyleri hiç unutmasalardı acaba gerçekten akıl sağlığımızı koruyabilir ve normal insanlar gibi yaşabilir miydik? Tarihle yüzleşelim diyenler bizi hatırlamaya davet ediyor. Peki ya hatırlama kendimize duyduğumuz saygının daha da azalmasına ve kapitalizm koşullarında her gün kendini yeniden üreten şizofrenik hayatın daha da güçlenmesine yol açarsa? Temel mesele şu: Tek tek her bir insan delirmemek için unutuyor. Bu gerçek karşısında toplumlar neden aksi yönde davranırsın ki? İhtimal ki tarihle yüzleşme bizi daha hasta, daha acıklı ve daha saldırgan kılacak.

Son olarak tarihin ve iktidarın niteliğine değinebiliriz. Zamanında Aristoteles'in de söylediği üzere tarih aslında koskoca bir kaos. İçerisinde kaybolduğumuz bir boşluk sadece. Sanıldığının aksine insana hiç bir şey öğretmiyor tarih. Neredeyse sonsuz sayıda olay var.

Bu olaylar arasında illiyet bağı olduğu, hatta olayların birbirini takip ettiği gibi en basit gerçekler bile birer varsayım. Peki, tarih böyle bir şey olduğuna, bir tür bataklığı andırıldığına ve kimseye yeni bir şey öğretmediğine göre tarihle yüzleşme bize tam olarak ne öğretecek? Bu şartlar altında geriye söylenecek tek bir söz kalıyor gibi. Önemli olan tarihi düşünmek veya tarihle yüzleşmek değil. Asıl büyük fesatla, yani iktidarla mücadele ederek, grev yaparak, sokağa çıkarak, şimdiki zamanda var olmak, bir anlamda tarihi yazmak. Dünyü düşünmek bugünü yaşamamızı, tarih siyaset yapmamızı engelliyorsa, tarihten ve dünden vazgeçmeliyiz. Çünkü ancak bu sayede gerçek dünyada gerçekten bir şeyleri değiştirme imkanına sahip olabiliriz.

Soykırımı ve Tarihi Birlikte Düşünmek*

Armağan Öztürk & Doğançan Özsel

1915 giderek daha fazla hakkında konuşulabilir, üzerine düşünülebilir bir olay haline gelmekte. Ama yine de aradan bir asır geçmiş olmasına rağmen taraflar birbirine hiç de yakın değil. Çünkü bu yazıda sorunsallaştırdığımız temel bir mesele, yani bağlam eksiliği iletişimsizliği körükleyen niteliğiyle metodolojik bir engel olarak ağırlığını hissettirmekte. Şöyle ki, öteden beri soykırım tezini hararetle savunan ve Ermenilerin acılarına bu yolla sahip çıkan bir kesim var. Bahsi geçen kesimin 1915'e dair bilimsel pozisyonu, büyük oranda son yarım asırda yaratılmış yabancı dillerdeki literatürü Türkiye'ye aktarmaktan ibaret. Tabii bu tavır tek başına hiç de yanlış değil. Hatta resmi politikayı rahatsız etmesi ve ona karşı gelmesi bakımlarından yararlı bile olduğu söylenebilir. Ancak 1915'in bağlamsızlaştırılması, tarihsel süreçlerden ve dönemlerden yalıtılması ve son kertede geçmişe dönük vicdan çağrılarının tek muhatabı haline getirilmesi gibi meseleler bakımından soykırım tezi yanlısı söylem sorunlara gebe.

"Bağlamsızlaştırma" derken aslında iki şeyi kastediyoruz: Birincisi, 24 Nisan 1915 tarihi ile simgeleşen felaketin adına ne dersiniz deyin, sonucunda yüz binlerce insan hayatını kaybetmiş ve bir etnik topluluk yaşadığı, ait olduğu coğrafyadan koparılmıştır. Bu anlamıyla 1915 onu yapanların amaçları bağlamında başarıya ulaşmış bir etnik temizlik hareketidir. Ancak bu olaylar için soykırım kavramını kullanmanın uygun düşeceğini savunanlar, aynı dönemde Osmanlı coğrafyasının hemen çevresinde başka etnik temizlik faaliyetlerinin de gerçekleştiğini ve bunların da büyük ölçüde başarıya ulaştığını görmemekte veya en azından bu tür olaylara Ermeni halkının yaşadıkları nispetinde önem atfetmemektedir. Tabii bu durum

* *Yurt Gazetesi*, 11, 04, 2015. (Doğançan Özsel ile birlikte)

1915'i gündeme taşıyan ve Ermeni'lere yönelik katliamlarla Türkiye kamuoyunun yüzleşmesini olumlayan söylemin ortalama insanın gözünde itibarsızlaşmasına ve olası itibarsızlaşma özelinde milliyetçi ajitasyonlara kolayca yem olmasına yol açmaktadır.

Bağlamsızlaştırmanın bir diğer boyutu ise tarihsizleştirmedir. Ermeni soykırımı tartışmaları içerisinde insan hakları temelli anlayışın ön plana çıkması soykırım girişiminin tarihsel bir olay olarak değerlendirilmesini güçleştirir. Çünkü insan hakları referanslı algı fazlasıyla değer yükklüdür. Bu dil bir kez devreye girdiğinde Ermeniler kurbanı, Türkler ve Kürtler ise zalim, kan dökücü katillere dönüşür. Tarihsizlik mutlaklaşmayı ve idealizmi beraberinde getirir. Süreç içerisindeki karşılıklı hatalara vurgu yapan bir söylem bile fazlasıyla insanlık dışı ve soğuk bulunur. Bu bakış açısının Batılı kamuoyunda yaygın bir şekilde kabul görmesi gerçeği şüphesiz ki Batıdaki Doğu algısı veya Hristiyanların Müslümanlara bakışındaki peşin hükümlü, ötekileştirici ve Oryantalist hakim okumayla da ilgilidir.

Bağlamsızlaştırma sorunu sadece Ermeni soykırımı söylemine destek veren kesimleri değil, "sözde" soykırımı karşı "sözde" tarihçilik yapan genişçe bir kitleyi de ilgilendiriyor. Çünkü bu kişilerce yaratılan dilde de soykırım yanlısı dile benzer hata ve dengesizlikler görüyoruz. Mesela genelde Anadolu'nun Hristiyan ahalisinin yaşadığı baskı ve etnik temizlik önemsizleştirilirken Türk ve Müslüman toplulukların başına gelen felaketler üzerinde duruluyor. Tarihsizliğe mazeret üreten resmi söylem süreci makul, failleri de mazur gösteren devletçi akılda somut bir içeriğe bürünmekte.

Sonuç olarak yapılması gereken ise Türk ve Ermeni milliyetçilerinin her türlü bağlamsızlaştırma ve tarihsizleştirme çabasına karşı meseleyi bağlamın içerisine yerleştirerek anlamaktan ibaret olmalıdır. Bağlam ve tarih içerisinde tüm etnik temizlik hareketlerini 1915 ile birlikte düşünebiliriz. Ancak bu sayede Ermenilerin yaşadığı katliamların Osmanlı tarihi içerisindeki yeri kavranabilir. Kuşkusuz bu değerlendirme tarzı içerisinde Hınçak ve Taşnak örgütlerinin işledikleri cinayetlere, Ermeni kökenli askerlerin görev aldığı Rus ordularının harp sırasında yaptıklarına, Osmanlıda yeni gelişen Türk milliyetçiliğinin etnik açıdan saf bir vatan kurma hayallerine ve Anadolu'da etnik fay hatlarını kimi zaman kesen kimi zaman da bunlara paralel uzanan sınıfsal çelişiklere yer olacaktır.

Bağlamlaştırma ve tarihselleştirme çabası mazur göstermek veya Tehcir'i makul bir politika gibi sunmak amacıyla değil, bu olayları milliyetçilik, oryantalizm vb. tuzaklara düşmeden değerlendirebilmek ve bir daha yaşanmamasını sağlayabilmek için gereklidir. Bunun için yapılması gereken şey 1915'in gerçekleştiği koşulları anlamaktır. Ancak son dönemin öne çıkan faşizm araştırmacılarından Roger Griffin'in dediği gibi anlamak affetmek anlamına gelmez. Birbirimizi affetmek ve geçmişin kötülüklerine karşı bağışıklık kazanmak için siyasi tartışmaları aşan niteliğiyle derin bir ahlaki dönüşüme ihtiyaç vardır.

Bürokrasinin Çöküşü*

Modern sosyoloji ve siyaset biliminin önemli kuramcılarının biri olan Max Weber otorite tiplerini üçe ayırır: Bahsi geçen otorite tipleri sırasıyla geleneksel, karizmatik ve hukuksal (demokratik) otoritedir. Geleneksel otoritede iktidar yerleşik inançlara dayalıdır. Toplumsal değişimin ritmi oldukça ağırdır. Gelenekler ve kurumlar aşırı ölçüde saygı görür. Geçmiş toplumsal meşruiyetin yegane kaynağı olması sebebiyle şimdi ve gelecek karşısında rakipsizdir. Karizmatik meşrulukta ise otorite kişiselleşmiş ve kahramanlaşmıştır. Lider kitle karşısında kutsallaşır. İktidar edimi liderin olağanüstü niteliklerine dayalıdır. Weber modern toplumlarda başat olan otoritenin geleneksel veya karizmatik olmadığı kanaatinde. Çünkü modern dünya hukuksal ve rasyonel bir içeriğe sahiptir. İktidarın kaynağı ve işleyiş biçimi önceden belli olan kurallara sıkı sıkıya bağlıdır. Bu düzende iktidarda kimin olduğu veya geçmişte neyin değerli görüldüğü soruları önemsizdir. Toplum kişilerce değil yasalarca yönetilir. Herkes yasalara uyar. Yasanın ihlalinin bedeli bunu yapan kişinin toplumdan ve iktidardan uzaklaştırılmasıdır.

Weber dolayısıyla kurgulanan bu giriş Türkiye'nin yakın tarihindeki politik dönüşüm için benzersiz ipuçları sunar izleyicisine. Erdoğan hareketinin Kemalist rejimi çökerttiği ve devlet aygıtını İslamcı-muhafazakar bir tonda yeniden kurgulandığı genel kabul edilen gerçekler haline gelmiştir. Ancak Mahçupyan gibi bazı AKP'li organik aydınların toplumsal devrim katına çıkarak kutsadığı bu dönüşüm ciddi şekilde eleştirilmektedir. Tayyip Erdoğan'ın şahsında keyfi bir iş görme tarzının kamuya egemen olduğu, Gezi olayları ile 17-25 Aralık soruşturmalarının kapatılma süreci bağlamında devletin niteliğinin polis devleti koşullarına yaklaştığı iddia edilmektedir. Özellikle 25 Aralık günü savcılıktan gelen gözaltı kararlarının polis tarafından yerine getirilmemesiyle Türkiye fiilen anayasası askıya alınmış bir ülke seviyesine inmiştir. Bu yazının kaleme alındığı günlerde anayasaya göre tarafsız olması gereken cumhurbaşkanının

* "Bürokrasinin Çöküşü", *Önce Halk*, 02, 06, 2015.

seçim mitingleri yaparak bir parti adına üstü kapalı şekilde oy istemesi anayasal rejimdeki çöküşün geldiğı boyutu oldukça keskin bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Türkiye'nin yakın tarihi Tayyip Erdoğan'ın şahsında somut bir içeriğe kavuşan karizmatik meşruluk inşa etme süreçleriyle iç içe geçmiş durumdadır. Rejim tek adama dayalı hale geldikçe yasanın ve yasal aklın yerini Erdoğan'ın keyfi iradesi almıştır. Önce Kemalist, ardından da cemaatçi kadroların görevden alınması ve (veya) pasif göreve çekilmesiyle bürokratik rasyonellik hemen tamamıyla çökmüş durumdadır. Bu yeni düzende önceden belli kurallar yoktur. Çünkü hangi metnin gerçekten uygulanacağına Tayyip Erdoğan karar vermektedir. Ayrıca göreve gelme ve görevden alma süreçleri liyakat esasına göre yapılmaz. Bürokrasi ve üniversiteler siyaset karşısındaki görelî özerk pozisyonunu yitirmiş, her türlü mevki sadakat karşılığında dağıtılan lütuf veya ulufelere dönüşmüştür.

Yeni Türkiye, anayasası ve yasası olmayan bir ülkedir. Erdoğan'ın iradesi yasa yerine geçer. Bu düzende yasal-bürokratik meşruluğun yerini karizmatik meşruluğun almasına paralel bir şekilde hemen tüm temel hak ve özgürlükler tartışmalı hale gelmiştir. Erdoğan'ın iradesi sadece otoritenin değil, aynı zamanda otoriterliğin de yegane kaynağıdır. İktidar partisi en fazla halk desteğine sahip parti olma konumu sürdürmesine rağmen halk ile iktidar arasındaki ilişki giderek daha açık bir şekilde şiddet ilişkisine dönmüş durumdadır. Geline nokta itibarıyla şiddetin sadece yoğunlaştığını değil, aynı zamanda doğrudan bir niteliğe büründüğü de söylenebilir. Lider Erdoğan ile bireyler arasındaki tüm ara kurum ve kurallar işlevsiz hale gelmiştir. Bürokrasinin ve yasanın olmadığı bir yerde şiddetin dolayimsız bir şekilde insanları etkilemesini önlemek olanaksızdır. Montesquieu-Tocqueville hattında olgunlaşan sayısız tartışma açık bir şekilde gösterir ki bir siyasada ara kurumlar ortadan kalktıkça özgürlük tehlike altına girer. Bürokrasisi çöken, yasaları askıya alınan Türkiye'deki durum da bu bahsi geçen sorunla özdeş niteliktedir.

Sonuç olarak denilebilir ki bu ülkede otoritenin kaynağı artık yasalar değil karizmadır. Bu dönüşümün gereğince ülkede sadece bir kişi özgürdür. Geriye kalan herkes o yüce insanın karizmasını kabul ettiği müddetçe dost, karşı çıktığı ölçüde düşman konumuna sürüklenmiştir.

Yetmez Ama Evet*

Seçim sonrası konjonktürde pek çok şey belirsizliğini koruyor. Ancak şu kadarı açık: Üç muhalefet partisi de Erdoğan’la hesaplaşma amacıyla. AKP ile koalisyona yanaşmaya kimse istekli değıl. Özellikle MHP seçeneğı bakımından muhalefet bloğundan bir unsurla mevcut iktidar arasında başlayacak hükümet kurma görüşmeleri olumlu sonuçlanabilir. Ancak mutlak iktidarı kaybeden AKP’nin MHP’yi bir koalisyona ikna etmek için çok sayıda taviz vermesi muhtemel. İktidarın tümüyle kaybedilmesi Erdoğan, Erdoğan ailesi ve pek çok AKP’li siyasetçi için yıkım anlamına geliyor. Yolsuzluk ve hukuksuzluk dosyaları birikmiş durumda. Bu nedenle AKP liderliğı hükümet kurmayı önemsiyor. Son ana kadar ve giderek daha tavizkar bir pozisyona gerilme pahasına iktidar olmayı zorlayacak.

Seçimin yarattığı reel politik içerisinde AKP’nin ve tabii ki CHP’nin de işi hiç de o kadar da kolay değıl. Çünkü 7 Haziran seçimin en doğru okuması merkezdeki gerileme. AKP ciddi ölçüde oy kaybetti. CHP ise yerinde saydı. Merkezdeki aşınmaya paralel bir şekilde siyasetin ağırlık merkezi uçlara kaydı. Ülkenin kaderi MHP ve HDP’nin elinde. Belirleyici özneler artık merkezde yer alan büyük sağ ve sol partiler değıl, onların daha ideolojik ve daha az kitlesel rakipleri. Siyasetin uçlara kaymasının yaratacağı ilk etki şüphesiz ki istikrarsızlık. şu an için hiç kimse erken seçimi göze alamaz. Erken seçimi zorlayan parti yaptığı şeyin bedelini ağır öder. Ancak ne AKP’nin ne de CHP’nin tek başına iktidar olamadığı bir ortamda meclisin 4 yıl dayanması imkansız. Bu nedenle erken seçim kaçınılmaz.

Merkezdeki gerilemenin aynı zamanda kimlik siyaseti anlamına geldiğı gerçeğinin altı özenle çizilmeli. AKP ve CHP 7 Haziran seçimine ekonomi ağırlıklı programlarla hazırlandı. İktidar partisi *onlar konuşur AK Parti yapar* dedi. Ana muhalefet partisi ise emeklilere iki maaş ikramiye ve asgari ücretin arttırılması gibi önerilerle geçim sıkıntısına işaret eden bir stratejiye angaje oldu.

* “Yetmez Ama Evet”, *Önce Halk*, 11, 06, 2015.

Ancak oylarını arttıran partiler MHP ve HDP. Türk ve Kürt milliyetçiliği yükselişte. Tam bu noktada HDP ile ilgili bir parantez açılabilir. HDP'nin seçim başarısı PKK'nın eylem yapmaması, Diyarbakır mitinginin bombalanması sonucu meydana gelen infial ve CHP liderliğinin HDP'yi koruyan tavrı gibi bir dizi yapısal koşul aracılığıyla şekillendi. *Seni Başkan Yaptırmayacağız* sloganının kentli genç sosyal demokrat seçmeni etkilediği ve emanet oylarla HDP'nin barajın üstünde tutunduğu görülüyor. Tabii bu tablo PKK gerçeğini unutmamıza yol açmamalı. Çünkü HDP aynı zamanda PKK demek. HDP'nin 1. olduğu Doğu illeri aynı zamanda PKK için özerk Kürdistan coğrafyasına işaret ediyor. Karamsar olmaya gerek yok. Ama PKK'nın HDP'nin seçim başarısından bir silahlı ayaklanma ve işi özerklik ilanına vardıracak bir kanton denemesi çıkarması ihtimali oldukça yüksek. Bu arada madem HDP'nin baraj sorunu yok, Kürt hareketi sorunsuz bir şekilde siyaset yapabiliyor. Neden PKK hala silah bırakmıyor sorusunu yeniden ve daha güçlü bir şekilde sormak lazım.

Merkez siyasette işlerin epey bir karışık olduğunu söylemiştik. AKP seçimden birinci parti olarak çıkmasına rağmen siyasi hayattaki hegemonik konumunu yitirdi. Başkanlık ve Yeni Türkiye idealleriyle çıkılan yol iktidar çoğunluğunun yitimiyle sonuçlandı. O çok özendikleri Osmanlı'nın gerileme dönemini yaşıyor AKP. Parti-devlet özdeşliğini sürdürmek artık olanaksız. Başta Erdoğan olmak üzere tüm yetkililer ve devlet kadroları yasalara uygun hareket etmek zorunda kalacak. İhtimal ki bu seçimin en büyük yararı da bu. Bir süredir askıya alınmış anayasa ve yasalar tekrar hatırlanacak. CHP'de ise durum biraz daha sorunlu. Bu ayın sonunda Halk Partisinin hükümeti devraldığı bir senaryoyla karşılaşmamız oldukça olası bir seçenek. Ama iktidara tutunamayan bir CHP'yle de baş başa kalabiliriz. İkinci olasılık ağır basarsa Kılıçdaroğlu'nu yeni bir kurultay süreci bekliyor demektir. 2011'den beri yerinde sayan CHP seçimden mahcup ayrıldı çünkü. Parti liderliği öz eleştiri yapmaya davet edilebilir. Geçen sene Muharrem İnce'ye verilen hatırı sayılır oy da gösteriyor ki parti tabanında Kılıçdaroğlu'dan memnun olmayan azımsanmayacak kadar çok kişi var. Ez cümle Kılıçdaroğlu başbakan olabilir ama genel başkanlığı da yitirebilir. Uzun Haziran hem Halk Partisinin hem de Kılıçdaroğlu'nun siyasi geleceğini belirleyecek.

7 Haziran için en uygun değerlendirme ise en azından pek çok kesim için bir *rahatlama*. Gelecek, sayısız koalisyon senaryosu nedeniyle belirsiz olabilir. Ama en azından tutuklanma ve mülkiyetinize el konulma tehlikesi bir ölçüde hafiflemiş durumda. Uzun yıllardan sonra ilk defa gülümsüyoruz. Her şey yoluna girdi, tüm sorunlar bitti diyemeyiz. Yine de bir umudumuz var sanki.

